T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ALGI YÖNETİMİ VE HABER - PROPAGANDA İLİŞKİSİ

Doktora Tezi

DİLHAN APAK

Danışman: DOÇ. DR. MEHMET ÖZÇAĞLAYAN

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ALGI YÖNETİMİ ve HABER - PROPAGANDA İLİŞKİSİ

Doktora Tezi

DİLHAN APAK

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ALGI YÖNETİMİ ve HABER - PROPAGANDA İLİŞKİSİ

Doktora Tezi

DİLHAN APAK

Danışman: DOÇ. DR. MEHMET ÖZÇAĞLAYAN

İstanbul, 2018

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

GAZETECİLİK Anabilim Dalı GENEL GAZETECİLİK Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi Dilhan Apak'nın SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ALGI YÖNETİMİ VE HABER - PROPAGANDA İLİŞKİSİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 7.06.2018 tarih ve 2018-16/35 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 13/06/2018

Öğretim Üyesi Adı Soyadı		**İmzası**
1. Tez Danışmanı	Doç. Dr. MEHMET ÖZÇAĞLAYAN	
2. Jüri Üyesi	Prof. Dr. İLKER BIÇAKÇI	
3. Jüri Üyesi	Doç. Dr. H. BARIŞ DOSTER	
4 Jüri Üyesi	Doç. Dr. İRFAN PAÇACI	
5 Jüri Üyesi	Prof. Dr. MURAT ÖZGEN	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı: Dilhan Apak

Anabilim Dalı: Gazetecilik

Programı: Gazetecilik

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet Özçağlayan

Tez Türü ve Tarihi: Doktora- 2018

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, Algı Yönetimi, Propaganda, Anti-Komünizm, Haber

ÖZ

Kitle iletişim araçlarının algılama sürecine etki etmesi neticesinde, gerçeklik algısının değişebildiği görülmektedir. Dolayısıyla, bu araçlarda yer alan haberlerin başlıca kaynağı olma gücünü elinde bulunduran iktidarlar, propaganda ve algı yönetimi çalışmalarıyla mesajlarını hedef kitleye iletebilmekte, amaca yönelik olarak hedef kitlenin algısını da etkileyebilmektedirler. Bu çalışma ile amaç, Soğuk Savaş döneminde haberin nasıl propaganda ve algı yönetimi aracı olarak kullanıldığını ortaya koymaktır. Çalışmada, Norman Fairclough'un eleştirel söylem çözümlemesi yönteminden yararlanılarak, The New York Times ve The Washington Post gazetelerinin Soğuk Savaş döneminde yayımlamış oldukları antikomünist haberler analiz edilmiştir. Bu analizler ışığında, Soğuk Savaş döneminde, anti-komünist bir algı oluşturma amacıyla haberde ve haber içeriğinde propaganda unsurunun yaygın olarak kullanılmış olduğu tespit edilmiştir. İncelenen haberlerden yola çıkarak, gerçek Soğuk Savaş amaçları açığa vurulmadan, toplumda korku yaratılarak rıza üretiminin gerçekleştirilmesinde Amerikan basınının bir araç olarak kullanıldığı görülmüştür. Türkiye'de ise antikomünizm, Amerikan propagandasının da etkisi ile gerekli yanılsamaların ve Soğuk Savaş imgelerinin yaratıldığı; hemen her kesimin kendi varlığını iktidarlar nezdinde görünür kılabildiği bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname:	Dilhan Apak
Field:	Journalism
Programme:	Journalism
Supervisor:	Assoc. Prof. Dr. Mehmet Özçağlayan
Degree Awarded and Date:	Doctorate – 2018
Keywords:	Cold War, Perception Management, Propaganda, Anti-Communism, News.

ABSTRACT

The perception of reality can change due to the infleunce of the mass media this process. Thereby, the governments that hold the power of being the premium news source of the media can convey their messages to the target group by both propaganda and perception management activities; they can also affect the perception of the target group in accordance with the objective. The aim of this study is to show how news is used as an instrument of propaganda and perception management in the Cold War era. In the study, Norman Fairclough's critical discourse analysis method was used in order to analyze anticomunist news that The Washington Post and The New York Times published in the Cold War period. In the light of these analysis, it is determined that propaganda was widely used in the news and news content in order to establish an anti-communist perception in the Cold War era. It is seen that the American press was used as a tool in the production of consent by creating fear in the society without dissimulating the real Cold War aims. In Turkey, anti-communism is such a concept that, necessary illusions and Cold War images are created with the impact of American propaganda and by which almost every part of society were able to make its presence visible to the powers.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ v

TABLO LİSTESİ vi

ŞEKİL LİSTESİ vii

KISALTMALAR viii

GİRİŞ 1

1. ALGI YÖNETİMİ ve PROPAGANDA 9

1.1. Algı Yönetimi ve Propaganda Etkileşimi 9

1.2. Algı Yönetimi, Tutum ve Davranış Üçgeni 21

1.3. Gerçek Algısı ve Haber 25

1.4. Algı Yönetimi, Haber ve Propaganda İlişkisi 33

1.4.1 Gündem Belirleme Kuramı 37

1.4.2. Propaganda Modeli ve Rızanın İmalatı 41

1.4.3. Antikomünist Haberlerin Analizi 45

2. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ ULUSLARARASI ORTAM ve AMERİKAN PROPAGANDASI 57

2.1. Soğuk Savaş Yıllarında Haber ve Propaganda Etkileşimi 57

2.1.1. Truman Doktrini ve Marshall Yardımları 70

2.1.2. NATO'nun Kuruluşu 78

2.1.3. Senatör Joseph McCarthy Dönemi 86

2.1.4. Vietnam Savaşı 93

2.1.5. Füze Krizi 102

2.1.6. Helsinki Senedi 108

2.1.7. İran Devrimi 115

2.1.8. Sovyetler Birliği'nin Afganistan İşgali 129

2.2. Amerikan Müdahaleciliği 138

3. SOĞUK SAVAŞ YILLARINDA TÜRKİYE'DE AMERİKAN PROPAGANDASI 149

3.1. Türkiye'de Antikomünizm Algısının Gelişimi 149

3.1.1. Türkiye-ABD İlişkileri 159

3.1.2. Kore Savaşı 165

3.2. Algı Yönetiminde ABD Stratejileri: Çevreleme ve Yeşil Kuşak Projeleri 173

3.3. ABD Ekseninde Türk Dış Politikası 185
3.4. Komünizm ile Mücadele Dernekleri 197
3.5. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi 204

SONUÇ 216

EKLER 224

KAYNAKÇA 229

ÖNSÖZ

21. yüzyılın küresel sistemini ve bugünün Türkiye'sini daha iyi anlamama yarayan yaklaşık yarım yüzyıl sürmüş olan Soğuk Savaş dönemi, tüm karmaşıklığına ve zorluklarına rağmen bana çok şey kattı. Fakat kuşkusuz, bu çalışmayı tamamlama sürecinde hiç unutmayacağım destekler aldım. Öncelikle, mütevazi kişiliğini örnek almamın yanında, tez çalışmam süresince bana inanan ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Mehmet Özçağlayan'a teşekkürü bir borç bilirim.

Hem tez konum ile ilgili engin bilgi birikimini benimle paylaşan hem de kaynak bulmama yardımcı olarak elimden tutan babam Fikret Öztamur'a; sevgisini ve şefkatini dünyada hiçbir şeye değişmeyeceğim, yol göstericim annem Nesrin Öztamur'a; bana verdiği sonsuz destek ve cesaretin yanı sıra bu süreçte her derdimi dinleyen, yanımda olan ablam Başak Öztamur'a ve hayatı birlikte paylaştığım için kendimi her gün daha şanslı hissettiğim, bu zor ve yorucu yolu varlığıyla, sevgisiyle ve yardımlarıyla güzelleştiren eşim Sinan Apak'a çok ama çok teşekkür ederim.

Dilhan Apak
İstanbul, 2018

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Komünizm Tehlikesi Karşısında Amerikan Müdahalesi Anketinin Oransal Dağılımı 33

Tablo 2: Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD'nin Uluslararası Yayın Organları 70

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. "The Red: Let's Go to the Bottom First; "Harding", 1919. 46

Şekil 2. "All They Want in Our Flag;" Cassel, 1920.....46

Şekil 3. "Is This Tomorrow" Catechetical Guild Educational Society of St. Paul, Minnesota, 1947.....47

Şekil 4. Üçüncü Dünya Harbi.....168

Şekil 5. "Koreden Sonra Yeni Hedefler",.....171

Şekil 6. "Amerika'nın Kızıl Sele Çektiği Duvar" 179

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BBC	British Broadcasting Corporation (İngiliz Yayın Kuruluşu)
bkz.	Bakınız
CBS	Columbia Broadcasting System (Columbia Yayıncılık Sistemi)
CENTO	Central Treaty Organization (Merkezi Antlaşma Teşkilatı)
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	Central Intelligence Agency (Merkezi İstihbarat Teşkilatı)
çev.	Çeviren
drl.	Derleyen
Ed.	Editör
DP	Demokrat Parti
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
RL	Radio Liberty (Özgürlük Radyosu)
RFE	Radio Free Europe (Ücretsiz Avrupa Radyosu)
SEATO	South East Asia Treaty Organization (Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü)
SSBC	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SPG	Special Planning Group (Özel Planlama Grubu)
USIA	United States Information Agency (Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı)
VOA	Voice of America (Amerika'nın Sesi)

GİRİŞ

Dünyayı algılama biçimi, etrafta gerçekleşen olayların beş duyu organıyla nasıl algılandığı ile doğru orantılıdır. Fakat bu duyu organları, yönlendirici etmenler nedeniyle her zaman etkin bir şekilde kullanılamayabilirler. Çünkü algılama sürecine başkalarının düşünceleri, bakış açıları ya da kişisel tecrübeler ve kültür gibi farklılıkların müdahil olması söz konusu olur. Ancak bu noktaya gelindiğinde de, bir yanılgı olarak, bu şekilde algılanan dünya, "gerçek" olarak bilinir. Burada, dünyanın içindeki farklı renkler, görüntüler, sesler, söylemler, insanlar ve yaşamlar, algı çemberine uygun halde daraltılır, eğilip bükülür, ideolojilere uygun formlara sokulur. Dolayısıyla, algılanan gerçek ile yalın gerçek arasındaki farkı ayırt etmek zorlaşır; algılanan gerçek esas gerçekmiş gibi görülmeye başlanır.

"Dolayısıyla algı ve gerçek arasındaki farklılık, algılamanın yönetilmesi gerektiğini göstermektedir" (Türk, 2014, s. 23). İkincil veriler yoluyla algılanan dünyada, çoğunlukla bu algı yönetiminin etkisi altına girilmektedir. Kitle iletişim araçları da bu etkiyi yaratan unsurların başında gelmektedir. Bilginin yaygınlaştırılmasında, algıların şekillendirilmesinde, gündemin belirlenmesinde ve elbette kamuoyunun oluşturulmasında bu araçların önemli bir görevi vardır. "Medya tarafından dağıtılan bilgiler, sosyal ve politik yapıların davranışlarını belirlemeye yardımcı olabilmekte, bu işleviyle birlikte de medya, kamusal alanın ve siyasal sistemin inşasını kolaylaştırmada önemli bir rol oynamaktadır. Aynı nedenden dolayı, yaygınlaştırılan bilginin niteliği de büyük önem taşımaktadır" (Joseph, 2014, s. 226).

Bir toplumun politik kültürünün ayrılmaz parçası olan medya, iç ve dış politikada istenen algıyı yaratma konusunda da dikkate değer bir öneme sahiptir. Medya sıklıkla söylem biçimini, vurgusunu ve tekrarını seçtiği ya da bazen de dışladığı analiz ve gerçekler çerçevesiyle gündemi şekillendirmektedir. Aynı nedenle siyasetçiler de, gelişmeleri analiz etmek ve değerlendirmek için haber hikâyelerini yakından takip ederler. Bütün bunlarla birlikte, olayların ve görüşlerin medyada raporlanma biçimi, yürütme organını devam etmekte olan veya öngörülen politikalara son vermeye zorlayabildiği gibi, medya, yürütme organı tarafından alınan kararları meşru kılabilir veya tam tersi şekilde toplumda olumsuz tepkiler verilmesine zemin hazırlayabilmektedir.

Bu nedenden dolayı, hem ulusal hem de uluslararası bağlamda kriz ve savaş dönemlerinde çözüm üretici, ara bulucu rollere bürünebilen medya, aynı zamanda toplumlar

arasındaki farklılıkları körükleyici ve hükümetlerin örtülü operasyonlarında işbirlikçi olabilme potansiyelleri bakımından da farklı rollere sahip olabilmektedir. Bu rolleri gerçekleştirirken de, toplumun kültürel ve sosyolojik özelliklerine uygun haber içerikleri ile haberi abartma, çarpıtma ya da önemsizleştirme yollarından birine sıkça başvurabilmektedir.

Medya, bu algı şekillendirme süreci içerisinde, haber çerçevelerinden de sıkça yararlanılmaktadır. Nelerin seçildiği, nelerin dışarıda bırakıldığı ve neyin özellikle vurguladığı belirlenerek, bir olayı, bir durumu ya da bir kişiyi destekleyen/kötüleyen faktörlerin seçilmesi ve öne çıkarılması çerçeveleme süreci boyunca gerçekleşmektedir. Dolayısıyla medya kendi başına dış ya da iç politikayı belirleyemese de politika oluşturmanın koşullarını şekillendirebilmektedir.

Böylelikle, Stuart Hall'un (1996) belirtmiş olduğu kültürel okuma biçimlerinden hegemonik okuma toplumda kronik bir okuma biçimi haline gelmekte ve geniş kitleler tarafından sorgusuz şekilde benimsenmektedir. Çünkü bilhassa ana akım medya eliyle yaratılan gerçeklik algısı, egemen ideolojinin gerçeklik algısıyla neredeyse her zaman benzerlik taşımaktadır. Bu benzerlik, medyanın haberi oluşturma, düzenleme, sunma ve dağıtma aşamalarına dair ciddi eleştirileri de beraberinde getirmektedir.

Medyanın bilhassa propaganda gücü, tüm kriz ve savaş dönemlerinde kamuoyu oluşumunda önemli roller üstlenmesi bakımından dikkate değerdir. Bu alanda yapılan en önemli çalışmalardan Noam Chomsky'nin Propaganda Modeli, öne sürmüş olduğu 5 temel süzgeç ile medyanın propaganda rolüne ekonomi politik anlamda açıklık getirmektedir. Bu süzgeçlerden birini oluşturan, Bir Denetim Mekanizması olarak Anti-Komünizm (Herman & Chomsky, 2006), bu çalışmanın da hipotezi olan "Haber, antikomünist algı yönetimi ve propaganda süreçlerinde bir araç olarak kullanılmıştır" iddiasına hem temel hazırlamakta hem de bu iddiayı oldukça kuvvetlendirmektedir.

Chomsky'e (1989) göre, olayların basında yer alma biçimi, haber içeriğinde egemen güç çıkarlarına hizmet edebilme özelliğine dayanan siyasal bir ayrımcılığa işaret etmektedir. Kitle iletişim araçlarındaki bu tür ayrımcılık muazzam ve sistematiktir. Soğuk Savaş dönemi de, toplum tepkilerini bastırma, iktidar yaptırımlarını meşru kılma amacıyla haber içeriğinde komünizm karşıtlığının kullanıldığı önemli bir dönemdir. Bu şekilde, toplumun tüm kesimlerini kontrol altında tutmak ve iktidarın gerçekliğini topluma kabul ettirmek mümkün olmuştur.

Böylelikle, zaten haberin toplanmasından aktarılmasına kadar geçen süre zarfında gerçeğin yerini, medya tarafından yaratılan gerçekliğe bıraktığı tespiti de yerini bulmaktadır. Muhabirden, editöre, yayın yönetmeninden gazete sahibine kadar haberin aktarılmasında söz sahibi olanlar, kendi (veya oluşturmaya çalıştıkları) gerçeklik algılarını haberin içine doğrudan ya da dolaylı şekilde aksettirmektedir. Bu gerçeklik algıları, kimi zaman kültürel etmenlerden, kimi zaman siyasi görüşlerden, kimi zaman da dini inançlardan "nasibini almakta" ve bu birbirinden farklı etkiler altında çoğunlukla özgünlüğünü yitirip propaganda aracı haline gelmektedir.

Soğuk Savaş Dönemi de haberin propaganda yaratma etkisinin kullanıldığı nev'i şahsına münhasır dönemlerden biri olarak incelemeye değer örnekler sunmaktadır. İki kutba ayrılan dünyada, "*demir perde, kızıl korku, şeytan imparatorluğu, süper güçler*" gibi haberlerde sıkça kullanılan kavramlar bile dönemin algı yönetimi açısından "zenginliğini" ortaya koyarken, aynı zamanda ulusların bu süreçte ne kadar tedirgin ve güvensiz yaşadıklarının da kanıtı olmaktadır. Hatta bu haberlerin bir kısmının da dezenformasyon (kasıtlı şekilde yanlış bilgilendirme) olduğu hesaba katılırsa, dış politikadaki güçlerin hayal ettikleri dünya düzenine ulaşmada destek aldıkları medyanın (bu çalışma için ise "*yazılı basının*"), gerçek ile algı arasındaki uçurumu daha da derinleştirme görevini layıkıyla yerine getirmek adına yıllarca uğraş verdiği söylenebilir.

Basın, ülkelerin dış politika stratejilerini uygulama ve topluma benimsetmede de ciddi görevler üstlenmiştir. Bu konuda Amerikan basını, diğer ülkelere kıyasla başı çekmektedir. Bu çalışmada da bazılarına yer verilen örneklerin ortaya koyduklarına bakıldığında, hedef alınan ülke ile ilgili yapılan haberler, bürokratların röportajları, çizilen karikatürler ve yazılan makaleler hep aynı amaca yönelik şekilde tasarlandığı görülmektedir: Algı Yönetimi.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin dış politika stratejilerinden Truman Doktrini, Marshall Planı, Çevreleme Stratejisi ve Yeşil Kuşak Projesi gibi örnekler de, farklı zamanlarda planlanmış fakat birbirini tamamlayan projeler olarak tarih sahnesinde yer almakta ve aslında hepsi de kapsamlı bir Algı Yönetimi çalışmasının temellerini oluşturmaktadır. ABD'nin, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası hızlandırdığı dış politika anlayışı, dünyanın neresinde çıkarlarıyla çatışan bir durum tespit etse, müdahale yetkisini kendisinde gördüğü bir stratejiyi tanımlarken, ABD'ye emperyalist yakıştırmasının yapılmasını da beraberinde getirmektedir.

Bu projenin kapsamı içerisindeki ülkelerden birisi olan Türkiye, Soğuk Savaş tarihinde ABD müttefiki olarak yer almış ve zamanla ABD dış politika stratejilerinin de gönüllü

uygulayıcısı haline gelmiştir. Kökenleri Osmanlı İmparatorluğu'na uzanacak şekilde geçmişten bugüne Rusya ile dostane ilişkiler içerisinde olmayan Türkiye, konjonktürel koşulların da etkisiyle Rusya'dan (çalışmanın dönemi itibariyle Sovyetler Birliği) iyice uzaklaşmış ve "antikomünist" politikaları yeri geldiğinde ABD'den dahi hararetli bir biçimde savunur olmuştur.

Hali hazırda Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu dünyasında kendine Batı kampında bir yer arayan Türkiye, ABD'nin Sovyetler Birliği'ni çevreleme projelerinin destekleyicisi haline gelmiştir. Bu süreçte Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den talepleri ve yaşanan gerginlikler de Türkiye-ABD yakınlaşmasını güçlendiren etmenlerden olmuştur. Hatta bununla da kalmayıp, Demokrat Parti iktidarı yıllarında, Orta Doğu ülkelerine ABD'nin bölgedeki politikalarını destekleme yönünde hamilik yapma düşüncesiyle çeşitli adımlar da atılmıştır. Zira, çalışmada verilen örneklerde de görüleceği gibi, ABD'nin kendisinin dahi bu denli savunmadığı politikaları, dış ülkelere ve kendi kamuoyuna karşı savunan ülke Türkiye olmuştur.

Egemen görüşler doğrultusunda bir kamuoyu oluşturabilmek ve rızanın imalatını gerçekleştirmek amacıyla dönemin yaygın kitle iletişim araçlarından basına duyulan ihtiyaç da kuşkusuz artmıştır. Gerek Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında, gerekse ilerleyen senelerde, "haber" aracılığıyla toplumdaki algıyı yönlendirme ve böylelikle toplumu etki altına alma isteği iktidarların ortak amacı olmuştur. Algıyı yönlendirme ve yönetme amacıyla, "tehdit algısı" ve "düşman algısı" yaratma yöntemlerinden sıkça yararlanılmış, hem atılan başlıklarda hem de köşe yazılarında hep aynı tema ve kavramlardan bahsedilmiştir: "Komünizm Tehlikesi". Topluma zaten çok da yabancı olmadıkları bu korku tohumlarını ektikten sonra, bir sonraki aşamada muhalif sesler susturulmuş veya bu sesler, düşmana ortaklık etmekle suçlanmıştır.

Bahsi geçen bu süreç, hem ABD'de hem de Türkiye'de inişler ve çıkışlar göstermekle birlikte birbiriyle paralel şekilde ilerlemiş; değişen hükümetlerin yarattığı fark yalnızca uygulanan algı yönetimi ve propaganda faaliyetlerinin yöntemlerindeki stratejilerle sınırlı kalmıştır. Hem ABD basınında hem de Türk basınında antikomünist algı yönetimi ve propaganda çalışmalarına kanıt niteliğindeki haber örneklerine rastlamak mümkündür.

Bu bağlamda, çalışmanın araştırma sorusu, "*Soğuk Savaş döneminde basın, bir antikomünist algı yönetimi ve propaganda aracı olarak nasıl kullanılmıştır*?" olarak belirlenmiş ve bu sorunun cevabını bulmaya yönelik olarak tarihsel arka plan bilgisi ve haber analizleri birlikte aktarılmıştır. Soğuk Savaş dönemi, siyasi gerginliklerin, krizlerin ve diplomatik

çekişmelerin en fazla yaşandığı dönemlerden birisidir. Bu nedenle, propaganda-haber ilişkisini kurabilmek için dönem içerisinde yaşanmış olan belli başlı siyasi gelişmeleri de değerlendirmek ve analiz etmek gerekmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Soğuk Savaş 40 yılı aşkın bir süre devam etmiş olduğundan, bu dönem içerisinde yer alan her önemli siyasi gelişmeyi çalışmanın içerisine dâhil etmek mümkün olmamıştır. Kuşkusuz bu durum, *araştırmanın sınırlılığını* oluşturmaktadır.

Gazetelerin haber analizleri için çalışmada *amaçlı örneklem* seçimi yapılmıştır. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinin örneklemini, Amerikan basınından *The New York Times* ve *The Washington Post* gazeteleri oluşturmuştur. Bu gazetelerin, Amerika'nın en yüksek tirajlı, köklü ve saygın iki gazetesi olması; öte yandan her ikisinin de sahip olduğu uluslararası etki gücü, çalışmanın örneklemi olarak seçilmelerindeki ana etmenler olmuştur.

Çalışmanın son bölümünde ise, Soğuk Savaş döneminde Amerikan propagandasının Türkiye üzerindeki etkisi, basın uygulamaları, basın yaptırımları ve haber örnekleri üzerinden somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de Soğuk Savaş dönemindeki düşünce hayatında önemli bir yer tutmuş olan Komünizmle Mücadele Dernekleri'ne de çalışma kapsamında yer verilmiştir. Çalışma konusunu derinleştirmesi açısından hem bu derneklerin çıkartmış oldukları yayınlardan bahsedilmiş hem de Türk basınında Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin ele alınışı analiz edilmiştir.

Bu çalışmanın, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki gazetelerin karşılaştırılması gibi bir hedefi bulunmamaktadır. Bu nedenle ABD'den seçilen popüler ve tirajı yüksek iki örnek gazete üzerinden ABD basınının komünizme karşı tavrı ve yayımladığı haberleri bir propaganda ve algı yönetimi aracı olarak kullanıp kullanmadığı analiz edilmiş, yapılan bu propaganda çalışmalarının Türkiye üzerindeki etkisi saptanmaya çalışılmıştır.

Özetle bu çalışma ile yapılması amaçlanan, gazetelerin birer metin üreticisi olarak antkomünist bir tutum içerisinde olup olmadıklarının anlaşılmasıdır. Çünkü kamuoyu oluşumunda önemli bir role sahip olan basının yapmış olduğu haberler ile propaganda arasındaki ilişki ağı, konu itibariyle önem teşkil etmekte ve dönemin genel atmosferine de ışık tutmaktadır.

Gazetelerin yaklaşımını net bir şekilde ortaya çıkarabilmek için, haberin nasıl verildiği, nasıl tanımlamalar ve benzetmeler kullanıldığı ile ilgili söylemsel değerlendirmeler yapılmıştır. Fakat bu çalışma ile mesajın alıcı üzerinde nasıl bir etki yarattığını ölçmek hedeflenmemiştir. Algı yönetimini temel alan çalışmalarda bu tür analizler yapılabilir. Ancak bu çalışmada, algı

yönetiminden kavramsal olarak yararlanılmıştır. Haberin nasıl propaganda amacı ile kullanıldığı ve gazetelerin antikomünizm konusundaki tutumları, *Norman Fairclough'un Eleştirel Söylem Çözümlemesi* yöntemi ile analiz edilmiştir.

Norman Fairclough'a (2004) göre, farklı söylemler, dünyadaki farklı bakış açılarının temsilidir. İnsanlar da hem dünyadaki konumlarına, hem de sosyal kimliklerine ve hem de diğer insanlar ile olan sosyal ilişkilerine bağlıdırlar. Dolayısıyla söylemler, bir takım tekrarlar ve insan grupları tarafından paylaşılmaları sonucu, zaman içinde istikrar kazanırlar. Bu bakış açısı ile tekrar edilen ve geniş bir kitleye hitap eden haberlerin, toplum algısına etki edebildiği de görülmektedir.

Eleştirel söylem çözümlemesi (ESÇ), kuramsal çerçevede birinci olarak metinlerin üretildikleri ve tüketildikleri somut toplumsal çerçeveye ve ikinci olarak en geniş anlamda toplumsal süreçlere yer vermektedir. Modelin merkezindeyse **metin** yer almaktadır. Belli medya metinlerinin nasıl üretildikleri ve izleyici tarafından gündelik pratiklerinde nasıl tüketildikleri veya alımlandıkları söylem pratikleri düzeyini oluşturur (Geray, 2006, s. 179). Bu nedenle, çalışma konusu gereği, Soğuk Savaş dönemi Amerikan toplumu ile ilgili analiz ve bilgilere de yer verilmiş, olayların yaşanmış olduğu döneme ilişkin tarihsel arka plan da çalışmaya kısaca eklenmiştir.

ESÇ yöntemleri içinde Norman Fairclough'un modeli, metin üreticisini de ön plana çıkartan önemli modellerden birisidir. Bu modelle, yalnızca seçilen metinlerin söylem analizi yapılmamakta, aynı zamanda metin üreticisi olan yayın organının ideolojik konumlanması ve bu konumlanmada kimlerle aynı söylem içerisinde olduğu da analiz edilmektedir. Dolayısıyla analizin bir parçası olarak, metni üreten yayın organı olan gazetenin, sözü geçen olay ya da konunun tarafı mı, yoksa karşıtı mı olduğu anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Fairclough (2015), toplumsal pratiklerde söylemin rolünün kabulüne ve çözümleme yoluyla kurulmasına dikkat çekerken, söylemin bir pratikte veya pratikler kümesinde az ya da çok önemli ve dikkat çekici olabildiğini ve aynı zamanda öneminin de değişebileceğini vurgulamaktadır. Bu durum, çalışmada incelenen Soğuk Savaş döneminde dikkat çekici bir şekilde ön plana çıkan antikomünist söylemin, toplumsal pratikler içinde de kayda değer bir yer edindiği gerçeği ile doğrulanmaktadır.

Norman Fairclough'un modelinde, metin analizi üzerinden sosyal etkileşim de analiz edilmeli, güç ilişkileri ortaya çıkarılmalıdır. Buna göre, Norman Fairclough'un söylem

çözümlemesi yönetime göre; sırasıyla önce *metin analizi* yapılmalı; burada, metin içeriğinde metin üreticisinin ideolojik duruşu ve dünya görüşü, sözcük seçimi ve gramer yapısına bakılarak anlaşılmalıdır. Ardından *etkileşimsel analiz* ile metin üzerinden gerçekleştirilen sosyal ilişkilerin izi sürülmelidir. Son olarak da, *bağlamsal analiz* ile metin üreticisinin ilgili olduğu gerçeklik parçasını değerlendirmesine ilişkin ipucu yani metnin ifade değeri aranmalıdır (Gölbaşı, 2017).

Fairclough'a (1989) göre, dil ve toplum arasında, diyalektik ve yakın bir ilişki mevcuttur. Fairclough, söylem kelimesini, sosyal etkileşimin tüm sürecine atıfta bulunarak kullanmaktadır. Bu süreç, metnin üretim sürecini ve yine kaynak olarak kullanılan metnin yorumlanma sürecini kapsamaktadır. Benzer şekilde metnin analizi de, üretim ve yorumlama süreçlerini kapsayacak şekilde söylem analizinin bir parçasıdır.

"Öte yandan söylem, üç öğenin bileşimi olarak görülebilir: Toplumsal pratik, söylemsel pratik (metin üretimi, dağıtımı ve tüketimi) ve metin. Bunların yanında, toplumsal pratiklerde 3 yolla karşımıza çıkar: İlki, bir pratikteki toplumsal etkinliktir. Örneğin, bir ülkenin yönetiminde görev almak gibi. İkincisi, söylemin temsillerde kendini göstermesidir. Üçüncüsü ise, kimliğin oluşturulmasındaki varolma biçimi olarak söylemdir" (Özer, 2001, s.56).

Bu analizde, söylemin yani metnin incelenmesi; etkileşim analizi (söylemin diğer söylemlerle etkileşimi) ve bağlam analizi (söylemin içinde bulunduğu bağlam) yapılmaktadır. Amaç, haberin üretim ve yorumlanma süreçlerinde, içinde bulunulan ideolojik ortamın ve etkileşimin haber dili üzerinde yaratmış olduğu etkiyi ortaya çıkartmaktır. Yapılan analizler ışığında, haber söyleminin yapısı ile egemen ideolojinin yapısı arasında paralellik olduğu görülmüş, bu paralelliğin de var olan egemen düşüncelerin yeniden üretimine katkı sağladığı tespit edilmiştir. Yukarıda bahsi geçen söylemin etkileşimi bağlamında da, üretilen antikomünist haber söylemlerinin, ardından yapılan haberlerin dili üzerinde bir etki sahibi olduğu da anlaşılmıştır.

Ayşe İnal'ın (1996, s. 134,146) da ifade ettiği gibi, "Haberi söylem olarak ele almak ve çözümlemek, haberin hazırlandığı süreçlerden ve toplumsal yapı içinde oluşan güç/iktidar ilişkilerinden koparmadan incelemek demektir. Haber medyası, habere konu olan olayları aktarırken çerçevelendirmelerden, tipleştirmelerden, kalıp yargılardan sıkça yararlanır. Sonuçta, izleyicinin dünyayı algılarken belli haritalara ve modellere dayanması sorunu ortaya çıkmaktadır." Bu nedenle çalışmada, Soğuk Savaş dinamikleri ve haber söylemi birlikte ele alınmış ve irdelenmiştir.

Araştırma kapsamında ilk bölümde, algı yönetimi ve propaganda kavramları açıklanmış, propaganda ve algı yönetimi arasındaki benzerlikler ve farklar ele alınmış, haber ve gerçek algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Devamında algı yönetimi, haber ve propaganda arasındaki etkileşimi ortaya koyabilmek adına, Amerikan basınından haber örnekleri ile detaylandırılmış bir şekilde, gündem belirleme kuramına ve Herman & Chomsky'nin (2006) Propaganda Modeli'ne ve Rızanın İmalatı kavramına değinilmiştir. Son olarak, Amerikan basınındaki belirgin antikomünist haberlerin açılımı yani analizi yapılarak haber-propaganda ilişkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Amerika Birleşik Devletleri'nden *The New York Times* ve *The Washington Post* gazetelerinin Soğuk Savaş döneminin siyasi olayları, krizleri ve ABD'nin dış ülkelere yapmış olduğu müdahaleler hakkında yayımlamış oldukları haberler Türkçe'ye çevrilerek, Norman Fairclough'un ESÇ yöntemine uygun şekilde analiz edilmiştir. Haber başlıklarında ve haber girişlerinde, antikomünizmi destekleyen veya onaylayan kelime ve ifadelerin olup olmadığına özellikle dikkat edilmiştir. Ardından, metin üreticisi olan gazetenin haber başlıkları üzerinden kimlerle birlikte hareket ettiği ve kendini hangi konuma yerleştirmiş olduğu dönemin önemli tarihsel gelişmeleri içinde harmanlanarak çözümlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, Soğuk Savaş tarihi içerisinde Türkiye'de antikomünist bakış açısının nasıl oluştuğu, köklerinin hangi olaylara ve dinamiklere dayandığı, Truman Doktrini ve Marshall Planı'nın Türk basınında nasıl anlatıldığı, Soğuk Savaş kutuplaşması içerisinde basının nasıl ve ne şekilde bir antikomünist propaganda aracı haline geldiği gazetelerden haber örnekleri ve basın uygulamaları ile aktarılmıştır. Bu bölümde hedeflenen ise, Soğuk Savaş'ın ve Amerikan propagandasının Türkiye ve Türk basını üzerindeki uzun dönemli etkilerinin açığa çıkarılması olmuştur.

1. ALGI YÖNETİMİ ve PROPAGANDA

"**Gerçek diye bir şey yoktur, sadece algı vardır**"

Gustave Flaubert

Algı yönetimi ve propaganda, genellikle ayrı ayrı ele alınmış kavramlar olmakla birlikte, bu çalışmada aynı başlık altında değerlendirilmişlerdir. Bunun sebebi, çalışma konusu itibariyle iktidarlar tarafından aynı amaca yönelik olarak ama farklı stratejilerle kullanılmış olmalarıdır. Yani hedef kitleyi planlanan ve arzulanan şekilde etki altına almak, manipüle etmek ve güdülemek amacıyla her iki kavram da uygulamada önemli etkiler yaratmakla birlikte iletişim süreçleri birbirinden farklıdır.

Hitler'in Propaganda Bakanı Joseph Goebbels'in ifade ettiği gibi, "Aynı şeyi sık sık ve kuvvetli bir şekilde tekrar ederseniz, yanlış olsa da inanılabilir". Ancak bunun yanı sıra, algıların da yönetilebilir olduğunun ortaya çıkması ile birlikte iktidarlar, propagandanın yanısıra, kendi gündemlerini uluslararası anlamda oluşturmak ve kamuoyu yaratmak için toplum algılarını yönetmenin yollarını aramaya başlamışlardır. Propagandanın tek yönlü ve dikey iletişiminin hedef kitleyi etkilemede yetersiz kaldığı noktalarda, çift yönlü ve hedef kitlenin hem kültürel özelliklerini hem de geri bildirimlerini dikkate alan bir iletişim sürecinden oluşan algı yönetimi çalışmaları devreye girmektedir.

1.1. Algı Yönetimi ve Propaganda Etkileşimi

Algı, kavram olarak psikolojinin önemli konu başlıklarından birini oluşturmaktadır. Çünkü yaşadığımız dünyayı, çevremizi ve iletişimde içinde olduğumuz insanları algıladığımız ölçüde değerlendirebiliriz. Bu değerlendirme de kuşkusuz salt aklımızla değil, geçmiş tecrübelerimizle, duygularımızla ve aşağıda açıklanacak olan bazı diğer dış etmenler etkisiyle yapılmaktadır.

"Bir insanın belli yönde eyleme geçebilmesi için ön koşul; amaçlanan yöndeki alternatifin varlığını bilmesi ve algılamasıdır. Bu sebepten dolayı, örnek olarak, bireyin belli bir ürünün tüketicisi, belli bir görüşün yanlısı durumuna getirilebilmesi için, konu ve içeriği hakkında iletilen bilgileri algılayabilmesi gerekir" (İnceoğlu, 2011, s. 85). Bu süreçte de algı kavramını, nasıl oluştuğunu ve nelerden etkilendiğini bilmek gerekmektedir.

Algılamanın meydana gelebilmesi için öncelikle çevredeki uyarıcıların eşiği geçebilmesi gereklidir. Bunun için de "dikkat" en önemli noktalardan birisidir. Algı, elbetteki dış etmenlerin etkisine maruz kalabilmektedir. Ancak burada önem olan, ilk aşama olan algıda seçiciliğin gerçekleşmesidir. Devamında ise ikinci aşamada diğer önemli kısım olan anlamlandırma süreci başlamaktadır.

Türk Dil Kurumu'na (2016) göre algı, "bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak" şeklinde açıklanmaktadır. Başka bir tanıma göre ise, iç ya da dış çevreden gelen uyarıcıları bireyin duyu organları aracılığıyla ya da hisleriyle almasıyla başlayan ve bu uyarıcıların farkına varılmasını, tanınmasını, idrak edilmesini ve tanımlanmasını sağlayan fiziksel, nörolojik ve bilişsel süreçlerin tamamıdır. Kişinin çevresinde olan biteni anlamlandırma sürecidir (Türk, 2014, s. 14).

Penguin Sözlüğü'ne (2003) göre ise algı, "duyuların çalışmasıyla üretilen bir çevre farkındalığı"dır. Şule Tankut Jobert'e (2009, s. 53) göre ise, algılama "beş duyu organı yoluyla nesnelere ilişkin bilgi edinme sürecidir. Seçme, düzenleme ve yorumlama aşamalarından oluşur".

Biyolojide algılama, "dış dünyadan gelen uyarıların etkisiyle oluşan fiziksel duyuların zihni yorumu" şeklinde anlaşılır. Yani algılamanın özünde yorum vardır. Öznellik bütün boyutlarıyla bu sürece egemendir. Algılamada öznelliğe vurgu yapılmaktadır: "Algılama, insanların enformasyonu seçip, düzenleyip yorumlayarak dünyanın (kendileri için) anlamlı bir resmini çizecek formları oluşturdukları bir süreçtir" (Saydam, 2015, s. 81).

Algılama süreci boyunca, aslında çevreyle ve iletişim halinde olunan kişilerle ilgili de bilgi edinilmiş olur. Dolayısıyla, sosyoloji ve sosyal psikoloji disiplinlerinin ortak çalışma alanı olan, sosyalleşme adı verilen olgu da bu süreçte meydana gelmektedir. Bireyin algılayarak temas halinde olduğu her nesne ve kişi, sosyalleşme içerisinde karşılıklı bir etkileşime sebebiyet vermektedir.

Algı alanındaki teorisyenlerinden James Gibson, "Bir bireyin çevresi ile temas kurma süreci" olarak tanımladığı algı sisteminin girdiyi organize etmediğini veya herhangi bir şekilde girdiyi işlemediğini iddia etmektedir. Gibson'a göre algı ne sinyalleri çözer ne de mesajları yorumlar. Doğrusu ise, algının uyarıdan bilgi çıkardığı gerçeğidir (Richards, 1976, s. 219). Dolayısıyla algılama kavramında, aynı zamanda kişinin fiziksel özellikleri ve engelleri, yanı sıra kişisel deneyimleri, içinde yaşadığı toplumun yaratmış olduğu etkiler de vardır. Tüm bunlar, her

yeni algıya yönelik her uyarıcı ile karşılaşıldığında, yeniden devreye girer.

İnsan davranışı inceleyen psikolojik araştırmalar, 1879'da Almanya'da Wielheim Wundh tarafından yapılan algı çalışmasıyla başlamıştır. Bu çalışmanın önemli bulgularından biri, hiçbir insanın durumları veya duygularını aynı şekilde deneyimlemediği ve yorumlamadığı olmuştur. Tıpkı sırayla yanıp sönen ışıkların hareket gibi algılanması gibi, insanlar da etraflarındaki görsel ve işitsel nedenleri yorumlayıp kendi çevrelerine tepki göstermek için kullanırlar. Dış etkilere ek olarak, insanlar içsel duygulara, fikirlere ve geçmiş tecrübelere dayanan beklentilere de tepki gösterirler (Otara, 2011, s. 21).

Psikolojideki bilişsel yaklaşımın da ilk adımını oluşturan 'algı', kendisinden sonra gelen yorumlama, kavramlaştırma ve karar verme gibi adımlara da temel oluşturmaktadır. Çünkü algının/algılamanın meydana gelmesiyle birlikte, tutum ve davranışlar ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte algı kavramı psikolojideki birçok deney ve araştırmaya da kaynaklık etmektedir.

Çiğdem Kağıtçıbaşı'na (2013) göre, "bir uyarıcının belirli bir davranışı ortaya çıkarabilmesi için önce algılanması lazımdır. Böylece algılama, üzerinde hemfikir olunan ilk bilişsel temel süreçtir. Bireyin kendi düşünce çevreleri ile tutarlı olan objeleri ve olayları görme eğilimi bireysel psikolojide incelenen bir konudur. İşte 'eğilim' denen olaya psikolojide 'algılama' denmektedir".

İrfan Erdoğan'a (2008) göre ise, "algılama, duyularla alınan uyaranların tanınması ve yorumudur. Algılamayla insan kendi ve dışı hakkında bilgi elde eder ve bilgiyi biriktirir. Böylece dünyasını kurar ve düzenler. Algılama sürecinde kalıplar oluşturma, seçme, organize etme ve yorumlama vardır". Dolayısıyla insanoğlu, doğduğu andan itibaren toplamış olduğu bilgileri belirli kalıplara yerleştirir. Kuşkusuz bu kalıplar, toplum ve kültür gibi değişkenlerin etkisi sonucunda oluşmaktadır.

Öte yandan, algılama sürecinde "seçme" işlemi de devreye girmekte, "algıda seçicilik" adı verilen uyaran ayrımı yaşanmaktadır. Yani beyin, belli uyaranları seçmekte ve kategorize etmektedir. Çünkü tüm uyaranları işlemesi kapasite bakımından mümkün değildir. Devamında da seçilen uyaranın kişisel tecrübelere göre yorumlanması aşamasına geçilmektedir. Kuşkusuz bu durum, algıda kişiden kişiye göre yaşanan farklılıkları da beraberinde getirmektedir.

"Algılarımızdaki bu ilişkisellik tümlük yargılarımızda ve diğer deneyimlerimizdeki

kesin algı dayanağı çerçevelerini işe karıştırır. Bu algı dayanağı çerçeveleri deneyimden çıkarılan keyfi bir soyutlama değil, içsel ve dışsal etkenlerden oluşarak işlevsel bir tümlük kazanan her durumun temelli bir kişilikleştirilmesidir. Algı dayanağı çerçevesi, psikolojide geniş önem taşıyan bir kavramdır. Çünkü bu kavram ile kastedilen veriler hemen hemen her deneyimlemenin her alanında kendilerini ısrarla algıda, yargıda, bellekte, duyarlılıkta açığa vururlar" (Şerif, 1985, s. 41).

Algı, dış dünyadan gelen uyarıların zihinsel olarak yorumlanması sürecidir. Algılar, özetle kişinin gördüğünü, gördüğü şeyi nasıl yorumladığını, neye inandığını ve nasıl davrandığını göstermektedir. Algılarımız aynı zamanda zihnimizde birtakım değerler yaratmakta, problemler oluşturmakta ve bu problemleri de çözmektedir. Bu kadar güçlü bir özelliğe sahip olan algılarımız, birçok akademisyen ve psikolog tarafından "gerçek" olarak değerlendirilir (Bakan & Kefe, 2012, s. 21). Kuşkusuz, tanımlanan bu gerçek algısının altında öznel birtakım özellikler yer almaktadır. Çünkü inandığımız ve yorumladığımız değerler, aynı zamanda bizim hangi ideolojilerin ve bakış açılarının etkisi altında kaldığımızı da göstermektedir.

Ancak insanları algılama ile eşyaları, nesneleri algılama arasında kuşkusuz bir fark vardır. İnsanı algılarken, sayıca fazla uyarıcı ile karşılaşırız. Ancak duyusal uyarıları kaydetme kapasitemiz sınırlı olduğundan tüm bu uyarıcıları seçmemiz ve kabul etmemiz mümkün değildir. Dolayısıyla bir seçme işlemi yaparız. Fakat seçici algı denen bu durum, aynı zamanda bir bilgi kaybına yol açar (Tubbs & Moss, 2006, s. 37).

Çünkü iletişim içerisinde olduğumuz kişi ya da kişilerden gelen tüm uyaranları eşit şekilde bilinç seviyesine alamadığımız için duyu organlarımızın etkinliğine bağlı olarak ya da beklentilerimizin, umutlarımızın, yatkınlıklarımızın ve tecrübelerimizin bir sonucu olarak uyaranların bir kısmını kabul ederiz yani algılarız. Elbette bu algılama sürecinde uyaranların dikkat çekici olması, hedef kitleyi etkileyecek dış ve iç özelliklere sahip olması mühimdir.

Algılamayı etkileyen faktörler genel olarak önyargılar, kültürel farklılıklar, geçmiş tecrübeler, uyarıcının özellikleri (parlaklık, büyüklük vb.) ve ani duygu değişimleri olabilmektedir. Dolayısıyla özellikle iktidarlar, kimi zaman hedef kitleyi etkileyebilmek adına tüm bu etmenleri harekete geçirmeye çalışmakta veya toplumu bu etmenler üzerinden belli bir hedefe doğru güdülemeye çalışmaktadır.

Fakat şu da var ki, "Bilgi kaybı arttıkça, algı ve gerçek arasındaki fark da büyümektedir" (Kağıtçıbaşı, 2013). Bu nedenle, hedef kitlenin yönetilmesini ya da yönlendirilmesini kolaylaştıracak bilgilerin bilinç seviyesine daha kolay alınmasını, diğer bir deyişle, kayba uğramamasını sağlamak gerekmektedir. Birçok algı yönetimi ve propaganda stratejisi de, bu konuda başarı sağlama üzerine kurulmaktadır.

"Fakat tarihsel süreçte incelediğimiz zaman, algı teorilerinin çoğu, duyulara etki eden uyarıcı bilgilerin ön plana çıkarıldığı varsayımına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, farklı çevresel koşulların aynı uyarı bilgisini verebildiği ve aynı çevresel durumların da farklı uyaranlara neden olabildiği iddia edilmektedir. Bu durum, nesnelerin zihnin içinde inşa edildiği ve çevreden nispeten yalıtıldığı anlamına gelmektedir ve Platon'un düşünceleri kadar geriye götürülebilir" (Withagen & Chemero, 2009, s. 365).

Ancak bu tarz algı yaklaşımları zaman içinde eleştirilmiş, algının biyolojik işlevi araştırılmaya başlanmıştır. Eşzamanlı olarak, algının çevre ile ilişkisi önemsenmiş ve bu alanda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Davranışçı yaklaşımın uzantısı olarak, çevre etkisinin algı üzerinde oynadığı rol analize değer görülmüştür. Bu noktada kavram olarak karşımıza Algı Yönetimi çıkmaktadır. Tüm bu iç ve dış etmenler sebebiyle, yani hem beş duyu organımızın iyi çalışıp çalışmaması, hem de geçmiş tecrübelerimiz, duygularımız, anılarımız, kültürümüz, kişiliğimiz ve bakış açımız, olayları ve insanları algılama şeklimizi etkilemektedir. Buradan yola çıkarak denebilir ki algı, yönetilebilen bir kavramdır.

Algı Yönetimi kavramı, literatüre ABD Savunma Bakanlığı tarafından kazandırılmıştır. Buna göre algı yönetimi, "Dış izleyicilerin duygularını, güdülerini ve amaçlarını etkilemek amacıyla seçilmiş bilgileri yayma faaliyetidir. Görünüşte hedefler ve sonuçlar açısından propaganda ile benzerlikler taşısa da, araç ve yöntemler açısından farklılıklar barındırmaktadır. Bunlardan biri, tek yönlü ve dikey bir süreçten ziyade, çok yönlü ve yatay bir süreç olmasıdır" (Erol & Ozan, 2014, s. 186,187).

Detaylı olarak incelendiğinde, "istihbarat teşkilatları, algı yönetimi adı altında hedef kitlenin istenen aşamaya gelebilmeleri için çok sayıda yöntem kullanmaktadır. Önce, faaliyetin uygulanacağı nüfusun kültürel eğilimleri analiz edilmekte, zayıflıkları bulunmakta ve hassas noktaları belirlenmektedir. Ardından bu kültürel göstergelere göre propaganda temaları geliştirilmektedir. Bu süreçte hem medyadan, hem de hedefe zarar vermek için söylentilerden yararlanılmaktadır " (Özer, 2012, s.163).

Aynı zamanda tarihte yüzyıllardır hedef kitlenin tutum ve davranışlarını istenilen yönde etkileyebilmek için bazen gerçek bazen de gerçek dışı bilgileri yayarak gerçekleştirilen tek yönlü faaliyetlere de "propaganda" denilmektedir. Çalışma içerisinde detaylı olarak değinilecek olan propaganda çalışmaları, uygulama bakımından algı yönetimi faaliyetleri ile hem benzerlik hem de farklılıklar taşımaktadır.

"Propaganda, bir mesajın tek yanlı olarak hedef kitleye dayatıldığı asimetrik iletişim yöntemidir" (Bıçakçı, 2016, s.166). Uygulama anlamında bakıldığında, algı yönetimi, propaganda çalışmalarının önemli bir parçası ve yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Propaganda çalışmaları, bilhassa siyasal propaganda, tarihsel süreçte önemli bir yer tutmaktadır. Savaş ve kriz dönemlerinde ya da siyasal iktidarı güçlendirmek adına yapılan propaganda çalışmaları, örgütlü ve sistematik bir şekilde hedef kitlede arzu edilen tutumları benimsetmek amacını gütmektedir.

Kitaplara göre propaganda, ilk kez 17.yy'da kullanılmış olsa da, kavramın ortaya çıkışı daha da eskilere dayanmaktadır. Propaganda faaliyetleri ve ikna teknikleri toplumların ortaya çıkışı kadar eskidir. İnsanın örgütlü toplumlarda yaşamaya başlamasıyla birlikte liderler ve liderliğe özenenler kendilerine destek bulmak için propaganda yöntemlerini kullanmışlardır (Akarcalı, 2003, s. 17).

"Tarihin başından beri uygulandığı bilinen kayıtlı propaganda tekniklerine eski Yunan'da Sofistlerin hitabet tekniklerinde rastlamaktadır. Sokrates ile Sofistler arasındaki mücadele bir propaganda savaşıdır. Örgütlü, sürekli ve sistemli propagandanın, bir anlamda psikolojik savaşın başlama tarihi ise, 1622 yılıdır. Papa 15. Gregory, Katolikliğin propagandasının yapılması amacıyla asıl görevi Protestanlığa karşı psikolojik savaş yürütmek olan propaganda örgütü 'Sacra Congregatiode Propagande Fide'yi oluşturmuştur" (Özdağ, 2015, s. 22,23). Kısaca, dinin ve düşüncelerin yayılması ve benimsenmesi için propagandanın bir araç olarak kullanılması, üstüne üstlük bu amaca uygun örgütlerin kurulması çok eski tarihlere dayanmaktadır.

Oxford sözlüğünde: "Avrupa'da kullanılan şekliyle propaganda sözcüğü, Amerika'da kullanıldığı gibi kötü bir anlam taşımamaktadır" denilmektedir. Bu oldukça şaşırtıcıdır; zira "propaganda" sözcüğüne Papalık tarafından Katoliklik inancının yayılması için oluşturulan kampanyada, Güney Katolik topraklarında olumlu anlamlar yüklenirken, Kuzey Protestan ülkelerinde kötü yan anlamlar yüklendiği belirtilmektedir. 19. Yüzyılın ortalarından İkinci

Dünya Savaşı'na dek savaşta propagandayı asıl İngilizler ve Amerikalılar kullanmıştır ve her ikisi de sözcüğe kötü bir anlam yüklemişlerdir (Finch, 2000, s. 80). Dolayısıyla tarihsel süreç içerisinde propaganda çalışmalarının savaş ve çatışma ile sözcükleri ile birlikte anılması, olumsuz anlam yüklemelerine maruz kalması kaçınılmaz olmuştur.

Arsev Bektaş'a (2007, s. 153, 159) göre, "Propagandanın belli bir amacı vardır. Bu amacı kitlelere kabul ettirmek ister. Bu nedenle de önceden seçilmiş, ayıklanmış bilgileri sunar. En etkili, en kalıcı olacağına inandığı, araştırmalarla geliştirdiği simgeleri kullanır. Dolayısıyla, amacına ters düşecek, dikkati dağıtabilecek gerçeklerden hiç söz etmez. Günümüzde propaganda kısaca, kamuoyunu etkilemek için gerçek ya da yalan bilgiler yaymada simgeler aracılığıyla bireylerin, grupların inançlarını, tutumlarını ya da eylemlerini etkileme yönünde sistemli gayretlerin tümüne verilen isim olarak tanımlanabilir".

Propagandanın rolü, toplumu, tarihsel ve ekonomik olgulara ilgisizleştirerek uyuşturmak ve gerçekliği gizlemektir. Yalnızca gerçek ve yalan ikiliği değil, aynı zamanda gerçeğin çarpıtılması, anlamın saptırılması ve olaylara bakış açısının yönlendirilmesi de gerekmektedir (Torun, 2016). Fakat kuşkusuz, bu yönlendirme inandırma çalışması sonucunda nihai amaç, hedef kitlenin rıza göstermesini sağlamaktır.

Öte yandan, 1789 Fransız Devrimi'nde başka uluslara da özgürlük verilmesi parolası ile girişilen uluslararası siyasal propaganda çağcıl anlamda uluslararası iletişimin ilk kilometre taşı olmuştur. I. Dünya Savaşı'nda telsizle haber savaşı başlamış, savaştan sonra Lenin'in giriştiği ideoloji propagandası, arkasından Hitler Almanyası'nın propaganda savaşı bu tür eylemleri devletlerin dış siyasa amaçlarının bir aracı haline getirmiştir (Yavaşgel, 2016).

Kuşkusuz, ilerleyen yüzyıllarda, Sanayi Devrimi ve gelişen iletişim teknolojileri ile propaganda, Antik Yunan'daki görünümünden sıyrılmış, sözlü iletişimle yaptığı ortaklığın yanı sıra, kitle iletişim araçlarının desteğini de yanına almaya başlamıştır. Bu durum, propaganda yapan kesimlerin daha etkili ve örgütlü çalışmalar uygulamalarına da olanak sağlamıştır.

"Propaganda kelimeleri kullanır ama şartları değiştirmez. Sadece bu şartlar altındaki inançları değiştirebilir. İnsanları inançlarını değiştirmeye zorlayamaz fakat sadece onları böyle yapmaya ikna edebilir" (Akarcalı, 2003, s. 12). Bu nedenle, 19. yüzyıldan itibaren, propaganda ve reklamcılık işbirliğini görmek mümkündür. 1843 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Volney Palmer isimli kişinin açtığı reklam ajansı bu büyük sektörün doğuşunda önemli etkilere sahiptir. Devamında, ABD ve İngiltere'nin propagandayı siyasal bir araç olarak bilhassa

diplomaside kullanmaya başladığı görülmektedir. Aynı yüzyılın sonunda, üniversitelerde reklamcılık ve propaganda ile ilgili dersler de verilmeye başlanmıştır (Özdağ, 2014, s. 23,24).

20. yüzyıl, hem farklı ideolojik akımların hem de ekonomik krizlerin dalga dalga baş gösterdiği bir yüzyıl olmuştur. Eş zamanlı olarak, fordist üretim biçimleri ile daha önce görülmemiş şekilde ürünlerde nicel bir artış olmuş; yanı sıra bu ürünlerin satın alınması için de pazarlama teknikleri ve halkla ilişkiler faaliyetleri de baş göstermiştir. Fakat 20.yy'ı, özellikle savaş teknikleri anlamında propagandanın altın çağı olarak da nitelendirmek mümkündür.

"Modern devletin ilk propaganda faaliyetleri de Wilson hükümetinin zamanında kurulan 'Creel Komisyonu' ile başlamıştır. Bu propaganda komisyonunun amacı, yakın zamanda patlak verecek olan I. Dünya Savaşı'na toplumu hazırlamak, güdülemek ve savaşa destek vermelerini sağlamaktı. Çünkü Wilson yönetimi, henüz halkın haberi olmasa da savaşa katılmaya karar vermiş ve Başkan Wilson, bu kararın altına çoktan imza atmıştı. İngiliz Propaganda Bakanlığı'nın amacı, aslında daha da ileri giderek 'Dünyanın düşüncesini yönetmek' idi" (Chomsky, 2002, s. 11-13).

Keza Birinci Dünya Savaşı'nın ilanı ile beraber, Wilson hükümeti Amerikan basınına hem sansür uygulamaya hem de "Espionage Act" ve "Sedition Act" gibi düzenlemeler ile kontrol altına almaya çalışmıştır. Bilinen adıyla Creel Komisyonu yani Committee on Public Information (CPI), Wilson'ın talimatıyla gazeteci George Creel tarafından kurulmuş ve Amerikan halkını savaşa ikna etme ve yönlendirme amacıyla enformasyon yaymıştır (Torun, 2016).

Bu amaçla, kamuoyunu yönlendirme ve savaşın gerekliliğine inandırma yolunda birçok habere ve çalışmaya imza atılmıştır. Gazete, dergi, kitap ve broşürler hep aynı hedefe uygun şekilde tasarlanmıştır. Almanya karşıtı (kimi zaman kurmaca, kimi zaman gerçek) haber ve içerikler ile toplumun savaşa güdülenmesi amaçlanmıştır. Bu süreçte Amerikan Hükümetine destek veren isimlerden birisi de gazeteci Walter Lippmann olmuştur.

Propaganda teknikleri, etkin bir biçimde Birinci Dünya Savaşı sırasında Walter Lippman ve Edward Bernays tarafından bilimsel bir şekilde tasarlanarak uygulanmıştır. Bu durum, modern propaganda tekniklerinin de temelini oluşturmaktadır. Lippman ve Bernays, Amerikan kamuoyunu kontrol edebilmek için Almanya karşıtı bir kampanyaya ağırlık vermişlerdir. Propaganda çalışmalarında psikoloji disiplininden de yararlanan Bernays, özellikle grup zihni ve grup davranışı konularında uygulamalar yapmıştır.

Öte yandan İngiltere de, ülkesinin içinde ve dışında yürüttüğü tüm propaganda faaliyetlerinde önceliği elinde tutmayı başarabilmiş, verdiği savaşın haklılığına kendi halkını inandırmak ve savaşın en başında tarafsızlığını açıklayan Amerika Birleşik Devletleri'ni itilaf devletleri safına çekmek için sistemli propaganda faaliyetleri yürütmüştür. İngiliz Hükümeti bu amaç için ayrıca, Charles Masterman adlı bir gazeteci başkanlığında Wellington House adı altında gizli bir Savaş Propagandası Bürosu da kurmuştur (Yiğit, 2007, s. 295). Bu büronun amacı, halkı savaşın gerekliliğine ve İngiliz yönetiminin haklılığına inandırmak, yanı sıra da İttifak Devleri hakkında da olumsuz haberler ve söylentiler yaymak olmuştur.

"Başarısızlıklardan mümkün olduğunca az söz eden bir basının oluşturulması da bu büronun faaliyetleri arasında yer almıştır. Sadece savaş günlerine ait çeşitli 'propaganda gazeteleri' basılmıştı. Bu gazetelerden birisi, Wellington House tarafından Doğu ülkelerine gönderilmek üzere basımı Londra'da yapılan *el-Hakika* Gazetesidir. Gazetede, Büyük Britanya'yı Müslümanların dostu olarak gösteren haber ve resimler kullanılmıştır" (Polat, 2014, s. 148).

"1927 yılında Amerikalı siyaset bilimci Harold Lasswell'in bu popüler negatif anlamı tersine çevirecek bir çalışma yayımlamasına dek, anlam algılandığı gibi kalmıştır. Lasswell'in Birinci Dünya Savaşı'nda Propaganda Teknikleri çalışması geniş bir etki alanı bulmuştur. Bunun nedeni, propagandanın ana unsurlarını ele alması, modern kampanyalar için açık ve anlaşılır metotlar içermesi ve Propaganda Bakanı olan Joseph Goebbels'in kendisini bu konuda oldukça meşhur etmesidir. Hem Lasswel'in çalışması hem de Amerikalı siyaset bilimci Leonard Doob'un 'Propaganda: Psikolojisi ve Tekniği' adlı çalışmaları Almanya'da 1930'lu yıllarda dikkatle okunmuş ve uygulanmıştır" (Finch, 2000, s. 81).

Propaganda çalışmaları, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, İkinci Dünya Savaşı'na uzanan yıllarda da aktif şekilde siyasal amaçlarla kullanılmıştır. Halen yapılan sosyal psikoloji araştırmalarında, Alman toplumunun Yahudi ırkına karşı kin ve düşmanlık besleyerek nasıl Adolf Hitler'in peşinden gittikleri hakkında analizler yapılmaktadır. Çünkü üzerinden on yıllar geçmiş olsa da bu kıyım, yaşanan acıların yanında, işbirlikçileri ve halktan görmüş olduğu destek anlamında da analize değer özellikler taşımakta ve bir kez daha propagandanın gücünü kanıtlamış olmaktadır.

Adolf Hitler ve Propaganda Bakanı Joseph Goebbels, propagandayı kullanarak Almanya'da büyük bir başarı elde etmişlerdir. Siyasal propaganda, 20.yy'ın ilk yarısından

itibaren büyük önem kazanan olgulardan biri olmuştur. Propaganda söz konusu olmasa, çağımızın büyük ideolojik hareketlerini, örneğin 1917 ihtilali ve sonrası faşizmin yükselişini tasarlamak mümkün olamazdı. Lenin, Bolşevizmi yerleştirebilmesini büyük ölçüde propagandaya borçludur. Hitler de iktidara gelişinden 1940 yılına dek, bütün emellerini önce propaganda ile sağlamıştır (Bektaş, 2007, s. 147,148).

"II. Dünya Savaşı'ndan sonra, uluslararası siyasal propagandada bir biçim değişmesi, bir yöntem farkı görülmeye başlanmıştır. Amaç, eskiden olduğu gibi, yine insanların düşüncesini ve tutumlarını etkilemektir. Fakat bu amaca varmak için her aracın; doğrunun yanında yalanın da kullanılmasının, insanların ve toplumların zayıf yanlarının kötüye kullanılmasının meşruluğu üzerinde oldukça durulmuştur" (Yavaşgel, 2016).

Yanı sıra, kitle iletişim araçlarının hepsi koordineli bir şekilde propaganda aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunun en başarılı örneklerini Soğuk Savaş yıllarında görmek mümkündür. Yazılı basın, radyo ve ilerleyen senelerde televizyon, ABD tarafından Sovyetler Birliği ve komünizmi kötüleyerek toplumda bir "Kızıl Korku" yaratma amacıyla propaganda ve algı yönetimi aracı olarak kullanılmıştır. Sovyetler Birliği de benzer şekilde gerek yazılı basın gerekse radyo yayınları aracıyla toplumda farklı fikirlere yer vermemek hedefiyle tek taraflı yayınlara devam etmiştir.

Üç uluslararası radyo yayın kuruluşu soğuk savaş yıllarına damgasını vurmuştur: Daha sonra birleşen Radio Free Europe (RFE) ve Radio Liberty (RL), British Broadcasting Corporation (BBC) ve Voice of America (VOA). Finansmanı CIA tarafından karşılanan RFE ve RL; hedef ülkelerdeki yerel yayın istasyonu gibi çalışarak yerel haberleri vererek yerel yayıncıları kullanmıştır. BBC ve VOA ise, ulusal yayıncı olup kendi dillerinde yayın yapmalarına rağmen daha güçlüdürler. VOA, Amerikan Hükümetinin bir parçası gibidir ve Soğuk Savaş'ta uzun yıllar Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı (USIA)'nın bir departmanı olarak çalışmıştır (Kuroğlu, 2006, s. 18)

"Televizyonun propaganda ve algı yönetimi aracı olarak kullanılması ve aynı zamanda savaş muhabirliğinin gelişimi açısından Vietnam Savaşı bir dönüm noktası olmuştur. Bir yandan medya ve askerlerin çelişkileri keskinleşmiş, öte yandan da İkinci Dünya Savaşı ve Kore Savaşı'nın aksine, ABD'li muhabirler görece özgür çalışmışlardır. Güney Vietnam'da dolaşmış, helikopterle taşınmış, askerle röportaj yapıp onlarla birlikte hareket edebilmişlerdir" (Çubukçu, 2005, s. 73). Ancak bu görece özgürlüğün önemli bir sonucu, ABD'li gazetecilerin kamuoyu ile

paylaştıkları filtresiz ve sansürsüz savaş görüntülerinin yaratmış olduğu olumsuz tepkiler olmuştur. ABD kamuoyu şimdiye kadar Vietnam ile ilgili duydukları ve okudukları olumsuz haberler dışında, masum insanların can verdiği trajik bir tablo ile bu haberler sayesinde karşı karşıya kalmışlardır.

O tarihe kadar ise, belki de coğrafi olarak tam manasıyla nerede olduğunu bile bilmedikleri bu ülke hakkında duydukları şeyler; 'başıboş, bilgisiz, askeri ve kültürel anlamda yetersiz' olduklarından ibaretti. Dolayısıyla, kitlelerin zihnini böylesine olumsuz bilgilerle doldurup, savaş ortamına hazırlamak için propaganda bulunmaz bir nimetti. "Savaş yıllarında iletişim araçları ile iktidarın kararlarının mutlak doğruluğunu kanıtlayan anlatılar yaratılırken, perde arkasında imzalanan antlaşmaların ve gerçek çıkarların gizlenmesinde de propagandanın en önemli silah olduğu fark edilmiştir" (Torun, 2016, s.19).

"Propaganda beyaz, kara ve gri olmak üzere üç biçimde gerçekleşebilmektedir. Buna göre; Beyaz Propaganda, doğru olarak tanımlanmış bir kaynaktan gelen mesajları içermektedir. Barış zamanı radyo yayınları bu şekildedir. Kara propaganda, yaratıcı hilekârlığın tüm tiplerini içermektedir. Gri propagandada ise bilginin doğruluğu belirsizdir. Örneğin; 1966- 1967 yılları arasında Özgür Avrupa Radyosu, CIA tarafından organize edilmiş, finanse edilmiş ve kontrol edilmiştir" (Çetin, 2014, s. 243). Dolayısıyla bu kanaldan çıkan haberler de Sovyetler Birliği'ni eleştiren, komünizmi kötüleyen içerikte olmuştur. Ancak radyonun bu bağlantısı dinleyiciler tarafından bilinmediğinden, sunulan haberlerin bir manipülasyona maruz kaldığı da bilinmemektedir.

Propaganda, aynı zamanda yüzyıllardan beri çeşitli dinlerin yayılma faaliyetlerini, siyasal grupların oy kazanma kampanyalarını, savaşan devletlerin dış destek ve yardım arayışında olan programlarını tanımlamak için de kullanılmaktadır. Devlet adamlarının, siyasetçilerin, generallerin, piskoposların, devrimcilerin ve ajitatörlerin (kışkırtıcıların) rakipleriyle mücadelelerinde verdikleri çabalara şairler, yazarlar, besteciler, sanatçılar ve aktörler de kendi çabalarını katmışlardır (Kılıçaslan, 2008, s. 19). Bu süreçte, yukarıda yer alan Vietnam örneğinde de olduğu gibi, propaganda sürecine, kanaat önderleri olarak adlandırdığımız, toplumda sözüne, düşüncesine değer verilen kişiler de katılmakta ve destek vermektedir.

Çalışmanın kavramsal kısmını oluşturan propaganda ve algı yönetimi arasında bazı farklar bulunmaktadır: Algı yönetimini, hem bir politik propaganda yöntemi hem de gıdadan

finans piyasalarına dek faaliyet zemini bulan bir yöntem olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Propagandanın algı yönetimini bir araç olarak kullandığı değerlendirmesi yapılırsa, kitle iletişim araçlarını elinde tutan seçkinlerin değerlerini bireylere sunarken, toplumun kendi isteği ile bir şey yaptığını düşündürtürken, sistematik bir propaganda yöntemi kullandığı realitesine ulaşılmaktadır (Orallı, 2014, s. 242,245).

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, algı yönetimi, propagandadan ve stratejik iletişimden farklı olarak, iletilen mesajların özelliğine değil, hedef kitlede yarattığı etkiye odaklanmaktadır. Mesajın, hedef kitlenin anlayacağı (algı eşiği seviyesine uygun) ve kaynağın bakış açısına uygun hale gelerek, amaçlanan şekilde algılanmasını sağlamak önemlidir. Dolayısıyla mesaj, bu durumda, yalnızca medya aracılığıyla iletilen kelimelerle sınırlı kalmamaktadır. Bilişsel süreçte, algı biçimlerini oluşturan sözcükler ve eylemlerin bileşiminden oluşmaktadır.

ABD'de yarım yüzyıldan beri CIA yurtdışında algılama yönetimi taktiği geliştirmektedir. Örneğin 1953'de İran Başbakanının görevden alınması için bir propaganda geliştirmişler ve Başbakanın garip bir kişi olduğunu çünkü çalışma ofisinde bornoz giydiği şeklinde fısıltı dedikodusunu çalıştırmışlardır (Özsamanlı & Pank, 2013, s. 58).

Gasiorowski ve Byrne'ın (2004) da ifade ettiği gibi, bu tür kurgulanmış haberler, toplumda hem merak hem de bahsi geçen kişi ve toplum hakkında kalıp yargılar oluşmasına neden olmaktadır. Hiç kuşku yok ki, kalıp yargıların zihinden silinip atılması için de karşı bir propagandaya ihtiyaç duyulmaktadır. CIA bu süreci çok iyi yönetmiş ve kilit noktalarda bulunan kişilerden önemli destekler almıştır.

CIA'den para yardımı alan kişilerden ve kurumlardan, geniş kapsamlı bir inandırma kampanyasının, bir propaganda savaşının erleri olması bekleniyordu ve propagandanın anlamı şu olmuştur: Herhangi belli bir grubun düşünce ve hareketlerini etkilemek üzere düzenlenmiş haberler, özel savlar ya da çağrılar yoluyla bilgi ya da belli bir doktrin yaymak amacıyla yürütülen her türlü örgütlü çaba ya da hareket (Saunders, 2009, s.19). Dolayısıyla bu örgütlü ve sistematik çalışmanın parasal ve askeri desteği olduğu gibi, toplumun algısını şekillendirme ve yönlendirme amacıyla, kitle iletişim araçlarından da sık sık destek alınmıştır.

Yeri geldiğinde basın, yeri geldiğinde televizyon ve radyo, şimdilerse ise ek olarak yeni medya teknolojileri, algı yönetimi ve propaganda çalışmalarının araçları olarak hayatımızda yer almaktadır. Bu süreci yönetenler ise, medyanın sahiplik yapısındaki giriflikten yararlanmakta,

havuç-sopa politikaları ile geçmişten bu yana medyayla şeffalıktan uzak bir ilişki içerisinde olmuştur. Dolayısıyla ortaya çıkar ilişkisinin meyveleri sayılabilecek haber içerikleri çıkmakta, özellikle siyasal iletişim alanında bu durum çok fazla tartışılmaktadır.

Algı Yönetimi, belki de kavram olarak yaratmış olduğu popülarite sebebiyle, daha geniş bir kapsamda tartışma yapmayı mümkün kılmaktadır. Artık çok net bir biçimde görülmektedir ki, dünyanın neredeyse her köşesine nüfuz eden birbirine bağlı bilgi toplumunda, askeri eylemlerin artık sadece taktik etkileri yoktur. Gerek soğuk gerek de sıcak savaş dönemlerinde ve bu dönemlere hazırlık zamanlarında, aynı buzdağının görünmeyen tarafı gibi algı yönetimi çalışmaları yapılmakta, bu çalışmalar belki de savaş tatkiklerinden daha geniş yankılar yaratmaktadır. Bu araştırmanın hazırlanma sebebi de aslında tam da bahsi geçen ilgi çekici ve kayda değer durumdan kaynaklanmaktadır.

1.2. Algı Yönetimi, Tutum ve Davranış Üçgeni

İnsanlar, hayat boyu toplamış oldukları bilgilerle çevrelerini ve genel olarak dünyayı algılarlar. Bu algılar, kişisel bilgilerden oluşabildiği gibi, zaman içerisinde toplumun bilgi birikimiyle oluşan algının etkisinde kalıp, değişime de uğrayabilmektedir. Bu durum, algının yönetilebilir olduğunu da kanıtlamaktadır. Fakat şu da bir gerçek ki, bilgi birikiminin artışı, algı yelpazesinin genişlemesini sağlamaktadır.

"Algının gerçekleşmesinin ardından, kişinin birtakım tutumlara sahip olması beklenir. Tutum sözcüğü, Latince *aptus* sözcüğünden türetilmiştir. 'Eylem için elverişli ve hazır' anlamına gelmektedir. Allport'a göre tutum, bireyin ilişki içerisinde olduğu bütün nesnelere ve durumlara verdiği tepki üzerinde yönlendirici ve dinamik bir etki yaratan zihinsel ve sinirsel bir hazır olma durumudur" (Hogg & Vaughan, 2005, s. 174).

"Tutum, bir bireye atfedilen ve onun psikolojik bir obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir. Tutum, doğrudan gözlenebilen bir özellik değildir ancak bireyin gözlenebilen davranışlarından çıkarsama yapılarak ve o bireye atfedilen bir eğilim olduğunu söyleme mümkündür" (Kağıtçıbaşı, 2013, s. 110). Bahsedilen psikolojik objeler, bir kişi, bir ideoloji, bir fikir ya da herhangi bir toplumsal olay da olabilir.

Tutum, üç öğenin biraraya gelmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır: Düşünce öğesi, duygu öğesi ve davranış öğesi. Bu üç öğenin de kuvvetli olması durumu tutumun davranışa dönüşmesi açısından önemli ve gereklidir. Ancak bilhassa düşüncel yani bilişsel kısmının kuvvetli olması,

tutumu güçlendirmekte, tutumun davranışa dönüşme olasılığını da arttırmaktadır. Öte yandan kalıpyargılar da tutum ve davranışlar üzerinde etkili olmaktadır.

Tutumların meydana gelmesinde ve gelişmesinde kuşkusuz bazı dış etmenlerden bahsetmek gereklidir. Bunlar, aile, arkadaş çevresi, okul, iş çevresi ve medya gibi farklı faktörlerden oluşabilmektedir. Çalışma gereği medyanın tutumların oluşumu ve gelişmesi bakımından yaratmış olduğu etkiden bahsetmekte yarar vardır.

Medya bireylerin bilgi, kanaat, tutum, duygu ve davranışları üzerinde etki sahibidir. Fakat sadece bireyler değil, onların yanı sıra toplumsal gruplar, organizasyonlar, toplumsal kurumlar, kısacası bütün toplum ve kültür, medyanın gücünün etkileme alanının sınırları içindedir. Medyanın toplumu ve tutumları değiştirme doğrultusundaki etkileri 3 ana kategori içinde toplanabilir (Arslan, 2006, s. 4):

1. Değiştirip dönüştürme,
2. Önemsiz değişiklikler yapma,
3. Kuvvetlendirme.

Özellikle siyasal iletişim alanında, medyanın siyasal tutumlar üzerindeki etkisi üzerine yapılmış olan birçok çalışma bulunmaktadır. Çünkü tutumların dış etmenler ve değişime açık olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, tutumların bu özelliğini propaganda ve algı yönetiminde kullanabilmek adına, yapılan araştırma sonuçları bu konuda çalışan kişilere ışık tutmaktadır. Medyanın yaratmış olduğu bu etkiyi göz ardı etmek mümkün değildir.

Örneğin, ABD'de yapılan bir deneyde, öğrencilere ABD-Rusya ilişkileri ve enerji sorunlarına kadar birçok konuda haber izletilmiştir. Öğrenciler enerji ile ilgili ne kadar çok haber izlediklerine göre üç gruba ayrılmışlardır. Araştırmacılar, zamanın ABD Başkanı Jimmy Carter'ı enerji konusunda başarılı gösteren çok fazla sayıda haber izleyen öğrencilerin, Carter'ın genel başarısını da yüksek değerlendirklerini tespit etmiştir (Kağıtçıbaşı, 2013, s. 130). Tam tersi şekilde bu konuda az haber izleyen öğrenciler ise, Carter'ın başarısını enerji konusuna dayandırmamışlardır. Bu araştırma, medyanın ağırlık vermiş olduğu konuların ve bu konuların haber formatındaki sunum şekillerinin tutumlar üzerinde yaratmış olduğu etkiyi net bir biçimde göstermektedir.

Ancak ek olarak, psikolojide tutumların davranışa dönüşme süreci de önem arz etmektedir. Yalnızca sahip olunan tutumlara bakılarak davranışları tahmin edebilmek her zaman

olası değildir. Çünkü kişi, herhangi bir psikolojik objeye karşı olumlu bir tutuma sahipken, iletişim halinde olduğu başka kişilerin, ortamın veya kültürün etkisi altında kalarak olumsuz bir davranışta bulunabilmektedir. Örnek olarak oy verme davranışı bu hususta değerlendirilebilir. Kişilerin oy vereceği parti ya da aday hakkında bilgi sahibi olması, kararlılığı, konu ile ilgi ve alakası tutumun davranışa dönüşmesi sürecinde etkin bir rol oynamaktadır. Çünkü bilgisel etmenler arttıkça tutumun gücü de artmakta, bu durum paralel şekilde davranışa yansımaktadır.

Seçmen oy verme kararını verirken pek çok etmenden etkilenir. Bunlar arasında en önemlileri olarak, siyasal ürün (siyasi partinin lideri, adayları, ideolojisi vb.), psikolojik etmenler (ait olma, yakınlık duyma vb.) ve referans gruplarının etkisi sayılabilir (Aydın & Özbek, 2004, s. 147). Tüm bu etmenler seçmen davraşını etkileme özelliğine sahiptir. Ancak bu etmenlerin yanında, seçmenlerin siyasi adayları ve partileri tanımasını, haklarında bilgi sahibi olmalarını sağlayan 'medya'nın etkisi de önemlidir. Çerçeveleme ve gündem belirleme kuramlarının da öne sürdüğü üzere, medyanın öne çıkarmış olduğu fikir, düşünce akımı ve adayların özellikle kararsız seçmenlerin oy verme davranışı üzerinde yaratmış olduğu bir etki bulunmaktadır.

Baltacı ve Eke'nin (2012, s. 124) 2012 yılında Türkiye'nin bir ilinde yapmış olduğu bir araştırma sonucunda göre, kararlı seçmenlerin %50,9'u "gazete siyasal tercihimi etkiler" görüşüne katılmamaktadır. Ancak kararsız seçmenlerde ise bu oran %37,8'dir. Yine kararlı seçmenlerin %35,4'ü kararsız seçmenlerin %49,6'sı gazetenin siyasal tercihlerini etkileyeceğini düşünmektedir. Gazete konusunda da kararsız seçmenlerin etkilenme düzeyi yüksek olmakla birlikte, kararlı seçmenlerin gazeteden etkilenme düzeyinin dikkat çekici bir yükseklikte olduğunu belirtmek gerekir.

Seçime yakın zamanlarda yayımlanan kamuoyu araştırma sonuçlarının da seçmenlerin tutumları ve davranış üzerinde etki yarattığı, yine kararsız seçmenlerin nihai eğilimlerini belirlemede belirgin bir rol taşıdığı iddia edilmektedir. Bu araştırma ve anketlerde ortaya çıkan sonuçlara göre, bu kamuoyu araştırmalarında ve paralel şekilde medyada ön plana çıkartılan (kazanma ihtimali yüksek gösterilen) aday ve partiler, kararsız seçmeni etkileyebilmekte ve yüzer gezer oyların bu yöne evrilmesini sağlayabilmektedir.

Bu konuda yapılmış olan akademik bir çalışmaya göre, elde edilen veriler incelendiğinde kamuoyu araştırmalarının halkın büyük bir kesimi tarafından takip edildiği ve bu araştırma sonuçlarının siyasal tercihler üzerinde belirli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Etkilenme düzeyi ise kamuoyu araştırmalarını takip etme sıklığına paralel olarak artmaktadır. Yani bu

araştırmalardan en çok etkilenenler bu araştırmaları en çok takip edenlerdir (Türkmenoğlu, 2011).

Bununla birlikte, algıların yönetilmesinde kamuoyu araştırmalarından da sıklıkla yararlanılmaktadır. "İlk yoklamayı George Gallup 1936'da ABD'de başkanlık seçimi öncesinde yapmıştır. Gallup Enstitüsü, bilimsel yöntemlerle 2000 kişilik bir kitleyi (örneklemi) ele alarak ilk büyük siyasal kamuoyu yoklamasını düzenlemiştir" (Topuz, 1991, s.211). Devamında kamuoyu araştırmaları, hem Amerika'da hem de Avrupa'da önemli bir siyasal iletişim aracı haline gelmiştir.

Kamuoyu araştırmalarının, siyasal adayların ve partilerin stratejilerini ve politikalarını oluşturmalarına olanak sağlamasının yanında, seçmenleri etki altında bırakan manipülatif sonuçlar doğurdukları da iddia edilmektedir. Kamuoyu araştırmalarının büyük oranda özel araştırma kuruluşlarının faaliyet alanı haline gelmiş olduklarından, güvenilirlik ve saptırma tartışmaları şaşırtıcı değildir (Oktay, 2002, s. 43). Ancak çalışma konusu itibariyle, siyasal iletişim sürecinde kullanılan bu yöntemlerin, toplumu bilgilendirme yanında, algılarını şekillendirme, tutumlarını değiştirme ya da pekiştirme ve davranışlarını yönlendirme etkisi taşıyabildiğini de ifade etmek gerekmektedir. Öte yandan kitle iletişim araçlarının kişilerin tutumları üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan araştırmalar da dikkat çekicidir.

"Modern iletişim araçları hem kendi sunularıyla hem de bu sunumlarla etkilenmiş kişiler arası ilişkilerden geçerek, algılar üzerinde önemli etkilerde bulunur. Farklılıklar vurgulanırken aslında periyodik bir şekilde biçimsel olarak değiştirilen, yenilenen veya tekrarlanan benzerlikler sürekli teşvik edilir. Kitle iletişimiyle gelen enformasyon, tüketimden geçerek, amaçlı olarak algıları etkilemek için seçilmiş ve biçimlendirilmiştir" (Erdoğan, 2008, s.170).

Kamuoyu araştırmalarında örneklem seçimi, denek sayısı, soruların içeriği ve sırası (Topuz, 1991) gibi etmenler önem kazanmaktadır. Çünkü bu etmenler, kamuoyu araştırma sonuçlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Çalışma konusu itibariyle soru sorma biçimi ve soruların sırası, araştırmaya katılların cevaplarnı etkileyebildiği gibi, araştırma sonucunu medyadan takip edecek olan kişilerin de konu ile ilgili algısı etkilemektedir. Öte yandan dolaylı olarak konu hakkında oluşacak kamuoyu da etkilenmektedir.

Soğuk Savaş öncesinde ve sırasında da ABD'de kamuoyu anket sorularındaki manipülasyon dikkat çekmektedir. 1937-1949 yılları arasında Gallup Enstitüsü'nün sormuş olduğu bazı sorular bu iddiayı kanıtlar niteliktedir (White, 1998):

“Eğer Faşizm ve Komünizm arasında seçim yapmak zorunda kalsaydınız hangisini seçerdiniz? ”(6 Nisan 1937) Faşizm, yüzde 61; Komünizm, yüzde 39. "Sizce hangisi daha kötü, Komünizm mi Faşizm mi?” (21 Haziran 1938) Faşizm, yüzde 42; Komünizm, yüzde 58. “Karar vermek size kalmış olsa, bu ülkedeki Komünist Parti hakkında ne yaparsınız?” (10-15 Nisan, 1941) “baskıcı önlemler alırdım”, yüzde 64; “üyeleri hapse atardım”, yüzde 5; “hiçbir şey yapmazdım”, yüzde 8. “Sizce bir adam hem iyi bir Hıristiyan hem de aynı zamanda Komünist Partisi üyesi olabilir mi?” (22-28 Temmuz 1949) Evet, yüzde 11; Hayır, yüzde 77.

Sorular kimi zaman açık uçlu, kimi zamanda kapalı uçlu sorulmuş olsa da, açık bir biçimde yönlendirme olduğu sezilmektedir. Deneğin “evet” ya da “hayır” deme ihtimalinin yüksek olduğu sorular sormak veya karşılaştırması mümkün olmayan iki olguyu soruda yanyana getirerek algı yönetimini gerçekleştirmek mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla tutumların oluşmasında ve davranışa dönüşmesinde kamuoyu araştırmalarının etkisi ve gücünü de önemsemek gerekmektedir. Yukarıda yer alan ve aynı enstitü tarafından farklı zamanlarda gerçekleştirilmiş olan anketlerin soruları da toplum algısını yönetme durumuna örnek teşkil etmektedir.

“İngiliz düşünür Alfred North Whitehead, ‘Uygarlık, üzerinde düşünmeden yaptığımız işlerin sayısını artırarak ilerler’ derken” (Cialdini, 2000, s.23) dolaylı şekilde, egemen ideolojilerin ve iktidarların düşünce, tutum ve davranışlarımız üzerindeki etkisine de işaret etmektedir. Buradan yola çıkarak, hem medyanın hem de kamuoyu anketlerinin yönlendirici etkisiyle bir toplumdaki siyasal davranışlar da bu çerçevede değerlendirilebilir.

1.3. Gerçek Algısı ve Haber

Algı, daha önce de ifade edildiği gibi yönetilmesi gereken bir kavramdır. Bilhassa kaynaktan gelen bilgilerin sürekli tekrar edilmesi durumu, gerçek mi diye irdelenmeden bu bilgilerin algı kanallarının içerisine sızıp yerleşmesi sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla medya kaynaklı bilgilerin algı üzerinde yaratmış olduğu etkiyi de önemsemek gerekmektedir.

Platon, yaklaşık 2400 yıl önce mağara alegorisinde görünen dünya ile mağarayı eşleştirmiş ve fiziksel dünyadaki şeylerin de gölgeler gibi ideal biçimlerin kusurlu yansımaları olduğunu iddia etmiştir. Buradan yola çıkarak, farklı sunumlar farklı algılar yaratır önermesi ile haberi de bu algı yanılsamasıyla okuduğumuzu iddia edebiliriz (Göksel, 2016). Çünkü farklı algılara sahip olan kişilerin farklı dünya görüşleri ve nihayetinde de farklı yorumları

olmaktadır. Bu durum, herhangi bir olayın farklı biçimlerde sunulması durumuna yol açmaktadır.

Kitle iletişim ile ilgili yapılan ilk araştırmalarda, tek yönlü bir iletişim sürecinden ve direkt etkilerden bahsedilmiş ancak ilerleyen yıllarda hem dolaylı etkilerin hem geri bildirim kavramının hem de kişisel ve çevresel etmenlerin önemi anlaşılmıştır. Medyanın yaratmış olduğu etki üzerine 1960'lı yıllardan sonra ortaya konan teorilerde bu kavramlara dikkat çekilmiştir. Öte yandan kültürel etmenler ve ideolojik etmenler de göz önünde bulundurulmaya başlanmış ve haber ile gerçek arasındaki ilişki de irdelenmeye başlanmıştır.

"Gerçek, özellikler bireylerin kendi yaşam deneyimleri çerçevesinde biçimlenen olasılıklara göre değerlendirilir ve toplumsal yaşam içerisinde çok kritik bir öneme sahip olan neden-sonuç ilişkisinin kültürel anlamda edinilen deneyimlerle kurulduğu bir alandır. Medya da gerçeklik olgusunun en fazla tartışıldığı alanlardan biridir" (Yurdigül, 2011, s. 14).

Gerçeklik, kişi ve zamana bağlı olmayan, tarafsız bir kanaat yapısına sahip etkileşimli bir sisteme karşılık gelmektedir. Medya, bireylerin sahip olduğu görüş ve fikirlerin yeniden üretildiği ve yorumlandığı bir mecra olarak kabul edilir (Aydemir, 2015, s. 51). Dolayısıyla medyanın gerçeklikle doğrudan bir ilişkisi vardır. Ancak gerçek, kavram olarak zaten tartışmalı olduğu için, topluma sunulma ve iletilme sürecinde yaşanan değişiklikler, bu tartışmaları körüklemektedir.

"Gerçek kavramı, felsefi açıdan da yıllardan beri üzerinde konuşulan bir kavram olmuştur. Pythagoras 'Gerçeğin iki yüzü vardır; biri asıl gerçek, diğeri gölge gerçektir' diyerek 'görünüş'lere gölge biçiminde de olsa gerçeklik vermiştir. Sofistler, üzerinde karar verilecek herhangi bir gerçeklik olmadığını iddia etmişledir. Gorgias 'Gerçek yoktur, varsa da bilinemez, bilinse de anlatılamaz' derken, Platon bir şeyin 'öz'ünden o şeyin pay aldığını, İdea'nın gerçek olduğunu ileri sürmesine karşın, Aristo bir şeyin 'ne' olduğunun anlaşılmasına (mantıksal uygunluğunun bulunmasına) gerçeklik adını vermiştir" (İsi, 2015, s. 184).

"Gerçek (reality) sözcüğünün, dinsel metinlerde yer alan 'truth' sözcüğünün yerine geçmesi, Avrupa tarihinde dinsel dogmanın yerine bilimsel aklın geçiş sürecidir. Türkçe'de ne yazık ki gerçek sözcüğü, hem hakikat (truth) hem de gerçek sözcüğünün yerine kullanılmaktadır. 'Truth', bilgilimsel bir tavrı, 'real' ise göndergeye ilişkin bir tavrı anlatır" (İnal, 1996, s. 106, 107). Günlük dilde ise gerçekliği, somut ve kanıtlanabilen olgular olarak tanımlamak mümkündür. Ancak hiç kuşku yok ki, bu tanıma rağmen yine de kişisel veya toplumsal yargıların

devreye girmesiyle gerçeklik algısında bir takım değişiklikler yapılabilir. Ya da gerçeğin perdelenmiş, filtrelenmiş olarak sunulduğu görülmektedir.

Haber ise, "bilim insanlarının, özellikle antropologların yeryüzünde varlığını sürdürebilen en ilkel kültürler üzerine yaptıkları araştırmalardan çıkan sonuçlara göre; Afrika'nın uygarlıktan en uzak ve kendini izole edebilmiş kabilelerinden, Büyük Okyanus'un en uzak köşelerindeki küçük adalarda yaşayan toplumlara kadar, insanın olduğu her yerde paylaşılan ortak konu olmuştur" (Özçağlayan, 2008, s.132).

Dolayısıyla gerçeklik, aynı zamanda haberin olmazsa olmaz nitelikli, temel ilkesidir. Haber bize, kişisel algılamalardan ve sonrası anlatımdan aktarılır. Bu nedenle, aktarıcının kişisel iz ve değerlerini taşıması doğaldır. Haberin gerçekliği, daha doğrusu gerçeğe en yakın anlatımı, haber kaynağının güvenilirliğinin yanı sıra habercinin kişilik yapısına, deneyimlerine ve etik değerlerine bağlıdır (Girgin, 2003, s. 80). Diğer bir deyişle, kişinin gerçeğe bakış açısı bir başkasınınki ile farklılık gösterebilmektedir. Burada devreye algı eşiği, beş duyu organı gibi fiziksel birtakım özellikler girebildiği gibi, yukarıda belirtilen öznel değer yargıları da etki edebilmektedir.

Bu nedenle, haber ve gerçek ilişkisi, propaganda ve algı yönetimi çalışmalarında bir avantaj olarak kullanılabilmektedir. Toplumun haber alma aracı olan medya tarafından gerçeklik üzerinde yapılan oynamalar, değişiklikler veya abartılan ya da saptırılan gerçeklik, siyasal iletişim sürecinde oy verme davranışına dek nufüz edebilmektedir. ABD'li eski diplomat ve Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'in ünlü sözünde belirttiği gibi, '*Bir şeyin gerçek olmasından daha önemli olan, o şeyin gerçek olarak algılanmasıdır'*. Bu gücü elinde bulunduran da medyadır. Medya, gerçekliği egemen bakış açısında göre haber metinlerinde tekrar tekrar kurgulayabilir. Toplumun ve bireylerin, gerçek ve kurgu arasındaki farkı anlayabilmeleri için tecrübeye ve kıyaslamaya ihtiyaçları vardır.

Teori ve pratikte bakıldığında haber, gerçek bireylerden oluşur. Fakat olayları insanlar dolayımı ile temsil ederken, gerçeğin otantik versiyonunun katılan kişilerin eylem, sözcük ve tepkileri aracılığıyla inşa edilebileceğini varsayar. Bunun sonucu olarak, toplumsal olayların kökenleri ortadan kaybolur ve bireyin motivasyonu tüm eylemlerin kökeni olarak görülür (İnal, 1996, s. 104). Haber, insanları ilgilendiren olayların özeti olarak tanımlanabileceği gibi; "ilgi çekme" hedefiyle haber değeri taşıma kriterleri de önemli ve dikkate değerdir. Açıklık,

umulmazlık ve zaman aralığı gibi kriterler ise, haberin ilgi çekme ve değer kazanma ihtimalini artırmaktadır.

Aynı zamanda, basın tarafından aktarılan haberler ve enformasyon, tarih çalışmalarının hammaddesi olarak da nitelendirilmektedir. Gazetelerin sosyal ve siyasal rolleri tarihçiler tarafından farklı biçimlerde kavramsallaştırılır: Sosyal reformlarının temsilcisi, kamusal enformasyonun satıcısı, hükümet yolsuzluklarının denetleyicisi, yanıltma, yönlendirme ve eğlendirme kaynağı vb. (Torun, 2016).

Ancak geleneksel iletişim araçlarının ardından, yeni iletişim tenolojilerinin hayatımıza girmesiyle birlikte "gerçek" ve "gerçeklik" algısındaki değişimler daha da artmıştır. Simülasyon evreninde, gerçeğin benzerini ya da taklidini görmek, "gerçek ve hayal" arasındaki uçurumu daha da arttırmaktadır. Bu konuda Jean Baudrillard'ın Simülasyon Evreni teorisine değinmek gerekmektedir.

Baudrillard'a (2011, s.41, 42) göre, "uçak kaçırmalar vs. bir tür soygun simülasyonuyla uçak kaçırma simülasyonuna benzemektedir. Çünkü bu olaylar bir anlamda her gün, medyayı yönlendirerek, bulmaca düzeninin bir parçasına dönüşmekte ve daha önceden hazırlanarak sahneye konulan ve sonuçları daha başlangıcından itibaren bilinen şeylere benzemektedirler. 'Gerçek' sonuçlarıyla kimse ilgilenmemektedir." Baudrillard benzer şekilde, savaşların medyada temsili ile ilgili de eleştirel bir tutum sergilemektedir. Körfez Savaşı'nın medyada temsilini bir "gösteri" olarak nitelendirip, herkesin bu gösteriyi yaşamın bir parçası şeklinde televizyonlardan izlediğini ifade etmiştir.

Bilhassa savaşların ardında yatan gerçekler, ideolojilerin kılıflarına sokularak ya da Baudrillard'ın ifade ettiği gibi televizyon ekranlarında ya da gazetelerde bir bilgisayar oyunu gibi anlatırarak, toplumdan gizlenmeye çalışılmıştır. Tam da bu esnada yaratılan "düşman algısı", toplumda gerçeğin aranma ihtimalini baskı altına almış, gerçeği sorgulayan kişileri de karşıt düşünceden olma suçlamasıyla yaftalamaya kalkışmıştır. Dünya düzeninde yeni olmayan bu uygulamalar, dönem dönem farklı coğrafyalarda ama ağırlıklı olarak belli başlı ülkelerin kumandasında tekerrür etmektedir.

"*The Washington Post'*un da belirttiği gibi, insanlara 'savaş değerleri'ne saygılı olmayı aşılamak gereklidir. Gerçeği kurgulamak gereklidir: ABD Başkanı Kennedy yanlısı aydınların Güney Vietnam'da 'iç saldırılar'a karşı savunma dedikleri şey budur. Eğer medya ve eğitim sistemi üstünde tam hakimiyete sahip olunursa, bilim adamları da uyumlu ise bunu başarmak

zor değil" (Chomsky, 2005, s. 18). Gerçeği kurgulama sürecinde haberin rolü kuşkusuz yadsınamaz bir durumdur. Öyle ki, egemen düşüncelerin tekrar tekrar haber metinlerinin içinde farklı formlara sokulduğu görülmektedir. Bu kurguları ve yapıları daha net anlamak için eleştirel söylem çözümlemesi, bir metodoloji olarak sosyal bilimlerde sıkça kullanılmaktadır.

Eleştirel söylem çözümlemesi yöntemini geliştiren teorisyenlerden Adrian Teun van Dijk (1993, s.79), ortaya koyduğu modelle, "haber metinlerinde toplumsal eşitsizliğin ve iktidarın kurulduğunu ve biçimlendiğini" savunmaktadır. Dolayısıyla, tarafsız haber anlayışına da göndermede bulunmaktadır. Çünkü bu bakış açısıyla, haberin tarafsızlığını kabul ve iddia edebilmek mümkün değildir. Aynı zamanda, van Dijk'ın kurmuş olduğu modelde adı geçen "ardalan bilgisi", yani haberin arka planı, öncesinde yaşananlar ile ilgili açıklayıcı bilgi verme durumu, haberin gerçeklik algısı ile doğrudan doğruya bağlantılıdır. Ardalan bilgisi ne kadar kısıtlı tutulursa, okuyucunun zihninde haber ile ilgili boşlukları yorum yaparken doldurması o kadar güçleşmektedir.

Bu nedenle Ayşe İnal'a (1996) göre, "okuyucular ardalan bilgisinin eksik verildiği haberlerde, bu bilgi boşluklarını özgünlükten çok, daha önce okuduğu benzer haberlerle doldurmaya çalışır. Belli tipleştirmelere yönelik okumalara, 'bağlamsız güncellik' (actuality without context) ismi verilmektedir. Haber metninde eksik bırakılan bilgi, daha önce benzer olaylardan edinilen ve hafızada depolanan bilgi ile birleştirilip okunur. Elbette burada amaç, okuyucunun habere kendi özgün yorumunu katmasından ziyade, egemen bakış açısıyla yazılmış haberin, önceki benzerlerinden referans alınarak, aynı şekilde yorumlanmasıdır." Böylelikle, gerçek, haber aracılığıyla okuyucunun zihninde de yeniden kurgulanmış olur. Okuyucu ya da izleyici tarafından algılanan dünya, medyadaki haberler referans alınarak şekillenmektedir.

Bu noktada sosyal psikolojide bilişsel süreçlerden ve sosyal şemaların etkisinden de söz etmek gerekmektedir. "Şemalar öncelikle biliş üzerinde odaklaşırlar. Diğer bir deyişle, genel olarak bilgilerin bellekte nasıl temsil edildiği ve yeni bilgilerin var olanlara nasıl bağlandığı üzerinde yoğunlaşırlar. Şema kavramı, temel bir varsayımdan yola çıkmaktadır: İnsanlar etkin bir biçimde gerçeği yeniden yaratmaktadırlar. Anlam yaratmakta ve ona nesnel dünyanın verilerini eklemektedirler" (Dönmez, 1992, s. 134,135). Verileri ekleme sürecinde de devreye ideolojiler, kişiler, bakış açıları ve çıkar ilişkileri girebilmektedir. Bu ideolojik yaklaşımlar ve güç ilişkileri de haber söylemine yansımaktadır. Bilişsel süreçler, haberin üretim sürecine yansıdığı gibi, haberi okuma ve yorumlama kısımlarına da etki etmektedir.

Bilişsel tepki tezine göre, kişi ikna sürecinde aktif rol alan biri olarak kabul edilir. Eğer dinleyici ya da okuyucu konuyla ilgiliyse, ikna merkezi yoldan gerçekleşir, yani tezlerin/haberin niteliğinden etkilenir, eğer konu ile ilgili değilse, mesaj çevresel yoldan işlenir. Tezleri/haberi savunan kişinin ne söylediği değil, özellikleri etkilidir (Kağıtçıbaşı, 2013). Bu nedenle haber kaynakları, ardalan bilgisini kısıtlı tutsalar ya da hiç vermeseler de, okuyucuda haberle ilgili gerçeklik algısı yaratmak için zihnindeki şemalardan yararlanmakla birlikte, haber kaynağının saygınlığından da faydalanılması da mümkündür.

Ana akım medya şirketlerinin ve yüksek tirajlı gazetelerin bu bilişsel süreçlerden avantaj sağladığı bilinmektedir. İktidarlar da, toplumda tutum değişimi sağlamak, yeni bir tutum yaratmak ya da var olan tutumu pekiştirmek amacını güderken, seçilmiş ve filtrelenmiş haberlerin özellikle akredite kaynaklardan dağılmasına önem verirler. Bu sayede hedef kitle, haberi detaylı okuma veya dinleme fırsatına sahip olmasa bile, çevresel yollardan yani haber kaynağının saygınlığı, bilinirliği gibi etmenlerden dolayı ikna olabilmektedir.

Ancak bu süreçte kalıpyargıların etkisi ve öneminden de bahsetmek gerekmektedir. Walter Lippmann'a (2012) göre, kalıplaşmış yargılar, hangi gerçekleri göreceğimizi ve onları hangi ışıkta göreceğimizi büyük ölçüde belirlemektedir. Bu nedenle, bir derginin haber politikasının yayın politikasını destekleme eğiliminde olması; bir kapitalistin, insan doğasının bazı yönlerini görmesi; onun sosyalist rakibinin ise diğer yönleri görmesi ve her birinin diğerini mantıksız veya sapkın olarak tanımlaması, aralarındaki gerçek farkın bir algı farkı olduğunu göstermektedir.

Bilişsel şemaların yanında, kalıpyargılar da gerçeklik algısı üzerinde etkilidir. Walter Lippmann kalıpyargıları, diğer grupların üyeleri hakkında "zihnimizdeki resimler" olarak tanımlamıştır. Lippmann'ın bu tanımı sosyal psikoloji literatürüne gruplar hakkındaki inançlar ve beklentilerden oluşan "zihinsel temsiller" olarak uyarlanmıştır.

Kalıpyargılar, "düşman algısının" yaratılması sürecinde propagandacıların ve algı yönetimi yapanların çokça başvurduğu kavramlardan biridir. Kalıpyargılar sayesinde, daha önce hiç yüz yüze iletişim kurulmamış bir toplum hakkında olumsuz duygu ve düşünceler beslemek mümkündür. Bu duygu ve düşünceler, medyada yer alan uydurma ve abartılı haberlerle de beslenince, iktidarların hedeflediği çatışma ortamına zemin hazırlamak ve toplum nezdinde bu çatışma ya da savaş ortamına meşruluk kazandırmak da olası hale gelmektedir. Vietnam Savaşı'nın başlangıcında yaşananlar, buna en güzel örnektir. Daha önce Vietnam'da hiç

bulunmamış, bir Vietnam'lı ile karşılaşmamış olan ABD'lilerin savaşı haklı ve gerekli görmelerinin altında, medyada çıkan haberlerin etkisi fazladır.

Yıllarca insanlar çok karmaşık bir hikâyeler ağı kurmuştur. Bu ağ içinde "antikomünizm" gibi kurgular sadece yaşamakla kalmaz, ciddi miktarda gücü de elinde toplar. İnsanların bu tür ağlar aracılığıyla oluşturduğu şeylere akademik ortamlarda "kurgu", "toplumsal inşa" veya "hayali gerçeklik" denilmektedir. Hayali gerçeklik bir yalan değildir. Herkesin inandığı bir şeydir ve bu ortak inanç sürdüğü müddetçe hayali gerçeklik dünyada belli bir güce sahiptir (Harari, 2015, s. 44,45). Kuşkusuz bu gerçeklik algısını yaratan, geliştiren ve pekiştiren en önemli araçlardan birisi medyadır. Yıllardan beri insanoğlunun "merak" duygusunu tatmin eden "haberleşme" olgusu, zaman içerisinde kullanılan teknolojiler sayesinde "medya"yı ortaya çıkarmıştır. Medya, iktidarların ve iktidara sahip olmak isteyenlerin dünya görüşüne uygun toplumsal inşaları yaratmada tarihte çok mühim görevler üstlenmiştir.

Massachussets Üniversitesi'nde yapılan bir çalışma, medyanın gerçeklik algısı üzerindeki etkisine güzel bir örnek teşkil etmektedir: Çalışmada sorulan sorulardan biri şöyledir: "Vietnam Savaşı sırasında sizce kaç Vietnamlı ölmüştür?" Bugün Amerikalılar tarafından verilen rakam ortalama yüz bindir. Resmi rakamlar ise iki milyonu göstermektedir. Gerçek sayı ise büyük olasılıkla üç-dört milyon arasıdır (Chomsky, 2002, s. 36). Bu nedenle, hem toplumda yaratılmak istenen gerçeklik algısı hem de toplumsa hafıza üzerinde medya temsilinin ne denli büyük bir etkiye sahip olduğuna dikkat etmek gerekmektedir.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, demokratik yönetimlerde bu gerçeklik algısını yaratmak amacıyla kullanılan propaganda yöntemleri dikkatle tasarlanmaktadır. Çünkü demokrasilerde büyük yalan sürekli olarak tekrar edilemez. Roosevelt'in 1940 yılında oluşturduğu ama içinde propaganda sözcüğü geçmeyen propaganda departmanı söylenen ve belirtilen her ifadenin doğru olmasını ilke olarak benimsemiştir. Kullanılan teknik ise, gerçeği süslemek ve abartmak olmuştur (Akarcalı, 2003, s. 242).

Abartı, her bilgi kaynağına sirayet edebilir ve çoğunlukla tarafsız bir tutum değildir. Ama hâlihazırda oldukça ikna edici olabilir. Dolayısıyla meşrulaştırma ve anlam kaybı da beraberinde yaşanmaktadır (Radford, 2004, s. 36). Antikomünizm ekseninde incelendiğinde de "abartı" tekniğine sıklıkla hem basın hem de iktidarlar tarafından başvurulmuş olduğu görülmektedir. Hem söylem analizi açısından seçilen kelimelerin yan ve düz anlamları, gazetelerde yayınlanan

karikatürlerin ve tefrikaların içerikleri, broşür ve reklam metinleri, Soğuk Savaş Dönemi süresince ağırlıklı olarak tek bir tehlikeyi işaret etmiştir: "Komünizm".

Sonuç olarak, haberin sahip olması gereken niteliklerden birisi olan doğruluk ve gerçeklik, yerini ekonomi politik, siyasal ve kişisel nedenlerden ötürü zaman zaman abartıya, dezenformasyona ya da misenformasyona bırakabilmektedir. Dolayısıyla bu durum, okuyucunun dünyayı, olayları yorumlama şekline ve gerçeklik algısına da direkt ya da dolaylı şekillerde etki edebilmektedir.

Özellikle 1950'li yıllarda, Soğuk Savaş'ın bir aracı olarak ABD propagandası komünizmin yanılgılarını açığa vurmak ve komünizmin tehlikeleri konusunda toplumları uyarmak için tasarlanmıştır. ABD'nin haber manipülasyonu ise, gerçeğin algılanış biçimlerini değiştirmeyi amaçlamıştır.[1]

Basında çıkan haberler, bireylerin diğer ülkeler ve ideolojiler ile ilgili gerçeklik algılarını etkileyebilmekte, yönlendirici bir etmen olabilmektedir. Çünkü birçok sosyal psikoloji deneyinde de kanıtlanmış olduğu gibi, kültürel yakınlık içerisinde olunduğu düşünülen, basında sık sık hakkında olumlu haber yapılan, örnek gösterilen ülkeler ile ilgili bireylerin olumlu bir algısı ve tutumu olmakta, yine basının rolüyle bu algı ve tutum nesilden nesile aktarılmaktadır. Aksi durumda da, "düşman ülke" veya "tehlike yaratan ülke" algıları yaratılmakta, basın tarafından servis edilen haberler de bu algıyı pekiştirici bir rol üstlenmektedir. Bireyler, bu ülkeleri hem ideolojik hem de kültürel olarak kendilerine uzak ve mesafeli olarak görebilmektedir.

Aşağıda yer alan tablodan da anlaşılacağı gibi, Amerikan halkının komünizm tehlikesi altındaki ülkelere müdahale etme veya etmeme durumu ile ilgili olarak "yakınlık" algısı büyük bir önem taşımaktadır. 18-25 Nisan 1975 tarihleri arasından Gallup tarafından yapılmış olan bir kamuoyu araştırmasında, ABD'nin, aşağıda yer alan ülkelere bir komünizm saldırısı olduğu takdirde nasıl müdahale etmesi gerektiği sorulmuştur. Cevaplara bakıldığında, İngiltere ve Meksika, farklı sebeplerden ötürü Amerikan toplumu için yakınlık taşımaktadır. Bu nedenle askeri müdahale yapılması gerektiği diğer seçeneklerden daha fazla tercih edilmiştir. Görece Batı Almanya ve Filipinler de yüksek bir oranda askeri müdahaleye uygun iki ülke olarak görülmüştür. Ancak Hindistan, Tayland, Çin, Suudi Arabistan ve Türkiye herhangi bir komünist

[1] *U.S. Propaganda in the Middle East - The Early Cold War Version*. 2002. http://www.globalissues.org/article/398/us-cold-war-propaganda-in-the-middle-east (21 Kasım 2017).

tehlike veya saldırı karşısından müdahil olunmamasını gereken ülkeler arasında yer almıştır. Bu noktada, ismi geçen ülkeler ile ilgili basında yapılmış olan haberleri nicelik ve nitelik yönünden incelemek gerekmektedir. Çünkü Amerikan toplumunun büyük çoğunluğunun haritada dahi yerini bilmediği bu ülkeler ile ilgili algıları basın ile doğru orantılı bir biçimde gelişmektedir.

Tablo 1: Komünizm Tehlikesi Karşısında Amerikan Müdahalesi Anketinin Oransal Dağılımı

ÜLKE	Askeri Birlik Gönderilmeli	Askeri Malzeme Yardımı Gönderilmeli	Dahil Olunmamalı	Bilmiyorum
Batı Almanya	27	32	33	9
İsrail	11	42	37	9
Japonya	16	35	40	9
İngiltere	37	30	24	9
Hindistan	7	34	47	12
Meksika	42	25	23	10
Tayland	9	32	46	12
Brezilya	16	33	39	13
Çin	8	27	54	10
Suudi Arabistan	7	26	54	12
Filipinler	29	34	26	11
Türkiye	9	29	49	13

Kaynak: White, John, Kenneth. (1998). Seeing Red: The Cold War and American Public Opinion, https://www.archives.gov/research/foreign-policy/cold-war/conference/white.html (12 Mart 2018).

1.4. Algı Yönetimi, Haber ve Propaganda İlişkisi

Haberin bir popaganda aracı olması durumu, ilk gazetenin çıktığı tarih olarak bilinen 1609 yılından itibaren günümüze dek bilinen bir gerçektir. Haberin ortaya çıkışında etkili olan merak unsuru, zaman içerisinde ekonomi politik değişimlerin yansımalarından nasibini alarak,

yalnızca haber iletme işlevi değil, aynı zamanda propaganda, algı yönetimi ve manipülasyon gibi işlevleri de yerine getirme aracı olmuştur.

Fakat özetle, ¨insan ilişkilerinde ve yaşamın içinde önemli bir olgu olan haber, tarih boyunca insanın temel dürtülerini tatmin eden bir araç olmuştur. İnsan, çevresinde ne olduğunu bilme, haberdar olma gibi temel bir dürtüye sahiptir; kendi başına göremediği olaylardan, başkaları aracılığıyla da olsa haberdar olması, olan-bitenin farkına varabilmesi, ona kendi yaşamını kontrol edebilme, kendini güvende hissetme duyguları ve beraberinde özgüven sağlamaktadır¨ (Özçağlayan, 2008, s.132).

İlk gazetenin çıkışında da bu bilgi edinme isteği ön planda olmuştur. Devamında 19.yy'da, seçkinci gazetecilik anlayışının yerini halka dönük gazetecilik ve kitle gazeteciliği almıştır. Basın tekelleri de, bu yüzyılın son çeyreğinde görülmeye başlanmıştır. 20.yy'da ise kitle iletişim araçlarının etkisiyle gazetecilik ve haber önemli bir dönüşüm yaşamıştır. İki büyük dünya savaşı ve izleyen olaylar ise, geleneksel gazetecilik üzerinde kayda değer etkiler yaratmıştır (Tokgöz, 2013, s. 72,73). İdeolojilerin artan baskısı, gazeteler üzerinde kurulan denetim, sonucunda sansasyonel haber sayısındaki artış ve bilhassa iki büyük dünya savaşı sonrasında toplumda gazeteye ve habere karşı yaşanan güven kaybı ve umutsuzluk durumu, günümüzdeki kitle iletişim araştırmalarına temel oluşturmuştur. Toplumsal Sorumluluk Kuramı'nda da belirtildiği gibi basını, 4. güç olma özelliği ve toplumdan gizlenen konular üzerinde bir kaldıraç görevi görmesi gerektiği tartışılmaya başlanmıştır.

Modern devletin ilk propaganda operasyonu, 1916 yılındaki ¨Peace without victory (Zafersiz Barış)¨ sloganıyla Başkan seçilen Wilson'un, I. Dünya Savaşı'na dahil olma isteğini haklı çıkartmak için kurduğu 'Creel Komisyonu'nun çalışmalarından oluşmuştur. Alman askerlerin zulmü, kolları koparılmış Belçikalı bebekler vb. (Chomsky, 2005, s. 1,2) başlık ve içerikli haberler aracılığıyla toplum, savaşa katılmanın gerekliliği konusunda ikna edilmiştir. Geri kalan tüm sosyal ve ekonomik sorunlar bertaraf edilmiş, dikkatler savaşa yöneltilmiştir. Diğer bir deyişle, toplumun algısı yönetilmiştir. Bu yönetim sürecinde de hükümet, medya ve gazetelerden büyük bir destek görmüştür.

II. Dünya Savaşı dönemi geldiğinde ise, Adolf Hitler ve Joseph Goebbels'in isimleri önemli bir yer tutmuştur. Propaganda tarihinde, taktik ve strateji bakımında çok büyük ¨başarılara¨ ve imza atmış olan bu iki isim, bir toplumu savaş lehine güdülemek, bir düşünce ve

inanca karşı nefret söylemini kullanarak kışkırtma & harekete geçirmek gibi konularda kitle iletişim araçlarını da aktif şekilde kullanarak hedeflerine büyük ölçüde ulaşmıştır.

"Goebbels, herhangi bir haber ajansı gibi haberler yaratmış, gazete aracılığıyla yapılacak en iyi propagandanın boş yazı ve tavsiyeler olmayıp, doğru gibi görünen çarpıtılmış haberler olduğunu söylemiştir. Ayrıca 'Psikolojik Savaş' ifadesini kullanmamş olsa da, propaganda hep savaşın bir kolu olarak kabul edilmiştir" (Akarcalı, 2003, s. 64-67).

Kaldı ki hem Goebbels hem de Hitler sadece yazılı basını değil, aynı zamanda dönemin popüler kitle iletişim araçlarından birisi olan radyoyu da aktif bir propaganda aracı olarak kullanmışlardır. Hemen her haneye radyonun girişini mümkün kılabilmek adına, radyo cihazlarının satış ücretlerinde azalmalar yapılmış, yeri geldiğinde ise ücretsiz şekilde dağıtımı sağlanmıştır. Kuşkusuz burada amaç, radyoyu bir propaganda ve algı yönetimi aracı olarak kullanıp, propagandanın etki alanını genişletmektir. İkinci Dünya Savaşı, bu haliyle propaganda açısından çok önemli ipuçları ve yöntemleri içinde barındıran bir dönem olarak tarihe geçmektedir.

Çekilen sinema filmleri, yazılan kitaplar, asılan afişler, düzenlenen mitingler hep tek bir amaca hizmet etmek ve propagandanın önemli unsurlarından birisi olan ¨tekrarı¨ gerçekleştirmek için tasarlanmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda, yalnızca Almanya değil, İtalya, Sovyetler Birliği, İngiltere, Japonya, Fransa ve Amerika'da da propaganda faaliyetleri hararetli bir şekilde yürütülmüştür. Beyaz, kara ve gri propagandanın birçok örneği bu dönemde birer strateji olarak kullanmılmıştır. Görev yapan muhabirlerin hazırlamış oldukları yazılar önceden kontrolden geçerek, içerik uygunluğu kontrol edilmiştir.

Havadan broşür dağıtımında ise en büyük yeniliği, Amerikan Hava Kuvvetleri'nin genç pilotlarından biri olan James Monrop, özel bir broşür bombası geliştirerek sağlamıştır. Ayrıca ¨Amerika Savaşta¨ adlı tabloid gazete, Amerika'nın savaş malzemesi üretim rakamlarını, uçak sayılarını gün gün olaylara dayanarak vermiştir. Yine bu gazete, özellikle 1944 Normandiya çıkartması öncesi her hafta 7 milyon adet halinde Norveç, İtalya ve İspanya'daki kentlerin üzerine havadan atılmıştır. Dağıtılan her broşürün en az altı kişi tarafından okunduğu saptanmıştır (Akarcalı, 2003, s. 245, 246). Dolayısıyla yöntem ve teknikler bakımından, henüz yeni iletişim teknolojilerinin bugünkü halini almadığı yıllarda, yapılan çalışmaların bir hayli başarılı olduğunun altını çizmek gerekmektedir.

"1945 yılından itibaren ise, dünyada çok önemli konularda değişimler meydana gelmiştir. İlki, Amerika'nın dünya sisteminde dönüşmüş olduğu hegemonik güçtür" (Wallerstein, 2011, s. 28). İkinci Dünya Savaşı'nın bitimi ile birlikte ağır hasarlar alan Avrupa ekonomisi ve özellikle bu döneme değin gücünü her fırsatta hissettiren İngiltere, Amerika'nın üstünlüğü ele geçirdiği bir dünyayı kabullenmek durumunda kalmıştır. Ancak bu egemenlik ilanının önündeki Sovyetler Birliği engelinden de bahsetmek gerekmektedir. Sovyetler Birliği, dağıldığı tarihe kadar, Amerika'nın karşısında önemli bir nükleer, ekonomik ve yanı sıra ideolojik güç olarak konumlanmıştır.

"Soğuk Savaş" olarak adlandırılan bu dönemde iki ülke arasındaki gerilimin sebebi dünya sistemindeki hâkimiyet yarışı olmakla birlikte, toplumların zihnine yapılan bir algı yönetimi operasyonuyla Komünizm taraftarlığı ve Komünizm düşmanlığı olmak üzere iki ayrı kutup resmedilmiştir. Kişiler, tarafını seçmeye (psikolojik olarak) zorlanmış, her iki kutup da on yıllarca diğer tarafla ilgili oldukça yoğun olumsuz propaganda çalışmaları yapmıştır. Bu propaganda çalışmalarına eklemlenen haber ve yazılarda, toplumların çizilen bu iki kutuplu dünyaya daha çok inanmaları ve taraflarını daha hararetli savunmaları amacıyla çoğu zaman abartı, yalan ve imalara başvurulmuştur. Tüm bunlara zemin hazırlayan ortam da toplumların o dönemki haber alma kaynakları olmuştur.

Dolayısıyla denebilir ki, "Soğuk Savaş aldatmaca ile başlamış ve sonuna kadar aynı biçimde sürüp gitmiştir" (Chomsky, 2000, s. 63). Hem Amerika hem de Sovyetler Birliği, sahip oldukları ideolojilere uygun kamuoyunu oluşturma amacıyla haberi, bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. İktidarın yenilmez ve en güçlü olduğu algısını yaratma hedefiyle her iki sistem de eleştirilere ve muhalefete kesin çizgilerle tepki koymuş, yeri geldiğinde de cezalandırma yöntemine başvurmuştur.

1980'li yıllarda Sovyetler'in propaganda harcamalarının 4 milyar doları bulduğu söylenmektedir. Kuşkusuz bu çalışmalar ve harcamalar sadece basın aracılığıyla değil, radyo aracılığıyla da yapılmıştır. Örneğin, 1952 yılında komünist çizgideki çeşitli radyoların sadece İtalya'ya yönelik yayınları haftada 78 saati bulmuştur (Öymen, 2014, s. 290). Öte yandan *Pravda gazetesinin* hem II. Dünya Savaşı yıllarında hem de Soğuk Savaş yıllarında yapmış olduğu haberler de propapaganda-haber ilişkisine örnek olarak gösterilebilir. Yayınladığı haber ve makaleler yüzlerce bölgedeki dillere çevrilen *Pravda*, ülkenin her yerinde hemen hemen aynı anda günlük olarak satışa sunulmuştur. Yanı sıra, gazeteler, kitaplar ve yeri geldiğinde Sovyet

propagandası yapan filmlerin biletleri bile düşük fiyatlara satılarak propagandanın yaygınlaşması sağlanmıştır.

Sovyetler Birliği açısından da önemli olan bilgi toplama kapasitesinin ve yollarının kontrol altında tutulması olmuştur. Bu kontrolü sağladıktan sonra, bilginin çarpıtılması, abartılması ya da saklanması Sovyet totaliter kuramda da belirtildiği gibi hep iktidarın elinde olmuştur. Dolayısıyla, kitle iletişim araçlarının devlete bağımlılığı da göz önünde bulundurulduğunda, hem bilgiye ulaşmada hem de bilginin istenilen biçimde dağıtılmasında herhangi bir engelle karşılaşılması olası değildir.

Amerika'nın yaratmış olduğu "komünist düşman" algısının yanında, Sovyetler Birliği de, rejimin başarısızlığını açıklamak için nedenler yaratan hem gerçek düşmanlarla hem de iktidar tarafından üretilen sayısız düşmanla sürekli savaş halinde olmuştur. Bu süreçte gençler ve eğitimsiz kişiler hedef alınmıştır. Çünkü bu kişiler, propaganda için hem bir fırsat hem de bir sorun teşkil etmiştir. Dolayısıyla onlara hitap edecek şekilde kapak ve görsellerin dikkat çektiği yayınlar ve çalışmalar hızlandırılmıştır.

Ancak hiç kuşku yok ki, çalışma itibariyle analizi yapılan Amerikan propaganda sistemi, Sovyetler Birliği'ne kıyasla neredeyse tüm dünyaya nüfuz etmiştir. Hatta Batılı müttefiklerin de destekleriyle yapılan bu çalışmaların sonucunda, Doğu Bloku halklarına yönelik "özgürlük, demokrasi" propagandası Sovyet Rejimi'nin yıkılmasındaki önemli etmenlerden biri olmuştur (Bıçakçı, 2016).

1.4.1 Gündem Belirleme Kuramı

Algı yönetimi, tanımı itibariyle gündemle ve güncel olanla doğrudan ilişkilidir. Algıyı yönetebilmek, gündemi yönetebilmek ile başlar. Dolayısıyla hedef kitlenin algısını yönetme amacı güdenler, öncelikle gündemi belirlemeye çalışmaktadırlar. Bunu yaparken de kuşkusuz kitle iletişim araçlarına ihtiyaç duymaktadırlar. Çünkü belirledikleri hedef kitle, bu araçlar aracılığıyla meraklarını gidermekte ve gündemin nabzını tutmaktadır.

Gündem belirleme teorisi, Maxwell E. McCombs ve Donald L. Shaw tarafından ortaya atılmıştır. Burada amaç, haber medyasının kapsamı ile kamuoyu gündemi arasında net bir bağlantının bulunduğunu öne sürmektir. Medya organları, sorunları bildirirken bunlardan bazılarını altını çizerek vurgular, bazılarını dışlar ve sonuç olarak kamuoyu oluşumunda etkili olur.

"Gündem belirleme kuramının temeli, medyanın haberleri sunuş biçimiyle vatandaşın üzerinde kafa yorduğu ve konuştuğu konuları belirlediği düşüncesine dayanır. Kısaca medya, insanların çoğunun ne hakkında konuşacağına ve izleyicilerin/okuyucuların gerçekleri ne olarak düşüneceğini, kuracağı gündemle etkiler" (Yaylagül, 2010, s. 77). Kişiler, medyanın belirlemiş olduğu önem çıtasına göre gündemden haberdar olur.

McCombs ve Shaw (1972), 1968 yılındaki ABD başkanlık seçimlerinde, gündem belirleme kuramının uygulama kapasitesini ölçmek için bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma neticesinde, Chappell Hill'de yaşayan kararsız seçmenlerin, gündem kurma modelinin iddiasına paralel şekilde etki altında kaldıkları saptanmıştır.

Kuşkusuz, gündemi belirleyen medyanın elit kesimidir. Yani, çeşitli sektörlerde yatırım yaparak, hükümetle etkili bir iletişim içerisinde olup toplumu yönlendirme pozisyonunda yer alan kişilerdir. Onların kararları ve çıkarları her şeyin önüne geçmektedir. Bir süre sonra amaç, sadece bu elit gruba hizmet etme durumuna evrilmektedir. Özetle, bu elit grubun gündemiyle toplumun gündemi paralel hale getirilmektedir.

"Walter Lipmann da benzer şekilde kitle iletişim araçlarının dünya olaylarıyla zihnimizdeki bu olayların resimleri arasında bağlantı olduğunu savunmuştur: 'Basın, okuyucularına ne düşünmesi gerektiğini söyleme konusunda başarılı olamayabilir ancak okuyucularına ne hakkında düşünmesi gerektiğini söyleme konusunda şaşırtıcı derecede başarılı' tespitinde bulunarak, kitle iletişim araçlarının etkisine dikkati çekmiştir" (McCombs & Valenzuela, 2007, s. 45).

Kuşkusuz, kitle iletişim araçlarının neyin önemli olup, neyin önemli olmadığını belirlemesi sürecinde, "eşik bekçisi" kavramından da bahsetmek gerekmektedir. Çünkü eşik bekçileri bu sürecin önemli birer karar vericisi konumundadır. Var olan egemen ideolojilerin ve düşünce sistemlerinin ön plana çıkardığı bakış açılarına uygun olarak filtreleme yaparlar.

Noam Chomsky'e (1989) göre, *The New York Times* ve *The Washington Post* gibi elit basın kuruluşları gündemi belirlerken birçok farklı yol kullanırlar: Konuları seçerek, ilgiyi dağıtarak, vurguları kullanarak, konuların genel hatlarını belirleyerek, bilgiyi süzgeçten geçirerek ve kuşkusuz tartışmayı belirli sınırlar dahilinde tutarak toplum algısının şekillenmesini sağlarlar.

“Aslında gündem belirleme kavramı ile tanımlanmak istenen şey, medyanın insanlar üzerindeki etkilerine yönelik bir açıklamadır. Kavramın ilk kez yayınlandığı 1972 yılında; medyanın insanlar üzerindeki etkilerinin güçlü olduğunun düşünüldüğü dönem (1920-1940) ve ardından medya etkilerinin sınırlı olduğunun düşünüldüğü dönem (1940-1960) geride kalmış, yavaş yavaş medyanın etkilerinin sanılan kadar sınırlı olmadığı ve belki de güçlü olduğuna dair düşünceler gündeme gelmeye başlamıştır” (Yüksel, 2007, s. 577).

Günlük hayatımızda okuduğumuz ve paylaştığımız haberler, haber değeri konusunda karar alan eşik bekçileri tarafından oluşturulmaktadır. Sonuçta, ne tür bir ideolojiye ve politik görüşe sahip olduğumuza bakmaksızın, büyük medya şirketleri gündemi belirlemekte, okurlara ise, seçilen haberlerin başlıklarını tartışmak kalmaktadır. Dikkat edilmesi gereken nokta, medyanın neden bazı konular üzerinde ısrarla durduğu sorusudur. Bu konular, doğal olarak daha belirgin ve dikkat çekici bir hal alır. Kısacası, medya tarafından belirlenen gündem aynı anda kamuoyunun gündemi haline gelmeye başlar. Sonuç olarak da, medyanın kapsadığı konular birbirine benzemekte ve medyadaki çeşitlilik eksilmektedir.

Gündem belirleme kuramı, medyanın izleyiciler üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. En önemli noktalardan biri de dikkat çekici etki olarak adlandırılır. Birçok araştırmaya göre, insanların en önemli gördüğü konular, televizyonda izlemeyi tercih ettikleri ile uyuşmaktadır. Teorinin sonuçları, özellikle siyasi kampanyalar, sosyal ve ekonomik krizler sırasında kolaylıkla izlenebilir. Çünkü medya, topluma neyin önemli ve konuşmaya değer olduğu hakkında bir fikir vermekte, yol gösterici olmaktadır.

Gündemin belirlenebilmesi için, kamu gündemi medya gündemini takip etmelidir. Yani, diğer bir deyişle, kamunun gündemi ve kamuoyu, medyanın gündemine göre oluşmalıdır. Bu şekilde, gündem belirleme kuramının iddia etmiş olduğu bileşenler meydana gelmiş olur ve hedef kitlenin algısını hedeflenen şekilde yönetme şansı doğar.

Toplumu oluşturan bireylerin ve grupların örgütlenme dereceleri, toplumsal güçleri ve seslerini duyurabilme yetenekleri aynı olmadığından, “kamuoyu” görüşünün, gerçekte halkın görüşü değil, güçlü çıkar grupları ve medyanın hakim görüşü olduğu iddia edilmekte, siyasilerin de kararlarını alırken ağırlıklı olarak bunlara kulak verdiği belirtilmektedir (Oktay, 2002, s. 35).

Öte yandan kamuoyunun oluşabilmesi için Arsev Bektaş’a (2007) göre, “gerekli olan kişisel ve çevresel bazı unsurlar mevcuttur. Siyasal toplumsallaşma sürecinde önemli bir role sahip olan kitle iletişim araçları da bu çevresel unsurlardan biridir. Kamunun gündemine

özellikle seçimlerden önce getirilen olumlu ya da olumsuz yayınlar, kamunun kanaatlerini, düşüncelerini etkiler. Bu sürece kısaca 'önemsetme' adı verilmektedir. Böylece kitle iletişim araçlarının öncelikleri, halkın öncelikleri haline getirilmiş olur". Bu durum, paralel olarak Gündem Belirleme Kuramı'nın işaret ettiği sonuçlara yol açmaktadır. Medya gündemiyle oluşturulan kamuoyu, egemen düşüncelerin gölgesinden kurtulamamaktadır.

Bu durumun elbette birden fazla sebebi vardır. İleriki başlıklarda incelenecek olan propaganda modeline göre, reklamcılıktan, medyanın sahiplik yapısına dek birçok faktör bu sürece etki etmektedir. Dolayısıyla, kitle iletişim araçlarının tüm bu etmenlerden bağımsız şekilde kamuoyu oluşumuna etki etmesi mümkün değildir.

Bu anlamda, haberin toplanmasından aktarılmasına kadar geçen süre zarfında gerçekliğin yerini basın tarafından yaratılan gerçekliğe bıraktığını söylemek yerinde olacaktır. Haber içeriklerini etkileyen unsurlar hakkında Shoemaker ve Reese'in (2007), yapmış oldukları çalışmalar bu araştırmaya ışık tutmaktadır. "*Etkiler Hiyerarşisi*" adını verdikleri modelle içeriğin beş kategoriden oluştuğunu belirten araştırmacılar, bu kategorileri, "çalışanların bireysel özellikleri, medya rutinleri, kurumsal yapının özellikleri, ekonomik- politik- kültürel etkiler ve ideoloji" olarak tanımlamışlardır.

Öte yandan "haberin işlenmesi süreci" de propaganda ve algı yönetimi çalışmaları kapsamında ele alınan önemli noktalardan birisidir. "Haber araştırmalarının çoğu, haberlerin belli anlam çerçeveleri içinde sunulduğunu ortaya koymuştur. Bu çerçeveler, kitle iletişim araçlarına haber sağlayan kaynakların toplumların bağlam ve amaçlarını yansıtmaktadır" (McQuail ve Windahl, 2005, s.114).

Bu süreci "çerçeveleme" (framing) olarak tanımlayarak literatüre kazandıran Erving Goffman (1974), durumu hedef kitle tarafından ele alarak, kişilerin haberleri algılaması ve zihnine yerleştirmesi aşamalarında haber çerçevelerinin önemine değinmiştir. Kaldı ki, bir toplumda kamunun oluşması için gerekli olan farklı düşünceler dahi, medyanın iletmiş olduğu filtrelenmiş, çoğunlukla tek taraflı ve egemen düşünceleri yansıtan haber ve fikirler sebebiyle gün geçtikçe daha çok azalmakta ya da cılızlaşmaktadır. Veya yine benzer sebeplerden ötürü, bu farklı düşünceler, medyada kendine yer bulamamaktadır.

Bununla birlikte, yeni medyanın ortaya çıkışı sonucunda, medya içeriğini üreten ile tüketen arasındaki ayrım bulanıklaşmıştır. Kitle iletişim araçlarına kıyasla, yeni medya araçlarının, farklı düşüncelerin temsiline ve kamuoyu oluşumuna daha fazla olanak sağladığını

söylemek mümkündür. Yeni medya ile birlikte yönetişim kavramının ön plana çıkması, katılımın ve etkileşimin önemsenmeye başlaması kuşkusuz önemli gelişmelerdir. Bu katılıma ve etkileşime protesto kavramını da ekleyerek, Wall Street, Arap Baharı ve Gezi Parkı gibi toplumsal olayları da kamuoyu oluşumu sürecinde değinilebilir.

Ancak şu da var ki, yeni medyanın ve sosyal medyanın varlığı, medyanın gündem belirleme etkisini sıfırlama gücüne sahip değildir. "Çoğunlukla geleneksel medyanın belirlemiş olduğu gündeme benzer şekilde oluşan bir sosyal medya gündeminden bahsetmek mümkündür. Bununla birlikte, yeni medya, seyirci demokrasisi" (Chomsky, 2005, s. 3) gerçeğinin yerine yenisini koyabilmiş değildir. Geleneksel medyaya oranla daha hızlı ve etkili bir kamuoyu oluşturmak mümkün olsa da, yürütme organı üzerinde veya sistemin genel yapısı üzerinde köklü bir değişikliğe gidebilme başarısı henüz gösterilebilmiş değildir.

Medyanın gündem belirleme gücü, hala toplumun "önemli ve önemsiz olaylar" algısı üzerinde etki sahibidir. Özellikle siyasal iletişim alanında bu durum daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Seçim dönemlerinde yapılan haberlerde, iktidar partisine ait haberlerin nitel ve nicel olarak analizleri yapıldığında, iktidar partisi ile ilgili yapılan haberlerin yazılı basın için sayıca fazla, televizyon haberciliği açısından ise sürece fazla olduğu bilinmektedir. Bu haberler, eleştirel söylem çözümlemesi bakımından analiz edildiğinde ise, açıkça gündem kurma yaklaşımına uygun şekilde kelime, cümle ve fotoğraf seçimi yapıldığı görülmektedir. Medya, öne çıkartmak istediği parti, kişi ya da düşünceler ile ilgili sistematik bir biçimde olumlu ve sayıca/sürece fazla haber yaparken, medyanın çıkar ilişkisi içinde olmadığı ya da egemen söyleme hizmet etmeyen düşüncelerden ise ya hiç bahsedilmemekte, ya da bu haberler çarpıtılarak verilmektedir.

Kısaca, algı yönetimi ve propaganda çalışmalarının önemli bir aracı olan medya, gündem kurma özelliği ile bu sürece kayda değer katkılarda bulunmaktadır. Kamuoyu oluşumundan, politik davranışların şekillenmesine kadar geniş bir spektrumda medya, toplumun algı, tutum ve davranışları üzerinde etkili olan önemli bir dış etmendir.

1.4.2. Propaganda Modeli ve Rızanın İmalatı

Propaganda ve algı yönetimi arasındaki ilişkisellik, siyasal propagandanın algı yönetimini de kapsayan özellikler taşıyarak hedefe ulaşma çabasından ileri gelmektedir. Ancak bu iki kavram arasındaki bir başka etkileşim de, yukarıda sözü edilen medyanın bir propaganda

aracı haline gelmesindeki etmenlerdir. Çünkü medyayı bir propaganda aracı haline getiren sebepler, eş zamanlı olarak onu bir algı yönetimi aracı haline de dönüştürmektedir.

Edward Herman ve Noam Chomsky'nin ortaya atmış olduğu propaganda modeline göre, beş adet süzgeç (filtre) bulunmaktadır:

1. Kitle Medyasının Boyutu, Mülkiyeti ve Kar Yönelimi
2. İş Yapmak İçin Gerekli Olan Reklamcılık Ruhsatı
3. Kitle Medyasının (Onaylanmış) Haber Kaynakları
4. Tepki Üretimi ve Zorlayıcılar
5. Bir Denetim Mekanizması Olarak Anti Komünizm (Herman & Chomsky, 2006).

Bu filtreler neticesinde haberler, hâkim bakış açılarının ürünü olarak okuyucuların karşısına çıkarlar. İlk filtrede bahsedilen, kitle medyasının yani kitle iletişim araçlarının mülkiyet yapısı ile ilgili yaşanan sorundur. Kısaca, kitle iletişim aracına sahip olabilmek, beraberinde büyük bir maddi birikimi gerektirmektedir. Ek olarak, bu maddi birikim, yatay veya dikey oligopolleşme olarak da vuku bulmakta, sadece birkaç medya şirketi sektörde baskın isim haline gelmektedir. Bu şirketler, aynı zamanda sağlık, teknoloji, sanayi gibi başka alanlarda da yatırım yaptıklarından ve hükümetlerden de zaman zaman imtiyazlar elde ettiklerin ötürü, objektifliklerini yitirmektedirler.

Özgür Gönenç'e (2010, s. 332) göre, "Bugün bütün dünyadaki medya kuruluşlarına genel olarak bakıldığında, bu kuruluşların büyük sermaye gruplarının yönetimi altına girdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle küreselleşen dünyada tekelleşmenin yanında artık bir de oligopolleşmenin varlığından söz etmek doğru olacaktır". Buradan yola çıkarak, Herman ve Chomsky'nin ortaya koymuş oldukları filtreler ve denetim mekanizmaları da daha büyük anlamlar kazanmaktadır.

İkinci filtre olan reklamcılık ruhsatı (Herman & Chomsky, 2006), herhangi bir medya kuruluşunun ayakta kalabilmesi için reklama olan bağımlılığıdır. Gazete, dergi, televizyon ya da günümüz iletişim teknolojileri ile gelişen yeni medyada reklam gelirleri olmadan sürdürülebilir çalışmalar yapmak olanaksızdır. Dolayısıyla, reklam verenlerin aleyhine yazılar yayımlamak ya da haber yapmak karşılığında gelir kaynağının kesilmesi tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Ek olarak, reklam verenler için bilgilendirici içerikte programlardan ziyade, genel geçer konuların konuşulduğu, kitle kültürüne hitap eden içerikteki programlar daha tercih edilir niteliktedir.

Üçüncü filtre (Chomsky, 1989), haber kaynakları ile ilgilidir. Akredite kaynaklardan gelen haberler, medyanın haber kaynakları olarak kabul edilmektedir. Bu akredite yani kabul edilmiş, tanınmış, seçilmiş kaynaklar, egemen düşüncelerin dışında herhangi bir fikre yer vermeyecek şekilde, haber organlarına bilgi akışında bulunurlar. Muhabirler, editörler, yayın yönetmenleri ve medya patronları bu kısıtlı ve seçilmiş kaynakları kullanmaktadır.

İrfan Paçacı'ya (2014, s.23, 24) göre, "bu şekilde, hazırlanan mesajların yani haberlerin, milyonlarca insana ulaştırılması ve yarattığı algı ile toplumu yönetmenin aracına dönüşmesi mümkün olmaktadır. Demokratik rejimler içinde kitle iletişim mekanizmaları, algı yönetme sürecinde yayın faaliyetleri içinde; reklamlar, filmler, dizi filmler, çizgi filmler vb. yolu ile demokrasi, insan hakları, modernleşme, kalkınma ve refah düzeyinde artış vb. temalarının yoğun olarak işlendiği ve herkesin gönüllü katılımının sağlandığı işlevsel değiştirici yapılar olarak da yer alabilmektedir".

Dördüncü filtrede, tepki üretimi ve zorlayıcılardan bahsedilmektedir. Medya için iki temel unsur vardır: Birincisi reklam verenler ikincisi izleyicilerdir (alım gücü yüksek olanlar). Medya, reklam saatlerini reklam şirketlerine satarken, reklamları da izleyiciye satarlar. Bundan dolayı medya kuruluşları kendilerini riske atacak yayınları yapmaktan çekinirler (Yaylagül, 2010, s. 176).

Beşinci ve son filtrede ise, çalışma konusunu da direkt şekilde ilgilendiren, bir denetim mekanizması olarak antikomünizmden söz edilmektedir. Komünizm her zaman, sınıf sahiplerinin üstün konumlarını kökten tehdit ettiği için, bir düşman imgesi olarak kullanılmıştır. Bu ideoloji, halkı bir düşmana karşı harekete geçirmeye yardımcı olduğundan ve kavram olarak da bulanık olduğundan dolayı mülkiyet çıkarlarını tehdit eden politikaları savunan herkese karşı kullanılabilmektedir (Herman & Chomsky, 2006, s.29). Bu süreçte kapitalist medya, yapmış olduğu antikomünist haberlerle ve yapılan cadı avlarına vermiş olduğu desteklerle bariz bir şekilde denetim mekanizmasının işlemesine katkıda bulunmaktadır. Kuşkusuz bu destek, farklı ve eleştirel düşüncelerin medyada yer alması olanağını da ortadan kaldırmaktadır. Aksine, farklı düşüncelerin, antikomünizme hizmet ettiği algısı yaratılmakta ve bu kişiler (toplumda kanaat önderi olarak bilinen kişiler dahil) hedef gösterilmektedir.

Soğuk Savaş dönemi, beşinci filtreyi anlamak için çok elverişli bir dönemdir. Düşman korkusunun körüklendiği bu yıllarda tehdit algısı Sovyet rejimi ve komünizm üzerinden yaratılmıştır. Algı yönetiminin bir parçası olarak yapılan yalan veya abartılı haberler, kitlelerin

tedirgin olmasına ve çevrelerinde yer alan Sovyetler Birliği ile ilgili sembol ya da bağlantılı kişilere karşı düşmanca bir tavır takınılmasına sebep olmuştur.

Yine Herman ve Chomsky'nin (2006) bahsettiği "kutuplaştırma ve propaganda kampanyaları da propaganda modelinin önemli bir noktasıdır. Şaşkın sürüyü evcilleştirmek için bir şeye ihtiyaç vardır: Rızanın üretimi. Medya, okullar ve popüler kültür bölünmelidir. Duygusal yoğunluklu basitleştirmeler yaratılmalıdır". Bununla birlikte "totaliter devlette cop ne ise, demokraside de propaganda odur" (Chomsky, 2005, s. 5).

Algı yönetimi de bu propagandaya hizmet eden, onun işlemesini ve başarılı olmasını sağlayan temel çarklardan biridir. Özellikle rıza üretimini sağlamada medyanın da yardımıyla algı yönetimi operasyonları yapılmakta, devrilmek istenen liderlerle ilgili yalan haberler yapılmakta, topluma korku salınmakta, televizyon programları, haber bültenleri ve hatta popüler kültür ürünleri bu korku toplumunu besleyen tehdit algılarını her sefer okuyucuların ve izleyicilerin karşısına çıkarmaktadır.

Chomsky'e (2002) göre, bir kontrol tekniği olarak rızanın imalatı, genellikle alt tabakadaki insanları ilgilendiren ortak konular halktan uzak tutulduğu için gerekli ve kullanışlıdır. Bu konular, Walter Lippmann'ın özel sınıf dediği kesimin konusu olmalıdır. Ancak kuşkusuz bu yaklaşım, demokrasi ile ilgili standart yaklaşımın tam tersidir.

Chomsky (2006), propaganda modeli ve rıza üretimi için iki önemli hedeften bahsetmektedir: Biri, toplumda ağırlıklı olarak öğretmen, akademisyen, yazar gibi kanaat önderlerinden oluşan ve rızası önemli olan grup. Diğeri ise başka konulara (spor, reality show gibi) odaklanması istenen gruptur. İlk grubun rızası alındıktan sonra, toplumun nasıl işleyeceğine karar verme pozisyonunda olan kişilerin işi kolaylaşmaktadır. Bu kişiler, kaynakları kontrol altında tuttukları gibi, hükümetteki önemli pozisyonların da karar vericisi konumundadır. Ana akım medya, bilhassa eğitimli sınıfların dünya ile ilgili algısının şekillenmesinde büyük bir rol oynamaktadır.

Soğuk Savaş döneminin genelinde de görüldüğü gibi "ABD'de hükümet ve özel sektör kendi amaçları için medyanın da işbirliği ile 'yurttaşın korkusunu körükleyen bir rol oynamaktadır'. Düşmanlarını korkutarak denetim altına almak Amerika'nın bir başka dış politikası olmuştur. Richard Nixon'ın 'deli adam teorisi' bu politikayı özetler niteliktedir: 'Düşmanlarımız, emrimizde olağanüstü bir yıkıcı güçle bizim çıldırmış ve ne yapacağı ön

görülemez olduğumuzu anlamalılar, bu durumda korkuyla irademize boyun eğeceklerdir'" (Gülsoy, 2005, s. 167).

Ana akım medyaya ait ama muhalefet adı altında yazılı basında, radyoda veya televizyonda yer alan kişiler ise, yukarıda bahsedilen propaganda modeli uyarınca belli sınırlar çerçevesinde tartışan, medya şirketlerinin çizmiş olduğu eleştiri çizgisini aşmayan yani diğer bir deyişle, konuşmaları ya da yazılarıyla medya şirketlerinin çıkarlarına zarar vermeyecek isimlerden oluşmaktadır. Basının gerçekleri örtbas etme görevi de bu noktada öne çıkmaktadır.

Bu ekonomi politik çerçevede ve baskıcı koşullar altında değerlendirildiğinde, basının algı yönetimi aracı olarak kullanılması kaçınılmazdır. Siyasal iletişim sürecinde bu gazetelerin editöryal kadrosundan çıkan haberler, dönemin siyasal konjonktürüne göre şekillenmekle birlikte, aynı zamanda toplumun algısını yönlendirmede bir araç olarak da değerlendirilmektedir.

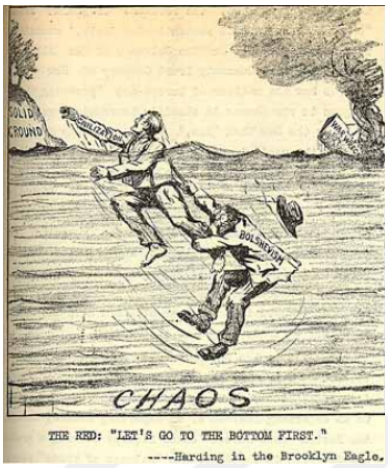
Çoğu demokratik toplumda özgür ve eleştirel düşüncenin artış göstermesi, beraberinde hükümetlerin korku ve tedirginlik yaratma araçlarına başvurmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü sistemin genel işleyişinin ve kurallarının dışa çıkma ihtimali artmakta, geleneksel düşünceleri topluma benimsetme ihtimali ise riske girmektedir. Bu süreçte propaganda modeline göre, basın için önemli olan hükümetin belirlediği çerçeve ve gündeme bağlı kalarak haber yapmaktır. Aksi takdirde bakış açısının dışına çıkmaları, dışlanmaları ve ekonomik anlamda sıkıntıya düşmeleri anlamına gelmektedir.

1.4.3. Antikomünist Haberlerin Analizi

Algı yönetimini gerçekleştirmek için ihtiyaç duyulan en önemli stratejilerden birisi "tehdit algısı" ya da "düşman algısı" yaratmaktır. Çünkü toplumu herhangi bir kişi, kurum ya da düşünceye karşı güdüleyebilmek için ortada tehlikeli bir durum olduğunu, gerekirse can ve mal güvenliğinin tehlikede olduğunu iddia etmek, hatta bazen insanların bu iddialara inanmasını sağlamak için bazı mizansenler yaratmak gereklidir. Çoğu zaman bu mizansenler gazete ya da televizyon haberleri, karikatürler, çizgi filmler veya sinema filmleri hatta kitaplar aracılığıyla bireylerin hayatına girmektedir.

Amerika'da bu antikomünizm mizansenlerinin ve propaganda uygulamalarının kökleri I. Dünya Savaşı dönemlerine uzanmaktadır. Özellikle akılda kalıcı olması açısından görselliğin ön plana çıkartılması, planlı bir yaklaşım olmuştur. Göstergebilimsel olarak da, "gösterilen" hep

komünizm düşmanlığı, kızıl korku, kızıl tehlike gibi Soğuk Savaş döneminin habercisi olan olgu ve figürler olmuştur. 20.yy'ın başında Rus ve Sovyet düşmanlığı ile alakalı kullanılan afişler de bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Şekil 1. "The Red: 'Let's Go to the Bottom First; "Harding", 1919.
Kaynak: Schroeder, Christy, "Red Scare Propaganda in the United States: A Visual and Rhetorical Analysis." Thesis, Georgia State University, 2007.

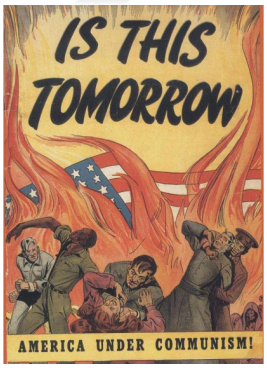
Şekil 2. "All They Want in Our Flag;" Cassel, 1920.
Kaynak: Schroeder, Christy, "Red Scare Propaganda in the United States: A Visual and Rhetorical Analysis." Thesis, Georgia State University, 2007

Bu afişlerden yola çıkarak şu çıkarıma varmak olasıdır: Amerika, aslında komünizm düşmanlığı hususunda kökü içerde bulunan ve yıllara dayanan bir tavra sahiptir. Afişlerde Amerikan bayrağındaki kırmızı renklerin ve temsil ettiği anlamın tam tersinin simgelendiğini söylemek yanlış olmaz. Açıkça, Amerikan bayrağındaki kırmızı renkler, vatanseverlik kavramını sembolize ederken, Rusya ile bağlantılı "kırmızı" renkler vatanseverlik değil, "kötü"

amaçlar için kan dökülmesini sembolize etmektedir. Dolayısıyla özellikle iktidarların var olan sistemi sürdürmek ya da eylemlerine meşruiyet kazandırmak için yarattıkları tehdit algısı, bu tip görseller aracılığıyla toplum zihninde pekişmektedir.

"Antikomünizm tehlikesi", Soğuk Savaş döneminde iktidarlar tarafından en çok ihtiyaç duyulan tehdit algısı konularından birisi olmuştur. O dönemin siyasi ortamına bakıldığında, iki kutuplu dünyada yaratılabilecek iki ayrı tehdit/düşman algısından söz edilebilir: Kapitalist düzen ve komünist düzen. Dolayısıyla, her iki kutup için de karşılıklı olarak bir diğerini bu kategoriye sokmak mümkündür. Ancak hiç kuşku yok ki, her iki dünya savaşından da yara almadan çıkan Amerika Birleşik Devletleri, komünizmi, diğer bir deyişle antikomünizmi, çok sistemik bir algı yönetimi aracı olarak uzun yıllar kullanmıştır.

Bir karşı ideoloji olarak zihinlere konumlandırılan komünizm, devlet başkanlarının açıklamalarından, gazete haberlerine, karikatürlerden, radyo yayınlarına, okul kitaplarından, film afişlerine kadar her yerde kötülenmiş, aşağılanmış ve toplumu korkutma aracı olarak kullanılmıştır. Yine bu dönemde kullanılmış olan bir "Yarın Bu Mu Olacak?: Komünizm Altında Amerika" başlıklı görseli örnek vermek gerekirse, yapılan algı yönetimi ve propagandanın boyutları daha iyi anlaşılacaktır.

Şekil 3. "Is This Tomorrow" Catechetical Guild Educational Society of St. Paul, Minnesota, 1947.
Kaynak: http://conelrad.com/sovietamerica/index.html

Öte yandan Robert Cialdini'ye (2000) göre, toplumların anti-komünizme karşı vermiş oldukları olumsuz tepkilere ve iktidarların komünizme karşı yaptırımlarına sessiz kalmalarına büyük ölçüde "*toplumsal kanıt*" ilkesi neden olabilmektedir. Yani, kişiler herhangi bir konuda emin olmadıkları ya da kararsız kaldıkları zamanlarda, büyük olasılıkla başkalarının eylemlerine bakarak onları doğru kabul ederler. ABD örneğinde de görülen, kişilerin komünizm hakkında pek fazla fikir sahibi olmasalar da (ya da basından edindikleri bilgilerle yetinerek),

çevredekilerin komünizme karşı vermiş oldukları tepkileri referans ve örnek olarak eyleme geçmiş olmalarıdır. Bu gibi durumlarda basında çıkan haberler ve iktidar propaganları da pekiştirici bir etkiye sahip olmaktadır.

Oliver Edwards'a (2003, s. 4) göre, *"*Propaganda, Soğuk Savaş'ın önemli silahlarından biri olmuştur. Amerikan propaganda tekniğinin klasik örneklerinden biri ise Avrupa Yapılanma Programıdır. Marshall Planının yararı ve gerekli olduğuna ilişkin yoğun bir reklam ve propaganda çalışması yapılmıştır. 'Siz de Bizim Gibi Olabilirsiniz' sloganı, Amerika tarafından verilmek istenen mesajın altını çizmiştir. Marshall yardımları ile bu sayede, Avrupa'da da aynı Amerikan kitle üretim ve kitle tüketim toplumu yaratılabilirdi*"*. Kısaca, bu yeni dünya düzeninde amaç, Amerikan etkisi altında politik, ekonomik ve sosyal bir yaşam tarzı yaratmaktı. Hiç kuşku yok ki, *"*komünizm*"* bu sistem ve düzen tarafından dışlanan bir kavramdı.

ABD'de Soğuk Savaş yılları süresince, detant (yumuşama) dönemi de dahil olmak üzere, sayısız komünizm karşıtı haber yayımlanmıştır. Bunlar arasındaki dikkat çekici başlıklara ve haber girişlerine göz atmak gerekirse; *The Washington Post Gazetesi*'nin arşivinden bulunan örnekler, haber ve antikomünist propaganda arasındaki ilişkiyi açıklamaya yardımcı olmaktadır:

Başlık: "Fighting Communism" / "Komünizm ile Savaşmak", 1950.

Giriş: *"Federal Barolar Birliği konferansında konuşan Cumhurbaşkanı Truman, komünizme karşı savaşta çok gerekli bir perspektif sağladı. Bizim için en büyük tehdidin, gürültülü ama küçük ve evrensel olarak hor görülen bu ülkedeki komünistlerden gelmeyeceğini biliyoruz*" dedi.

Başlık: "Primitive Communism" / "İlkel Komünizm", 1972.

Başlık: "Schools Need to Study Communism" /Okullarda Komünizm Okutulmalı, 1962.

Başlık: "Communism's Problems" /"Komünizmin Problemleri", 1976.

Giriş: *Altı yıl önce gıda fiyatlarındaki ayaklanmalar sonrasında Polonya'da iktidara gelen Edward Gierek, geçtiğimiz günlerde yiyecek fiyatlarında yüzde 30 ila 100 oranında zam yaptı ve işçilerin direnci ile karşılaştı. Ülke için ekonomik bozulma belirtileri görülüyor*.'

Başlık: "Communism and Hunger" /"Komünizm ve Açlık", 1956

Haber Girişi: "*The Polish Red Cross -- acting beyond doubt on the instructions of the Communist government -- has rudely refused an official American offer of food for the*

hungry population of Poznan, scene of the recent workers' insurrection, and other industrial centers." / "Komünist hükümetin talimatlarıyla hareket ederek şüphe uyandıran Polonyalı Kızıl Haç, Poznan'ın açlık sorunu, son işçi ayaklanması ve diğer sanayi merkezleri için Amerika'nın resmi gıda yardım teklifini reddetti".

Başlık: "Poverty and Communism" / "Yoksulluk ve Komünizm", 1954.

Haber Girişi: "*Either way the somewhat murky conflict in Guatemala turns out, as one correspondent has noted, the United States stands to get blamed. However questionable the origin of the insurgent movement, it cannot be doubted that the Arbenz government in Guatemala has become a vehicle of Soviet imperialism*." /"Her iki durumda da, muhabirin de belirttiği gibi, Guatemala'da karanlık bir çatışma çıkıyor, Amerika Birleşik Devletleri suçlanıyor. İsyan hareketinin kaynağı şüpheli olsa da, Guatemala'daki Arbenz hükümetinin Sovyet emperyalizminin bir aracı haline geldiğinden şüphe edilemez".

Başlık: "Communism Is Colonialism" /"Komünizm Sömürgeciliktir"**,** 1959.

Başlık: "Fighting Communism in Guatemal" / "Guatemala'da Komünizmle Mücadele", 1982.

Giriş: *Guatemala'daki seçimler dolandırıcılık iddiaları üretmiş görünüyor. Bu tür iddiaların bulunmaması durumunda bile seçime gidilmesi aslında anlamsız. Mevcut cumhurbaşkanı General Romeo Lucas Garcia, yıllarını sola sürüklenmek için harcamıştı. Kuşkusuz onun ve hükümetin zımnen teşvik ve onayıyla binlerce kişi öldü.*

Başlık: "Communism Described as Militant Faith" /"Komünizm Militan Bir İnanç Olarak Tanımlandı", 1959.

Başlık:"Labor Told Dangers of Communism"/ "İşçiler, Komünizmin Tehlikelerini Söyledi", 1950.

Başlık:"They Fled From Communism" /"Komünizmden Kaçtılar", 1965.

Başlık: "Communist Threat In U.S. 'Backyard'' /"ABD'nin Arka Bahçesinde Komünist Tehdit", 1957.

Haber Girişi: "*The Communist controlled Arbenz government, overthrown three years ago in Guatemala, opened many North American eyes to the possibilities and dangers of the threat of communism in Latin America*." /"Üç yıl önce Guatemala'da devrilen Komünizm kontrolündeki Arbenz hükümeti, birçok Kuzey Amerikalı ülkenin gözünü Latin Amerika'daki komünizm tehdidi ve tehlikelerine çevirmesine neden oldu".

Başlık: "Communism Spread in Asia Laid to Hunger" /"Komünizmin Asya'da Yayılması Açlığa Yol Açıyor", 1950.

Başlık: "Nehru Sees Communism Bad for India" /"Nehru, Hindistan için Komünizmi Zararlı Buluyor", 1952.

Başlık: "The Dark Side of Chinese Communism"/"Çin Komünizminin Karanlık Yüzü), 1975.

"The Washington Post gazetesi, merkezi Washington'da bulunan, Amerikan günlük gazetesidir. 1877 yılında Amerikan Demokrat Partili önemli gazetecilerden biri olan Stilson Hutchins tarafından kurulmuştur. Watergate skandalını ortaya çıkardığı haber sayesinde Pulitzer ödülü kazana gazete olarak da bilinmektedir" (Gönenç, 2010, s. 179).

Yukarıda atılan başlıklara ve haber girişlerine bakıldığında, komünizm karşıtlığına temel hazırlayan ya da açıkça antikomünist olunması gerektiğini ifade eden, negatif mesajlarla yüklü kelimeler ve cümleler göze çarpmaktadır. Siyasal propagandanın bir ürünü olarak gazete haberleri yakın tarihte her zaman kullanılmıştır. Fakat bu haberler aynı zamanda, toplumun algısını yönetme ve yönlendirme amacıyla da değerlendirilmektedir.

Haberin toplumda yarattığı etki çok ciddi boyutlardadır. Reklamdan farklı olarak, gazeteciliğin kamusal bir görev olduğu kabul edilirse; hedef kitleyi satın alma davranışa yöneltmediği, aksine güvenirlik sağlayarak bilgilendirmesi ve bilinçlendirmesi gerektiği bilinmektedir. Fakat aynı zamanda haber, olayları sunmuş olduğu bakış açısına göre farklı gerçeklikler de kazanmaktadır. Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, komünizme negatif anlamlar yüklemek amacıyla, haberden yararlanmak mümkündür. Kimi zaman direkt olarak, "kötü, yararsız, ilkel" gibi kelimelere başvurarak, kimi zaman da, üstü kapalı şekilde satır aralarında "açlığa, yoksulluğa yol açtığı" gibi imalarda ya da tespitlerde bulunarak toplumun algısını olumsuz yöne çekme ihtimali mevcuttur. Elbette burada egemen görüşün basın üzerinde yaratmış olduğu etki ve baskıları da göz ardı etmemek gerekmektedir.

The New York Times da antikomünist haberlere imza atmış olan bir gazetedir. Haber başlık ve girişleri, antikomünist propagandanın bir aracı olduğu iddialarını kuvvetlendirmektedir.

Başlık: "The Enemy in Red" /"Kırmızı Düşman", 1962.

Haber Girişi: "*A thriving minor industry has sprung up in recent years to satisfy what seems to be a growing public interest in knowing about communism*." /"Son zamanlarda komünizm hakkında giderek artmakta olan bir halkın ilgisini tatmin etmeye yönelik bir sektör ortaya çıktı".

Başlık: "Communism: Fear and Want Are Its Ideal Climate and Genuine Democracy Is Its Cure"/ "Komünizm: Korku ve İstemek İdeal Ortamı ve Çare Gerçek Demokrasi mi? ", 1948.

Başlık: "Communist Civil War" /"Komünist İç Savaş", 1964.

Başlık: "Puzzling Question: What Is a Communist?; In the contest between theory and practice, communism has taken diverse forms, until today Karl Marx would hardly recognize most of those who call themselves his followers. What Is A Communist? " /"Bilmece Gibi Soru: Komünist Nedir ?; Teori ve pratik arasındaki yarışma sırasında Komünizm, bugüne kadar Karl Marx'ın, kendisini takipçisi olarak nitelendirenlerin çoğunu tanımayacağı kadar farklı biçimlerde olmuştur. Komünist Nedir? ", 1960.

Başlık: "Anti-Communism Course Urged" /"Antikomünizm Dersinde Israr", 1949.

Başlık: "Communist Membership in World is '23.000.000'" (Dünyadaki Komünist Üyeliği '23 Milyon), 1948.

Başlık: "The Divided Communist World" /"Bölünmüş Komünist Dünya", 1964

Haber Girişi: "*Communist China's latest attack on Premier Khrushchev is the most ferocious propaganda broadside it has yet fired. The purpose of this bitter denunciation is clear: it is to emphasize that the Communist world can only regain unity on Peking's terms."* /"Komünist Çin'in Kruşçev'e yapacağı en son saldırı, henüz devreye sokmadığı en şiddetli propagandası olacaktır. Bu acı fesihin amacı açıktır: Komünist dünyanın yalnızca Pekin'in şartları üzerinde birlik kazanabileceğini vurgulamak".

Başlık: "Vatican Increasingly Worried About Left-Wing Catholic Group" / "Vatikan'ın Sol Katolik Grup Hakkındaki Endişeleri Arttı", 1975.

Haber Girişi: "*The Vatican is showing increasing concern over the progress and the activities of a left‐wing movement, Roman Catholic Christians for Socialism, which started in Chile four years ago and has spread to other Latin‐American countries and to Europe.* " /"Vatikan, dört yıl önce Şili'de başlayan, diğer Latin Amerika ülkelerine ve Avrupa'ya da yayılmış olan Roma Katolik Hıristiyanları için Sosyalizm gibi sol hareketlerin ilerleme ve faaliyetleri konusunda, artan bir endişe göstermektedir".

Başlık: "Racism and Communism" /"Irkçılık ve Komünizm", 1963.

Haber Girişi: "*The warmth of the Soviet reception for Fidel Castro represents more than an effort to heal the wounds left by Premier Khrushchev's unilateral decision to remove Soviet missiles from Cuba last October. The ramifications of Moscow's relations with Peking also are involved in this process of wooing Castro*." /"Fidel Castro için Sovyet resepsiyonunun samimiyeti, Kruşçev'in geçen Ekim ayında Sovyet füzelerini Küba'dan çıkarma yönündeki tek taraflı kararının bıraktığı yaraları iyileştirmek için gösterilen çabanın ötesine geçiyor. Moskova'nın Pekin'le olan ilişkilerinin sonuçları da Castro'yu canlandırma sürecinin bir parçası".

Başlık: "Communist Conference; Disunity Is Very Much in the Air" /"Komünist Konferans; Havada Çok Fazla Ayrımcılık Var", 1968.

Haber Girişi: "*A number of new threats to the unity of the Communist camp have arisen since the consultative conference of 67 Communist parties here less than two months ago issued a call for a world assembly of Communist parties in Moscow late this year*." /"Komünist kamp ile ilgili bir dizi yeni tehdit ortaya çıkıyor. Çünkü burada 67 Komünist partinin yapmış olduğu konferanstan iki ay kadar kısa bir süre önce bu yılın sonların doğru, Moskova'da Komünist partilerin dünya toplantısına yönelik bir çağrı yapıldı".

"The New York Times, New York'un en önemli günlük gazetesi, ABD'nin de en saygın gazetelerinden biridir. 1851 yılında Henry Jarvis Raymond ve Georges Jones tarafından kurulmuştur. Kurulduğundan beri günlük gazete olarak çıkmaktadır. Amerikan liberal solunun referans gazetesidir. İlk Pulitzer ödülünü ise I. Dünya Savaşı'yla ilgili bir röportajla kazanmış, toplamda ise bu ödülü 90 kez kazanmıştır" (Gönenç, 2010, s. 177).

Fakat *The New York Times*, sermaye ve yönetim bakımından incelendiği iddia edildiği gibi "serbest ve özgür" bir gazete değildir. Örnek olarak gazetenin ana sermayedarı Marcellus Hartley Dodges, ABD'nin en büyük silah üreticisi Remington Arms Company'nin sahibi olan Dodges şirketinin sahibi idi. Gazetenin sahibi Adolph Ochs ise, Birinci Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında, ABD ordusunun silah-mühimmat ihtiyacının yüzde ellisini karşılayan bu şirketi Dodges adına yönetmiştir (Torun, 2016). Bu nedenle, sermaye, kaynak ve siyaset ilişkileri gözardı edilerek bir gazetenin yanın politikasını ve haberlerini değerlendirmek, söylem analizi yapmak mümkün değildir. The New York Times da, bu kategori içerisinde yer alan, hem Birinci

hem İkinci Dünya Savaşları'nda, hem de Soğuk Savaş yıllarında tarih yazımı konusunda önemli ve eleştiriye açık roller üstlenmiş olan bir gazetedir.

Yukarıda yer alan başlıklara göz atıldığında, komünizm ile birlikte kullanılan kelimelerin yapmış olduğu çağrışımların olumsuz olduğu dikkat çekmektedir. "Irkçılık, ayrımcılık, iç savaş, düşman" kelimeleri, komünizm ile birlikte kullanılmış, okuyucuların zihninde bir sıfat ya da isim tamlaması şeklinde yer etmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla kelime seçimleri anlamında bakıldığında, ideolojik konumlandırmaya yönelik bir kullanım tercih edilmiş olduğu göze çarpmaktadır. Etkileşimsel değerine bakıldığında ise, haber metinlerinin suçlayıcı ve ötekileştirici söylemlerle birlik ve benzerlik içerisinde olduğu görülmektedir. Bağlamsal analiz açısından ise, gazetenin metnin üreticisi olarak bir hayli ayrıştırıcı ve tehdit & düşman algısı yaratacak haberlere imza atmış olduğu görülmektedir. Haberler üzerinden ideoloji ve güç ilişkisi arasındaki bağlantıyı anlamak kolaylaşmaktadır.

Aynı zamanda bu haber başlığı ve haber girişi örneklerinde manipülasyonun hemen hemen tüm görünümleri açıktır: bir ideolojik kutuplaştırma, ahlaki üstünlük aracılığıyla kendini olumlu sunma, güce vurgu yapma, savı duygusal hale getirmek (Özer, 2011, s.126) gibi okuyucunun haberi algılama ve yorumlama sürecine etki edebilecek yöntemler kullanılmıştır.

"Haber aracılığıyla gönderilen mesajın bir etki oluşturabilmesi, bir ihtiyacı karşılayabilmesi ve bir kullanıma hizmet etmesi için, öncelikle söylem olarak gösterene uygun hale getirilmesi ve anlamlı bir biçimde kodlanması gerekmektedir. İşte bu kodlanmış anlamlar bütünü algılama, alımlama, duygu, ideoloji ve davranışlarda çok karmaşık sonuçlarıyla beraber, bir etki oluşturur, eğlendirir veya ikna eder" (Aydın, 2007, s.125). Kuşkusuz haberi okurken, okuyucular belli etkilerin altındadır. Hem kişisel tecrübeleri, bilgi birikimleri ve dünya görüşleri, hem de egemen ideolojinin toplumda yaratmış olduğu baskı, haberi okuma, algılama ve yorumlama sürecine etki etmektedir.

"Zaten haberi söylem söylem olarak ele almak ve çözümlemek, haberin hazırlandığı süreçlerden ve toplumsal yapı içinde oluşan güç/iktidar ilişkilerinden koparmadan incelemek demektir. Haber medyası, habere konu olan olayları aktarırken çerçevelendirmelerden, tipleştirmelerden, kalıp yargılardan sıkça yararlanır. Sonuçta, izleyicinin dünyayı algılarken belli haritalara ve modellere dayanması sorunu ortaya çıkmaktadır." (İnal, 1996, s.134, 146)

Kuşkusuz bu nedenle, çalışmanın yöntemi olarak kullanılan Norman Fairclough'un söylem analizinde üçüncü aşama olan 'bağlamsal analiz', yani metnin üreticisinin kendini nasıl

konumlandırdığı da önemli bir detaydır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, metnin üreticisini dışarıda tutarak söylem analizi yapmak, hele de medya metinleri söz konusuysa, pek doğru sonuçlar vermemektedir.

Antikomünizm ve algı yönetimi ilişkisi anlamında incelendiği zaman da hem yapılan haberlerin egemen düşünceye hizmet edecek biçimde kurgulandığını görmek, hem de haberi okuyan kişilerin belli başlı okuma yöntemleri geliştirdiklerini söylemek olasıdır. Bu noktada, Stuart Hall'un Kültürel Göstergeler Kuramından bahsetmek yerinde olacaktır. Çünkü bağlamsal analiz anlamında da kültürün etkilerini bertaraf edebilmek mümkün değildir.

Stuart Hall (1996), her ne kadar egemen ideoloji toplumun okuma ve yorumlama biçimleri üzerinde etkili olsa da, tartışmalı ve karşıt okumanın da yapıldığını belirtmektedir. Bu noktada, kişisel çıkarlar ve bakış açısı devreye girmekte; bilhassa da kişinin içinde bulunduğu mevki, şartlar ve durumu öncelik kazanmaktadır. Örneğin tartışmalı okumada, kişinin sahip olduğu mevkii ile alakalı kaygıları belirleyici olmakta, ama karşıt okumada tamam egemen okumanın zıttı bir bakış açısı karşımıza çıkmaktadır.

Dolayısıyla, Hall, okuyucu ya da izleyicilerin haberleri algılama ve anlamlandırma süreçlerini bu üç bakış açısı ile sınırlandırmış olsa da, önemli bir noktaya işaret etmektedir. Çalışma konusu itibariyle araştırılan dönemin özellikle ilk 10-15 yılında Amerika'da egemen okuma bir hayli benimsenmiş ve tercih edilen bir okuma şekli olarak öne çıkmıştır. Antikomünizmin, bir devlet ideolojisi olarak benimsenmesi ve toplumda yaygınlaşması kuşkusuz biraz da bu okuma biçiminin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Bu bakış açısı ile antikomünist haberlerin kamunun algısına etki eden ve yönlendiren bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, bu sürece medya sahiplik yapısının ve hükümetle ilişkilerin de etki ettiğini belirtmek gerekmektedir. Yani, geleneksel medyadan çıkan haberi okuma ve anlamlandırma sürecinde, medya metinlerinin üretim sürecine de dikkat etmek gerekli ve önemlidir. Egemen okumayı destekleyen türde yayınlar ve haber içerikleri, gündem belirleme kuramına atıfla, toplumun gündemini de belirleme özelliğine sahiptir. Dolayısıyla, bu yıllarda ülke için hayati meselenin antikomünizm olduğu, Sovyet düşmanlığının Amerikan vatanseverliği ile eş tutulduğu bir atmosfer yaratılmıştır. İşte bu atmosferin yaratılması sürecinde iktidarın ve yönetenlerin uzun vadeli planlarının yanında, haberi ortaya çıkaran, haberi toplayan, haberi yazan, haberi düzenleyen, çerçeveleyen ve nihayetinde haberi dağıtan tüm kanalların önemli bir etkisi mevcuttur.

Dolayısıyla algı yönetimi ve haber arasındaki ilişkiyi kurmak için eleştirel söylem çözümlemesinden yararlanmak doğru bir yöntem olarak gözükmektedir. Haber metinlerinin içine ve satır aralarına gizlenmiş olan ifadeler, kelimeler, yorumlar ve imalar, bilhassa az bilgi sahibi olduğu konularda okuyucunun algısını büyük ölçüde etkileyebilmektedir. Algılama, beş duyu organıyla gerçekleşmekle birlikte hem geçmiş tecrübelerden ve hem de bireyin, bazen de yakın çevrenin getirmiş olduğu yorumlardan etkilenmektedir.

Çevrede gerçekleşen olayları anlamak için her şeyin başı "dikkat" tir. Ardından duyular devreye girmekte ve son olarak da beyin tarafından yorumlama gerçekleşmektedir. Bu durum, aynı zamanda "uyaranın yorumlanması" olarak bilinir. Diğer bir deyişle de "algılama" halidir. Dolayısıyla algı, iki süreci içermektedir: duyum ve uyaranların yorumlanması. Fakat çevreden alınan herhangi bir uyaranın yorumlanması için geçmiş tecrübeler de gereklidir. Dolayısıyla algı, geçmiş tecrübeye dayanan mevcut uyaranın yorumlanması süreci olarak tanımlanabilir.

Bu duruma çalışma konusu ile ilgili olarak verilebilecek en güzel örneklerden biri yine antikomünizm hakkında olacaktır. Komünizm düşmanlığı hakkında sürekli yayınların yapıldığı, makalelerin, karikatürlerin ve haberlerin yayımlandığı, senaryoların yazılıp filmlerin çekildiği, afişlerin duvarları süslediği, okul kitaplarının satır aralarına antikomünist figürlerin serpiştirildiği bir toplumdaki bireye, "Kızıl Tehlike" başlıklı bir kağıt uzatıldığında, kuşkusuz ne mesaj vermek istenildiğini hemen anlayacak ve "Kızıl" kelimesinin çağrışımsal anlamını kolaylıkla kavrayacaktır. Çünkü hem seçici algının hem de geçmiş tecrübelerinin yardımıyla "Kızıl" uyaranını yorumlama süreci hızlı bir şekilde gerçekleşecektir. İşte bu durum, algıyı yönetme biçimlerinden biridir. Toplum üyelerini, bundan sonraki benzer uyaranlara karşı güdülemek ve yalnızca siyasette değil, mümkün olan her sosyal ortamda bu ve benzeri uyaranlara karşı aynı korku ve endişe barındıran tepkiyi vermelerini sağlamak da algı yönetiminin hedeflerinden biridir.

İşte tüm bu süreci herhangi bir kopukluk yaşamadan gerçekleştirebilmek için de, haberin ve haber söyleminin rolü büyüktür. Söylem, yani dilin stratejik olarak kullanılması durumu, kişilerin karşılaşmış oldukları durum ve konularla ilgili algılarını etkilemektedir. Sürekli tekrar edilmek suretiyle karşı tarafı kötüleyen, olumsuz içerikli, korku salan, tehditkâr ve düşmanca söylemler, beraberinde okur ve izleyicilerde o konu veya olgu ile ilgili bir tehdit algısı oluşmasına sebebiyet vermektedir. Antikomünist algı yönetimi ile yapılmak istenen de komünizmi bir tehdit algısı olarak toplum üyelerinin zihnine yerleştirmek olmuştur. O kadar ki,

bu durumdan yalnızca Amerikan toplumu değil, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde değinilecek olan Türk toplumu ve Türk basını da etkilenmiştir.

2. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ ULUSLARARASI ORTAM ve AMERİKAN PROPAGANDASI

Soğuk Savaş dönemi, antikomünist algının yaratılması sürecinde iletişim araçlarından önemli destekler alınmış olan bir dönem olma özelliğini taşımaktadır. Basın da, özellikle Soğuk Savaş'ın son yıllarına kadar toplumların haber alma ihtiyacını karşılamış olan başat iletişim araçlarından birisi olmuştur. Dolayısıyla, iktidarlar tarafından basın gücünü elinde bulundurmak önemli bir mesele haline gelmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde her ne kadar basın özgürlüğü anayasa tarafından güvence altına alınmış olsa da, Soğuk Savaş dönemi boyunca iktidarların gerek basına gözdağı vermek gerekse basında çıkan haberleri kontrol altına almak amacıyla bir takım yaptırımlarda bulunmuş oldukları görülmektedir. Kuşkusuz bunun sebebi, Soğuk Savaş iklimine uygun olarak antikomünist değer ve düşüncelerin yayımlanan haberler aracılığıyla topluma aktarılmasının sağlanması ve rızanın imalatının gerçekleştirilmesidir.

Fakat liberal basın uygulamalarında kaçınılmaz bir biçimde görüldüğü gibi, Soğuk Savaş dönemi Amerikan gazetelerinde de zaman içerisinde sistemin bir sonucu olarak yaşanan baskı neticesinde otosansür devreye girmeye başlamıştır. Bu süreçte gazeteciler birer antikomünist savaşçı rolüne bürünmüş, ana akım haber metinleri de çoğunlukla iktidarın sesi haline gelerek antikomünist algı yönetimi ve propaganda faaliyetlerine hizmet eder hale gelmiştir.

2.1. Soğuk Savaş Yıllarında Haber ve Propaganda Etkileşimi

"Soğuk Savaş" terimi, ilk kez 1945 yılında yazar George Orwell'in "You and the Atomic Bomb" (1968) adlı eserinde yer alarak literatüre girmiştir. Ancak Soğuk Savaş'ın zihinlerde yer etmesini sağlayan, İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin değişen tehdit algısı ve dış politikası stratejisi ile Sovyetler Birliği'nin savaş sonrasındaki tutumu ve gücünün birleşiminden doğan çekişmenin ayrı ideolojik kutupları temsil etmesi olmuştur.

¨1944 yılının 6 Haziran günü müttefik güçleri Almanya'ya son darbeyi vurmak amacıyla Fransa'nın Normandiya kıyılarına o güne dek görülmemiş büyüklükte bir çıkartma harekâtı başlatmışlardı. Müttefik güçlerinin Fransa topraklarından ilerleyerek Paris'i Nazilerden

kurtarmaları 26 Ağustos'ta mümkün olabilmiş ve 27 Şubat 1945'te adı geçen güçler Almanya'ya girmişti. Artık İkinci Dünya Savaşı'nın sonu yaklaşmaktaydı¨ (Merih, 2006, s. 7).

McMahon'a (2003, s. 10) göre, ¨Savaşın doğrudan sonucu olarak, üçte ikisi sivil olmak üzere yaklaşık 60 milyon insan yaşamını yitirdi. Hem mağlup devletler hem de galip devletler çok ciddi kayıplar verdi. Sovyetler Birliği, Polonya ve Yugoslavya'nın toplam nüfusunun %10 ile %20 gibi dehşet verici bir kısmı, Almanya, İtalya, Avusturya, Macaristan, Çin ve Japonya'nın toplam nüfuslarının %4 ile %6'sı hayatını kaybetti¨. Savaş sonunda Avrupa kıtasının büyük bölümü yıkıntılar içindeydi. Bu yıkıntı, hem sosyal hem de ekonomik anlamda Avrupa ülkelerine ciddi boyutlarda hasarlar vermiştir. Avrupa'da hayat adeta durmuş, üretim imkânsız hale gelmiştir. Bu durum, savaş sonrasında dünya düzeninde yaşanacak olan değişimlerle ilgili de büyük bir ipucu olmuştur. Amerika ve Sovyetler Birliği, hem birbirlerine hem de diğer dünya devletlerine gözdağı verme telaşına başlamak üzereydi.

¨Moskova kapılarına dayanan Alman ordularını Amerikan yardımlarıyla püskürten Sovyetler, Almanları kovalıyoruz diyerek Avrupa'nın yarısını ele geçirmiş; Almanya'nın devleşmesini önlemek için Sovyetlere yardım eden Amerika, Sovyetlerin devleşmesini önleyememişti. Dolayısıyla savaş biter bitmez, her biri dünyada kendi düzenini yerleştirmeye ve dünyanın tümüne tek başına egemen olmaya çalışan, birinin yayılması ötekinin gerilemesine bağlı olan, çıkarları bu kertede taban tabana zıt iki dev güç olarak karşı karşıya gelmişlerdir¨ (Özakıncı, 2007, s. 163, 164). İkinci Dünya Savaşı, dünya siyasetindeki dengeleri de yerinden etmiştir. Almanya'nın yaratmış olduğu bu korku, ekonomik olarak zayıflayan Avrupa ülkelerini doğal olarak savaştan güçlü çıkan taraflardan birine yakın durmaya itmiştir. Fakat güçlü çıkan taraflar için de benzer bir tedirginlik hali olagelmiştir.

Çünkü İkinci Dünya Savaşı'nın zaferi, kazananlara güvenlik duygusu getirmemiştir. Ne Birleşik Devletler, ne İngiltere, ne de Sovyetler Birliği 1950 yılının sonunda, Almanya ile Japonya'yı yenmek için verilen canların ve harcanan paraların, kendilerini daha güvenli kıldığını söyleyemezdi. İttifak üyeleri şimdi Soğuk Savaş'ın taraflarıydı. Çıkarların uyuşmadığı ortaya çıkmıştı, ideolojiler en az savaştan önce olduğu kadar kutuplaşmış haldeydi. Sürpriz saldırı korkusu Washington, Londra ve Moskova'daki askeri kuruluşları endişelendiriyordu (Gaddis, 2015, s. 48).

Eric Hobsbawm'a (2008, s. 302) göre ise, ¨İkinci Dünya Savaşı, insanlığın, haklı olarak çok özel bir biçimde Üçüncü Dünya Savaşı olarak görülebilecek şeye doğru sürüklendiği bir

sırada güçbela sona ermişti. Büyük felsefeci Thomas Hobbes'un gözlemlediği gibi, 'Savaş sadece meydan muharebesinden ya da çatışma eyleminden ibaret değildir'. Savaş iradesinin hangi yönde olduğu ancak bir zaman dilimi içinde yeterince anlaşılabilir¨. Dolayısıyla II. Dünya Savaşı'nın sonuçlarını, bıraktığı etkileri ve oluşan yeni düzeni tahlil edebilmek adına Soğuk Savaş dönemi adı verilen, ABD ile SSBC'nin ayrı ayrı kamplar halinde başı çektiği yeni bir dönem ve zaman dilimi karşımıza çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan yani sıcak savaştan farklı olarak, bu kez ülkelerin değişen tehdit algıları ve nükleer savaş korkusu ön planda olmuştur.

Ekonomik yapılandırma hususu, savaşın yaratmış olduğu ekonomik yıpranma sebebiyle, ülkelerin gündem maddesi olmuştur. Sovyetler Birliği, 1944 yılında yapılan Bretton Woods konferansı sonrasında Dünya Bankası ve IMF'ye (International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu) geçici olarak katılma kararı almıştır. Stalin, çekinceleri olsa da, Birleşik Devletler'den bir savaş sonrası kredi sözü almış olduğu için ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrası dünya ekonomisi için yaptığı planlara, kısa süreli de olsa uyum göstermiştir (Edwards, 2003). Fakat Sovyetler'in yüksek miktardaki kredi istekleri ve Amerika'nın aynı istekle cevap vermemiş olması, 1945'te Sovyetler Birliği'nin hem Dünya Bankası hem de IMF üyeliğinden çekilmesi ile son bulmuştur. Yine de, henüz tam manasıyla bir Soğuk Savaş gerilimi yaşandığını söylemek olası değildir.

Üstelik Truman, Potsdam'da varılan meşum kararlardan tatmin olduğunu ifade etmiştir. O dönemde Stalin için, '*Dobradır. Ne istediğini bilir, elde edemeyeceği zamansa uzlaşmaya varır*' demiştir. Amerikalı liderin uzlaşma konusunda bu denli emin olmasının sebebi, Washington'ın ekonomik güç ve atom bombası kozlarına dayanmıştır. Potsdam görüşmeleri sırasında New Mexico'da gerçekleşen başarılı atom bombası denemesi ise pekiştirici olmuştur (McMahon, 2003, s. 38-40). Zaten nükleer silahlar konusu da her iki ülkeyi Soğuk Savaşa götüren sebeplerin neredeyse başında gelmektedir.

Aslında, 1945 yılının Nisan ayında gerçekleştirilen Yalta Konferansı'ndan sonra dahi, Başkan Roosevelt, Churchill'in Avrupa'daki Komünist ilerlemeye karşı duyduğu korkuyu paylaşır bir tavır sergilememiştir. Aksine, Ruslar hakkındaki şüpheleri ve Rus problemini minimize etmesi hususunda Başbakana ısrar etmiştir (Ovendale, 1982, s. 217). Yalta Konferansı'nda, Roosevelt, Churchill ve Stalin aslında yeni dünya düzenine dair son düzenlemeleri yapmışlardır. Bununla birlikte hedef, yaşanan bazı çatışmaları ve gerginlikleri de yatıştırmak olmuştur. Sovyetlerin, Almanya'nın ödeyeceği savaş tazminatı konusunda tatmin olması ve devamında Birleşmiş Milletler'e katılacağına dair vermiş olduğu söz, ABD açısından

önemli ve olumlu bir gelişme olmuştur. Fakat bu yatıştırma dönemi çok uzun sürmemiştir. Çünkü Stalin, kısa zaman sonra, Yalta'da kendisine verilmiş olan savaş tazminatı olarak toprak (takımadalar) sözünü hatırlatmış ancak Başkan Truman'dan olumsuz yanıt almıştır. Bu noktadan sonra da, Stalin mümkün olan her yerde komünizmi yaymaya başlamıştır.

Dünya çok kanlı geçen İkinci Dünya Savaşı yıllarının ardından Soğuk Savaş ile tanışmıştır. Soğuk Savaş'ta oluk oluk kan akmamış, kentler bombalanmamıştır. Ancak "acaba" sorusu herkesin kafasını kurcalamaya devam etmiştir. Ordular yerli yerinde durmamış, cepheleşme sürmüş, atom silahları üretilmeye devam etmiş, uydular uzayda cirit atmış, savaşın bir adım öncesi her türlü gerginlik yaşanmıştır (Akalın, 2011, s. 13). Ancak bu gerginlik, savaşın hemen ertesinde çok kısa bir süre içerisinde ortaya çıkmamıştır. Soğuk Savaş tarihinde II. Dünya Savaşı bitimindeki bir iki yılı, durgunluk yılları olarak tasvir etmek mümkündür. Kaldı ki, döneme Amerikan penceresinden bakıldığında, Amerikan halkını Ruslar hakkında olumsuz anlamda güdülemek adına Amerikan hükümetinin tüm gücüyle çaba gösterdiğini ve bu amaçla tüm propaganda araçlarını kullandığını söylemek yerinde olacaktır.

Bu doğrultuda komünizme negatif anlamlar yüklemek amacıyla, Amerikan hükümetleri tarafından basında çıkan haberlerden sıkça yararlanılmıştır. Kimi zaman direkt olarak, "kötü, yararsız, ilkel" gibi kelimelere başvurarak, kimi zaman da, üstü kapalı şekilde "açlığa, yoksulluğa yol açtığı" gibi imalarda ya da tespitlerde bulunarak toplumun komünizm algısını olumsuz yöne çekme çabası içine girilmiştir. Bu amaçla Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Başkan Truman, II. Dünya Savaşı'nda Nazilere karşı birlikte savaşılan Sovyetler Birliği ve Amerikan toplumunda "Joe Amca" (Whitman, 2010) olarak (nispeten olumlu bir imajla) bilinen Stalin hakkındaki algıyı tersine çevirmenin yollarını aramıştır.

Bu arayış içerisinde de Truman ve "ekibi" stratejik bir hamle yaparak Churchill'i kullanma kararını almıştır. 1946 yılında Fulton Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiş olan Fulton Konferansı'nda Churchill bütün dünyayı şaşırtan ünlü "demir perde" ("Churchill delivers Iron Curtain speech", 2010) konuşmasını yapmış ve Stalin'in tehlikeli olduğu imasında bulunmuştur. Bundan sonra Avrupa ülkeleri için iki seçenek ortaya çıkmıştır: Komünist olmak ya da Kapitalist olmak. Konuşmanın ardından Amerikan basını da topluma komünizm tehlikesini benimsetmek üzere "devreye girmiş" ve basında çıkan haberlerde Sovyetler Birliği'nden bir düşman gibi bahsedilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla işbirliğinden çatışma haline nasıl geçildiği konusunu anlamadan Soğuk Savaş dinamiklerini tam olarak anlamak pek mümkün değildir.

Yukarıda anlatılanları destekleyecek şekilde, George H. Quester'in (1979) belirttiği gibi, Kore Savaşı'nın patlak vermesinden birkaç ay sonra yapılan bir kamuoyu anketine göre, Amerikalıların büyük çoğunluğu şaşırtıcı bir şekilde Soğuk Savaşı tanımlayamamıştır. %58 oranında doğru cevap, %42 oranında ise yanlış cevap ve 'bilmiyorum' cevabı alınmıştır. 1947-48 senesine dek, yani Amerika'nın Sovyetlere karşı güvensizliği ciddi boyutlara ulaşana kadar, aslında Soğuk Savaş tam olarak ABD tarafından istenen anlamına erişmemiştir.

Bu esnada, Sovyetlerin Doğu Avrupa'daki eylemleri karşısında İngilizlerle Amerikalıların giderek artan hoşnutsuzluğu Yalta ruhunu sarmış, Sovyetler Birliği'nin komünist olmayan Polonyalılara karşı uyguladığı baskı, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan'da yaşanan Kızıl Ordu baskılarıyla birleşince gerginlik daha da artmıştır (McMahon, 2003, s. 36). Devamında gerçekleşen Potsdam Konferansı'nda ise Sovyetler Birliği açısından bir başarı olmuştur. Çünkü Varşova rejimi, İngiltere ve ABD tarafından tanınmıştır. Fakat Amerika, Almanya'nın ekonomik olarak toparlanması önleyecek her türlü plana karşı olmuş, bu nedenle de, her ne kadar Yalta Konferansı'nda anlaşmaya varılmış olsa da, Stalin'in yüksek savaş tazminatı istemesine karşı çıkmıştır.

Stalin'e göre ise, savaşın dökülen kan ve harcanan para cinsinden maliyeti, savaştan sonra kimin ne alacağını belirlemeliydi. Bu nedenle Sovyetler Birliği daha çok pay almalıydı. (Gaddis, 2015, s. 20). Kaybedilen topraklarla birlikte, ekonomik toparlanma amacıyla Sovyetler için bu tazminat gerekliydi. Öte yandan, Polonya ile ilgili olarak yaşanan sorun, Amerika ve Sovyetler arasındaki gerilimi artırmakta ve Soğuk Savaş'a doğru giden yolu kısaltmaktaydı.

Aynı yıllar içerisinde, Amerikan bilim insanları 1941'den bu yana Manhattan Projesi olarak bilinen bir program üzerinden atom bombası geliştirmişlerdi. Bombanın başarılı bir şekilde test edilmesinin ardından Truman, Birleşik Devletler'in artık muazzam yeni bir silaha sahip olduğunu düşünmeye başlamıştı. Stalin ise, ilgisiz gibi davransa da, dünya güç dengesinde bir kayma olmasından endişe etmişti. Ani bir kararla, hızlandırılmış atom silahları programını başlatmıştı (Edwards, 2003, s. 21). Potsdam görüşmelerinin bitiminden birkaç gün sonra, bu atom bombası denemelerinin aslı önce Hiroşima, daha sonra Nagazaki'de yaşanmıştır. ABD tarafından gerçekleştirilen nükleer patlamada yüz binlerce kişi ölmüştür. Neticede Japonya, silah bırakmak durumunda kalmıştır. ABD, bu sahnede yine tek başına rol oynamak istediğini belirtmiştir. Ancak Amerika'nın Hiroşima ve Nagazaki üzerinden, Sovyetler'e gözdağı verme amacı içerisinde olduğunu söylemek de oldukça iddialı bir söylem olacaktır.

Japonya'nın teslim olmasından ve savaşın tamamen bitmesinden birkaç hafta sonra Başkan Truman Savaş Enformasyon Dairesini lağvetmiştir. Onun yerine Amerikan dış politikasını destekleyecek mütevazı bütçeli bir enformasyon programı uygulanmasına karar verilmiştir. Henüz tam olarak Soğuk Savaş ortamına girilmemiştir. Fakat bir süre sonra Soğuk Savaş uluslararası ilişkilere damga vuracak ve o ortamda algı yönetimi ve propaganda Amerikan dış politikasının en önemli unsurlarından biri olacaktır (Öymen, 2014, s. 258).

Akabinde, Sovyetler ve ABD arasındaki ilişkiler gitgide bozulmuştur. Japonya egemenliğindeki Mançurya, İkinci Dünya Savaşı'nda, 1945'te Kızıl Ordu tarafından kurtarılmıştır (Kıran, 2008, s. 28). Fakat bu durum, yani Sovyetler o bölgedeki etkinliği ve yanı sıra Orta Doğu'da yaşanan anlaşmazlıklar, ABD ve Sovyetler Birliği arasında çıkar çatışmalarına neden olmuştur. Bunun üzerine bir de Sovyetler'in İran'dan çekilmemesi sebebiyle yaşanan gerilim, Soğuk Savaş'a adım adım yaklaşılmasına adeta zemin hazırlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında İran, ABD ve İngiltere tarafından Sovyetlere yardım koridoru olarak düşünülmüş, Şah Ahmet Rıza buna razı olmayınca Sovyetlerin de katılımıyla İran zorla işgal edilmiş ve Şah sürgüne gönderilmiştir. Müttefik Devletlerin, 1942'de İran'la yaptıkları anlaşma ve 1943'deki Tahran Konferansında varılan karar gereği tüm ülkeler savaştan sonra İran'daki askerlerini çekme kararı almıştır. Ancak savaştan sonra Sovyetler İran'ı boşaltmaya yanaşmayınca önemli bir kriz çıkmış ve ABD'nin İran'a açık desteği ile Sovyetler İran'dan çekilmiştir (Erkan, 2014, s. 162).

Dolayısıyla ABD ve Sovyetler Birliği arasında ciddi bir kriz baş göstermiştir. Ancak aynı zamanda, Sovyetler, Macaristan ve Çekoslavakya'da görece serbest seçimlerin yapılmasına izin vermiştir. Batılı güçlerle müzakerelere katılmayı sürdürdürmüşler ve hatta İtalya'da, Fransa'da ve Batı Avrupa'daki bazı yerlerde güçlü komünist partileri zapt etmek üzere harekete geçmişlerdir (McMahon, 2003, s. 43). Fakat şu bir gerçek ki, İkinci Dünya Savaşı'ndan çok büyük yıkımla çıkan Avrupa Devletleri, işsizlik ve ciddi ekonomik problemlerle boğuşmaya başlamışlardır. Bu durumun etkisiyle halkta sosyalizme karşı bir sempati oluşmaya başlamıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi, bilhassa Fransa ve İtalya'da komünist partinin üye sayılarında savaşın hemen bitiminde bir artış görülmeye başlanmıştır. Elbette halkın bu ilgisi, Avrupalı liderlerde siyasi ve ideolojik bir endişeyi de beraberinde getirmiştir. Sovyetler Birliği'nin bu durumdan yararlanma olasılığı ABD'yi tedirgin etmiştir.

Amerikalı stratejist ve eski güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski, Amerika'nın Soğuk Savaş çerçevesinde Sovyetlere ve komünizme bakışını çok net bir biçimde özetlemektedir. Brzezinski'ye (2000) göre, 1917'den bu yana görülen komünist sistem, 1947 yılı itibariyle yayılmaya başlamış ve Orta Avrupa'yı Sovyetler Birliği'nin eyaleti haline getirmiştir. Önce Çin, sonra Kore ve Vietnam da, bu rejimin bir parçası haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte ise, bir milyardan fazla sayıda insan, komünist idarelerin kontrolü altına girmiştir. Fakat Amerikan parası ve askeri gücü sonucunda komünizm geçici bir duraklama yaşamıştır.

1947 yılında, ABD'nin ilk Rus diplomatı olan George F. Kennan, Truman yönetiminin dış politikasının temelini oluşturduğu iddia edilen ve Sovyetler Birliği karşıtı, düşmanca ve sert ifadeler içeren "X Makale" adı altında Dış İlişkiler Dergisinde tartışmalı bir yazı kaleme almıştır. Gazeteci Walter Lippmann, hayati çıkarları arasında ayrım yapmadığı için, bazıları da fazla defansif olduğu için Kennan'ın bu bakış açısını eleştirmiştir (Office of the Historian, 2011). Ancak eleştirilere karşın, Kennan'ın Sovyetler Birliği hakkında yazdığı yazılar ve devamında çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Çevreleme Politikası kapsamında detaylı olarak ele alınacak olan Washington'a göndermiş olduğu uzun telgraf, ABD dış politika stratejisinde belirgin bir etki bırakmıştır. Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında Monroe Doktrini'nin uzantısı olan Yalnızlık (Isolation) politikasını benimseyen ABD, bu bakış açısıyla, 1940'lı yılların başına dek diğer devletlerle olan ekonomik ve siyasi ilişkilerini rölantide tutmayı hedeflemiştir.

Ancak İkinci Dünya Savaşı ve getirdiği sonuçlar, ABD'nin bu stratejisinde bir değişim yaratmış; akabinde de dünyanın neresinde çıkarlarını etkileyecek bir olay olursa, müttefik devletlerle birlikte müdahale kararı almıştır. Dolayısıyla Kennan'ın savunduğu Sovyetler Birliği karşıtı ve antikomünist bu politika, özünde ABD'nin müdahaleci yapısına ve yeni dış politika anlayışına uygunluk göstermiştir.

Kamu diplomasisi (public diplomacy) kavramı da bu politikanın bir uzantısı olarak ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri tarafından kullanılmıştır. ¨Kamu diplomasisi, bir devletin kendi ulusal çıkarlarını artırmak ve etki alanını genişletmek amacıyla diğer bir devletin yurttaşları ile kurduğu ilişki olarak tanımlanmaktadır. Amerikan kamu diplomasisi esas olarak hammadde kaynaklarını denetlemeye ve yeni pazarlar yaratmaya yönelik, savaşsız, dolayısıyla daha düşük maliyetli ve daha etkili bir emperyalizm olarak ifade edilebilir¨ (Bağce, 2003, s. 63,77). Amerika Birleşik Devletleri de Soğuk Savaş iklimine uygun olarak bu dışa açılma

politikasını antikomünizm tehlikesi ile maskeleyerek kamu diplomasisini uygulamaya koymuştur.

Bu noktada, Soğuk Savaş teorilerinin Amerika ve Sovyetler Birliği kutuplaşmasına nasıl bir açıklama getirmiş olduğundan ve hangi tarafı sorumlu tuttuğundan da bahsetmek gerekmektedir. Ortodoks veya geleneksel yorum Soğuk Savaş'ın başlamasında Amerikan diplomasisini pasif olarak değerlendirir ve Soğuk Savaş'ı özellikle 1945-1948 yılları sırasında Doğu ve Orta Avrupa'da Sovyet saldırganlığına karşı gelişen bir tepki olarak değerlendirir. Revizyonist yazarlar ise tam tersine, Sovyet politikasının devrimci olmaktan çok ABD'nin yayılmacı ve kışkırtıcı politikasına karşı savunmacı ve muhafazakâr niteliğini vurgulamaktadır (Kolasi, 2013, s. 153). Daha sonradan, postrevizyonistlerin yapmış olduğu açıklamalara göre ise Soğuk Savaş'ın ortaya çıkış sebeplerinden yine Sovyetler Birliği sorumlu tutulmakla birlikte, geleneksel yorumda olduğu Amerika Birleşik Devletleri'nin pasif kaldığı iddia edilmemiştir.

1945 senesinde, Sovyetler Birliği ve Türkiye arasında da bir gerilim yaşanmıştır. 1925 tarihli Türk Sovyet Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması'nın yenilenmesi için Sovyetler Birliği masaya yeni koşullar koymuş, görüşmenin ardından Türk tarafı, Sovyetler'in Türkiye'nin doğusundan toprak talebi ve Boğazlardan üs talep ettiğini, Montrö'nün gözden geçirilmesinin gündeme geldiğini söylemiştir. Başta bu durumu alarm olarak nitelendirmeyen ABD; Truman Doktrini'ne kadar Türkiye politikasında bir değişikliğe gitmemiştir (Örnek, 2015, s. 72).

Ancak bu dönemde, yani Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında yaratılmaya çalışan antikomünist algının haber örneklerini *The Washington Post* ve *The New York Times* gazetelerinde görmek mümkündür. Henüz başlangıç yılları olmasına karşın, "komünizm" ve "komünist" kelimelerine sıklıkla vurgu yapılmış, komünizmin yarattığı tehlikelerden bahsedilmiştir. The Washington Post gazetesinde bu dönemde öne çıkan haberler birçok yönden dikkat çekici niteliktedir:

Başlık: "Early Communism" /"Erken Komünizm", 1946.

Başlık: "Communism's Threat"/ "Komünizmin Tehdidi", 1946.

Haber Girişi: "*Communism is America's greatest enemy; that American Communists have gained a sinister influence in our churches, our schools, our fraternal and labor organ*" / "Komünizm Amerika'nın en büyük düşmanıdır; Amerikan Komünistleri, kiliselerimizde, okullarımızda, kardeşlik ve çalışma organımızda kötü bir etki yaratmaktadır".

Başlık: "Defense Against Communism" / "Komünizme Karşı Savunma", 1946.

Haber Girişi: "*Mark Sullivan writes in The Post of November 22 that "what would promote communism would be a breakdown of our privately owned system of industry." This means to me to reflect a misapprehension as to the nature of the basic issue between international communism and our society.* " / Mark Sullivan, Washington Post'ta 22 Kasım'da yazmış olduğu yazıda, "komünizmi teşvik edeceğimiz şey, bizim özel sektörün sisteminin çöküşü" demiştir. Bu, uluslararası komünizm ile toplumumuz arasındaki temel meselenin niteliğine ilişkin yanlış anlaşılmayı yansıtmak anlamına gelmektedir".

Başlık: "Communism Spread Held Economic Threat" / "Komünizmin Yayılması ile Gelen Ekonomik Tehdit", 1946.

Başlık: "Egypt Tightens Laws Against Communism" / "Mısır, Komünizme Karşı Yasaları Sıkılaştırdı", 1946.

Haber Girişi: "*King Farouk has signed a decree which will permit amendments to the penal code to check the spread of Communist propaganda in Egypt*. " / "Kral Farouk, Mısır'da Komünist propagandanın yayılmasını kontrol etmesini sağlayacak bir kararname imzaladı".

Başlık: "Public Sees Much Communism in Labor Union Movement Halk" / "Sendikal Harekette Çok Komünizm Görüyor", 1946.

Haber Girişi: "*With charges being leveled that Communists are trying to foment a maritime strike in September, how extensive does the public believe communism to be in the American labor movement*" (Komünistlerin Eylül'de bir deniz grevine öncülük etmeye çalıştıklarına dair suçlamalarla birlikte, halk komünizmin Amerikan emek hareketinin bir parçasına olduğuna ne kadar inanıyor?).

Başlık: "Democracy Vs. Communism" / "Demokrasi Komünizme Karşı", 1946.

Haber Girişi: "*The crucial problem of our time, which does not appear on the agenda of any international conference but overshadows all the problems discussed at those gatherings, is whether democracy and communism can work together in this atomic age.*" / "Herhangi bir uluslararası konferansın gündeminde görünmeyen, ancak bu toplantılarda tartışılan tüm sorunları gölgede bırakan, zamanımızın asıl meselesi, demokrasi ve komünizmin bu atom çağında birlikte çalışıp çalışamayacağı".

Başlık: "Church Urged to Bar Flood of Communism" / "Kilise, Komünizmin Öldürülmesini İstiyor", 1946.

Haber Girişi: "*The 'restoration of religious life' in central Europe was urged today by Dr. Edgar Rees Tulloss, president of the National Lutheran Council, as "the one means of avoiding a world-wide sweep of communism*." / "Bugün Ulusal Lutheran Konseyi Başkanı Dr. Edgar Rees Tulloss, Orta Avrupa'da "dini hayatın restorasyonunun", "dünya çapında komünizmi süpürmekten kaçınmanın bir yolu" olacağına dair ısrar etti".

Başlık: "Exposing the Communists" / "Komünistleri Açığa Vurmak",1946.

Haber Girişi: "*If communism gets the upper hand in the United States and in the world, it seems that the free press of this Nation will have a lot to answer for. While it is frequently a subject for forthright editorial and columnist comment, reporting of Communist activities in the news sections is almost negligible*. " / "Komünizm Amerika Birleşik Devletleri'nde ve dünyada yükselişe geçerse, özgür basının cevaplaması gereken çok şeyin olacağı anlaşılıyor. Doğrudan editöryal kadroyu ve köşe yazarlığını ilgilendiren bir konu olsa da, Komünist faaliyetlerin haberleştirilmesi neredeyse ihmal ediliyor".

Başlık: "Communist Editor Quits Job to Return to Catholic Church" / "Komünist Editör, Katolik Kilisesine Dönmek için İşten Ayrıldı", 1945.

Haber Girişi: "*Louis F. Budenz announced tonight that he has resigned as managing editor of the Communist newspaper. The Daily Worker, and has returned to the Catholic faith, renouncing all ties with communism*." / "Louis F. Budenz bu gece Komünist gazetenin editörlüğünden istifa edeceğini açıkladı. Daily Worker, Katolik inancına geri döndü ve komünizmle olan bütün bağları reddetti".

Başlık: "Communist News Censorship Urged" / "Komünist Haber Sansürü Israrla Tavsiye Edildi", 1946.

Haber Girişi: "*Bishop James A. Griffin, head of the Springfield Roman Catholic Diocese, yesterday called for creation of an organization to censor news that advertises Communism.*" / "Springfield Roman Katolik Piskoposluğunun başkanı olan piskopos James A. Griffin, dün komünizmi tanıtan haberlerin sansür edilmesini sağlayan bir örgüt kurulması çağrısında bulundu".

Başlık: "Communist Hunt" / "Komünist Avı", 1946.

Haber Girişi: "*The 'Anti-communist' resolution adopted at the Congress of Industrial Organizations convention (CIO) obviously amounts to very little itself. It merely avows that the members of the CIO "resent and reject" efforts of the Communist Party and other political parties to interfere in the affairs of the CIO*." / "Endüstri Örgütleri Kongresi'nde (CIO) benimsenen "Anti-komünist" karar açık bir şekilde çok küçük bir yer tutar. Sadece, CIO üyelerinin Komünist Parti ve diğer siyasi partilerin çabalarının CIO'nun işlerine karışmasını "reddettiğini" ifade eder".

Yukarıda yer alan haber başlığı örnekleri üzerinden, *The Washington Post* gazetesinin Soğuk Savaş'ın ilk yıllarından itibaren antikomünist propagandaya başladığı ifade edilebilir. Özellikle "tehdit, savunma, açığa vurma" gibi sözcükler üzerinden komünizmin bir tehlike yarattığı algısı işlenmeye çalışılmış, bununla birlikte demokrasi karşıtlığı teması işlenmiştir. Aynı zamanda çok belirgin bir algı yönetimi tekniği olan, toplumu din aracılığıyla örgütleme hedefi bu haberler aracılığıyla güdülmüştür. Kilisenin de komünizme karşı olumsuz bir tavrı olduğu yansıtılmıştır.

Fairclough'un söylem analizi modeline uygun olarak metin analizi yapıldığında, kelime seçimlerinde ideolojik konumlandırmaya uygun bir yapı karşımıza çıkmaktadır. "Komünist" kelimesi bir sıfat olarak, cümle içerisinde suçlama, karalama ve aşağılama amacıyla kullanılmıştır. Etkileşimsel manada, yer alan haberlerin birbirine yakın tarihlerde yayımlanmış olması, anti-komünismin ilk yıllarında yaratılan domino etkisinin bir parçası olarak yorumlanabilir. Haberler, zincirleme şekilde hem konu hem de söylem bakımından birbirini tamamlar niteliktedir. Bağlamsal analiz yapıldığında ise, metnin üreticisi olan *The Washington Post* gazetesinin kendisini bu ideolojik ortam içerisinde taraf olarak yerleştirmiş olduğu açıkça gözükmektedir. Antikomünist söylemin ağırlık kazandığı bu haberler, gazetenin egemen ideolojinin sosyal bütünlüğü içerisinde yer aldığına kanıttır.

The New York Times'ın Soğuk Savaş'ın bu ilk yıllarında atmış olduğu haber başlıkları ve haber girişi örneklerine bakıldığında da antikomünist propaganda tablosu ile karşılaşılmaktadır.

Başlık: "Fight On Communism Urged" / "Komünizm Üzerinde Savaş", 1946.

Başlık: "New Group Plans Communısm Fight" / "Komünizm ile Mücadelede Yeni Grup Planları", 1946.

Haber Girişi: "*The American Anti-Communist Association will start a country-wide drive this week against communism, George H. Perkins, executive secretary, said today.*" / "Amerikan Anti-Komünist Derneği, genel sekreter George H. Perkins'in açıklamasına göre, komünizme karşı bu hafta ülke çapında bir operasyon başlatacak".

Başlık: "Communısm Is Issue in Washington State" / "Komünizm, Washington'da Bir Mesele", 1946.

Başlık: "Issue of Communism" / "Komünizm Meselesi", 1946.

Haber Girişi: "*One hundred and twenty-five business executives, doctors, teachers, clergymen and editors in the northeastern states were told here today that this country was lagging so far behind the Soviet Union in the propaganda war*" / "Bugün Kuzey Doğu ülkelerinde toplamda yüz yirmi beş yönetici, doktor, öğretmen, din adamı ve editör, propaganda savaşında Sovyetler Birliği'nin gerisinde kalındığını belirtti".

Başlık: "Communism Spreading Fast In Americas, Survey Shows" / "Araştırmalara göre, Komünizm Amerika'da Hızla Yayılıyor", 1946.

Haber Girişi: "*Communist parties are making steady progress throughout Central and South America, and already are far stronger on a hemisphere-wide basis than they ever have been in the United States*." / "Komünist partiler Orta ve Güney Amerika'da

istikrarlı bir ilerleme kaydediyor ve hali hazırda Amerika Birleşik Devletleri'ndekinden yarı küresel çapta daha güçlü durumdalar".

Başlık: "Opposing Communism" / "Komünizme Karşı Çıkmak", 1946.

Başlık: "Program of World Reconstruction Is Urged For United Christians to Check Communism" / "Dünya Yeniden Yapılanma Programı, Birleşmiş Hristiyanları Komünizmi Kontrol Etmeye Çağırıyor", 1946.

Haber Girişi: "*Procedure to check the spread of communism was suggested yesterday morning in the Congregational Church*." / "Komünizmin yayılmasını kontrol altında tutmak için dün sabah kilisede prosedürler önerildi".

Başlık: "Books of the Times; He Was a Student Crusader On the Implications of Communism" / "Times'ın Kitapları; Komünizm Üzerine Bir Haçlı Öğencisiydi", 1946.

The New York Times'ın yukarıda yer alan haber başlıkları incelendiğinde, gazetenin komünizme karşı tutumunun *The Washington Post*'a benzer biçimde şekillendiği söylenebilir. Komünizmin bir mesele olarak sunulması, Amerika'da komünizmin hızla yayıldığına dair araştırma sonuçlarının yayımlanması ve üstüne üstlük komünizme karşı yürütülen mücadelenin bir Haçlı mücadelesi olarak sunulması, algı yönetimi ve propaganda çerçevesinde dinin ön plana çıkarılmasına da bir örnektir.

Metin analizi yapıldığında, *The Washinton Post'*a benzer şekilde *The New York Times* gazetesinde yer alan haberlerin de ideoloji olarak antikomünist tarafta konumlandırılmış olduğu dikkat çekmektedir. Kelime seçimleri bakımından, "komünizme karşı çıkmak, komünizmle savaşmak, komünizm ve mesele" gibi olumsuz çağrışım yapan kelimelerin birarada kullanılmış olması, metnin söylemsel anlamda ifade ettiklerini kuvvetlendirmektedir. Etkileşimsel değerlendirme yapıldığında ise, gazete yer alan yorumların ve haberlerin yaratmış olduğu etkileşim ve kastettikleri sonucunda, "komünizm karşıtlığının" önemli bir gündem maddesi haline geldiği açıktır. Bağlamsal analiz anlamında da, Fairclough'un belirtmiş olduğu "ifade değeri", haberlerin söylemsel analizi neticesinde The New York Times'ın komünizm düşmanlığı bağlamında görev üstlenmeye hazır bir gazete olduğu sonucunu ortaya çıkartmaktadır.

Dolayısıyla, bu örneklerden de yola çıkılarak denebilir ki, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında, bilhassa Stalin ve Rusya ile ilgili Amerikan kamuoyundaki olumlu ya da nötr olan algıyı tersine yani negatife çevirmek için hükümet ve basın işbirliğinde olumsuz haber akışı sağlanmıştır. Bu haberlerin içeriklerinde de mümkün olduğunca komünizmin Amerika Birleşik Devletleri için bir sorun ve tehlike yarattığı ifade edilmiştir.

Bu dönemde ayrıca Voice of America (VoA)'nın kuruluşundan ve Fulbright Yasası'ndan da bahsetmek gerekmektedir. Çünkü bu çalışmalar da, Amerikan propaganda faaliyetlerinin hem önemli birer sonucu hem de aracı olmuşlardır. Uluslararası enformasyon akışının sağlanmasında köprü görevi üstlenmişlerdir.

İlk yayını 1942 yılında gerçekleşen VoA, Nazi karşıtı propaganda yaparak, kamuoyu yaratmayı hedeflemiştir. II. Dünya Savaşı sona erdiğinde ise, her hafta toplam 40 dilde 3.200 program yayınlayarak yaklaşık 80 milyon kişiye ulaştığı tahmin edilmektedir. VoA'nın amacı, Amerikan değerlerini ve Amerika ile ilgili bilgileri tüm dünyaya yaymak olmuştur. Bu amaca uygun olarak, Soğuk Savaş yıllarında yayınlarını Komünist ülkelerde yoğunlaştırmıştır. Yayınlarda, ağırlıklı olarak Amerikan kültürel ve siyasi olayları ile ilgili haberlere yer verilmiştir (Uttaro, 1983).

Fulbright Programı ise, 1946 senesinde Senatör J. William Fulbright'ın yasa teklifiyle uygulamaya konmuştur. ABD Hükümeti ve yabancı ülke ortaklıklarıyla bilim, sanat, akademi gibi alanlarda burs imkânları sunulmakta ve bu sayede katılımcılar ABD'de araştırma yapma ve eğitim programlarına katılma şansına sahip olmaktadır (www.cies.org/history, 2015). Ancak bu değişim programı ile amaçlanan ABD'nin kültürel ve politik ortamına aşina hale gelmiş yönetici ve araştırmacılar yaratıp, uzun vadede hedef ülkelerde de paralel ve uygun bir ortam yaratılmasını sağlamaktır. Kuşkusuz, bu programın Soğuk Savaş'ın başlangıç yıllarında uygulamaya konmuş olması tesadüf değildir.

Aşağıda yer alan tabloya bakıldığında da, ABD'nin Soğuk Savaş yıllarındaki kamu diplomasisi çalışmaları ve dünyadaki enformasyon akışı üzerindeki etkisi hakkında fikir sahibi olabilmek mümkündür. Özellikle VoA, ABD'nin hükümet destekli ve en etkili uluslararası yayın kuruluşlarından birisidir. Soğuk Savaş yıllarında hedef ülkenin ABD ile ile ilgili olumlu bir algıya sahip olması, anti-komünist fikir ve değerlerin paylaşılması gibi amaçlarla ekonomiden kültür ve sağlık haberlerine birçok alanda haber yapılmış ve yayınlanmıştır. Öte yandan göçmenlere birçok fırsatlar sağladığı iddia edilen ABD'nin tanıtımı "Amerikan Rüyası" adı altındaki yayınlarla yapılmıştır.

Tablo 2: Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD'nin Uluslararası Yayın Organları

Yayın Organı	Kuruluş Tarihi	Yayın yaptığı Bölge	Açıklamalar
Radio Free Europe / Radio Liberty	1949/1953	Avrupa ve Ön Asya	Almanya merkezli bu iki radyo 1976 yılında birleştirilmiştir.
VoA	1942	Dünya çapında (41 dilde yayın yapmaktadır)	TV, radyo ve internet yayını yapmaktadır.
WorldNET TV	1983	Dünya çapında	2004 yılında VoA ile birleştirilmiştir.

Kaynak: Yıldız, Oktay, Yumuşak Güç Diplomasisi: ABD Enformasyon Ajansı (USIA) ve İlkler. E. İ. K. İşler (Ed.). *Algı İllüzyon Gerçeklik* içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 2016, ss. 105-134.

2.1.1. Truman Doktrini ve Marshall Yardımları

Başkan Truman, Fulton Konferansı'nda yapılan demir perde açıklamasının ardından, Avrupa'nın yardımına gitme kararı almıştır. Çünkü aksi takdirde bu hamleyi, Stalin yapacaktır. Kuşkusuz amaç sadece yardım değildir. Antikomünist bir kamuoyu yaratmak için, ekonomik yardımlar araç olarak kullanılmıştır. Sebebi de yardım için seçilen ülkelerde, yoğun bir biçimde Sovyet karşıtı propaganda çalışmalarının başlatılmış olmasıdır.

¨12 Mart 1947'de ortaya atılan Truman Doktrini, dünyayı biçimlendirme ve ABD düzenini dünyaya hakim kılma temeli üzerine oturmasının yanında, Türkiye ve Yunanistan'a ilişkin özellikler içermesi bakımından da önemlidir. Bu doktrin ile Türkiye ve Yunanistan'a 400 Milyon Dolarlık yardım vadeden ABD, yanı sıra sivil ve askeri personel gönderilmesini de öngörmüştür¨ (Çağlar, 2008, s. 39). ABD dış politikalar stratejisi açısından önem taşıyan iki ülke, Truman Doktrini'ni kabul ederek, Soğuk Savaş'ın başlangıcında saflarını açıkça belli etmiştir. Komünist örgütlenmenin hızlandığı Yunanistan'a ise aciliyeti sebebiyle ABD tarafından ayrıca önem verilmiştir.

Truman Doktrini, Türk-Amerikan ittifakının Sovyet ve Komünist yayılmacılığı önleme temelinde doğuşunu belgelemektedir. Aynı zamanda bu doktrin ile, ABD'nin Türkiye'ye yöneltilecek olası bir Sovyet saldırısına silahlı kuvvetleri de dahil olmak üzere elinde mevcut

olan tüm imkanları kullanarak karşı koyma konusundaki kararlılığını belgelemekteydi (Uslu, 2016, s. 75). Aslında Truman Doktrini, eş zamanlı olarak Soğuk Savaş'ın ilan edildiğinin de habercisiydi. Bu tarihten sonra, Detant (yumuşama) dönemine dek, Doğu ve Batı Blok'u arasında şiddetini arttıran bir gerginliğe tanık olunacaktır.

Öte yandan Doğu ve Batı Berlin olmak üzere ikiye bölünmüş olan Almanya'da ciddi sıkıntılar yaşanmaya başlamıştı. İstihbarat servislerine duyulan ihtiyaç üzerine, 1947 yılında CIA (Central Intelligence Agency/ Merkezi İstihbarat Teşkilatı) kurulmuş ve Berlin, dünyanın casusluk merkezi halini almıştı.

Doğu Berlin'i kontrol altına alan Sovyetler Birliği, Truman'ın İngiltere, Fransa ve Amerika kontrolündeki üç bölgeden oluşan Batı Berlin'i birleştirme kararı üzerine ekonomik misilleme yaparak, tüm Batı Berlin yollarını bloke etmiştir. Bunun üzerine Truman, 1 yıl boyunca şehre havadan erzak yardımı yaptırmıştır. 1949 yılında ablukanın kalkmasını ardından da, Alman Federal Cumhuriyeti ve Alman Demokratik Cumhuriyeti kurulmuştur (Sander, 2007).

Truman, asla doğrudan adını vermemekle birlikte, Sovyetler Birliği'nin hainliklerini sıralandıktan sonra, *¨silahlı azınlıkların ya da dış baskıların boyunduruk altına alma denemelerine direnen özgür halkları desteklemek ABD'nin siyaseti olmalıdır¨* uyarısını yapmış, (McMahon, 2003, s. 46) ve bundan sonra ABD tarafından yapılacak olan dış müdahalelerin sinyalini vermiştir. Dolayısıyla uluslararası ilişkiler yönünden ABD'nin aldığı yardım ve müdahale kararları bununla kalmamıştır.

Amerikalı diplomat George F. Kennan'ın uzun telgrafı sorunu belirlemiş, fakat herhangi bir çözüm yolu önerilmemiştir. Akabinde Marshall, Kennan'dan bir çözüm yolu istemiştir. Haziran 1947'de ABD'yi her şeyden çok, Avrupa'nın yeniden kalkınmasından sorumlu tutan Avrupa Kalkınma Programı'nı Marshall açıklamıştır. Marshall Planı adıyla tanınan ve toplamda 13 Milyar Dolarlık yardımdan oluşan program, kıtanın Sovyet denetimi altında olan kısımları ile olmayan kısımları arasında ayrım yapmamış ama ardında yatan düşüncede elbette böyle bir ayrım yer almıştır (Gaddis, 2015, s. 36).

Yanı sıra, Soğuk Savaş aslında adeta pusuda gibi beklemiş ve politikadan günlük hayatta gerçekleşen olaylara, devlet adamlarının eylemlerinden, dünyevi eylemlere kadar her şeye uyarlanabilir bir hale gelmiştir (Federico, 2014, s. 688). Böyle bir ortamda medya ve siyaset eliyle yaratılan algı, ülke vatandaşlarının yaşamlarına ve bakış açılarına da direkt ya da dolaylı

şekillerde sirayet etmiştir. Zaten Churchill'in ünlü Fulton konuşmasında da belirttiği gibi, örülen bir ¨*demir perde*¨, dünyayı Doğu ve Batı Bloku olarak ikiye ayırmış; tedirginlik ve husumetle geçecek olan yılların habercisi olarak literatüre kazandırılmıştır.

Bununla birlikte, ABD'nin dış yardım politikası, uzun vadeli bir planın parçası olmuştur. Gitgide Sovyetler Birliği'ni daha büyük bir tehlike olarak gören ABD, ilerleyen zamanlarda dış yardım politikasına ek olarak Çevreleme ve Yeşil Kuşak Stratejileri ile Sovyetler Birliği'ne üstün gelme hedefine birçok ülke ve örgütü ortak edecektir. Bu süreçte uygulanan antikomünist algı yönetimi, toplumların yazılı basın, sinema, okul kitapları ve dernekler aracılığıyla Kızıl Korku ile sarmalanmasına neden olmuştur.

¨15 Mart 1948'de yaptığı konuşmada George Marshall: '*Durum şimdi, bir yıl öncesinden çok daha kritiktir. Komünist rejimler, ürkütmeyle, sahtekarlıkla ve terörle Macaristan ve Çekoslavakya'ya kendilerini empoze etmektedirler*' diyerek, ABD'nin komünizmin özellikle fakirlik çeken ülkelere daha hızlı yayılacağını düşündüğünü ve Avrupa ekonomisini düzelterek, siyasi ve ekonomik çıkarları bir arada koruma amacı güdüldüğünü adeta doğrulamıştır¨ (Aksoy & Güler, 2010, s. 6). Aynı zamanda, Marshall yardımı kapsamında verilen ekonomik desteklerin ABD'nin taşıdığı gelecekteki refah kaygısı kapsamında da değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrasında toparlanmaya çalışan Avrupa'ya ve bilhassa Almanya'ya bu açıdan da önem vermiştir. Ekonomik ve siyasi yönden güçlü bir Batı Avrupa, ABD'nin gelecekteki müttefiki ve strateji ortağı olacaktır.

Bu kaygı ile planan yardımların siyasal sonuçları da zaman içerisinde alınmıştır. İtalya'ya ilk yardım gemilerinin ulaşmasıyla, siyasal propagandasını komünizm karşıtlığına ve Marshall yadımlarına dayandıran Hıristiyan Demokrat Parti seçimi kazanmıştır. Başbakan Alcide de Gasperi'ye göre Marshall yardımları İtalya'nın umudu olmuştur. Kampanyasını Marshall ve Amerikan karşıtlığına dayandıran komünist lider Palmiro Togliatti ise tahmin edilenden çok daha az oy toplayabilmiştir. Fransa'da ise, liberal ve ılımlı sol eğilimler sağ kanat partileriyle işbirliği yaparak sağlam koalisyonlar kurmuşlardır (Erhan, 1996, s. 285). Dolayısıyla, Amerika tam tabiriyle bir antikomünist ağ örerek, Avrupa'nın etrafını sarmayı ve Sovyet etkisinden uzaklaştırmayı planlamıştır.

Öte yandan Doğu Avrupa ülkeleri de Amerika için farklı bir konu olmuştur. Birleşik Devletler onları da bu yardım planına dahil etmek istemiştir. Çünkü bu devletlerin katılımı, hem Sovyetler Birliği'ne olan bağımlılıklarını azaltacak ve Sovyet etki alanını zayıflatacaktır. Savaş

sonrası yeniden yapılandırmayı finanse etmek için Amerikan yardımından umutlu olan Sovyetler, başlangıçta Marshall'ın önerilerine biraz ilgi göstermiş olsa da, Stalin sonunda Marshall Planı'nı, Doğu Avrupa üzerindeki Sovyet politik kontrolüne karşı bir meydan okuma olarak algıladığı için reddetmiştir (Edwards, 2003, s. 46). Marshall yardımları, Sovyetler tarafından hakim oldukları topraklarda bir Amerikan ekonomik imparatorluğu yaratma girişimi olarak yorumlanmıştır.

Öte yandan ilerleyen zamanlarda Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Molotov da, Marshall Planı hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: '*İlk başta yeni görünmesine rağmen Mr. Marshall'ın planı dolarların yardımıyla siyasi baskı sağlamak için Truman planının tekrarı, başka ülkelerin iç işlerine karışmak için bir tasarıdır*'. Yanısıra Molotov'a göre bu, Doğu Avrupa ülkelerinin endüstrileşme planlarından vazgeçmeleri ve Batı'nın tarım depoları olmaları anlamına gelmektedir (Ataöv, 1968, s. 279). Amerikalılar, mallarını Doğu Avrupa'da satmaya ve kömür gibi önemli ham maddeleri satın almaya çalışabilirlerdi. Bu durumda Sovyetler Birliği, kaynak ve pazarlar olmaksızın ve ekonomik açıdan izole edilmiş durumda bırakılacaktı.

Soğuk Savaş terimi siyasi ortamda ise ilk kez 1947 yılında ABD'li politik danışman Bernard Baruch tarafından kullanıldıktan sonra (Çağlar, 2008), teori dışında pratikte de Soğuk Savaş'ı tecrübe etmek mümkün gözükmeye başlamıştır. Ülkelerin karşılıklı atışmaları, tehditleri ve çekişmeleri ile geçen Soğuk Savaş'ın ilk yılları, henüz sıcak savaş mertebesine erişmeden, algı yönetimi ve propaganda çalışmaları çerçevesinde sürmüştür.

Henüz yeni kurulmuş olan CIA, 1947 yılından itibaren bir ¨konsorsiyum¨ oluşturma işine girişmiştir. Bu konsorsiyumun iki görevinden biri ¨dünyayı komünizm hastalığına karşı aşılamak¨ ve ¨ABD'nin dış dünyadaki siyasal çıkarlarının korunmasını sağlamaktı¨. Genel inanç şuydu: Dünyanın bir *pax Americana*[2]*'ya,* yeni bir Aydınlanma Çağı'na ihtiyacı vardı ve bu çağ Amerikan Çağı olacaktı (Saunders, 2009, s.15).

Bu dönemde, yani henüz Soğuk Savaş Avrupa sınırları içerisindeyken; ABD algı yönetimi ve propaganda çalışmalarına hız vermeye başlamıştır. Propaganda çalışmalarını kolaylaştıracak ve sürekliliğini sağlayacak her yasa, strateji ve plan devreye sokulmuştur. Elbette tüm bu çalışmaların uygulanması ve toplumda istenen etkiyi yaratmasında kitle iletişim araçlarının (KİA) çok önemli bir görevi olmuştur. Dolayısıyla gazete, dergi ve radyolar ABD

[2] Pax Americana: ABD'nin ekonomik ve askeri gücü hakimiyeti ile dünyada kurulması beklenen barış.

yönetiminin istediği ve uygun gördüğü şekilde yayın yapmaya başlamışlardır. Bu durum görünürde ciddi bir baskı ve sansür yaratmasa da, dönemin ABD Başkanlarının satır aralarındaki ifadelerinden, basından açıkça bir otosansür talep ettikleri anlamı çıkmaktaydı.

Aynı yıllarda, dini yayınlardan, okul kitaplarına, reklam metinlerinden, köşe yazılarına kadar geniş bir alanda antikomünist propaganda örneklerine rastlamak mümkündür. Sinema sektörü, Soğuk Savaş döneminde Amerikan paranoyası temasını ele almış ve hikayeler sıklıkla ¨ailenizden biri komüniste dönüşebilir¨ fikri etrafında dönmüştür. Filmler ve kitaplar aracılığıyla, Amerikan aile yapısının korunması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Yazılı basın, antikomünist propagandanın en etkili işlendiği mecralardan biri olmuştur. Her şeyden önce, günlük yayın sıklığı ve tirajları nedeniyle Soğuk Savaş döneminde gazeteler kilit önem taşıyordu. Soğuk Savaş döneminde Amerika'nın ana bilgi kaynağı yazılı basındı. Sovyetler Birliği haritaları sık sık Rusya'nın korkulu genişlemesini göstermek için gazete sayfalarına basılıyordu. ¨Gazete yazılarında ayrıca, Sovyetler Birliği'nde Amerikalı casusluk yapan veya deneyimlerini komünist Rusya sakinleri olarak ortaya koyan insanlara yapılan referanslar ve röportajlar da yer alıyordu. Çoğu yazı, korku ve paranoyaya odaklanan bir bakış açısını da beraberinde getiriyordu. Örneğin, 'Bakın, Rusya, Saldırılarına Nasıl Hazırlanıyor' başlıklı yazı ve işlenen çok sayıda öyküde komünizmin yayılması durumunda yaşanacak olan felaketler ifade ediliyordu¨ (The History of Media Use for Propaganda Purposes, 2015). Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD basınında çıkan haberler, gazeteciler tarafından, okuyucularının ilgisini çekmek ve dönemin ABD Başkanlarının istekleri doğrultusunda komünizm korkusu yaratmak için efektif şekilde kullanılmıştır.

The New York Times ve *The Washington Post* gazetelerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı ile ilgili yapılmış olan haberler incelendiğinde, bu yardımların ve planların direkt olarak Sovyetler Birliği'nin ve komünizmin önünün kesilmesi amacıyla planlandığı gözler önüne serilmektedir. İlk aylarda planın detayları ile ilgili bilgiler verilmekte, devamında ise bu planın gerekliliği vurgulanmaktadır.

Başlık: "Marshall Plan Details" (Marshall Planının Detayları), 1947.

Haber Girişi: "*What are the details of the Marshall Plan? I thought that I was going to find out last Friday night. All week long a notice stood out on our bulletin board "All students are invited to attend an open forum on the Marshall Plan. A guest from the State Department will go into detail on the plan and answer all questions*." (Marshall Planının ayrıntıları neler? Geçen cuma gecesini bulacağımı sanıyordum.

"Bütün öğrenciler Marshall Planı'nda açık bir foruma katılmaya davet edildi. Dışişleri Bakanlığı'ndan bir konuk ayrıntılı olarak inceleyecek ve tüm soruları cevaplayacak).

Başlık: "Marshall's Speech" / "Marshall'ın Konuşması", 1947.

Başlık: "Need for Aid to Europe; Haste in Implementing Marshall Plan Believed Vital to Democracy" / "Avrupa'ya yardım ihtiyacı; Demokrasi için Hayati Olduğuna İnanılan Marshall Planının Uygulanmasındaki Aciliyet", 1947.

Başlık: "Truman on Marshall Plan" / "Truman Marshall Planında", 1947.

Başlık: "Russia Blasts Marshall Idea" / "Rusya, Marshall Düşüncesini Tahrip Ediyor", 1947.

Haber Girişi: *The first blast of official Soviet criticism was leveled yesterday at Secretary Marshall's plan for the economic reconstruction of Europe.*" / "Sovyet'lerden ilk resmi eleştirii dün Marshall'ın Avrupa'nın ekonomik yeniden inşası planında ortaya çıktı".

Başlık: "Marshall Plan Nations May Ease Curbs on Travel" / "Marshall Planındaki Ülkeler Seyahat Engellerini Kolaylaştırabilir", 1948.

Haber Girişi: "*A plan to ease travel restrictions to lure dollar-bearing Americans to the Marshall Plan countries of western Europe was announced yesterday*." / "Amerikalıları Batı Avrupa'daki Marshall Planı ülkelerine sokmak için seyahat kısıtlamalarını azaltmayı amaçlayan plan dün açıklandı".

Başlık: "Thanks for the Marshall Plan"/ "Marshall Planı için Teşekkürler", 1949.

Başlık: "South Needs 'Marshall Plan" / "Güney'in Marshall Planına İhtiyacı Var", 1947.

Haber Girişi: "*The need for a Marshall Plan for our own Southern States has just been recommended in a shockingly frank report prepared for the House Agriculture Committee. Written by a group of Southern economists, in cooperation with experts from the Agriculture, Commerce, Labor and Interior Departments, it recommends that 27.4 billion dollars be advanced to get the South on its economic feet.* " / "Güney ülkeleri için Marshall Planı'na duyulan ihtiyaç, hazırlanan son derecede samimi bir raporla Meclis Tarım Komitesi'ne önerildi. Güney ekonomistlerden oluşan bir grup tarafından Tarım, Ticaret, Çalışma ve İçişleri Departmanlarından uzmanlarla işbirliği içinde yazılmış olan raporda, Güney ülkelerini ekonomik açıdan ayaklandırmak için 27.4 milyar dolar verilmesi öneriliyor".

Başlık: "Turkey Receives Marshall Plan $30,000,000 Loan" / "Türkiye, Marshall Planından 30,000,000 Borç Alıyor", 1948.

Başlık: "Marshall Plan Still Target Of Red Party" / "Marshall Planı Hala Kızıl Parti'nin Hedefinde", 1948.

Haber Girişi: "*Jacques Duclos, secretary of the French Communist Party, indicated here today that the Marshall Plan for European reconstruction is still the main target of the Communist Party line, and that the party program was not changed in any respect at the recent meetings he attended with other European Communist leaders*. " / "Fransız Komünist Partisi sekreteri Jacques Duclos, bugün Avrupa'nın Yeniden Yapılanması için Marshall Planı'nın hala Komünist Parti çizgisinin ana hedefi olduğunu ve parti programının, Avrupalı diğer Komünist liderler ile katıldığı son toplantıları referans aldığında, hiçbir şekilde değişmediğini belirtti".

Başlık: "Marshall Plan Held Aid to Workers" / "Marshall Planı, İşçilere Yardım Sağladı", 1948.

Haber Girişi: "*The average working man in Europe is convinced that the Marshall plan is helping his nation, and himself as an individual, to achieve economic progress, William C. Gausmann, a member of the Executive of the Socialist Party said last night.*" / "Sosyalist Partinin İcra Üyesi William C. Gausmann, dün gece yapmış olduğu açıklamada, Avrupa'daki ortalama bir işte çalışan bir kişinin, Marshall planının ekonomik gelişmeyi sağlamak için kendi ulusuna ve kendisi gibi kişilere yardımcı olduğuna ikna olduğunu söyledi".

Başlık: "Marshall Aid Plan Arouses Red 'Interest'" / "Marshall Yardım Planı Kızıl İlgi Uyandırdı", 1947.

Haber Girişi: "*Russia is "considering" the Marshall plan for aid to Europe at the urgent request of Britain and France for action by Europe's three chief powers, the Moscow radio said tonight*". / Moskova Radyosu bu gece Rusya'nın, Marshall yardım planının, İngiltere ve Fransa'nın acil yardım talebinde bulunan Avrupa'nın üç temel gücü tarafından harekete geçirildiğini düşündüğünü söyledi.

Başlık: "Reds May Let Poles, Czechs Participate in Marshall Plan" / "Kızıllar Polonyalılara İzin Verebilir, Çekler Marshall Planına Katılır", 1947.

Haber Girişi: *"In spite of Foreign Minister Molotov's outburst in Paris on Wednesday, informed observers here feel there is at least a fifty-fifty chance that Russia will let Poland and Czechoslovakia join the so-called 'Marshall plan.'"* / "Dışişleri Bakanı Molotov'un Çarşamba günü Paris'teki öfke patlamasına rağmen, gözlemciler burada en az elliden fazla şansın olduğunu ve Rusya'nın Polonya ve Çekoslovakya'nın sözde "Marshall planına" katılmasına izin vereceğini düşünüyorlar".

Başlık: "Roots Of The Truman Doctrine" / "Truman Doktrininin Kaynağı", 1947.

Haber Girişi: "*President Truman's momentous policy of supporting "free peoples who are resisting attempted subjugation" can best be understood, we surmise, if viewed in its historic perspective. It seems novel and daring largely because the aid which he has asked Congress to extend to Greece and Turkey would go to an area with which we have been little concerned in the past".* / "Başkan Truman'ın "boyun eğdirmeye karşı direnen özgür halkları" destekleme konusundaki önemli politikası, en iyi şekilde anlaşılabilir; Roman ve cüretkar gibi görünüyor çünkü Kongre'nin Yunanistan'a ve Türkiye'ye uzanmasını istediği yardım, geçmişte çok az endişe duyduğumuz bir alana gidecekti".

Başlık: "Anti-Communist Stand to Immortalize President, He Says" / "Başkanın Ölümsüzleştirilmesinde Anti-komünist Duruş", 1947.

Haber Girişi: "*Attorney General Tom Clark predicted tonight that the stand taken by President Truman against communism" will go down in history as the Truman Doctrine*" / "Başsavcı Tom Clark, bu akşam Başkan Truman tarafından komünizme karşı alınan tavrın 'tarihe Truman Doktrini olarak geçeceğini' öngördü".

Başlık: "Soviet Zone States Oppose Truman Plan" / "Sovyet Bölgesi Devletleri Truman Planı'na Karşı Çıkıyor", 1947.

Bu örnek başlıklar ve haber girişleri üzerinden analiz yapmak gerekirse, The Washington Post'un, The New York Times'e nazaran Marshall Yardımlarının propagandasını daha çok yaptığı söylenebilir. Sayıca fazla olması sebebiyle yalnızca örnek olarak bir kısmı bu çalışmada yer alabilen yaklaşık 1947 ile 1949 yılları arasına "Marshall Planı" anahtar kelimesiyle yapılan aramada her iki gazetede toplam 3.000'inden fazla haber örneği çıkmaktadır. Ancak bunların hepsinde propaganda ve algı yönetimi çalışmasına rastlamak kuşkusuz mümkün değildir. Fakat planın açıklanmasından sonraki ilk bir ay içerisinde yayınlanmış olan yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, Marshall Planı bir kurtarıcı olarak tanımlanmaktadır. Örneğin bir İngiliz kadını ile yapılan röportajda, Marshall Planı sayesinde ekonomik düzelme yaşandığının altı çizilmekte, Marshall Planı yardımı alan ülkelerin vize kolaylığı yaşayacakları ima edilmekte ve elbette bu planın komünist tehlike ile karşı karşıya olduğunun da altı çizilmektedir.

Seçilen haber örnekleri Norman Fairclough'un eleştirel söylem çözümlemesi ile incelediğinde ise, kelime seçimlerinin Marshall Planını ve Truman Doktrinini övmeye ve yüceltmeye yönelik olarak yapılmış olduğu görülmektedir. Yanı sıra, haber söyleminin aynı zamanda antikomünist özellikler taşıyor olduğu açıktır. Başlıklarda, metin üreticisi olan gazetelerin dünya deneyimlerine dair fikir sahibi olmak mümkündür. İdeolojik örüntünün bir sonucu olarak, bu yardımların komünizm karşıtlığına hizmet ettiği satır arası mesajları da bulunmaktadır. Dönemin Amerikan basınında bu yardımlar, miktarının büyüklüğü bakımında eleştirilmiş olsa da, gerekliliği ve önemi hususunda her iki gazetenin de önemli bir etkileşim yaratmış oldukları görülmektedir. Bağlamsal analiz anlamında da, metnin üreticisi olan iki gazete de egemen ideolojinin savunucusu konumlarından ödün vermemiştir.

Bununla birlikte, Marshall Planı, her iki gazetenin de zaman zaman cılız da osla sorguladığı bir konu da olmuştur. Çünkü plan ve bu yardımlar, beraberinde getirdiği maddi külfet sebebiyle ABD kamuoyunda olumsuz tepkiler de yaratmış ve çok tartışılmıştır. Manşete taşınan, "Marshall Planının İç Yüzü" isimli ve "Marshall Planının Ardındakiler" başlıklı

haberlerde yapılacak olan yardımların süresi ve miktarı sorgulanmıştır ("Inside Story of Marshall Plan" (Marshall Planının İç Yüzü), The Washington Post, 10.06.1949; "Behind the Marshall Plan"(Marshall Planının Ardındakiler), The New York Times, 29.06.1948). Ancak kuşkusuz, sıklık ve nicelik bakımından bu haberlerin yoğunluğu, Çevreleme planının uzantısı olan bu yardım ve doktrini destekleyen haberlerin yanında bir hayli azdır. Gerçekte ise, Truman Doktrini ve Marshall Planı, Amerikan basını tarafından dünyaya yalnızca bir ekonomik yardım planı gibi perdelenerek sunulmuştur.

2.1.2. NATO'nun Kuruluşu

Churchill'in ünlü demir perde konuşmasının ardından Soğuk Savaş atmosferi Amerika Birleşik Devletleri'nde iyiden iyiye hissedilmeye başlamıştır. Ancak bu atmosferi canlı tutabilmek ve antikomünist bir kamuoyu yaratabilmek adına birtakım sistemli propaganda çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu farkedilmiştir. Toplumun komünizm karşıtlığı hususunda birleşerek rıza göstermesi en önemli aşamalardan birisidir.

¨1948 yılında aynı doğrultuda kabul edilen Smith-Mundt Yasası, propaganda çalışmalarına yasal bir zemin kazandırmıştır. Bu yasa ile propaganda çalışmalarının yürütülmesinde Dışişleri Bakanlığı'na açıkça görev verilmiştir. Kongre üyelerinin önemli bir bölümü bu duruma karşı çıkmış¨, (Öymen, 2014, s. 258) ancak itirazlara rağmen çoğunluk elde edilmiş ve yasa kabul edilmiştir. Devamında da, ABD'nin savunduğu ilkelerin ve yeni dış politika stratejisinin mümkün olduğunca çok kişi tarafından benimsetilmesi için uğraş verilmesi istenmiştir.

Fakat aynı yıl, Stalin adeta ABD'nin tüm ekonomik yardımlarına ve uluslararası arenadaki etkinlik çalışmalarına tepki olarak Batı Berlin'e karadan ulaşılmasını engellemiştir. ABD'den bu kez havayolu desteği alan Batı Berlin, savaş sonrası yaşadığı ekonomik sıkıntılarına adeta yenisini eklemiştir. Ancak Sovyetler'in bu duruma son vermesinin ardından Batılı devletler tarafından Federal Almanya Cumhuriyeti; akabinde de Sovyetler Birliği tarafından Almanya Demokratik Cumhuriyeti kurulmuştur. Soğuk Savaş'ın yarattığı iki kutuplu dünya, sanki bir ülke üzerinden temsil edilmiştir.

Tüm bu olayların gölgesinde ABD, Sovyetler Birliği'ni dışarıda bırakacak yeni bir örgütlenme arayışı içerisine girmiştir. İki ayrı kutba ayrılan dünyada, Sovyetlerin gücünü azaltabilmek ve yanısıra kendi tarafına daha fazla ağırlık verebilmek için güç birliğine ihtiyaç

duymuştur. İşte NATO (Kuzey Atlantik Paktı) bu siyasi ve ekonomik gelişmeler esnasında kurulmuştur.

"Kuzey Atlantik Antlaşması temelde iki amacı gerçekleştirmek için imzalanmıştır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi, dünya ve Avrupa güvenliğine karşı Sovyet tehdididir. Diğer konu ise 'Almanya sorunu' dur. Bu sorun, Almanya ve diğer Avrupa devletleri tarafından farklı tanımlanmıştır. Almanya sorunu, 19. yüzyılın ortalarından beri Almanya tarafından Almanların tek bir devlet altında birleşmesi gibi tanımlansa da, diğer Avrupa devletleri açısından bu sorun, Alman askeri gücünün Avrupa'da istikrar ve güç dengesini bozma olasılığıdır. Sonuçta, 4 Nisan 1949'da ABD, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İtalya, İzlanda, Kanada, Lüksembourg, Norveç ve Portekiz Washington D.C.'de bir araya gelerek anlaşmayı imzalamıştır" (Doğan, 2005, s. 70,73). Ancak NATO'nun uluslararası bir örgüt halini alışı, 1950 yılında gerçekleşen Kore Savaşı ile birlikte olmuştur. Bunun en belirgin örneklerinden biri, Türkiye'nin, kendisinden kilometrelerce uzaklıktaki Kore Savaşı'na ABD'ye destek amacıyla asker göndermesi ve akabinde de, adeta bir teşekkür mahiyetinde NATO üyeliğine kabul edilmesidir. Zaman içerisinde NATO, Soğuk Savaş'ın ABD ve müttefikleri tarafını temsil eden bir kuruluş halini alacatır.

Aslında Kore Savaşı, Soğuk Savaş'ın Avrupa sınırları dışına taşıp, Asya'ya doğru ilerlemesini temsil etmektedir. Aynı zamanda bir sıcak savaş olması sebebiyle, Kore Savaşı, arkasında milyonlarca ölü sivil ve asker bırakmıştır. Temelde yine, bir ABD ve Sovyetler Birliği çekişmesine sahne olunmuş; Sovyetler Birliği taraftarı Kuzey Kore ile, ABD taraftarı Güney Kore yaklaşık 3 yıl süren savaşın sonunda bir anlaşmaya varamamıştır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, Kore Savaşına müdahil olan ülkelerin varlığı, Soğuk Savaş açısından ideolojik bir anlam taşımaktadır.

Ancak şu da bir gerçek ki, 1950-1953 Kore Savaşı sırasında Washington, 150 kadar Çin uçağının aslında Sovyet pilotlarının kullandığı Sovyet Uçakları olduğunu gayet iyi biliyordu. Bu bilgi gizli tutuldu, çünkü Moskova'nın isteyebileceği en son şeyin savaş olduğu doğru tahmin ediliyordu (Hobsbawm, 2008, s. 305).

Bununla birlikte Kore Savaşı'nın başladığı yıllar, aynı zamanda ABD'de antikomünist propagandanın da doruğa çıkmaya başladığı yıllar olarak tanımlanabilir. Öyle ki bu yapılanma ve algı yönetimi, Vietnam Savaşı'na doğru zirve noktaya ulaşmıştır. Komünizm korkusu ciddi paranoyalara ve muhbirliğe zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla bu durum, gazete haberlerinde de

kendisini göstermeye başlamıştır. Ancak Truman Doktrini ve Marshall Planı ile ilgili haberlere kıyasla, NATO ile ilgili haberlerde komünizm bağlantısının görece daha kısıtlı olduğunu belirtmek gerekmektedir. *The Washington Post* gazetesindeki haberler bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Başlık: "Turks Favor Adherence to NATO" / "Türkler NATO'ya Bağlılık Tarafını Tutuyor", 1951.

Haber Girişi: "*Turkey will not buy her way into the Atlantic Pact by committing her powerful army to over-all British command, possible dispersal and consequent peril to the Turkish nation*." / "Türkiye, güçlü ordusunu tümüyle İngiliz komutasına, dağılmasına ve bunun sonucunda Türk milletine tehlike oluşturması nedeniyle Atlantik Paktı'na kabul etmeyecektir".

Başlık: "Reds Planning Rival Show to NATO Council" / "Kızıllar, NATO Konseyine Rakip Bir Şov Planlıyor", 1951.

Haber Girişi: "*Chiefs of staff of the North Atlantic Pact nations today decided to urge their governments to settle the size, shape and leadership of Mediterranean, Atlantic Ocean and Middle East defenses early in 1952*." / "Bugün, Kuzey Atlantik Paktı ülkelerinin Genel Sekreterleri hükümetlerini 1952 başlarında Akdeniz, Atlantik Okyanusu ve Ortadoğu savunmasının boyut, şekil ve liderliğini belirlemeye çağırdı".

Başlık: "Eisenhower Warns NATO Of Red Armies" / "Esienhower NATO'yu Kızıl Ordu Hakkında Uyardı", 1951.

Haber Girişi: "*Gen. Dwight D. Eisenhower told the Atlantic Pact's new executive board today that the West dare not slacken its defense efforts while Russia has four million well-trained men under arms and a threatening stock of atomic bombs*." / "General Dwight D. Eisenhower bugün Atlantik Paktının yeni yönetim kurulunda, Rusya'nın savunma alanındaki çabalarını gevşetmeye cesaret edemeyeceğini söyledi; Zira Rusya'nın dört milyon iyi eğitim almış adamı silah altına aldığı ve atom bombası tehdidinde bulunduğu biliniyor".

Başlık: "Understanding NATO" / "NATO'yu Anlamak", 1952.

Başlık: "Soviet NATO" / "Sovyet NATO'su", 1954.

Başlık: "NATO Stands Firm"/ "NATO Taviz Vermiyor", 1953.

Haber Girişi: "*The North Atlantic Council, attended by the Foreign, Defense and Finance Ministers of fifteen nations, has concluded its first post-Geneva meeting in an atmosphere set by the general realization that the Soviets have deliberately killed the "spirit of Geneva" and resumed the cold war*." / "On beş ülkenin Dışişleri, Savunma ve Maliye Bakanları'nın katıldığı Kuzey Atlantik Konseyi'nde, Sovyetlerin "Cenevre ruhunu" kasıtlı olarak öldürdü ifade edildi".

Başlık: "NATO and Peace" / "NATO ve Barış", 1953.

Başlık: "Bradley Going To Turkey for NATO Study" / "Bradley NATO Çalışması İçin Türkiye'ye Gidiyor", 1951.

Haber Girişi: "*President Truman is planning to send Gen. Omar Bradley to Turkey soon to speed the inclusion of Turkish military forces in the North Atlantic defense lineup*." / "Başkan Truman, Türk Ordusu'nun Kuzey Atlantik savunma hattına dahil edilmesini hızlandırmak için General Omar Bradley'i yakında Türkiye'ye göndermeyi planlıyor".

Başlık: "NATO Allies May Balk at Greeks, Turks" / "NATO Müttefikleri Yunanlılara ve Türklere Ayak Direyebilir", 1951.

Haber Girişi: "*Strong opposition has arisen among signers of the North Atlantic Treaty to an American proposal for extending the treaty to Greece and Turkey, diplomats said today.*" / "Diplomatlar, Kuzey Atlantik Antlaşması'nı imzalayanlar arasına, Yunanistan ve Türkiye'nin eklenmesi yönünde bir Amerikan önerisine güçlü bir muhalefet ortaya atıldığını söyledi".

Başlık: "Turkey in The Pact" / "Türkiye Pakt'ta", 1951.

Haber Girişi: "*Turkey is understandably upset over the hemming and hawing that are accompanying her prospective admission into the North Atlantic Pact. Just how Turkey will fit into the pact if her entrance is formally approved by the other members is still being studied, but it is no secret that the Turks are dissatisfied with some of the arrangements that have been put forward*." / "Türkiye, Kuzey Atlantik Paktı'na muhtemel kabulüne dair kararsızlık konusunda oldukça üzgün. Girişin resmi olarak diğer üyeler tarafından onaylanması halinde Türkiye'nin nasıl dahil olacağı araştırılmakta, ancak Türklerin öne sürülen düzenlemelerden memnun olmadığı da bir sır değil".

Başlık: "NATO Lauded in Turkey" / "NATO, Türkiye'de Övüldü", **1**954.

Başlık: "Atlantic Pact Military Leaders Envision Turkey as Pivot in New Middle East Command" / "Atlantik Paktının Askeri Liderleri Türkiye'yi Yeni Ortadoğu Komutanlığı için pivot olarak Düşünüyor", 1951.

Haber Girişi: "*Admission of Greece and Turkey to the North Atlantic Treaty Organization appeared assured today. The last opposition was reported to have collapsed.*" / "Yunanistan ve Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paktı Örgütü'ne kabul edilmesi konusundaki güvence bugün verildi. Yapılan son muhalefetin ise başarısız olduğu bildirildi".

Haber başlıkları ve haber girişleri analiz edildiğinde, genel olarak Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya girmeleri hakkındaki yorumlara ve tepkilere yer verilmiş, yanısıra da Rus tehdidine karşın NATO'nun dimdik ayakta olduğuna, barış için faaliyet göstermekte olduğuna dikkat çekilmiştir. Kelime seçimlerinin diğer örneklerde olduğu gibi yine ideolojik örüntüyü

oluşturacak şekilde seçildiği görülmektedir. NATO'nun Sovyet tehlikesine karşı oluşturulmuş bir askeri güç olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye ile ilgili yapılan haberlerde seçilen kelimeler de NATO'nun gerekliliği ve yararı yönünde olmuştur. Etkileşimsel değerlendirme yapıldığında ise, NATO'nun kurulmasına ve Türkiye'nin NATO'ya girmesine yönelik olarak hem Sovyetler Birliği'ne yönelik atıflar yapılmış olduğu görülmektedir. NATO ile ilgili haberlerde seçilen kelimelerin olumlu çağrışımlar yaptığını da belirtmek gerekmektedir. Bağlamsal analiz yapıldığında ise metnin üreticisi olan *The Washington Post* gazetesinin egemen söyleme hizmet eden bir tutum içerisinde olduğu ve haber dilinin de bu düzeni sürdürür şekilde biçimlendiği ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda yer alan haberlere ek olarak, "Türkiye'ye Dolarlar" başlıklı haberde, "Türkler paralı askerler değiller, fakat sadece ulusal bağımsızlığa karşı bu kadar yüksek bir bağlılığa sahip oldukları için değil, yalnız başınlarına bile olsalar, Rus tehdidine karşı defalarca ayağa kalktıklarını gösterdiler" açıklaması ile, Türklerin NATO'ya alınma sebebi olarak ve yapılan ekonomik yardımların sebebi olarak Komünizm tehdidine karşı sahip olunan duruşu göstermişlerdir ("Dollars for Turkey" (Türkiye'ye Dolarlar), The Washington Post, 06.12.1951, s.1). Bu haberde de anlaşılacağı gibi, Rus, Komünizm ve tehdit kelimeleri birarada kullanılarak, Rus ya da Komünizm tehdidi tamlaması haber dilinin bir parçası haline getirilmiştir.

Kore Savaşı ile ilgili olarak da basında sıklıkla propaganda yapıldığı görülmektedir. Çünkü Kore Savaşı, başlı başına Amerika'nın dış politika stratejisinin belirgin bir örneği olmasıyla birlikte, İngiltere, Çin ve Sovyetler Birliği'ni de içine alan geniş bir tablo içinde yaşanmıştır. Bu tabloya, Türkiye'nin de eklenmiş olması Türk kamuoyunda tartışma konusu yaratsa da, bu tartışmalar, Demokrat Parti döneminin NATO'ya girme arzularının ve bu yönde yapılan yoğun propagandanın önüne geçememiştir.

Kore Savaşı ile ilgili yapılan haberler, ABD'nin müdahalesini haklı çıkarma amacı taşımakta ve kamuoyunda destek yaratma hedefini gütmektedir. Bu haberlerle hedef, Amerika'nın Kore'ye müdahalesini 'komünizmi durdurma' bahanesiyle meşrulaştırmaya çalışmak olmuştur. *The New York Times* gazetesi, bu meşrulaştırma sürecine yayımladığı haberlerle ortak olmuş görünmektedir.

Başlık: "Truman Hopes Red Chinese Will Stay Out of Korean War" / "Truman, Kızıl Çinlilerin Kore Savaşının Dışında Kalmalarını Umuyor", 1950.

Haber Girişi: "*President Truman yesterday stepped up the Government's efforts to keep the Chinese Communists out of the Korean war and to convine them that the United States has no aggressive aims in the Far East.*" / "Başkan Truman, dün ABD'nin Uzakdoğu'da agresif amaçlar taşımadığına ikna ederek Çin'li Komünistleri Kore Savaşı'ndan uzak tutma çabalarını hızlandırma kararı aldığını açıkladı".

Başlık: "Soviet Pledges Full Support Of Red China Plan to End War" / "Sovyetler, Kızıl Çin'in Tam Desteği ile Savaşı Bitirmeye Planlıyor", 1953.

Haber Girişi: "*Soviet Russia tonight broadcast in many tongues a pledge by Premier Malenkov's young government to help fully in ending the Korean war on terms espoused by Red China's Chou En-lai*. " / "Sovyet Rusya, bu gece birçok dilde, Başbakan Malenkov'un genç hükümetinin, Kızıl Çin'in Chou En-lai tarafından savunulan şartlarda Kore savaşını sona erdirmek için yardım etme sözünü verdi".

Başlık:"Radio in Korea; Mobile Stations Provide Most of U. S. Programs" / "Kore'de Radyo; Mobil İstasyonlar, ABD Programlarının çoğunu Sunuyor", 1952.

Başlık: "1200 Red Spies and Guerrillas Executed by South Koreans" / "1200 Kızıl Casus ve Gerilla Güney Kore Tarafından İdam Edildi", 1950.

Haber Girişi: "*The South Korean government since the war began has executed more than 1200 Communist spies and guerillas, some of whom have even managed to penetrate the American command post in the guise of South Korean officers*." / "Savaş başladığından beri Güney Kore hükümeti, 1200'ü aşkın Komünist casus ve gerillayı infaz etti; bazıları Güney Koreli subay kılığında Amerikan komuta görevine nüfuz etmeyi bile başardı".

Başlık: "MacArthur Pledges All War Needs" / "MacArthur Savaş için Gerekli Her Şeyi Taahhüt Ediyor", 1950.

Haber Girişi: "*Gen. Douglas MacArthur gave the United States fighting men in Korea a pledge today that they will get everything they need "supplies, weapons, ammunition and equipment" to drive the North Korean Communists back beyond their frontier."* / "General Douglas MacArthur, bugün Kuzey Kore Komünistlerinin sınır ötesine ulaştırmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'nden Kore'ye giden askerlere"malzeme, silah, mühimmat ve teçhizat" gib ihtiyaç duydukları her şeyi alacaklarını taahhüt etti".

Başlık: "Korean Red Official Killed" / "Koreli Kızıl Görevli Öldürüldü", 1952.

Başlık: "Korean War Paramount In U.S. Mind" / "Kore Savaşı ABD'nin Zihninde Üstün Bir Yerde", 1952.

Haber Girişi: "*The Korean war far overshadows every other national issue in the public's mind today."* / "Kore savaşı, bugün halkın zihnindeki her ulusal meseleyi aşıyor".

Başlık: "Calendar of a Year's War Against the Reds" / "Kızıllara Karşı Verilen Savaşın Bir Yıllık Takvimi", 1951.

Haber Girişi: "*Just a year ago today, Washington time, the North Korean Communists swept across the thirty-eighth parallel and touched off an undeclared war which has embroiled much of the world."* / "Sadece bir yıl önce, Washington'da, Kuzey Koreli komünistler otuz sekizinci paraleli boylu boyunca süpürüp dünyanın dört bir tarafına sızmış ama bir ilan edilmemiş savaşa dokunmuşlardır".

Tüm dünyada Sovyetler ve komünizm karşıtı ülkelerin kullanmış olduğu *Kızıllar (The Reds)* tabiri, ABD basınında da kullanılmıştır. Bu tür semboller üzerinden toplumda bir düşman algısı yaratmak kolaylaşmakta ve basının gücüyle istenen yönde bir kamuoyu oluşturmak mümkün olabilmektedir. Bu dönemde, ABD basınına bilhassa üst yönetim tarafından yapılan yoğun baskılar haberin bir propaganda aracı haline gelmesindeki etmenlerin başında sayılmaktadır.

Haber örnekleri arasında, *The New York Times*'ın *The Washington Post*'a kıyasla daha dikkat çekici sıfatlar kullanmış olduğu ve antikomünizmi daha hararetli bir biçimde savunduğu görülmektedir. Aynı zamanda kullanılan metaforlar da sayıca bu gazetede daha fazladır. Bununla birlikte, kullanılan semboller ve benzetmeler yoluyla yaratılan 'düşman' algısı, hedef kitlenin zihninde daha kolay yer etmekte ve toplumsal algı yönünden de daha kolay hatırlanabilir kılınmaktadır. Bugün dahi "kızıllar" ya da "moskof" sembolleri/simgeleri Soğuk Savaş dönemini yaşamış olan zihinlerde tazeliğini (ilk zamanki kadar olmasa da) korumaktadır. Bu semboller, o dönemin haber başlıklarında ve içeriklerinde sıkça yer aldığı gibi, romanlarda, karikatürlerde ve tefrikalarda da fazlaca kullanılmıştır.

Kelime seçimleri açısından bakıldığında, yukarıda da ifade edildiği gibi imalar ve ideolojik benzetmeler oldukça ön plandadır. Tüm bunlar, metni ideolojik olarak belli bir yere konumlandırmaktadır. Etkileşimsel değer açısından bakıldığında da, aslında her iki gazetede yer alan haberlerin ve yorumların bir etkileşim yaratmış olduğunu iddia etmek güç olmaz. Komünizm ile alakalı söylenenler, Kore Savaşı ile ilgili iddia edilenler ve yapılan yorumlar, zincirleme bir biçimde etki göstermektedir. *The Washington Post* gazetesindeki haberlerde onaylanan veya kastedilenlerin, *The New York Times*'da da benzer şekilde kabul gördüğü ve okuyucuya bu şekilde yansıtıldığı dikkat çekmektedir. Bağlamsal açıdan da, metni ortaya çıkartan yayın kuruluşunun antikomünist olduğu kadar, Kore Savaşı savunucusu olarak da konumlanmış olduğu görülmektedir. Savaşın gerekliliği ve toplum nezdindeki meşruiyeti için komünist ve Kore sözcüklerinin birarada kullanılmasına özen gösterilmiştir. Dolayısıyla komünizm tehlikesine karşı savaşın kaçınılmaz ve gerekli olduğu algısı yaratılmaya çalışılmıştır.

Aynı zamanda, görselliğin hafızada yarattığı uzun süreli etkinin de bilinirliği ile gazete ilanlarında ve yine gazetelerde yayımlanan film afişlerinde de aynı sembollere yer verilmiştir. Bu ilanlarda da, "*the red menace (kızıl tehdit)*", "*the red fascists (kızıl faşistler)*", "*the red iceberg (kızıl buzdağı)*" tamlamalarına sıkça rastlanmaktadır. Burada amaç, Sovyetler Birliği ve komünizm düşmanlığını popüler kültür ürünlerine de bulaştırarak, toplumda yaygınlaşmasını ve benimsenmesini sağlamaktır.

"Ancak NATO'nun kurulmasından altı yıl sonra, 14 Mayıs 1955 yılında Sovyetler Birliği tarafından da Varşova Paktı oluşturulmuştur. Paktta, Çekoslavakya, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Romanya, Doğu Almanya ve Arnavutluk yer almıştır. Her ne kadar kuruluş amacı NATO saldırısına karşı Doğu Avrupa ülkelerini savunma olarak açıklansa da, özellikle Tito'nun Yugoslavya'daki ulusçu ve bağımsız tutumunun yayılmasını engellemek olduğu açıktır" (Sander, 2007).

Üye olan ülkeler, ilan edilen kuruluş amacı doğrultusunda herhangi bir NATO saldırısı karşısında, birbirlerine askeri olarak yardım edeceklerine dair söz vermişlerdir. Fakat bakıldığında, Varşova Paktı'nın Sovyetler Birliği'nin iki kutuplu dünyadaki konumunu güçlendirmiş olduğu görülmektedir. Çünkü pakt sonrasında üye ülkelerde Sovyet komutanlıkları kurulmuş ve bu durum Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı da bir göz dağı niteliği taşımıştır. Ancak üye ülkelere yapılan bu askeri konuşlanma, yalnızca ABD'yi değil, üye ülkelerden bazılarını da rahatsız etmiştir.

Gaddis'e (2015) göre, Rusların NATO'ya karşı oluşturmuş oldukları askeri ittifak olan Varşova Paktı'ndan kuruluşundan sonra "yıkıcı faaliyetlere ortak müdahale" ve "sınırlı egemenlik" gibi pakt maddeleri, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'ndeki ayaklanmaları hızlandırmıştır. Gorbaçov döneminde pakt uzatılmış olsa da, yukarıda ifade edilen pakt maddelerinin temelini oluşturan Brejnev Doktrini ilerleyen senelerde geçersiz sayılmıştır. Kuşkusuz bu durum, Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine giden yolu kısalttığı gibi, iki kutuplu dünya yaklaşmının da sonuna gelindiğinin habercisi olmuştur.

Ancak şunu belirtmek gerekir ki, NATO ve NATO'nun kuruluşunun ardından oluşturulan Varşova Paktı, Soğuk Savaş dönemi boyunca iki kutuplu dünyanın simgeleri halini almış olmaları sebebiyle propaganda ve algı yönetimi çalışmaları açısından da önemlidir. ABD müttefiki ile Sovyet müttefiki olan ülkeler arasındaki ideolojik kutuplaşma, NATO ve Varşova Paktı ile görünür kılınmıştır.

2.1.3. Senatör Joseph McCarthy Dönemi

Soğuk Savaş yılları boyunca Amerika Birleşik Devletleri'nde en bilinen antikomünist propaganda çalışmaları Wisconsin Senatörü Joseph R. McCarthy döneminde yapılmıştır. Bu kadar fazla bilinmesinin ardında yatan gerçek, yapmış olduğu propaganda çalışmalarında şimdiye dek görülmemiş bir biçimde her kesime karşı yöneltmiş olduğu suçlamalardır. Bu suçlamalar, zaman içerisinde ülkede ciddi bir tedirginlik ve korkunun hüküm sürmesine de sebebiyet vermiştir. Ancak Soğuk Savaş döneminin tüm günahını McCarthy'e yüklemek de kuşkusuz doğru olmayacaktır. Çünkü döneme bütünüyle bakıldığında, hemen her ABD Başkanı'nın ve çoğu ABD'li diplomatın Kızıl Korkunun yaratılmasında önemli bir payı vardır.

Fakat bu korku imparatorluğunda, McCarthy'nin başlattığı kampanya ile ülkede adeta bir cadı avına çıkılmıştır. Komünizm baş düşman olarak gösterilmiş, ülkenin önemli konumlarına sızan komünistlerin bertaraf edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. McCarthy'nin söylemleri o kadar ileri gitmiştir ki, Başkan Truman'ı komünizme karşı yumuşak davranmakla bile suçlamıştır (Öymen, 2014, s. 265-267). Oysa ki Truman, ABD Başkanları arasında antikomünist algı yönetimini en iyi yapan liderlerden biri olmuştur. Fakat McCarthy'nin komünizm karşıtlığı konusundaki planları ve yapmış olduğu uygulamalar ifade özgürlüğünü ve basın özgürlüğünü alaşağı eder nitelikte olduğu gibi, komünizme karşı alınan her önlemi de yetersiz sayan bir özelliğe sahiptir.

Cumhuriyetçi Senatör Joseph McCarthy, Amerika'yı komünizmden kurtarma amacıyla adeta bir haçlı seferi başlatmıştır. McCarthy, Dışişleri Bakanlığı'nda çalışanlardan, ordu mensuplarına kadar herkesi komünist sempatizanı olmakla suçlamıştır. Kuşkusuz bunların her biri birer iddiadır. Ama doğrulama ya da yalanlama fırsatı olmaksızın haber olarak basında yerini almıştır. Dönemin kar topu gibi büyüyen Kızıl Korku ortamı göz önüne alındığında, haberlerin inandırıcılığı ve durumun ciddiyeti toplum nezdinde daha da büyümüştür.

McCarthy dönemini daha iyi anlayabilmek ve hem algı yönetiminin boyutlarını hem de propaganda ve haber ilişkisini daha iyi örnekleyebilmek adına *The Washington Post* ve *The New York Times* gazetelerinde McCarthy'nin antikomünist çalışmalarını anlatan haber başlık ve girişlerini analiz etmek gerekmektedir. *The Washington Post*'ta yer alan haberler, bu döneme bir anlamda ışık tutmaktadır.

Başlık: "McCarthy Gives Investigators Name of 'Top Soviet Agent'" / "McCarthy, Araştırmacılara En İyi Sovyet Ajanının Adını Verdi", 1950.

Haber Girişi: "*Senator McCarthy yesterday gave a closed meeting of a Senate subcommittee the name of the man he alleges is "the top Soviet espionage agent"in this country. He said he is 'now connected with the State Department'*." / "Senatör McCarthy dün Senato alt komitesinin kapalı toplantısında yaptığı açıklamada ülkedeki "en iyi Sovyet casusluk ajanı" olduğunu söylediği kişinin ismini verdi. O kişinin, 'şimdi Dışişleri Bakanlığı ile bağlantılı' olduğunu söyledi".

Başlık: "McCarthy Asks Seven Editors Investigate Washington Post" / "McCarthy, Yedi Editörden Washington Post'u Soruşturmasını İstiyor", 1953.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy yesterday called on seven members of the American Society of Newspaper Editors to investigate The Washington Post*." / "Senato Joseph R. McCarthy dün Amerikan Gazetesi Yazarlar Derneği'nin yedi üyesini Washington Post'u araştırmak üzere çağırdı".

Başlık: "McCarthy In Hearing Says Benton Aided Reds" / "McCarthy, Benton'un Kızılları Desteklediğini Duyduğunu Söyledi", 1952.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy testified yesterday that Sen. William Benton harbored seven persons "dangerous to America" in his State Department office while Benton was Assistant Secretary of State from 1945 to 1947*."/ Dışişleri Bakanlığı ofisinde 1945-1947 yılları arasında Devlet Sekreter Yardımcılığı görevinde bulunan Senatör William Benton'ın,"Amerika için tehlikeli" olan yedi kişiyi barındırdığını söyledi".

Başlık: "McCarthy Investigation" / "McCarthy Soruşturması", 1954.

Başlık: "Senator Says Alleged Red Works In 'Code Room'" / "Senatör, Kızıl Olduğu İddia Edilen Kişinin Kod Odasında Çalıştığını Söyledi", 1954.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy (R-Wis.) yesterday prefaced his forthcoming showdown with the Army by charging that it failed to fire a woman with a Communist record who handles "top secret" messages in the Pentagon 'code room'*". / "Senatör Joseph R. McCarthy dün, Pentagon'da "gizli" mesajları elinde tutan komünist kayıtta bir kadının hedef alındığını ancak başarısız olunduğunu iddia ederek ordunun önceliğini ortaya koydu".

Başlık: "Senator Calls Him 'Unprincipled Liar'" / "Senatör, O'nun için 'İlkesiz Yalancı' Diyor", 1950.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy (R., Wis.) yesterday told the Senate that columnist Drew Pearson is a "diabolically" clever "voice of international communism*." / "Senatör Joseph R. McCarthy dün yapmış olduğu konuşmada senarist Drew Pearson'ın uluslararası komünizmin "şeytani ve akıllı" bir sesi olduğunu belirtti".

Başlık: "Thanks Him For Data on Aid to Reds" / "Kızıllarlar İlgili Yardım Verileri için McCarthy'ye Teşekkür", 1953.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy (R-Wis.) yesterday was warned by Secretary of State John Foster Dulles on the "dangers" of interfering in foreign relations, but was "thanked" for information McCarthy produced on ship movements to Communist areas*." / "Senatör Joseph R. McCarthy'e, dün Dışişleri Bakanı John Foster Dulles tarafından dış ilişkilere müdahale "tehlikeleri" konusunda birtakım uyarılarda bulunuldu. Ancak aynı zamanda McCarthy'nin komünist alanlara denizden hareketler hakkında vermiş olduğu bilgiler için de "teşekkür edildi"".

Yukarıda yer alan haber başlıkları ve haber içerikleri metin analizi yönünden incelendiğinde, metin üreticisi olan *The Washington Post* gazetesinin, Senatör McCarthy tarafından soruşturmaya tabi tutulmuş olmasına rağmen, antikomünist kelime ve benzetmeleri kullanmaya devam ettiği görülmektedir. Haber başlıklarında belki de en çok dikkat çeken komünistler için kullanılan *"*Kızıl*"* tabirinin tekrarlanmış olmasıdır. Bu durum, gazetenin kendini ideolojik olarak nasıl konumlandırmış olduğuna dair önemli bir ipucudur. Yanı sıra, senatörün gazeteciler ve komünist olduğunu iddia ettiği kişiler için yapmış olduğu benzetmeler de, haber üzerinden yeniden üretilmiştir. Dolayısıyla, her ne kadar metnin üreticisi *The Washington Post*, McCarthy'yi tamamen destekler pozisyonda olmasa da, bahsedilen iddialardan yana bir tavır sergiler duruma düştüğü de iddia edilebilir.

Etkileşimsel analiz açısından da, haber söylemi sanki gazetenin senatör ile benzer düşüncede olduğu izlenimini vermektedir. Bununla birlikte, daha önce de ifade edildiği gibi, McCarthy, özellikle göreve başladığı ilk yıllarda basının desteği arkasına almış ve başlattığı komünist avında haberlerden sıkça yararlanmıştır. Dolayısıyla, metnin üreticisinin de bu atmosferden etkilenmiş olduğu gerçeğini göz ardı etmek yanlış olacaktır.

Bağlamsal analiz açısından ise, metnin üreticisi olan gazetenin antikomünist bir bakış açısına sahip olduğu ifade edilebilir. Çünkü haber metinlerinin ifade ettiği şey, bir komünist tehlikenin var olduğu ve McCarthy'nin de bu tehlikeye karşı savaş açmış olduğu gerçeğidir. Özetle bu gerçeklik, aynı zamanda metnin üreticisinin gerçekliğidir.

The Washington Post'un yanı sıra, aynı dönemde yayın yapan ve ses getiren yayın kuruluşlarından biri olan *The New York Times* gazetesinde çıkan haberlere kısaca göz atıldığında da McCarthy'nin Cadı Avı'na adeta destek verilmiş olduğu söylenebilir.

Başlık: "M'Carthy Sticks To Fight On Reds" / "M'Carthy Kırmızılarla Mücadeleye İşaret Ediyor", 1952.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy of Wisconsin, told a cheering Republican convention today he would not soften his blows on the Communist issues because a*

rough fight is the only fight Communists can understand." / "Wisconsin'li Senatör Joseph R. McCarthy bugün yaptığı açıklamada 'Komünistlerin anlayabileceği tek mücadele sert bir dövüş' dedi".

Başlık:"What The McCarthy Method Seeks To Establish; McCarthy and His Enemies" / "McCarthy Metodu Neyi Saptamaya Çalışıyor; Mccarthy ve Düşmanları", 1954.

Başlık:"M'Carthy Accuses Truman In Reply; Says Ex-President Gave Aid to Suspected Red Agents" / "McCarthy, Cevabında Truman'ı Suçladı; Eski Başkan'ın, Şüpheli Kızıl Ajanlara Yardım Ettiğini Söyledi", 1953.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy charged last night in a television address that former President Truman had given help and encouragement to others besides Harry Dexter White who were suspected Communists or fellow travelers*." / "Senatör Joseph R. McCarthy, dün gece katıldığı televizyon programında eski Başkan Truman'ın, Harry Dexter White'ın yanı sıra başka şüphelilere de yardım ettiğini söyleyerek suçlamalarda bulundu".

Başlık: "McCarthy Gets 6 Medals For Heroism During War" / "McCarthy, 6 Adet Savaş Kahramanlık Madalyası Aldı", 1952.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy, Republican of Wisconsin, received today a Distinguished Flying Cross and an Air Medal with four gold stars for "heroism and extraordinary achievement" as a Marine Corps officer in the Pacific during World War II."* / "Wisconsin Cumhuriyetçisi Senatör Joseph R. McCarthy bugün, İkinci Dünya Savaşı sırasında Pasifik'te Deniz Piyadeleri görevlisi olarak "kahramanlık ve olağanüstü başarı" madalyaları aldı".

Başlık: "M'Carthy To Push China 'Blockade'; Speaking Campaign to Back Aid Embargo on Nations That Trade With Reds" / "M'Carthy, Çin Blokajını Sürdürüyor; Kızıllarla Ticaret Yapan Ülkere Uygulanan Ambargoyu Destekleyen Kampanya Konuşması", 1954.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy announced today a speaking drive after the first of the year to press his demand for a "blockade" of Red China*." / "Senatör Joseph R. McCarthy bugün, Kızıl Çin'in "ablukaya" alınması konusundaki talebiyle ilgili bir konuşma yaptı".

Başlık: "M'Carthy Insists On Red Trade Bar" / "M'Carthy Kızıl Ticaret Yasağında Israrcı", 1953.

Haber Girişi: "*Senator Joseph R. McCarthy summoned his followers today to a pressure campaign intended to force President Eisenhower to reverse himself on the issue of trade with Communist China by this country's allies*." / "Senator Joseph R. McCarthy taraftarlarını bugün, Komünist Çin ile ticaret kararlarının tersine çevrilmesini zorlamaya yönelik Başkan Eisenhower'a bir baskı kampanyasına çağırdı".

Başlık: "Text of Senator McCarthy's Speech Accusing Truman of Aiding Suspected Red Agents" / "Senatör McCarthy'nin Konuşma Metni, Truman'ı Şüpheli Kızıl Ajanlara Destek Vermekle Suçluyor", 1953.

Başlık:"Text of Address by McCarthy Accusing Governor Stevenson of Aid to Communist Cause" / "McCarthy'nin Vali Stevenson'ı Komünizme Yardım Etmekle Suçlayan Yazısı), 1952.

Yukarıda yer alan haberler üzerinden, metni kimin üretmiş olduğuna da dikkati çeken Norman Fairclough'un söylem çözümlemesi yöntemi ile analiz yapmak gerekirse, öncelikle metin analizinden çıkarımlar yapmak önemlidir. *The Washington Post*'a benzer şekilde gazetenin antikomünist söylemi yeniden üretmiş olduğunun altını çizmek gereklidir. "Kızıl, ajan, mücadele, düşman" gibi kelimelerle Antikomünist algının pekiştirilmesi durumu ortaya çıkmaktadır. Senatör McCarthy'nin yapmış olduğu açıklama ve suçlamalarla ilgili haberlerde de, kendisinin sözleri ve açıklamalarının herhangi bir şüpheye fırsat vermeyecek cümle yapıları ile haberleştirildiği görülmektedir. Çünkü "Kızıllarla mücadeleye işaret ediyor" ya da "Kızıllara destek vermekle suçluyor" gibi haber başlıkları ile alıntı ortadan kalktığı için senatörün ifadeleri gazetenin (metnin) ifadesi halini almış oluyor.

Etkileşimsel analiz açısından haber metinleri incelendiğinde ise, metnin üreticisinin hangi sosyal ya da siyasal gruplara yakın, hangilerine uzak olduğu konusunda herhangi bir şüpheye yer bırakılmıyor. Senatöre koşulsuz destek vermese de, özellikle göreve gelmiş olduğu ilk yıllarda antikomünizm konusunda aynı yolda yürümüş oldukları dikkatlerden kaçmıyor.

Bağlamsal analiz yapıldığında da, *The New York Times*'ın o dönem yaşanan cadı avını ve yaratılan korku toplumunu antikomünist pencereden bakarak ve edilgen bir konumda haberleştirmiş olduğu görülüyor. McCarthy'nin görevinin sonlarına yaklaşılan dönemde eleştirel haberlere yer verilmiş olsa da, bağlamsal manada, haberin üreticisi gerçeklik algısını kökten değiştirmemiştir.

Bir paranoya kampanyası olarak tanımlanan bu pahalı dönemin bedeli, bilhassa Vietnam Savaşıyla fazlasıyla ödenmiştir. Stalin'e ve Sovyetler Birliği'ne karşı ağır suçlamalar yapılmıştır (Anasplo, 1998, s. 107) Yaptığı konuşmalardan birinde, McCarthy, ABD Dışişleri Bakanlığı'nda görev yapan 205 komünist çalışanın listesinin elinde olduğunu iddia etmiştir. Yanı sıra, Amerikan Gazete Editörleri Topluluğundan (ASNE), komünist çalışanları tespit etmeleri amacıyla bir soruşturma yürütmelerini istemiştir (Cecil, 2011, s. 283). Amaç, toplumda kuşkuya

yer bırakmayacak bir biçimde komünizm tehlikesinin benimsenmesini ve bu yolla hükümet kaynaklı baskı ve şiddeti meşrulaştırmayı sağlamaktır.

Elbette yürütülmesi istenen bu soruşturma ABD'li gazeteciler tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Bunun Amerikan Anayasası'nda belirtilen ifade ve basın özgürlüğü ile taban tabana zıt bir uygulama olduğu, gazeteciliğin eşik bekçiliği ve kamusallık rolüne ters düştüğü ifade edilmiştir. Bu süreçte, yapılan haberler aracılığıyla halkta yaratılan korku, huzursuzluk ve panik, zaman içerisinde halkın birbirini suçlamasına ve ihbar etmesine kadar ilerlemiştir. Zaten satır aralarında verilen mesajlarla baskı altında olan basın, başlarda McCarthy'nin suçlamaları ve ağır ithamları altında adeta bu komünist avına çanak tutmuştur. Fakat önceleri bu algı operasyonunun bir parçası olan ve ortaya çıkan sansasyondan yararlanan gazeteciler de, kısa bir süre sonra suçlamaların odak noktası haline gelmişlerdir. Suçlamalar, yargılamalar ve işten çıkarılmalar çok sayıda kişinin canını yakmıştır.

Öte yandan 1952 yılında ABD Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Ulusal Güvenlik Ajansı (The National Security Agency) da çalışmalarını sessizce yürütmekteydi. Bir istihbarat ajansı olarak, bilgi güvencesi ve sivil özgürlükler açısından büyük bir tehdit oluşturuyordu. Hedefte ise özellikle komünistler ve komünizm şüphesi taşıyanlar vardı (Schindler ve Aid, 2010). Fakat ajans, yalnızca McCarthy döneminde değil, Başkan Truman tarafından kurulduğu yıldan bu yana, birçok tartışmalı küresel istihbarat uygulamalarına imza atmıştır.[3] Öte yandan Ulusal Güvenlik Ajansı'nın o dönem kurduğu siyasal yapı bugün bile devam etmekte ve harcmalar için çok büyük bütçeler ayrılmaktadır.

Bu dönemi tanımlamaya yardımcı hem de tartışmalı ve yaratılan antikomünizm düşüncesinin sınırları zorlayan sonuçlarını ortaya koyma açısından üzüntü verici ve dikkate değer bir başka olay da Julius and Ethel Rosenberg'in yaşadıkları olmuştur. Çift, komünist oldukları ve atom bombası yapımı ile ilgili gizli bilgi ve formülleri Sovyetler Birliği'ne casusluk yaparak ulaştırdıkları suçlamasıyla önce yargılanmış, ardından da idam edilmişlerdir. Her ne kadar idam kararı toplumda büyük bir tepki yaratmış olsa da, McCarthy döneminin ağır korku bulutu hemen herkesi etkisi altına almıştır. Kuşkusuz McCarthy açısından bu dava, komünist avını hızlandırmak ve topluma komünizm sempatizanlığı hakkında göz dağı vermek açısından bulunmaz bir fırsat olmuştur.

[3] "ABD Ulusal Güvenlik Ajansı milyonlarca kişiyi takip etmiş", Milliyet, 04.05.2017.

Protestoları ve idam gününü anlatan yazar David Montgomery (1998, s.19), yazısında toplumun ruh haline de göndermede bulunmuştur: "Rosenberglerin idam edildiği gece New York'un Union Square'ının arka sokaklarını tıka basa doldurmuş, idamı protesto eden ve Beyaz Saray'dan son dakika bir tecil kararı çıkmasını uman binlerce insanın arasındaydım. İdamların infaz edildiği resmen teyid edilince, sessiz ve öfkeli bir insan kitlesi batıya, karanlık ve metruk Beşinci Cadde'ye doğru yöneldik. Fakat kızgınlığımız boşuna idi. Zira, toplumun genel kurallarına uyma dönemi üstümüze çökmüştü."

1950 ile 1954 yılları arasında, McCarthy'nin antikomünist haçlı seferi, yayıncılar ve editörler arasında bir bölünme yaratmıştır. Taraf seçmek durumunda kalmışlardır. Bu dört yıllık pervasız, demagojik ve ABD toplumundaki muhalefeti boğan McCarthy dönemini ve uygulanan algı yönetimini The Washington Post gazetesi siyasi karikatüristi Herbert Block tartışmalı da olsa şöyle tanımlamıştı: '*McCarthyism*' (Cecil, 2011, s. 278). Sancılı geçen bu dönemde, McCarthy'nin yapmış olduğu uygulamarı eleştirmek, hükümeti eleştirmekle eş değer tutulmaya çalışılmış ve insanlar itham edilmiştir. Yalnızca gazeteciler değil, film artistleri, yazarlar, besteciler ve hatta kitaplar da McCarthy'den nasiplerini almıştır.

Bahsi geçen sindirme operasyonu, antikomünizmin doğasına uygun bir biçimde kısa süre sonra kendi ideolojik hattıyla uyuşmayan tüm seslerin bastırılmasına ve bir oto sansür mekanizmasının işlemeye başlamasına yol açmıştır. Ancak McCarthy'nin siyasi sonunun gelmesiyle tansiyon düşmeye başlamıştır. Fakat McCarthy'nin sorgulamaları sırasında karşısına aldığı aydınları suçlayan ve aşağılayan tavrı, bütün bu süreçte aydınların ABD değerleriyle uyuşmayan "yabancılar" olarak yansıtılması toplumda antientelektüel duyguların kabarmasıyla aydınlar ve halk arasındaki yabancılaşmayı artırmıştır (Örnek, 2010, s. 77,78). Dolayısıyla, McCarthy tüm bu tepkilere rağmen yaratılan komünizm korkusunun daha da köklenip toplumda yerleşmesine katkıda bulunmuş, hatta antikomünizmin sorgulanmasını dahi suç olarak kabul etmesinden dolayı, toplumda tartışmasız genel bir ″kızıl korku″ kabulü de hasıl olmuştur.

″Savaş, sadece dövüşme veya çarpışma eyleminden ibaret değildir; aynı zamanda, dövüşerek mücadele etme isteğinin yeterince bilindiği zaman kavramını da kapsar″ (Lewontin, 1998, s. 35) sözünün geçerliliğini koruduğu bu yıllarda amaç, komünizmle savaşma isteğinin yeterince bilinmesini ve aynı zamanda benimsenmesini sağlayabilmektir. Dolayısıyla bu durumu gerçekleştirebilmek için etkili iletişim araçlarını kullanarak propaganda yapmak şarttır. Toplumun haber almak için kullandığı tüm iletişim araçları benzer mesajlarla donatılmıştır.

Bu nedenle ilk zamanlar McCarthy'e toplum tarafından verilen desteğin ardında, Kızıl Korku etmeni ile birlikte bu etmenin yaratılma sürecinde destek veren basını aramak gerekmektedir. Çünkü McCarthy'nin hemen her söylemini manşetlere taşıyan basın, bu süreçte antikomünizme yakın duran kesimin McCarthy'e destek vermesine ve bir kamuoyu oluşturmasına da dolaylı yoldan destek olmuştur. Yapılan cadı avına başta insanlar adeta alkış tutmuş ve komünizm düşmanlığı paydasında birleşmişlerdir. Ancak durum renk değiştirmeye başlayıp, suçlamalar çığrından çıkınca, tepkiler de yükselmeye başlamıştır.

Popülaritesinin zirvesinde iken McCarthy, başarılarıyla övünmeye devam etmiştir. Kendi iddiasına göre, bizzat ABD ordusunda var olan komünist nüfuzunu soruştururken McCarthy, büyük saygınlığı olan General George Marshall'a yüklenmiştir. Çok geçmeden popülaritesi hızla sönmüş, desteği kaybolmuş ve nihayet 1954'de Senato yaptığı bir oylamayla McCarthy'yi "kınamıştır" (Zinn, 1998, s. 71).

Bu tepkinin oluşmasına yardımcı olan da yine bir gazeteci olmuştur. Edward Murrow isimli bir gazeteci, 9 Mart 1954 tarihinde "*Senatör Joseph McCarthy Hakkında Rapor'* isimli bir program yayınlanmıştır. Aynı zamanda tanıklardan da yararlandığı programda şu sözleri sarfetmiştir: *'Fikir ayrılığı ile ülkeye sadakatsizliği biribirinden ayırmak lazım. Somut deliller ve adil yargılama olmadan insanlar mahkum edilemez. Bütün kabahat McCarthy'nin mi? Hayır! McCarthy toplumdaki korku duygusunu başarıyla istismar etti*" (Öymen, 2014, s. 271). Bu istismar, ilerleyen senelerde McCarthy'e nazaran daha düşük dozlarda olmakla birlikte, ABD Başkanları ve ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından sistemik bir şekilde yürütülmeye devam etmiştir. Basın da her ne kadar McCarthy döneminde ağır yaralar almış olsa da, hükümetlerle antikomünist propaganda ortaklığına devam etmiştir.

2.1.4. Vietnam Savaşı

Amerika Birleşik Devletleri, bu psikolojik savaşta kendisine destek olacak başka ülkelerin de arayışı içerisindeydi. Müttefik bulabilmesi önemliydi. Çin de kuşkusuz bu ülkelerden biriydi. Ancak ülke içinde Komünizm desteği gitgide artıyor, ABD ise araya diplomatları sokarak Çin'de gerçekleşecek olan hükümet yapılanmasının Sovyet etkisinden kurtulmasını amaçlıyordu.

"1921 yılında kurulmuş olan Çin Komünist Partisi (ÇKP), Sovyetler Birliği ile işbirliği yapan merkezi hükümete karşı çıkmıyordu. Ancak bu durum Sun Yat-Sen'in ölümü ve yerine geçen Çan Kay-Şek'in ordu komutanlığını üzerine alması ile değişti. ÇKP, yeni harekatlarla

adeta ezildi. Bunun üzerine, ÇKP liderlerinden Mao Zedung kırsal kesimdeki çetelerle işbirliği yapmaya başladı" (Sander, 2007, s. 273,274). Ancak Çin'deki bu iç karışıklık yalnızca milliyetçilerle komünistler arasında sınırlı kalmadı. Japonya, önce Mançurya'yı, ardından da Çin'i işgal etti.

"1931'de Japonya denetimindeki Güney Mançurya demiryolundaki bir patlamayı bahane eden Japon Kwantung Ordusu, ertesi gün Tokyo'daki hükümetin rızası olmaksızın Mançurya'nın Mukden kentini işgal etti. Çatışmalar Şangay'a doğru kaymaya başlayıncaya dek Mançurya Krizi, Batı'da gerektiği gibi ilgi görmedi" (Şeyşane, 2013, s. 28). Kaldı ki, ABD, Çin ve Japonya arasında gerçekleşecek olan barışçıl bir anlaşma ihtimalini de görmek istemiyordu. Ancak Birleşmiş Milletler'den bu işgale yönelik herhangi bir yaptırım uygulanmayınca Çin, Japonya ile anlaşma yapmak mecburiyetinde kaldı. Fakat ülke içinde sular durulmadığı gibi, her geçen gün Komünist güçler zafere daha çok yaklaşıyordu. ABD'nin öngördüğünün aksine, Mao ülke içindeki örgütlenmeyi hızla sürdürmekte ve toplum yapısında kökten bir değişikliğe gitmekteydi.

¨1946 yılının sonuna gelindiğinde, Marshall doğru bir saptamayla, bu mücadelenin ancak silah yoluyla çözümleneceğine, Çang Kay-Şek'in kazanamayacağı bir savaşım olduğuna karar verdi. Ancak aradan geçen iki yılın ardından, Çang Kay-Şek bozguna uğradı ve Tayvan adasına kaçmak zorunda kaldı. Akabinde 1949 yılında Mao, Beijing'de Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etti¨ (McMahon, 2003, s. 63, 64). Komünist Çin, aralarında yaşanan güven problemlerine karşın Sovyetler Birliği Kampında yer almayı seçti.

Japonya ise, Çin'de ve Kore'de yaşanan komünist yapılanlamaların ve nihayetinde başa geçen komünist yönetimlerin ardından, ABD ile yakınlaşmaya başladı. Öyle ki, yaşanan işgaller, atılan atom bombaları ve yaşanan acılar geride bırakılıp, komünizme karşı ortak bir tavır sergilemeye başladılar. Elbette bu işbirliğinde, birtakım ekonomik kaygılar da barınmaktaydı.

Aynı dönemlerde, Çinhindi veya Hindiçin adı verilen bölgede ciddi sorunlar yaşanmaktaydı. İkinci Dünya Savaşı bittiğinde Hindiçin (Doğu Hindistan ile Güney Çin arasındaki bölge) bir Fransız sömürgesiydi. Fakat aynı zamanda bölgedeki milliyetçi hareketleri gören Fransızlar, bir Hindiçini Federasyonu'nun parçası olarak bağımsız bir Vietnam'ın kurulmasını kabul etmişlerdi. Bu arada Milliyetçi örgütler içinde en güçlüsü olan Viet Minh'in önderi Ho Şi Minh, aynı zamanda ABD'nin desteğini de alıyordu (Sander, 2007, s. 284,285).

Akabinde Ho Şi Minh, Fransız güçlerle girdiği gerilla savaşını kazandı ve Vietnam Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye bölündü. Ancak Eisenhower yönetimi, antikomünist bir refleks ile bu bölgenin komünist güçlerin etkisi altında kalmaması için ABD etkisini artırmayı planladı. Bu amaçla Güney bölgesine yüklü miktarda yardımlar yapıldı. Minh'in halkta yarattığı olumlu etki bertaraf edilmeye çalışıldı.

Bunun dışında 1954 Cenevre Antlaşması ile birlikte, Vietnam, Çin Hindi'ndeki öteki devletler, Laos ve Kamboçya da bağımsızlıklarına kavuşmuşlardı. Anlaşma gereğince 1956'da uluslararası bir komisyon gözetiminde yapılacak seçimler sonucunda birleşik bir hükümet kurulması kararlaştırıldı. Ancak anlaşmayı onaylamayı geciktiren Güney Vietnam, ABD desteğine dayanarak seçimlere karşı çıkmaya başladı ve birleşmeyi imkansız hale getirdi (Şimşek, 2008, s. 313). ABD, bu gelişmeler esnasında hem algı yönetimi çalışmalarının hem de propaganda faaliyetlerinin bir parçası olarak CIA'yi devreye sokmuştur. Bilhassa siyasi gelişmeleri manipüle etme aracı olarak CIA, çok önemli görevler üstlenmiştir.

¨Vietnam, Amerikan ideolojisinin yayılma alanı olma yönünde önemli bir yere sahiptir. 1955'den 1961'e kadar Amerika, Güney Vietnam'a bir milyar dolar ekonomik ve askeri yardımda bulunmuştur. ABD'nin Vietnam'a yardım etmesi, hiç kuşkusuz Çin tehdidini engellemeye yöneliktir. Bundaki amaç ise Komünist Çin'i anakaraya hapsetmek ve böylece Pasifik Okyanusu'na çıkmasını engellemekti¨ (Erkan, 2010, s.192). Güney Vietnam nasıl ABD'nin kontrolü altına girdiyse, aynı şekilde Kuzey Vietnam da Çin etkisi altındaydı.

Buna paralel olarak, Chomsky'e (2000) göre, 1954 tarihli Cenevre Sözleşmeleri hiçe sayılarak Güney Vietnam'da Latin Amerika tarzı bir terör devleti kurulmuş; ardından devlet terörizmi kendi halkını kontrol altında tutamaz hale gelmiştir. Devamında da Güney Vietnam'ın savunulması bahanesiyle, ABD tarafından bir savaş başlatılmıştır.

Ancak şunu belirtmek gerekir ki, en başta Ho Şi Minh yanlısı bir tavır sergileyen ve ayaklanmalara destek veren ABD'nin, tam tersi şekilde davranmasının en büyük sebebi, ABD dış politikasında, ilerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alınacak olan diplomat George F. Kennan'ın antikomünist fikirlerinin etkisiyle oluşan değişimlerdir. Öteden beri komünizme sempati duymayan ABD, Kennan'ın fikirleri ile Çevreleme Politikasını birleştirince, Hindiçin'de gerçekleşen olaylara farklı bir gözlükten bakmaya başlamıştır. Dolayısıyla, başta ABD'ye bir isyan ve ayaklanma olarak gözüken Viet Minh, kısa bir zaman sonra bu strateji ve

politikaların etkisiyle komünist yapılanma olarak göze batmıştır. Çünkü Çinhindi bölgesini de kapsayan çevreleme politikasının önünde ciddi bir engel teşkil etme potansiyeli barındırmıştır.

Bu arada ¨ABD tarafından desteklenen Ngo Dinh Diem, Ekim 1955'te Vietnam Cumhuriyeti'ni kurdu ve cumhurbaşkanı oldu. Temmuz ayına gelindiğinde ise seçim yapılmayacağını, Kuzey Vietnam'da Minh'e karşı muhalefet çıkaracak özgürlüğün bulunmadığını söyledi. Buna karşılık Minh, güneyde gerilla savaşı ve komünist kadrolar yetiştirmeye başladı. ABD, Diem'i desteklemeyi sürdürdü. Fransa yenilgisinden ders alamayan ABD Eisenhower yönetimi, Vietnam'da yükü omuzlamaya başlamıştı¨ (Sander, 2007, s. 290). Kuşkusuz Minh, eğer seçimler yapılmış olsaydı galip gelecekti ve bu durum Amerika Birleşik Devletleri'nin planları dışında bir ortam doğuracaktı. Fakat akabinde başlayan savaş, çok daha kötü bir ortamın habercisiydi.

"Kurtarıcı" gibi güllerle karşılanacakları söylenen ABD askerleri, daha önce Fransız ve Japonlara karşı ayaklanmış olan halkın direnciyle karşılaştı. Trajik, kanlı ve uzun Vietnam Savaşı böyle doğdu. Bir milyondan fazla sayıda kişi can verdi. Sığınaklar basıldı, halk helikopterlerle tarandı. Her komutan, terfi için artan ölü sayısı verme yarışındaydı. Bunları çok iyi bilen ABD yönetimi de soruna baktıkça ancak kendi siyasal geleceğini, bir sonraki seçimi düşünüyordu. Aldatmacayı milyonların kanı pahasına sürdürdü ve tırmandırdı. Vietnam'a atılan bombalar 640 Hiroşima atom bombasına eşitti (Ataöv, 2013).

Genel olarak bakıldığında, dış politika uzmanlarının gözünde Vietnam Savaşı'nın uluslararası önemi büyüktür. Savaş, Amerikan toplumunda derin etkiler bırakmıştır. Nixon, barışı savunmasına karşın ABD savaştan yıpranmış bir şekilde çıkmıştır. Vietnam meselesi Nixon'un başkanlığının sona ermesine neden olmuştur (Erkan, 2010, s.192). ABD'nin savaş kararı almasında yukarıda da belirtildiği gibi değişen dış politika anlayışının büyük bir etkisi vardır. Ancak savaşın ödettiği bedeller siviller açısından da askerler açısından da oldukça ağır olmuştur.

Vietnam Savaşı, politik ve askeri öneminin yanında kitle iletişim araçlarının kullanımı açısından önem teşkil etmektedir. Çünkü gazete ve televizyonlar, savaşın topluma aktarılması ve anlatılması rolünü üstlenmiştir. Ancak savaşın masum insanlar üzerinde yarattığı yıkım ve felaketler de haberleştirilince, ABD kamuoyunda Vietnam Savaşı'na karşı büyük bir tepki oluşmuştur. Hatta bu savaştan sonra ABD, savaş muhabirlerinin serbestçe çatışma bölgelerinde haber yapmalarını yasaklamış, yerine *İliştirilmiş Gazetecilik* ismi verilen uygulamayı devreye

sokmuştur. Bu uygulamaya göre savaş muhabirleri bir sözleşmeye tabi tutulmakta ve belli kurallar çerçevesinde haber yapabilmektedir. Bu kurallar kuşkusuz ordu ve hükümet tarafından belirlenmekte ve amaç savaşın istenen tek bir yüzünü kamuoyuna sunmaktır.

Savaşta görev yapan muhabirlere çok önemli görevler düştüğünü ifade eden ABD'nin önemli televizyoncularından Walter Cronkite; stüdyodan kalkıp Vietnam'a gittiğinde çok farklı şeylerle karşılaştığını ve haberlerini öyle yaptığını söylemiştir:

'*Biz ABD'den savaşı tek yanlı izliyormuşuz. Durum burada tamamen farklı. Vietkong öyle sanıldığı gibi komünist uşağı bir çete değil. Burada neredeyse halkın tümü onları destekliyor. Bizim gençlerimiz de ülkelerinden binlerce kilometre uzaklıkta, amacını bilmedikleri bir savaş uğruna canlarını veriyor'* (Çubukçu, 2005, s. 33).

Savaşın başında, gazetecilerin akreditasyon sistemi çerçevesinde savaş alanında birliklerle birlikte yer değiştirmeleri ve seyahat etmeleri serbesttir. Hatta ulaşımları ABD ordusu tarafından sağlanmış ve desteklenmiştir. Bu nedenle Vietnam Savaşı savaş alanında basın özgürlüğünün en ileri seviyede uygulandığı savaştır. Ancak 1968 yılında başlatılan Tet saldırısından sonra, savaşın kazanılamayacağı görüşü oldukça yaygınlaşmıştır. Devamında, ABD kamuoyunda savaşa karşı tepkiler dile getirilmeye başlanmış ve savaşın kazanılamayacağı görüşü yaygınlaşmıştır. ABD medyası da savaşı desteklemekten vazgeçerek neredeyse savaş karşıtı bir tutum sergilemeye başlamıştır (İlhan & Dirik, 2011, s. 65).

'Vietnam ve Komünizm' başlığı ile yapılan aramalarda çıkan haberler analiz edildiğinde, *The Washington Post* gazetesinde iki farklı tür habere rastlandığı görülmektedir. Aşağıda yer alan haber başlığı örneklerinde olduğu gibi, Amerika'nın Vietnam'daki rolüne ve varlığına görece eleştirel bir yaklaşım getirilmiş olduğuna şahit olmak mümkündür.

> **Başlık:** "The Issues Underlying U.S. Role in Vietnam" / "Amerika'nın Vietnam Savaş'ındaki Rolüne Dayalı Sorunlar", 1965.
>
> **Başlık**: "Vietnamese War Tarnishes U.S. Image in Eastern Europe" / "Vietnam Savaşı, ABD'nin Doğu Avrupa'daki İmajını Bozuyor", 1976.
>
> **Haber Girişi**: "*Midway in this tour of Eastern Europe to report on the state of communism in the 50th year of Bolshevik power, it is time to note the impact of Vietnam here. The war is having a visible effect on internal Communist politics*" / "Bolşevik iktidarın 50. yılında komünizmin durumu hakkında bir rapor hazırlamak için Doğu Avrupa'daki bu gezinin ortasında, Vietnam'ın etkisini not etmenin tam zamanı. Savaş, komünist iç politikada görünür bir etkiye sahip".

Başlık: "Communist Bloc Is Only A Bystander in Vietnam" / "Komünist Blok, Vietnam'da Sadece bir Gizem", 1970.

Haber Girişi: "*The division of Germany and Korea into two "nations" with different social systems is regarded today as natural. Each victorious army took possession of its zone of occupation and competing regimes were established*." (Almanya ve Kore'nin farklı toplumsal sistemler içeren iki "ulus" halinde bölünmesi, bugün doğal kabul edilmektedir. Zafer dolu her ordu işgal bölgesine girdi ve birbiriyle yarışan rejimler kuruldu).

Başlık: "Hilsman Says U.S. Could Win War, Lose Vietnam" / "Hilsman: ABD Savaşı Kazanabilir, Vietnam'ı Kaybedebilir", 1967.

Başlık: "Negative Gains in Vietnam" / "Vietnam'da Olumsuz Kazançlar", 1970.

Başlık: "The 'Lessons' Of Vietnam" / "Vietnam'ın 'Dersleri'", 1975.

Haber Girişi: "*It was not long after the Korean war ended in 1953 that the Vietnam war began heating up*." / "1953'te Kore savaşının bitmesinden kısa bir süre sonra, Vietnam savaşı ilk siyallerini vermeye başlamıştı".

Örneklerde de görüldüğü gibi, savaşa destek veren antikomünist ve hakim bakış açısının yanında, keskin eleştiriler getirmiş olmasa da, yaşananlara farklı bir bakış açısıyla bakan haberler de *The Washington Post* gazetesinin yayımlarında yerini almıştır. Savaş'ın olası olumsuz sonuçlarına, kayıplara ve hem bölgede hem de genel olarak yaşanan sorunlara değinilmiştir. Belki burada Amerikan basının yine görece bağımsız tavrına gönderme yapmak doğru olacaktır. Medyanın toplumsal gerçekliğin inşasında oynadığı önemli rol, bu tip küresel olaylarda daha da fazla önem kazanmaktadır.

Dolayısıyla, incelenen örnekler üzerinden denebilir ki, haber başlıkları, Vietnam Savaşı ile ilgili olarak kesin bir ideolojik konumlanmaya sahip değildir. Daha önceki haber örneklerinde onaylanan ve kastedilen birtakım kalıp yargıların dışına çıkılmış olduğu söylenebilir. Bağlamsal analiz yapıldığında da, her ne kadar metnin üreticisi olan *The Washington Post* genel olarak egemen ideolojinin savunuculuğunu yapıyor olsa da, yukarıda yer alan örnekler, alışılagelmiş bağlamın dışına çıkmıştır.

Fakat ABD yönetimi, elbette sıcak savaşın yanı sıra, psikolojik savaşın çalışmalarını da yürütmüştür. 1953 yılında kurulmuş olan USIA sadece yurtdışı propaganda faaliyetlerinden sorumlu olmuştur. Fakat amaca ulaşmak için sadece propaganda yöntemleri kullanılmamıştır. İran'da, Guetamala'da Kongo Cumhuriyeti'nde ABD eliyle yapılan örtük operasyonlar da yankı uyandırmıştır (Öymen, 2014, s. 276,277). Bu operasyonlar, ABD'nin Sovyetler Birliği'ne

vermek istediği göz dağı olarak da nitelendirilebilir, benimsediği emperyalist dış politika anlayışının uzantısı olarak da yorumlanabilir. Ama her iki şekilde de, ülkeleri komünist yapılanmalardan ve Sovyetler Birliği'nin uydusu olma tehlikesinden uzak tutma ve aynı zamanda ABD'nin daha kolay manipüle edebileceği yönetimleri başa getirme amacını barındırmaktadır.

Dolayısıyla Amerika, Vietnam Savaşı'nda da bu psikolojik savaşı sürdürme yollarından biri olan haber söylemini, karşıt seslere rağmen kullanmaya da devam etmiştir. Bu amaca uygun şekilde tasarlanan ve yayımlanan haberler de, çoğunlukla Amerika'nın antikomünist dünya hayaline hizmet eder niteliklere sahip olmuştur.

Başlık: "U.S. Isn't Getting Tired in Vietnam" / "ABD, Vietnam'da Yorulmuyor Mu?", 1966.

Başlık: "Hanoi's Communism" / "Hanoi Komünizmi", 1972.

Haber Girişi: "*One of the most outspoken -- and unpleasant -- men I have met here in Hanoi is Hong Chuong, the editor of Hoc Tap, the theoretical journal of the north Vietnamese Communist Party. In hopes of gauging the effect of President Nixon's recent visits to Moscow and Peking, I asked him how he compared communism Vietnam with communism in Russia and China*." / "Burada Hanoi'de tanıştığım en açık sözlü ve antipatik erkeklerden biri, kuzey Vietnam Komünist Partisi dergisi Hoc Tap'ın editörü Hong Chuong. Başkan Nixon'ın Moskova ve Pekin'e yaptığı son ziyaretlerin etkisini ölçmek umuduyla kendisine Vietnam ve komünizmi Rusya ve Çin'deki komünizmle nasıl karşılaştırdığını sordum".

Başlık: "Liberty in Vietnam" / "Vietnam'da Özgürlük", 1956.

Haber Girişi: "*As the leader of South Vietnam's largest organized nationalist, anti-Communist party and a veteran of that country's struggle against both colonialism and communism.*" / "Güney Vietnam'ın örgütlü en büyük milliyetçi, anti-Komünist partisinin lideri, ülkede hem sömürgecilik hem de komünizme karşı mücadele ediyor".

Başlık: "Anti-Communism: 'The Price of Friendly Relations'? / "Antikomünizm: Arkadaşça İlişkilerin Bedeli mi? ",1975.

Başlık: "Unity of Reds Is Shattered, Kennan Says" / "Kennan'a göre, Kızıllar'ın Birliği Parçalandı", 1967.

Haber Girişi: "*Communist unity is now shattered beyond repair and there is an opportunity for "greatly exciting" steps in American-Soviet relations, former Ambassador George F. Kennan said yesterday*." / "Eski Büyükelçi George F. Kennan dün yaptığı açıklamada, komünist birlik artık onarılamayacak kadar parçalanıyor ve Amerikan-Sovyet ilişkilerinde "heyecan verici" adımlar atma fırsatı var, dedi".

Başlık: "Vietnam Continues as No.1 Problem" / "Vietnam, 1. Sorun Olmaya Devam Ediyor", 1965.

Haber Girişi: "*For the second consecutive month, international problems --especially Vietnam--overshadow all domestic problems as the number one concern of the American people.*" / "Ard arda ikinci ayda, uluslararası sorunlar, özellikle de Vietnam Amerikan halkının bir numaralı kaygısı olarak tüm iç sorunlara gölge düşürüyor".

Başlık: "Kennedy in Tanzania Defends U.S. War Role" / "Kennedy, Tanzanya'da ABD'nin Savaştaki Rolünü Savundu", 1966.

Haber Girişi: "*Robert F. Kennedy today defended America's Vietnam policy before some of the top men in Tanzania's ruling Party. He said the United States wants the people of South Vietnam to decide their own destiny.*" / "Robert F. Kennedy bugün, Amerika'nın Vietnam politikasını Tanzanya'da iktidardaki Partisi'nin önde gelen bazı kişilerinden önce savundu. ABD, Güney Vietnam halkının kendi kaderini kararlaştırmasını istediğini söyledi".

Başlık: "Trading With the Enemy" / "Düşmanla Ticaret", 1967.

Haber Girişi: "*To Senator Karl Mundt, the Administration's proposal to loosen up East-West trade rules, by treating Soviet bloc countries roughly the same way as other American trading partners, is "nonsense*"." / "Senatör Karl Mundt'a göre, Doğu-Batı ticaret kurallarını gevşetmek için yönetimin, Sovyet bloku ülkelerini kabaca diğer Amerikan ticaret ortaklarıyla aynı şekilde görme önerisi saçmalık".

Bilhassa "Moscow and Vietnam" (Moskova ve Vietnam) başlıklı haberde, direkt olarak Sovyetler Birliği'nin Vietnam ile ilgili planları tasvir edilmiş ve komünizm tehlikesinden açıkça bahsedilmiştir:

'*Anti-emperyalizm şampiyonu olan Sovyet ikiyüzlülüğü, Moskova'nın Vietnam hakkında Cenevre konferansında vermiş olduğu son öneriyle de kanıtlandı. Aslında Moskova, seçim yoluyla, Vietnam Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını yok etmek ve halkını Komünist esarete götürmek istiyor*' (Moscow and Vietnam, The Washington Post, 23.03.1956, s.20.)

Bir başka haberde ise, Vietnam'da Diem hükümetinin yapmakta olduğu iddia edilen zulümler ön plana çıkartılmıştır:

'*Vietnam raporları, Diem hükümetinde rahatsız edici miktarda otoriterlik olduğunu söylüyor. Örneğin İngiliz gazeteleri, siyasi eleştirilerin bastırılması, komünist olmayan bazı muhalefet partilerinin sanal olarak yasaklanması, basının sıkı sansür ve kontrolü ve siyasi mahkumların hapsedilmesi hikayeleriyle dolu*' (Oppression in Vietnam, The Washington Post, 24.01.1956, s.20).

Haber başlıklarının ve haber girişlerinin analizleri yapıldığında, sözcük seçimlerinde açıkça bir hedef güdülmüş olduğu görülmektedir. 'Vietnam'da Zulüm, Kızılların Birliği, sorun, savunma, düşman, Sovyet ikiyüzlülüğü' gibi tamlamalar ve kelimelerle Vietnam Savaşı, okurların gözünde aklanmaya ve haklı çıkartılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde yayımlanmış olan haberlerin birbiriyle etkileşimsel manada yaratmış olduğu atmosfer, genel olarak ABD basınında görülmeyen bazı özellikler taşımaktadır. Öyle ki, savaşın gerçek yüzünü ortaya çıkartan muhabirler ve bu amaçla yapılmış olan yayınlar bir yanda, hakim ideolojiyi savunmada ısrarlı ve gerçekleri bir perde gibi örtmek için haberi kullanan muhabir ve editörler bir diğer yanda durmuştur. Fakat *The Washington Post*'un yukarıda yer alan haber başlıkları savaşın iktidar gözüyle topluma gösterilmeye çalışılan yüzü oluğu için, bağlamsal analizinde de antikomünist zeminde uygunluk göstermiş olduğu belirtmek gerekmektedir.

Vietnam Savaşı, Amerika'nın propaganda çalışmalarının ağırlık merkezlerinden birini bu ülkeye yönlendirmiştir. O dönemde ABD Ortak Kamu İşleri Ofisi kurulmuştur. Ofisin başlıca görevi, Vietnam'da bir psikolojik savaş yönetmek olmuştur. USIA'nın yurtdışındaki toplam personelinin %10'u Vietnam'da görevlendirilmiştir. Propaganda teşkilatı, oradaki savaşı özgür bir ülkenin komünist ayaklanmacılara karşı savunması gibi tanıtmaya çalışmış ama başarısı sınırlı kalmıştır (Öymen, 2014, s. 282). Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi, savaş muhabirlerinin bir kısmının yayınladığı haberler, Amerikan propagandasında anlatılanların tam tersini göstermiştir. Dolayısıyla ABD, Vietnam'da girdiği hem sıcak hem de psikolojik savaştan mağlup çıkmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam Savaşı süresince haberi propaganda aracı olarak kullanmasının yanında, Amerikan hükümetinin halkı yanıltıcı, gerçek dışı bilgiler vermiş olduğu da gazeteci Daniel Ellsberg tarafından yayımlanan Pentagon Belgeleri'nde ortaya çıkmıştır. Bu belgeler, ABD'deki halka açık kütüphanelerde de araştırmaya açıktır.

18 Haziran 1971'de The Washington Post'da yayımlamaya başlayan belgeler, savcının bu yayınları durdurma talebi mahkeme tarafından reddedilince, 15 gazetede daha yayımlanmıştır. Pentagon belgelerinde, Başkan Johnson'un Kongre'ye ve topluma savaş ile ilgili gerçekdışı bilgiler vermiş olduğu, ayrıca Güney Vietnam'ın ayrı bir devlet olarak ortaya çıkartılmasının da Amerika'nın yapmış olduğu bir çalışma olduğu açıklanmıştır (Sirmen, 2013).

Bu noktada, Amerikan hükümetinin Soğuk Savaş döneminde başlatıp yürüttüğü ve hatta çoğu ülkeyi etkilediği dönem içerisinde, ABD yargısının duruşu da değinilmesi gereken bir

hususdur. Amerikan yargısı içinde var olan özgürlükleri savunan ve basın özgürlüğüne saygı duyan duruş, Pentagon ve diğer belgelerin geç de olsa toplumu aydınlatmasını ve kamuoyu yaratmasını mümkün kılmıştır.

Fakat Chomsky'e (2006) göre de, ABD ve Amerikan basını Amerika'nın savaştaki rolüne takdir bulmaya devam etmiş ve adeta kurban rolünü üstlenmiştir. New York Times'ın dış politika yorumcusu Leslie Gelb, ″Amerikalıları öldürmüş oldukları için″ Vietnam'ı yasadışı olarak sınıflandırmayı meşru göstermiş; genel olarak Amerikan basınında ABD yapımı Güney Vietnam'ın başka birisinin saldırısına karşı korunduğu görüşü de peşinen benimsenmiştir.

Bu psikolojik savaşın yanında, ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki gerilimi artıran nükleer silahlar sorunu söz konusu olmuştur. Fakat aslında her iki tarafın da nükleer bir savaş çıkması ihtimalinden çekinmiş olduğu iddia edilmektedir. Ancak yine de, bilhassa nükleer silahların etkinliği bakımından liderliği koruyan ABD, bu durumu gözdağı verme amacıyla kullanmıştır. Ciddi ekonomik masraflara yol açan silahlanma yarışı, ilerleyen yıllarda Sovyet ekonomisi için de kırılma noktalarından biri olmuştur.

1950 yılında yapılan Başkanlık Basın Konferansı'nda Truman'ın şu ifadeleri aslında Soğuk Savaş'ın ilerleyen senelerdeki gündem maddesinin ″nükleer silahlar″ olacağı yönündeki iddiayı kuvvetlendirmiştir:

> *Başkan Truman: Askeri durumun icap ettirdiklerini yerine getirmek için, bugüne kadar yaptığımız gibi, gereken tüm adımları atacağız.*
> *Muhabir: Buna Atom bombası da dahil mi?*
> *Başkan Truman: Sahip olduğumuz her silah dahil...Cephedeki komutan, her zaman olduğu gibi, silahların kullanımından sorumlu olacak* (Gaddis, 2015, s. 51)

2.1.5. Füze Krizi

Yumuşama dönemi, her ne kadar tarih derslerinde Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği arasındaki gerilimin azaldığı ve işbirliğinin esas alınmaya başlandığı bir dönem olarak tanımlansa da, bu süreçte iki ülke arasında yaşanmış olan olaylar, ilişkilerin pek de uzun süreli olarak olumlu yöne evrilmediğini kanıtlar niteliktedir.

Çünkü John F. Kennedy dönemine gelindiğinde, Amerika ile Sovyetler Birliği arasındaki gerilim yeniden hararetlenmiştir. Domuzlar Körfezi çıkartmasını Eisenhower'dan devralan

Kennedy, bu süreçte yaşananlardan duyduğu tedirginliğin üzerine 16 Ekim 1962 tarihinde, Ulusal Güvenlik Danışmanı Bundy'nin gösterdiği, Küba üzerinde uçan U-2 uçakları tarafından yüksek irtifada çekilen fotoğraflar ile yüzyüze gelmiştir. Fotoğraflarda görünen tablo, Sovyetler Birliği askerlerinin gizli ve acele bir şekilde orta menzilli nükleer başlık taşıyan füzeleri Küba'ya yerleştirmeleri olmuştur (May, 2013). Esasında Küba, Domuzlar Körfezi çıkartması sırasında ABD'nin CIA ile işbirliği içerisinde yaptığı işgallere karşı Sovyetler Birliği'nden yardım ve destek almıştır.

Dünyayı nükleer bir savaşa çok fazla yaklaştırmış olması sebebiyle, Küba krizinin Yumuşama Dönemi içerisinde önemli bir yeri vardır. Ancak bir başka önemli tarafı da, krize Türkiye'nin dahil olmuş olmasıdır. Türkiye'ye Amerika tarafından yerleştirilen füzeler, Türk kamuoyuna Amerika ile müttefikliğin bir gereği olarak yansıtılmış, gerçekler ise, krizin patlak vermesinden çok sonra ortaya çıkmıştır.

¨Ekim 1959 ABD-Türkiye anlaşması uyarınca İzmir-Çiğli'de konuşlandırılan orta menzilli 15 Jüpiter füzesi, gerek Küba bunalımının patlak vermesinde gerek çözümlenmesinde önemli bir etken olarak gündeme gelmiştir. Sovyetlerin Küba'ya füze konuşlandırma kararının ana nedeni değilse de önemli nedenlerinden biri olarak Türkiye'ye yerleştirilen bu füzeler gösterilmektedir. Küba'ya füze konuşlandırma kararının arkasında ABD'nin Küba'yı işgalini önleme kaygısı ve SSCB'nin nükleer vuruş kapasitesini artırma amacı da iki önde gelen sebep olmuştur¨ (Sever, 1997, s. 648). Yani temelde yine iki kutbun birbirine karşı önlem alma ve güç yarışı ön plana çıkmıştır. Fakat Türkiye'nin, bu iki güç arasındaki gerilim hattında kalmış olması da tedirgin edici bir durum oluşturmuştur.

¨Sovyetlerin 1957 yılında uzaya gönderdikleri Sputnikler (yapay uydulara verilen ad), ABD'yi tedirgin etmiş ve bunun sonucunda Başkan Eisenhower Avrupa'ya Amerikan yapımı orta menzilli füzeler yerleştirilmesini önermiştir. Bu öneri NATO tarafından kabul edilmiş ancak iş füzelerin yerleştirilmesine gelince çoğu NATO üyesi ülke Sovyetlerin hedefi olmak istemediği için buna yanaşmamıştır. Razı olan İngiltere, İtalya ve Türkiye'ye jüpiter füzeleri yerleştirilmiştir¨ (Merih, 2006, s. 245).

Fakat kamuoyundan gizlenen bu karar, Türkiye'yi Sovyetler Birliği karşısında zor bir duruma sokmuştur. Her ne kadar yumuşama dönemi olarak anılmış olsa da, bir kıvılcımla gerginliğin en üst noktaya çıkabileceğine ve elbette basının, olayı sunuş şekline örnek bir olay olarak Füze Krizi, analize değerdir. Kuşkusuz, haber dilinde tamamen yorumdan uzak bir örnek

bulabilmek çok zordur. Çünkü dilin kendisi, halihazırda içinde birçok bakış açısını ve dünya görüşünü barındırmaktadır. Ancak söz konusu olan haber aracılığıyla toplumu aydınlatmak olduğunda, haber metinlerinin analiz edilmesi gerekliliği daha da artmaktadır.

¨ABD tehdidine rağmen Sovyetler Birliği füzeleri yerleştirmeye devam etmiş, bunun üzerine ABD de Küba'yı abluka altına almıştır. İki büyük devlet karşı karşıya gelmiştir. Fakat tam nükleer bir savaşın eşiğine gelinmişken, ABD Sovyet Füzelerinin geri çekilmesi karşılığında Küba'yı işgal etmeyeceğini açıklamıştır. Bir süre sonra Türkiye'den Jüpiterleri çekmeyi de kabul etmiştir. Füzeler sorunu, tek yanlı ve ABD'ye bağımlı bir politika izlemenin sakıncalarını ortaya çıkarmıştır¨ (Akalın, 2011, s. 102). Aslında bu durum, Türkiye'nin ABD yanlısı politikasının ilk tehlikeli sonuçlarından sadece biridir. Soğuk Savaş'ın ise sayısız ve bitimine dek dönem dönem baş gösteren krizlerinden neredeyse en tedirgin edici olanıdır. Aynı zamanda, ABD'nin Sovyetler Birliği ile yapmış olduğu füze pazarlığından Türkiye'nin uzun bir zaman sonra haberi olmuştur.

The Washington Post gazetesinde krizin ilk ayında Füze Krizi başlığı ile çıkan haberlerden örnekler, yaşanan gerilimin Amerika tarafından kamuoyuna nasıl yansıtılmaya çalışıldığını daha net ortaya çıkartmaktadır.

> **Başlık:** "Castro Disillusioned by Missile Crisis", / "Füze Krizi, Castro'yu Hayal Kırıklığına Uğrattı", 1962.
>
> **Haber Girişi:** "*Although Cuban Premier Fidel Castro basked in a new sense of security after he had thrown himself into Russia's arms, his fear of Soviet unreliability returned after the missile crisis of October 1962*." / "Küba Devlet Başkanı Fidel Castro, Rusya'nın kollarına atıldığından beri güvende hissetmesine rağmen, Ekim 1962'deki füze krizinden sonra Sovyet güvenirliliği korkusu geri döndü".
>
> **Başlık:** "Reds Speed Buildup of Isle Bases" / "Kızılların Isle Uçak Gemilerinin Hız Tespiti", 1962.
>
> **Haber Girişi:** "*The crisis brought on by Soviet missiles in Cuba took on a graver aspect yesterday, and it appeared that the United States might be considering some action beyond its blockade of the Communist-ruled island*." / "Küba'daki Sovyet füzeleri krizi dün muazzam bir tavrı ortaya koydu; ABD'nin Komünist adanın ablukasının ötesinde bir şeyler düşündüğü anlaşıldı".
>
> **Başlık:** "U.S. Bars Any Deal On Turkey" / "Amerika, Türkiye Üzerinden Herhangi Bir Anlaşmayı Engelliyor",1962.
>
> **Haber Girişi:** "*In an exchange of letters that had official Washington baffled, President Kennedy told Premier Nikita S. Khrushchev last night that he welcomed the Russian*

dictator's expressed desire for a "prompt solution" of the Cuban crisis." / "Washington'u şaşkına çeviren mektup değişiminde dün gece Başkan Kennedy, Nikita S. Kruşçev'e, Rus diktatörün Küba krizine "hızlı çözüm" isteğini olumlu karşıladığını söyledi".

Başlık: "Prayer Asked as Crisis Abates" / "Kriz Yatışırken, Dua Edilmesi İstendi", 1962.

Haber Girişi: "*At the hour when the Russian offer to dismantle Cuban missile sites was being broadcast Washington ministers were urging prayers for a negotiated settlement of the Cuban crisis.*" / "Rusya'nın Küba'daki füze alanlarını boşaltma teklifini yayınlandığı saatlerde Washington'daki bakanlar, Küba krizinin müzakere edilmiş bir çözümü için dua etmeye çağırdılar".

Başlık: "Castro Lists 'Demands' to Settle Crisis" / "Castro, Krizi Yatıştırmak İçin Taleplerini Sıralıyor", 1962.

Haber Girişi: "*Fidel Castro sought to inject himself into the Soviet-American negotiations to settle the Cuban crisis today by issuing a series of demands to the United States including immediate withdrawal from the huge Guantanamo Naval base."* / "Fidel Castro, bugün Birleşik Devletler'e büyük Guantanamo Deniz Üssü'nden derhal geri çekilmek de dahil olmak üzere bir dizi talep yayınlayarak, Küba krizini çözmek üzere Sovyet-Amerika görüşmelerine kendisini de dahil etmeye çalıştı".

Başlık: "Missile Bases Razed, U.S. Says Soviet Bombers Apparently Remain in Cuba" / "Füze Üsleri Yerle Bir Oldu, ABD, Sovyet Bombacılarının Görünüşe Göre Hala Küba'da Olduğunu Söyledi", 1962.

Haber Girişi: "*The United States announced last night that all known medium-range and intermediate-range missile bases in Cuba have been dismantled and that some of the equipment has left Cuban ports aboard Soviet vessels*." / "ABD, dün gece Küba'daki tüm orta menzilli üslerinin sökülmüş olduğunu ve bazı ekipmanların Küba limanlarındaki Sovyet gemilerine bırakıldığını açıkladı".

Başlık: "Cuba Crisis Destroyed Image of Castro as Latin Savior" / "Küba Krizi, Castro'nun Latin Kurtarıcı İmajını Yok Etti",1962.

Haber Girişi: "*Fidel Castro, whose burning revolutionary appeal once threatened to spread chaos*." / "Ateşli devriminin cazibesinin bir zamanlar kaos yaymakla tehdit ettiği Fidel Castro".

Başlık: "Soviets Show Off 'Missile Killer'in Moscow Parade" / "Sovyetler, Moskova Geçit Töreninde 'Füze Katili' Gösterisi Yaptı", 1962.

Başlık: "Reds Maintain They're Razing Missile Bases" / "Kızıllar, Füze Merkezlerini Yerle Bir Etmeye Devam Ediyorlar", 1962.

Haber Girişi: "*The United States flew a reconnaissance mission over Cuba yesterday while a bitter row appeared to be in the making between Premier Fidel Castro and his*

Soviet supporters." / "Dün, Amerika Birleşik Devletleri Küba üzerinde keşif misyonu gerçekleştirirken, Başbakan Fidel Castro ile Sovyet destekçileri arasında acı satırlar".

Başlık: "Most Cubans Now Opposed to Castro, Reporter Asserts" / "Muhabirin İddiasına Göre, Kübalıların Çoğu Kastro'ya Karşı Çıkıyor", 1962.

Haber Girişi: "*A Turkish newspaperman who was in Havana during the Soviet missile crisis says he believes the whole island is seething with anger against Premier Fidel Castro and the Communist Party*." / "Sovyet füze krizi sırasında Havana'da bulunan bir Türk gazeteci, bütün adanın Premier Fidel Castro ve Komünist Parti'ye karşı öfke duyduğuna inandığını söyledi".

Gazete, krizin yaşanmış olduğu tarihin ardından yapmış olduğu haberlerde, Sovyetler Birliği'ni bombacı, "krizi başlatan, krize neden olan" ülke şeklinde tasvir etmiş ve "Kızıl" tabirini de kullanmayı sürdürmüştür. Dolayısıyla metin analizi anlamında da haber diline yansıyan, bu sözcükler ve benzetmeler üzerinden yaşanan krize dair oluşan toplumsal algıyı, Amerika tarafından istenen yöne çekme çabasıdır. Bu nedenle, krizin hep Sovyetler açısından kötü tarafları ön plana çıkartılıp, Amerika açısından ise sanki bir kurban edilme durumu varmış gibi söylemler benimsenmiştir. Bu duruma en uygun haber örneği de, Amerikalılardan dua etmelerini isteyen Amerikan hükümeti ile ilgili başlık olmuştur. "İnançlı ve masum" Amerikalıların, Sovyet düşmanlığı karşısında tek yapabileceği "dua etmek"tir mesajı ile krizin asıl sebebi gölgelenmiştir.

Etkileşimsel analiz açısından, Sovyetler Birliği'nin dışlanmış olduğu çok açıktır. Bu haber başlığı örneklerinden hareketle, Sovyetler Birliği hakkında, mümkün olduğunca olumsuz ifadeler kullanılmış olduğu, ancak olayla ilgili Amerika hakkındaki detaylara fazla değinilmediği görülmektedir.

Bağlamsal analiz açısından da, metin üreticisinin olayla ilgili gerçeklik algısının Amerikan dış politikası doğrultusunda şekillenmiş olduğu açıktır. Çünkü gazetenin Sovyetler Birliği algısı, antikomünist devlet politikası ile paralel izler taşımaktadır. Örnek haber başlıklarından anlaşılan, *The Washington Post*'un kendini yaşanan olay üzerinden ideolojik bir konuma yerleştirmiş olduğudur.

"*Communists at Home Worry Turk Leaders" (Ülkedeki Komünistler, Türkleri Endişelendiriyor): 'Türkiye'de komünizmin gürültülü sesi gittikçe büyüyor ve güçleniyor'*, The Washington Post, 11.11.1962, s.20.

Kennedy dönemi, yaşanan tüm bu krizlerin yanında, algı yönetimi ve propaganda çalışmaları da tüm hızla devam etmiştir. ABD'nin en genç başkanlarından olan Kennedy, göreve başladığı 1961 yılından itibaren, ilerleyen iki yıl boyunca Truman yönetimine benzer bir strateji izleyerek, basını otosansüre yöneltmeye çalışmıştır. Yaptığı hemen her konuşmada ülkedeki komünizm tehlikesinden bahsedip, basını bu tehlikeyi anlamaya ve kabul etmeye çağırmıştır.

USIA'nın çalışmalarına da büyük önem veren Kennedy, 1963 yılının Kasım ayına kadar 64 basın toplantısı yapmıştır. "*Gizliliği sağlamak için sansür yoluna başvurulmasına kesinlikle taraftar değilim. Ancak düşmanlarımız, ajanlar kullanarak zorlukla elde edecekleri bilgileri basınımızı okuyarak kolayca sağlayabiliyorlar… Gazetecilerden kendi sorumluluklarını bir kere daha değerlendirmelerini, bugünkü tehdidin düzeyini ve niteliğini anlamalarını istiyorum*" (Öymen, 2014, s. 280,281) diyerek, aslında hem satır aralarından hem de açıkça antikomünizm algısının yürütülmesi hususunda basından destek istemiştir. Bu süreçte, farklı bir uygulama olarak Kennedy, basın konferanslarının canlı yayınlanmasına da izin vermiştir. Ancak yürütülen politikalar sebebiyle, Kennedy konferanslarda canlı olarak sorulan sorulardan bile ustalıkla kaçmış ve net cevaplar vermemiştir.

Kennedy'nin konuşmalarında Sovyetler Birliği ve komünizm imgeleri, Nazi tehlikesi ile kıyaslanacak düzeyde tasvir edilmiş ve ABD toplumunda bu algıyı yaratmaya yönelik bir dil kullanılmıştır. Bu dili desteklemesi içinde basına düşen görevlerden sık sık bahsetmek gerekmiştir. Aslında Kennedy'nin basın politikaları her ne kadar zaman zaman gazetecilerle sıcak ilişkiler kurmayı hedeflemiş olsa da, kendinden önceki başkan Eisenhower'ın yönetimi boyunca sürdürmüş olduğu basın-hükümet gerilimini çözecek nitelikte olmamıştır. Gazeteciler, Soğuk Savaş zamanında yaşanan iki kutuplu dünya ile başlayan hükümet gizliliğinin daha da kökleştiğinden şikayet etmişlerdir.

Kennedy, Küba hakkında haberleri değiştirmesi veya yayımlamaması için gazetelere baskı yapmıştır. Daha sonra Soğuk Savaş'ın gereklerini yerine getirmek açısından hükümetle yetersiz biçimde işbirliği yapmasından dolayı cezalandırılan gazeteciler olmuştur. Dahası, Domuzlar Körfezi çıkarmasında da Kennedy'nin gazeteciler açısından itibarı, kendisinin ve astlarının sürekli olarak Amerikan katılımını inkar ettikleri için zarar görmüştür. İstiladan dört gün önce, Kennedy, yapmış olduğu basın toplantılarından birinde, "herhangi bir koşulda ABD silahlı kuvvetleri tarafından Küba'ya müdahale edilmeyecektir" demiştir (May & Zelikow, 2002).

Anlatılanların tam tersi bir tabloyu gözler önüne seren haber, 7 Nisan 1961 yılında The *New York Times* gazetesi tarafından ilk sayfada yayımlanmıştır:

> '*Anti-Castro Units Trained To Fight At Florida Bases; Force There And In Central America Is Reported To Total 5,000 To 6,000 Castro Foes Train Troops In Florida'* (Florida Körfezi'nde Mücadele için Eğitilen Anti-Castro Birlikleri; Orta Amerika'da Toplam 5.000 ila 6.000 arası Castro Düşmanı Florida için Eğitiliyor)

Ancak daha sonrasında, ulusal güvenlik çıkarlarına zarar verebileceği endişesi ile haberin devamı gelmediği gibi, istilanın zamanı da açıklanmamıştır. Haber ilk sayfada yayımlanmış ve haberin başlığı dört sütundan oluşacak şekilde atılmıştır.

1962'deki Küba füze krizi, hükümet ve gazeteciler arasındaki artan güvensizliği adeta perçinlemiştir. Krizdeki birkaç haftalık bir süre zarfında, Kennedy yönetimi haber medyasına sağlanan bilgiler üzerinde sıkı denetimler uygulamış ve bilgi kısıtlamasına gitmiştir. Gazeteci grupları, hükümetin Küba füze krizi sırasında "haber yönetimi" faaliyetlerinin Amerikan demokrasisini zayıflattığını ileri sürmüştür (Davies, 2006, s. 104).

Özetle Füze Krizi ile ilgili yapılan haberlerden anlaşılan, Amerikan Birleşik Devletleri'nin yapmış olduğu müdahale ve gizli uygulamalara komünizm tehlikesini önleme bahanesi ve perdelemesi ile yine meşru zemin kazandırmaya çalışmasıdır. Böyle durumlarda, Soğuk Savaş sembolleri devreye girmekte ve basının da desteğiyle kamuoyunun gücü iktidar tarafına doğru evrilmektedir.

2.1.6. Helsinki Senedi

Yumuşama döneminin ve haliyle Soğuk Savaş'ın son dönemecine yaklaşırken, ekonomik yönden toparlanan Batı Avrupa'nın, sınırlar ve insan hakları konularında birtakım uzlaşmalara varma isteği baş göstermiştir. Helsinki Senedi, Doğu ve Batı arasındaki ilişkilerde yakınlaşma yaratması ve Sovyetler Birliği'nin dağılmaya giden yolda kaderini belirleyen anlaşmalardan birisi olma yönünden önem atfetmektedir.

"1 Ağustos 1975 tarihine gelindiğinde, imzaların atılmasıyla Avrupa güvenlik rejimi doğmuştur. İki blok arasında Avrupa'da güç kullanılmaması anlayışını benimseyen ve Avrupa'da bölünmüşlüğü tanıyan bu rejim, 1970-1984 yılları arasında NATO'da örgütsel statükonun korunmasına yol açmıştır. Müzakereler sırasında savaş sonrası sınırların 'değişmezliği' üzerinde

ısrarla durulmuş, müttefikler, mevcut sınırlan tanımakla ve bunları silah zoruyla değiştirmeme sözü vermekle birlikte, sınır değişikliklerinin barışçı yollardan gerçekleşebileceğini Doğu bloğuna kabul ettirmiştir" (Doğan, 2005, s. 82).

Fakat detant sürecinde, Sovyetler Birliği ile girilen bu anlaşma ve işbirliği çalışmaları, ABD'deki bürokratlardan bazılarını rahatsız etmiştir. Soğuk Savaşın ilk senelerinde hüküm süren aşırı antikomünist ve radikal boyutlara varan Sovyet karşıtı tutum ağırlığını yitirmiş olsa da, iki kutup arasındaki üstünlük kurma yarışı devam etmiştir. Dolayısıyla, Sovyetler ile anlaşma aşamasında olmak, fikir birliğine varmak ve orta yol bulunmaya çalışılması ABD tarafında güç kaybı olarak algılanmıştır.

¨Senedin Sovyetler Birliği'ni rahatsız eden kısmı ise, İnsan Hakları ve Kişisel Özgürlükler ile ilgili olan insani boyutu olmuştur. Senedin 7. ilkesinde *insan hak ve özgürlüklerinin, düşünce ve inanç özgürlükleri dahil, hiçbir ırk, renk, dil ve din ayrımı yapılmaksızın korunacağını* ifade etmektedir¨ (Civelek, 2006, s. 19).

McMahon'a (2003) göre de, daha fazla konuşma ve bilgi özgürlüğü, seyahat hakkı bu sepetin önemli noktaları olmuştur. Sovyet liderler sınırların resmi olarak tanınması ve arzu ettikleri gibi ticari akışın artması karşılığında üçüncü sepeti tatsız da olsa kabul etmişlerdir.

Öte yandan, sınırların ihlal edilmemesi, özgürlükler ve iç işlerine müdahale edilmemesi gibi yukarıda belirtilen Helsinki Senedi maddeleri, Doğu Avrupa ülkelerinde önemli bir akımın ve ideolojinin etkisini ciddi anlamda artırmıştır. Bu ideoloji, "milliyetçiliktir". Dolayısıyla, Sovyetler Birliği içerisinde yer alan ülkeler, zaman içerisinde dağılmanın sinyallerini vermeye başlayacaklardır. 1985 yılı itibariyle göreve gelen Gorbaçov ile bu sinyallerin kuvvetlendiği görülecek ve Soğuk Savaş başka bir görünüme bürünecektir. Bu nedenle senedin, Sovyetler Birliği'nin siyasi kaderini belirleme yönünde aslında önemli bir rolü olmuştur.

Helsinki Senedi ile ilgili 01.07.1975-01.09.1975 tarihleri arasında *The Washington Post* gazetesinde çıkmış olan haberlerin bir kısmı örnek olarak analiz edildiğinde, ABD'nin Soğuk Savaş ruhunu devam ettirme kaygısı göze çarpmaktadır.

> **Başlık:** "Ford, Kissinger Defend U.S. Presence at Helsinki Meeting" / "Ford, Kissinger, Helsinki Toplantısında ABD Varlığını Savundu", 1975.
>
> **Haber Girişi:** "*President Ford and Secretary of State Henry A. Kissinger yesterday sought to allay criticism of the President's trip to the 35-nation European security*

conference in Helsinki during a 10-day journey that begins today." / "Başkan Ford ve Dışişleri Bakanı Henry A. Kissinger dün, Başkan'ın bugün başlayan 10 günlük ziyaretinde Helsinki'deki 35 ülkenin katıldığı Avrupa güvenlik konferansına yaptığı ziyareti eleştirdiler".

Başlık: "Helsinki Summit: New Era or False Hopes" / "Helsinki Zirvesi: Yeni Bir Çağ veya Yanlış Umutlar", 1975.

Haber Girişi: "*The European Security Conference could mark the beginning of a new era of EastWest cooperation or raise false hopes that will end in dangerous frustration*." / "Avrupa Güvenlik Konferansı, Doğu-Batı işbirliğinin yeni bir döneminin başlangıcı olabilir veya tehlikeli hayal kırıklığıyla sonuçlanıp sahte umutları artırabilir".

Başlık: "The Helsinki Summit: A Diplomatic End to World War II" / "Helsinki Zirvesi: İkinci Dünya Savaşı'na Diplomatik Bir Son", 1975.

Haber Girişi: "*The top political leaders of 35 countries of Europe and North America are scheduled to arrive here Tuesday for an unprecedented European security summit meeting and to endorse formally a declaration that combines acceptance of the division of Europe with pledges of intentions to partially bridge the gap between the peoples of Communist East and nonCommunist West*." / "35 Avrupa ülkesinin ve Kuzey Amerika'nın önde gelen siyasi liderleri, Salı günü eşi benzeri görülmemiş bir Avrupa güvenlik zirvesi toplantısı için biraraya gelip, Avrupa'nın bölünmüşlüğünü Komünist Doğu halkları ve Komünist olmayan Batı şeklinde kısmen köprü kurma vaatleriyle kabul eden bir bildirgeyi onaylamayı planlıyor".

Başlık: "West Sees Summit Benefiting Trade" / "Batı, Zirve'yi, Ticaretten Yararlanma Olarak Görüyor", 1975.

Haber Girişi: "*The West is anticipating significant commercial and political results from the documents being signed by 35 nations in Helsinki this week, Western officials here indicate*." / "Batı'lı yetkililer, Helsinki'de bu hafta 35 ülkenin imzaladığı belgelerin Batı tarafından önemli ticari ve siyasi sonuçlara ulaşacağını öngörüyor".

Başlık: "Pope Paul Praises Helsinki Summit" / "Papa Paul, Helsinki Zirvesi'ni Övdü", 1975.

Haber Girişi: "*Pope Paul VI said today the European security conference summit meeting in Helsinki would help avert a nuclear conflict*." / "Papa 6. Paul, bugün Helsinki'de yapılacak olan Avrupa güvenlik konferansı zirvesi toplantısının nükleer bir çatışmanın önlenmesine yardımcı olacağını söyledi".

Başlık: "The Limits of Detente" / "Detantın Limitleri", 1975.

Başlık: "Turks Reject Ford's Offer of Arms Gift" / "Türkler, Ford'un Hediye Silah Teklifini Reddetti", 1975.

Haber Girişi: "*Turkey turned down an offer by President Ford today of $50 million in emergency military assistance, Secretary of State Henry A. Kissinger said tonight. Turkey's move was clearly designed to demonstrate a hardening of Ankara's anger over the congressional*" / "Dışişleri Bakanı Henry A. Kissinger'ın bugün yapmış olduğu açıklamaya göre, Türkiye, Başkan Ford'un bugün acil askeri yardıma yaptığı 50 milyon dolarlık teklifi geri çevirdi. Türkiye'nin hareketi, Ankara'nın kongre toplantısında öfkesinin sertleşmesini göstermek için açıkça tasarlandı".

Başlık: "Ford Calls Arms Talks 'Encouraging'" / "Ford, Silah Görüşmelerini 'Cesaretlendirici' Buluyor", 1975.

Haber Girişi: "*President Ford reported "encouraging progress" on strategic arms limitation talks with Soviet leader Leonid I. Brezhnev in Helsinki today before arriving in the Romanian capital to a large and enthusiastic welcome*." / "Başkan Ford, bugün Romanya'nın Başkenti'nde coşkuyla karşılanmadan önce Helsinki'de Sovyet lider Leonid I. Brejnev ile yaptığı stratejik silah sınırlaması görüşmelerinde "ilerlemenin cesaretlendirilmesi" gerektiğini söyledi".

Başlık: "Turkey: U.S. Pact Now Dead" / "Türkiye: ABD Paktı Öldü", 1975.

Haber Girişi: "*Declaring that the U.S. Turkish defense agreement "is now dead," Prime Minister Suleiman Demirel reaffirmed today that the United States may not reopen military installations here unless it lifts its arms embargo.*" / "Başbakan Süleyman Demirel, ABD savunma sözleşmesinin "sona erdiğini" açıkça bildirerek, bugün ABD silah ambargosu kaldırmadıkça burada askeri teçhizatları tekrar açamayacağını tekrarladı".

Başlık: "Soviets Tally Their Gains" / "Sovyetler, Kazançlarının Hesabını Tutuyor", 1975.

Haber Girişi: "*If detente is a two-way street, what has the Soviet Union offered in exchange for benefits bestowed by the United States?*" / "Detente iki yönlü bir caddeyse, Birleşik Devletler tarafından sağlanan yardımlar karşılığında Sovyetler Birliği ne önerdi? ".

Başlık: "Kissinger Cautious On Pact" / "Kissinger, Sözleşme Hakkında İhtiyatlı", 1975.

Amerika'nın Helsinki Senedi ile ilgili beklentileri ve tedirginlikleri, yukarıda yer alan haber başlığı örnekleri üzerinden daha iyi anlaşılmaktadır. Metin analizi yapıldığında, hem "yanlış umutlar" hem de "yeni çağ" tamlamaları birarada kullanılmıştır. Dolayısıyla, Amerika'nın zirveye katılırken taşımış olduğu şüpheler ve yanısıra umutlar, haber başlığına yansımıştır. Metnin üreticisi olan gazete yumuşama döneminin sınırları olduğunu belirterek, satır aralarında Sovyetler Birliği'ne mesajlar verirken, bu görüşmelerin Papa tarafından desteklendiğini belirtmeyi de ihmal etmemiştir. Gazetenin, metin analizi açısından dikkat çeken

tarafı, Sovyetlerden "Kızıllar" olarak bahsedilmediğidir. Bu durum, yumuşama döneminin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Etkileşimsel analiz yapıldığında, Amerika'nın Soğuk Savaş ruhunu daha düşük bir tansiyonla da olsa sürdürme isteğinde olduğu, gazetenin de metin üreticisi olarak aynı şekilde hareket etmiş olduğu görülmektedir. Sovyetler'in pakt ile birlikte elde edecekleri kazançları adeta çentik atar gibi saydıkları imasıyla yazılmış olan haber başlığı yine bu yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir. Gazete, hiçbir zaman antikomünist yaklaşımından ödün vermemiş ancak yumuşama döneminin izlerini de hissettirmiştir.

Bağlamsal analiz yapıldığında, metin üreticisi olan The Washington Post'un, yaratmış oldukları Amerikan hegemonyası gerçeğini haber başlıklarına yansıtmış olduğu ve bu algıya uygun şekilde, imza atılan senetle ilgili şüpheleri de haber söylemine entegre etmiş olduğu açıktır. Haber başlıkları ile ifade edilen, Amerikan varlığı ile anlaşmanın önem kazanacağı, yanı sıra, Amerikan şüpheleri ile anlaşmanın önemsizleşeceğidir.

The New York Times gazetesinin Helsinki Senedi ile ilgili 01.07.1975-01.09.1975 tarih aralığında yayımlamış olduğu haberlerin dikkat çekici kısmı, olumsuz bakış açısının açıkça yansıtılmış olmasıdır.

> **Başlık:** "Soviets Invoke Helsinki" / "Sovyetler, Helsinki'ye Yalvarıyor", 1975.
>
> **Haber Girişi:** "*We are beginning to see already how the Soviet Union intends to interpret the principles of the Helsinki conference to promote its own revolutionary objectives even in Western Europe*." / "Sovyetler Birliği'nin, Helsinki konferansının ilkelerini, Batı Avrupa'da bile kendi devrimci hedeflerini desteklemek için nasıl yorumlayacağını görmeye başlıyoruz".
>
> **Başlık:** "Rights in Soviet a Fading Hope" / "Sovyetler Birliği'nde Haklar, Sönen Bir Umut Gibi", 1975.
>
> **Haber Girişi:** "*Hopes that the Soviet Union might take some initiative in carrying out the human rights provisions of the recently signed European security conference declaration have been dissipating since the document was signed two and a half weeks ago.*" / "Yakın tarihte imzalanan Avrupa güvenlik konferans bildirgesinin insan hakları hükümlerinin yerine getirilmesinde Sovyetler Birliği'nin bir girişim başlatması umutları, bildirge iki buçuk hafta önce imzalandığı için dağıldı".
>
> **Başlık:** "Soviet Wary of the Internal Effects of Detente Abroad" / "Sovyetler, Detantın İçte Yarattığı Etkilere Karşı Temkinli", 1975.

Haber Girişi: "*While hopes are expressed in the West that the European security agreement will liberalize some aspects of life in the Soviet Union, there is no evidence here that the leadership intends any relaxation of its tight and pervasive control."* / "Batı'da, Avrupa güvenlik anlaşmasının Sovyetler Birliği'ndeki hayatın bazı yönlerini liberalleştireceği yönündeki umutları ifade edilirken, liderliğin sıkı ve yaygın denetiminin herhangi bir şekilde rahatlamasını amaçladığına dair hiçbir kanıt bulunmuyor".

Başlık: "Cold Peace for Cold War" / "Soğuk Savaş için Soğuk Barış), 1975.

Haber Girişi: "*But what this summit is designed to do is to put an official end to the cold war. For that purpose only a cold peace is required. Cold war doesn't involve battles; cold peace doesn't involve treaties. The question is, can the agreed declaration really achieve its aim? It is worth examining its carefully written clauses with this in mind."* / "Bu zirve, soğuk savaşa resmi bir son vermek için tasarlandı. Bu amaçla sadece soğuk bir barış gerekiyor. Soğuk Savaş savaşları kapsamaz; soğuk barış antlaşmaları içermez. Asıl soru, kabul edilmiş bildiri gerçekten amacına ulaşabilir mi? Dikkatle yazılan hükümlerini akılda tutarak incelemeye değer".

Başlık: "Ford, in Finland, Meets Brezhnev on Arms Issues" / "Ford, Finlandiya'da, Silah Meselelerini Konuşmak Üzere Breznev ile Buluşuyor", 1975.

Haber Girişi: "*President Ford and Leonid Brezhnev, here for the opening of the European security conference, held today what President Ford termed very constructive talks on strategic weapons but reached no specific agreements on means to limit nuclear arms*." / "Avrupa güvenlik konferansının açılması için burada bulunan Başkan Ford ve Leonid Brejnev, bugün Başkan Ford'un yaptığı açıklamaya göre stratejik silahlar konusunda çok yapıcı görüşmeler yaptı ancak nükleer silahları sınırlama araçları üzerinde herhangi bir sözleşme yapılmadı".

Başlık: "Turkey Spurns Arms Offer by Ford to Reopen Bases" / "Türkiye, Üsleri Yeniden Açmak için Ford'un Silah Teklifini Reddetti", 1975.

Haber Girişi: "*Premier Suleyman Demirel of Turkey today rejected a plea from President Ford that here?? open American military bases in Turkey in exchange for a grant of $50 ‑ million in United States weapons*" / "Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel, bugün Başkan Ford'tan bir savunma talebini reddetti mi? ABD silahlarını 50 milyon dolar hibe etmek karşılığında Türkiye'deki Amerikan askeri üslerini açtı".

Başlık: "Life in East Europe Better but Confined" / "Doğu Avrupa'da Hayat Daha İyi ama Kuşatılmış Durumda", 1975.

Haber Girişi: "*In the three decades since World War II, the Soviet ‑ built political barries that for years separated desitute peoples of Eastern Europe from the outside world have evolved into reasonably comfortable confinement*." / "İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana geçen otuz yılda, Doğu Avrupa halklarını yıllarca dış dünyadan ayıran Sovyetler tarafından inşa edilen siyasi bariyerler, oldukça rahat bir şekilde kuşatmaya dönüşmüştür".

Başlık: "Ford and Schmidt Urge Cooperation in Economic Plans"/ "Ford ve Schmidt, Ekonomik Planlarda İşbirliğinde Israrcı", 1975.

Haber Girişi: "*President Ford and Chancellor Helmut Schmidt of West Germany agreed here today that it was "vitally important" that the United States intensify efforts to coordinate economic policy with Western Europe*."/ "Batı Almanya Cumhurbaşkanı Ford ve Şansölye Helmut Schmidt bugün burada Birleşik Devletlerin ekonomik politikaları Batı Avrupa ile koordine etme çabalarını yoğunlaştırmanın "hayati önemi" üzerinde anlaşmaya vardı".

Metin analizi anlamında, başlıklardaki sözcük seçimi ve gramer yapısı, birtakım ipuçları vermektedir. Öncelikle, gazetenin Soğuk Savaş atmosferini yaşatmaya devam eden kelime seçimlerinde bulunmuş olduğu dikkat çekmektedir. "Soğuk Barış", "Kuşatılmış Hayat" ve "Sönen Umutlar" gibi Sovyetler Birliği'ni hedef alan tamlamalar, metin üreticisinin ideolojik konumlandırması hakkında ipucu vermektedir.

Etkileşimsel analiz yapıldığında, Helsinki Senedi'nin imzalanmasında ekonomik kaygıların ön plana çıktığı ve Amerikan hükümetinin söylemlerinin, gazetenin söylemi halini almış olduğu görülmektedir. Amerika'nın Batı Avrupa ile işbirliği içerisinde olduğu ve birlikte hareket edildiği algısı yaratılmaya çalışılmıştır.

Bağlamsal analiz, örnek haber başlıkları üzerinden metin üreticisi olan *The New York Times* gazetesinin, kendini hala Sovyet karşıtı & antikomünist bir konuma yerleştirmiş olduğu ve gerçekleşen olayların da yapılan antlaşmaların da bu bağlam içerisinde değerlendirilmiş olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Dolayısıyla, haber başlıklarındaki söylemin antikomünist bir bağlam içinden çıkma konusunda ipucu barındırmış oldukları ancak bununla birlikte, Soğuk Savaş'ın ilk zamanlarında hissedilen düşmanlık içeren söylemlerden de uzaklaşılmış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, her ne kadar aynı bağlam içerisinde kalınmış olsa da, ideolojinin savunuculuğu, çevresel faktörler ve zaman faktörünün etkisiyle söylemin gücü ve etkisi azalabilmektedir.

Fakat yumuşama sürecine dönmek gerekirse, bu dönemi sekteye uğratan sıkıntıların kaynağını, iki kutup arasındaki birebir ya da karşılıklı yaşanan çekişmeler değil, aksine başka bölgelerde yaşanan olaylara direkt müdahale edilmesi durumu oluşturmuştur. Vietnam Savaşı bu duruma belki de verilebilecek en net ve en tüyler ürperten örneklerden biridir. ABD'nin bazen anında müdahale ettiği, bazen de dolaylı olarak müdahil olduğu olaylarda ya yönetim değişikliklerine ya da devrik liderlere rastlamak mümkündür. Bu noktada ABD'nin yapmış olduğu tüm bu müdahalelere kendi toplumundan aldığı desteği, ancak basın (Soğuk Savaş'in

ilerleyen dönemlerinde televizyonu da ekleyerek genel olarak medya) aracılığıyla yapılan algı yönetimi ve propaganda çalışmaları ile açıklamak mümkündür. Zaman zaman medyanın yanlarında yer almaması durumunda ise (Vietnam Savaşı'nda olduğu gibi), alınan önlemlerle (Havuz Sistemi, ardından İliştirilmiş Gazetecilik gibi) algı yönetimi sürdürülmeye ve basın kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

ABD'nın dış politika uygulmalarına yön veren etmenlerden biri ABD toplumunun tepkisi olsa da, aynı zamanda ABD başkanına yakın bürokratlar da bu konuda önemli bir etmen olmuştur. Bilhassa dış politika kararlarına muhalefet edenlerin sayıca fazla olması, bazı sapmalara ve karar değişikliklerine sebebiyet vermiştir.

Bu durumun bir benzeri de yumuşama döneminde yaşanmıştır. Başkan Gerald Ford, Nixon'dan sonra göreve geldiğinde, Soğuk Savaş'ın iç siyasetini de yönetmek zorunda kalmıştır. Nixon döneminde başlayan detant eleştirisi, Ford'un göreve geldiği senelerde daha da büyümüştür. Hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi partilerdeki muhafazakârları ve bazen de Savunma Sekreteri James Schlesinger gibi Ford'un kendi kabinesinin üyeleri, sürekli olarak detantı eleştirmiştir. İçlerinde Ronald Reagan'ın da yer aldığı bu eleştirmenler, Nixon, Ford ve Kissinger'ın Sovyet tehdidini hafife aldığını iddia etmişlerdir (Miller Center of Public Affairs, Virginia University, 2016). Bu tablodan da açıkça görüleceği gibi, Sovyet tehdidi algısından vazgeçmek istemeyen önemli bir kesim vardır. Çünkü bu kesim, uzlaşma ile elde edeceklerinden fazlasını, yaratılan korku imparatorluğu yoluyla elde edeceklerine uzun yıllar inanmışlardır.

Dolayısıyla, 1975 yılında imzalanan antlaşma ile, Soğuk Savaş'ın artık sonuna yaklaşılmış olduğu izlenimi verilmeye çalışılmış olsa da, halihazırda algı yönetimi sürdürülmeye çalışılan Sovyetler Birliği tehlikesinin devam etmekte olduğu uyarısı da yapılmıştır. Bu noktada önemli olan, senedin kabulü ile tarafların tehdit algısında kökten bir değişim olmadığı ancak, Soğuk Savaş'ın bitişini hızlandıran önemli faktörlerin devreye girmiş olduğudur.

2.1.7. İran Devrimi

Amerika Birleşik Devletleri, Çevreleme Stratejisinin bir uzantısı olarak Sovyetler Birliği'nin etkisi altında kalma ihtimali olan, komünizme sempati duyan ya da sol hareketlerin belirginleşmeye başladığı ülkelere müdahale etmeyi bir gereklilik olarak kabul etmiş; ancak bu müdahaleler kimi zaman geri planda kalarak ya da vekil savaşçılar aracılığıyla olduğu gibi, kimi zaman da gerçek müdahale sebepleri açığa vurulmadan istihbarat örgütlerinin yardımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

İyi örgütlenmiş bir propaganda sisteminde zihinsel yetenekleri pasif hale getirmek ve kitleleri vatansever mesajlar taşıyan sloganlara coşkuyla ve hevesle cevap verecekleri seviyeye indirmek gerekmektedir. İran, bu sürece örnek olarak verilebilecek ülkelerden biridir. Çünkü en başta Başbakan Muhammed Musaddık, ABD ve İngiltere tarafından kullanılan propaganda yöntemleri sayesinde başarıyla "şeytan" ve "düşman" kategorisine geçirilmiş önemli bir isimdir (Chomsky, 1989, s. 283).

Fakat bu kategoriye geçişi sürecinde, Amerikan Basınının hükümete vermiş olduğu desteği es geçmemek gerekmektedir. İran ile, Musaddık ile ve Şah ile ilgili yazılan haberler, makaleler ve çizilen karikatürler Amerikan dış politikası doğrultusunda şekillenmiştir. Kuşkusuz bu dış politikada da çıkarlar ve stratejiler başat bir rol oynamıştır.

1950'lerde İkinci Dünya Savaşı'nı yeni atlatan dünya bu kez de Soğuk Savaş'ı yaşıyordu. Bu sırada İran'da yeni bir başbakan vardı. Geniş halk desteğini arkasına almış olan milliyetçi Başbakan Muhammed Musaddık, Time dergisinin 1951 yılı kapağını "yılın adamı" sıfatıyla süslüyordu ('İran'ın Devrimler Yüzyılı', 2012).

Ancak İran petrolünü millileştirme kararı sonrasında ABD ve İngiltere'nin ortak kararı, Musaddık'ın gitmesi yönündeydi. Yapılan darbeden sonra, Amerikan petrol firmaları, İran petrolünün %40'ına sahip olmaya başladılar. Musaddık, ABD basınında vatansever ve yılın adamı olarak tasvir edilmiş bir portreden kısa süre içinde komünistlere destek veren biri portresine geçiş durumu söz konusuydu. *The New York Times* bu durumu bir haberinde şöyle yorumluyordu*;* "*Zengin kaynaklara sahip az gelişmiş ülkeler, Şah'ın gelişi ile ilgili olarak bedeli ağır bu önemli bir dersi almalılar. Elbette bu İran deneyiminin diğer ülkelerdeki Musaddık'ların yükselişini önleyeceğini düşünmek fazla umut etmek olur ama en azından bu deneyim sayesinde mantıklı ve sağ duyulu liderlerin eli güçlenecektir*" ('Iran's Oil History Story Of Tension' (İran'ın Petrol Tarihinin Gerginlik Hikayesi), The New York Times, 06.08.1954, s.2.).

1953 İran Darbesi, CIA (Merkezi İstihbarat Teşkilatı) ve Amerikan hükümetinin işbirliğini ortaya koyan önemli olaylardan birisidir.[4] Bu işbirliği ve müdahale, 2009 yılında

[4] 'CIA, 1953 İran darbesini düzenlediğini resmen kabul etti', *Hürriyet*, 19 Ağustos 2013. http://www.hurriyet.com.tr/cia-1953-iran-darbesini-duzenledigini-resmen-kabul-etti-24547063 (16 Ekim 2016).

Amerikan eski Başkanı Barack Obama tarafından da açıkça doğrulanmıştır [5].

1953 yılında Mussadık'ın devrimesiyle başlayan olaylar zinciri, 1979 yılında yaşanan devrim ile başka bir yöne evrilmeye başlamıştır. İran, Başbakan Muhammed Musaddık döneminde artan millileştirme projeleri ile dünyanın dikkatini çekmiş; fakat aynı zamanda ABD ve İngiltere'nin ciddi şekilde tepkisine sebep olmuştur. Hem Musaadık'ın devrilmesi hem de seneler sonrasında Şah'ın devrilmesi, yapılan algı yönetimi çalışmaları açısından önem arz etmektedir.

İran çağdaş tarihinde ilk defa bir başbakan Şah'a karşı çıkıp kendi istediklerini yapabilmiştir. Musaddık, 1951'de İran Meclisinde Anglo-Persian Petrol Şirketi'ni millileştirme kararı alınca, halk ve aydınlar büyük coşku yaşamıştır. Ancak öte yandan petrolün millileştirilmesi İngiltere için tam bir felaket anlamına gelmiştir. Çünkü İngiltere'deki her araç, her ev, her fabrika, İran'dan gelen petrole bağımlıdır (Erandaç, 2013). Devamında, tarih sayfalarını kaplayan operasyon ile Mussadık'ın devrilmesi süreci devreye girmiş ve Şah yeniden başa geçmiştir. Bu süreci değerlendirirken elbette Batı'nın, Musaddık'ın ulusalcı politikalarından ve petrol rezervleri ile ilgili millileştirme planlarından duyduğu rahatsızlığı da göz önüne almak gerekmektedir.

The New York Times gazetesinde bu süreç ile ilgili yapılmış olan 19 Ağustos 1953-10 Eylül 1953 tarih aralığındaki haberler analiz edildiğinde ortaya çıkan tablo, Amerikan Müdahalesinin üstü örtülerek, Başbakan Mussadık karşıtı propaganda yapılmış olduğudur.

> **Başlık:** "Left Baghdad in Haste" / "Bağdat'ı Aceleyle Terk Etti", 1953.
>
> **Haber Girişi:** "*The Shah made a hasty unannounced departure from Baghdad by air today for Rome. He and his party boarded a British Overseas Airways Corporation plane at 7 A. M., less than forty-eight hours after their arrival in the Iraqi capital Sunday.*" / Şah, Roma için bugün hava yoluyla Bağdat'tan aceleyle habersiz bir şekilde ayrılmıştı. Şah ve yanındakiler, pazar günü Irak'ın başkentine gelişinden 48 saatten daha az bir süre önce sabah 7.00'da İngiliz Overseas Airways Corporation uçağına bindi".
>
> **Başlık:** "Shah Denounces Mossadegh" / "Şah, Mussadık'ı Kınadı", 1953.
>
> **Haber Girişi:** "*The Shah of Iran declared tonight that Premier Mohammed Mossadegh was an 'evil man'.*" / "İran Şahı, bu akşam Başbakan Muhammed Mossadegh'in "kötü

[5] Cornwell Rupert, 'Watch Barack Obama's 2009 Cairo speech on relations with the Muslim world', *Independent,* 15 Ocak 2017. http://www.independent.co.uk/news/world/americas/barack-obama-2009-cairo-speech-in-full-us-relations-muslim-world-islam-us-president-middle-east-a-a7521851.html (21 Kasım 2017).

bir adam" olduğunu ilan etti".

Başlık: "Mossadegh Quits Teheran Hideout"/ "Musaddık, Tahran'dan Saklanarak Ayrılıyor", 1953.

Haber Girişi: "*Former Premier Mohammed Mossadegh surrendered at 7 o'clock tonight to his successor, Maj. Gen. Fazollah Zahedi. He was accompanied by three of the top aides of his regime.* " / "Eski Başbakan Muhammed Mossadegh, halefi Büyükelçisi Fazollah Zahedi'ye saat 7.00'da teslim oldu. Kendisine döneminin en üst düzey yardımcılarından üçü eşlik etti".

Başlık: "Huge Iranian Debt Laid to Mossadegh" / "Mussadık'a Büyük Borç", 1953.

Haber Girişi: "*The Iranian people were told today that twenty-eight months of leadership by Premier Mohammed Mossadegh, who was deposed last week, had left the nation $210,000,000 in debt. Iran lost at least as much more in oil revenues during the long dispute with Britain over the nationalization issue*." / "Geçen hafta görevinden alınmış olan Başbakan Muhammed Mossadegh'in yönetimde olduğu yirmi sekiz ayda toplum 210 milyon dolarlık borç bıraktığı İran halkına söylendi. İran, kamulaştırma meselesiyle ilgili İngiltere ile arasındaki uzun süren anlaşmazlık sırasında petrol gelirlerinden daha fazla kayba uğradı".

Başlık: "Iran Holds More Reds; Police Seize 55 Tudeh Members and Mossadegh Supporters" / "İran Daha Fazla Kızıl Barındırıyor; Polis 55 Tudeh Üyesini ve Mussadık Destekçisini Tutukladı", 1953.

Haber Girişi: "*Premier Fazlollah Zahedi stepped up his campaign against the Communist Tudeh party today with the arrest of fifty-five of its members and supporters of former Premier Mohammed Mossadegh*." / "Başbakan Fazlollah Zahedi, Komünist Tudeh partisine, partinin elli beş üyesine ve eski Başbakan Mohammed Mossadegh'i destekleyenlere karşı bugün kampanyasını hızlandırdı".

Başlık: "Iran's Communist Tudeh Is Down but Not Out; Party Which Gained Ground Under Mossadegh Has Undercover Forces" / "Iran'ın Komünist Tudeh Partisi Düşüşte ama Bitmiş Değil; Mussadık Zamanında Rağbet Kazanan Partinin Gizli Güçleri Var", 1953.

Haber girişi: "*What actually happened to Anatoli Lavrentiev, Soviet Ambassador to Iran, behind the walls of his summer residence ten miles from Teheran last Monday -- gunshot, poison or germ, an act of desperation or a diplomatic illness -- may never be known*." / "Anatoli Lavrentiev'e (İran'ın Sovyet Büyükelçisi), geçtiğimiz Pazartesi günü Tahran'dan on mil uzaktaki yazlık evinin duvarlarının arkasında ne oldu - silahlı görüntü, zehir veya virüs, çaresizlik ya da diplomatik bir hastalık -- asla anlaşılmayabilir".

Başlık: "New Regime in Iran Opens War On Reds" / "İran'da Yeni Rejim, Kızıllara Savaş Açıyor", 1953.

Haber Girişi: "*Iran's new Premier, Maj. Gen. Fazlollah Zahedi, has opened an offensive against the outlawed Tudeh (Communist) party, which was courted dangerously by his ousted predecessor, Dr. Mohammed Mossadegh, and against*

prominent Iranian fellow-travelers, including a Prince of the nation's former ruling dynasty." / "İran'ın yeni Başbakanı Fazlollah Zahedi, devrik Başbakan Muhammed Mossadegh sonrası tehlike altına giren yasadışı Tudeh (Komünist) partisine ve İranlı hanedan Prensi de dahil olmak üzere tanınmış İranlı dost gezginlere karşı bir saldırı başlattı".

Başlık: "Mossadegh Begins Hunger Strike After Being Shifted to New Prison" / "Mussadık, Hapisane Değişikliğinin Ardından Açlık Grevine Başlıyor", 1953.

Haber Girişi: "*Dr. Mohammed Mossadegh, former Premier of Iran who is facing charges of rebellion against the throne punishable by death, began a hunger strike today and demanded the right to consult a lawyer on the preparation of his will*." / "Taht ayaklanması ile suçlanan İran'ın eski Başbakanı Dr. Mohammed Mossadegh, ölüm cezasına çarptırılabilir. Bugün açlık grevine başlayan Mossadegh, vasiyetnamesinin hazırlanması konusunda bir avukata danışma hakkını kullanmak istedi".

Başlık: "Iran Gets $5,300,000 Of New Aid from U.S. " / "İran, ABD'den 5,300,000 Dolarlık Yeni Bir Yardım Alıyor", 195.

Yukarıda yer alan örnek haber başlıkları ve girişleri üzerinden *The New York Times* gazetesinin Mussadık'ın devrilmesi ile süregelen olayları büyük bir heyecanla takip etmiş olduğu ve değişen bu yönetim sonrasında bölgede komünistlere büyük oranda göz dağı verileceğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Metin analizi açısından da, gazetenin "Kızıl" benzetmesi ile İran'daki komünist sayısındaki artışa dikkat çekerek, Musaddık'ın görevden alınmasını haklı göstermeye çalışmıştır.

Etkileşimsel analiz açısından, gazetenin hukuk dışı bir biçimde ve gizli örgütlerin de etkisiyle yaşanmış olan gelişmeleri, antikomünizm maskesi altında meşrulaştırma çabası içerisinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, Musaddık'ın komünist yanlısı ve yetersiz bir yönetici olarak konumlandırılmış olduğu dikkat çekmektedir. Kısaca, haber söyleminin antikomünist aktörlerle bir söylem birliği içerisinde olduğu ifade edilebilir.

Bağlamsal Analiz kapsamında ise, metin üreticisi olan gazete, kendini açıkça antikomünist bir konuma yerleştirmiştir. Dolayısıyla haber başlıklarının 'gerçek' olarak yansıtmış olduğu şey, İran'ın içinde komünist düşüncelerin sayıca artmış olduğu ve buna sebebiyet veren Başbakan Musaddık'ın görevden alınmasının (!) yerinde bir karar olduğudur. Ancak elbette asıl sebep olan petrol kaygısına haber başlıklarından yer verilmemiştir.

The Washington Post gazetesinin 19 Ağustos 1953-10 Eylül 1953 tarih aralığında İran'da yaşanan olayları değerlendirme biçimi de antikomünist propaganda özellikleri taşımakta ve durumun yasadışı özellikleri ört bas edilmeye çalışılmaktadır.

Başlık: "Shah, in Rome on 'Vacation,' Says He'll Return to Iran" / "Şah, Roma Tatili Sırasında Yapmiş Olduğu Açıklamada, İran'a Döneceğini Söyledi", 1953.

Haber Girişi: "*Shah Mohammed Reza Pahlevi of Iran followed his former brother-in-law, Egypt's former King Farouk, into exile in Italy today*." / "Şah Mohammed Reza Pahlevi eski kayınbiraderi Mısır'ın eski Kral Faruk gibi bugün İtalya'da sürgüne gitti".

Başlık: "Mossadegh Is Put in Solitary; Iranian Reds Call for Revolt" / "Mussadık Yalnız Kaldı, İranlı Kızıllar Başkaldırı için Çağırıyor", 1953.

Haber Girişi: "*Former Premier Mohammed Mossadegh and his top lieutenants were put solitary confinement today by the new government, which ousted them last week in a bloody revolt."* / "Eski Başbakan Muhammed Mossadegh ve teğmenleri, geçtiğimiz hafta kanlı bir ayaklanma ile tahliye edilen yeni hükümet tarafından bugün tecrit edildiler".

Başlık: "Mossadegh Trial" / "Mussadık Davası", 1953.

Haber Girişi: "*Iranian police sources today said the trial of former Premier Mohammed Mossadegh and his collaborators was expected to begin Saturday. Other sources said, however, that Mossadegh was feverish and the trial might have to be postponed.*" / "İran polis kaynaklarına göre eski Başbakan Muhammed Mossadegh ve işbirlikçilerinin yargılanmasına Cumartesi günü başlanması bekleniyor. Bununla birlikte başka bir kaynağa göre de Mossadegh'in ateşinin yükseldiği ve davanın ertelenebileceğini belirtildi".

Başlık: "Shah Declares Iran Is Broken, Will Accept Aid from Anyone" / "Şah, İran'ın Maddi Olarak Bitmiş Olduğunu ve Herkesten Yardım Kabul Edeceğini Açıkladı", 1953.

Haber Girişi: "*Shah Mohammed Reza Pahlevi today said Iran is broke and must have help at once to survive*." / "Şah Mohammed Reza Pahlevi bugün, İran'ın maddi sıkıntıları olduğunu ve bir an önce hayatta kalabilmesi için yardıma ihtiyaç olduğunu söyledi".

Başlık: "Mossadegh Flees, Aides Slain" / "Mussadık Kaçıyor, Yardımcıları Öldürüldü", 1953.

Başlık: "Three More Henchmen of Mossadegh Seized" / "Mussadık'ın Üç Yardımcısı Daha Ele Geçirildi", 1953.

Haber Girişi: "*Premier Fazollah Zahedi's secret agents arrested three more chief henchmen of the overthrown dictator Mohammed Mossadegh today as the capital tidied up to greet the returning Shah on Friday*." / "Başbakan Fazollah Zahedi'nin gizli ajanları, görevdeki diktatör Mohammed Mossadegh' in yardımcılarını başkenttilerin Cuma günü geri dönen Şah'ı selamlamak için hazrılanması esnasında bugün tutukladı"

Başlık: "Reds Trapped Hiding Out in Iran Hospital" / İran Hastanesi'nde Gizlenen Kızıllar Yakalandı", 1953.

Haber Girişi: "*Iran's new government rounded up 72 accused Communists today and*

disclosed 53 of them had been found hiding out in a hospital. The head doctor was among those arrested." / "İran'ın yeni hükümeti bugüne kadar komünistlikle suçlanan 72 kişiyi yakaladı ve bunların 53'ünün bir hastanede saklandığı tespit edildiğini açıkladı. Başhekim detutuklananlar arasında yer alıyor".

Başlık: "U.S. Plans Aid Grant to New Iran Regime" / "ABD, Yeni İran Rejimine Hibe Programlarını Planlıyor", 1953.

Haber Girişi: "*The United States was reported yesterday to be drafting an emergency financial aid program for Iran to bolster the government led by Premier Zahedi.*" / "Amerika Birleşik Devletleri dün, Başbakan Zahedi liderliğindeki hükümeti desteklemek amacıyla İran için acil bir mali yardım programı hazırlanacağını bildirildi".

Yukarıda yer alan haber başlığı örnekleri üzerinden *The Washington Post* gazetesinin de aynı *The New York Times* gazetesi gibi, komünizm tehlikesi nedeniyle İran'da yaşanan darbenin gerekli ve önemli olduğu iddiası ortaya atılmıştır. Çünkü normal şartlar altında, "darbe" Amerikan demokrasi anlayışı açısından kabul edilemez bir olaydır. Fakat söz konusu "antikomünizm" olduğunda, kanun maddelerinin dışına çıkmış olmak da herhangi bir sorun teşkil etmemiş, dolayısıyla Amerikan basınında da herhangi bir eleştiriye tabi tutulmamıştır.

Metin analizi yapıldığında, yine "Kızıl" tabirinin, antikomünist söylemi güçlendirmek amacıyla kullanılmış olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, Amerika'nın bu durumu desteklediği gerçeği, yardım planının bile yapılmış olduğunu anlatan haberde desteklenmektedir. Gazetenin haber başlığı söylemlerinde de, "gizlenen Kızıllar", "yeni rejim", "kaçan Musaddık" gibi tamlamalar dikkat çekmekte, metin üreticisinin ideolojik konumlaması hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu konuda Amerika'nın çıkarları, herkesin (İranlıların da) çıkarıymış gibi ifade edilmiştir.

Etkileşimsel analiz açısından, Musaddık'ın kötü, yetersiz, kaçan birisi olduğu tekrarlanmış ve haber başlıklarına taşınmıştır. Fakat bu kötülüğün arka planında Komünistleri desteklemiş olduğu iddiasının da altı çizilmiştir. Bu nedenle, metin üretici olan *The Washington Post* gazetesinin, antikomünist ve Şah yanlısı gruplarla birlikte hareket etmiş olduğu görülmektedir.

Bağlamsal Analiz açısından da benzer sonuçlar elde edilmektedir. Çünkü bağlamsal analizde önemli olan metin üreticisinin yaratmış olduğu gerçeklik ve kendini nerede konumlandırmış olduğudur. Çalışma konusu itibariyle, gerçeklik algısının yaratılmasında gazetelerin ve haberlerin inkar edilemez boyutlarda önemli bir etkisi bulunmaktadır. Buradan hareketle, haber başlığı metinlerinin ifade ettiği İran'da yaşanmış olan darbenin haklı ve gerekli

olduğu gerçeğidir. Fakat yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi bu gerçeklik, metin üreticisi olan gazetenin yaratmış olduğu bir gerçekliktir. Dönemin siyasi ortamına uygun biçimde, komünizm tehlikesi altında olan ülkelerin demokratik olmayan yöntemlerle de olsa Amerikan'nın istediği yönde şekillenmesi gerektiği gerçeğidir.

Öte yandan 2013 yılında, Ulusal Güvenlik Arşivi'nin internet sitesinde Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası çerçevesinde yayımlanan belgeler, "Musaddık ve liderliğini yaptığı Ulusal Cephe Partisi hükümetinin devrilmesine yol açan askeri darbenin, ABD dış politikası çerçevesinde CIA emriyle düzenlendiğini" resmen ortaya koymaktadır ('CIA, 1953 İran darbesini düzenlediğini resmen kabul etti', Hürriyet, 19.08.2013). Kısaca, seneler öncesinde inkar edilmiş ve basın yoluyla tam tersi bir tablo çizilmiş olsa da, yapılan bu darbe çalışmasında ABD'nin desteği ve etkisi en sonunda ortaya çıkmıştır.

İran'da komünist Tudeh Partisi'nden, Halkın Mücahitleri Örgütü'ne, Humeyni taraftarlarından çeşitli milliyetçi-muhafazakâr gruplara kadar değişik türdeki siyasî akımlar birbirleri ile ve genel olarak Şah aleyhinde mücadele içinde olmuşlardır. Şah Muhammed Rıza Pehlevî ise, ABD'nin Ortadoğu'daki ileri karakolu olma vazifesini üstlenen, toplumdan kopuk, geleneklerden kopmayı ve yozlaşmayı temsil eden bir çizgiyi temsil eder hale gelmiştir (Sarıkaya, 2012, s. 16).

¨İran'ın ABD ile yakınlaşmasının nedeni, 2.000 km uzunluğunda ortak bir sınıra sahip bulunduğu Sovyetler Birliği'nden korkusu ve ABD'nin bu devleti Basra Körfezi'nin dışında tutma isteğinin İran'ın çıkarları ile uyuşması olmuştur. Ancak sonunda Şah'ı deviren de Sovyet genişlemesi değil, İran'ın iç karşılıklıkları olmuştur¨ (Sander, 2007, s. 553).

¨Dönemin Amerikan gazetelerine bakıldığında, Şah'ın bu yakın ilişkiler sebebiyle hiçbir zaman Musaddık gibi 'diktatör' olarak tasvir edilmediği, yönetimde olduğu süre içerisinde yalnızca bir kere 1967 yılında *The New York Times* tarafından *diktatör* kelimesinin kullanıldığı ancak '*yardımsever, iyiliksever diktatör*' anlamına gelen '*benevolent dictator*' tabirinin tercih edildiği görülmektedir¨ (Chomsky, 1989, s. 284).

"Aynı gazetede Şah'tan bahsedilen haberlerde toplumun desteğini arkasına aldığının ve desteklendiğinin altı çizilmiştir. 1979 yılının 16 Ocak'ında Şah ve ailesi ülkeyi terk etmiş, 1 Şubat günü ise, merkezinde devrimci grupların en organize olanlarının bulunduğu Şah karşıtları, o güne kadar sürgünde olan Ayetullah Humeyni'yi bir Air France uçağı ile Paris'ten Tahran'a getirmişlerdir. O görüntüler, devrimin gerçekleşme görüntüleri olarak tarihe geçmiştir. 30-31

Mart 1979 tarihli referandumla İran artık bir 'İslâm Cumhuriyeti' olmuştur" (Sarıkaya, 2012, s. 17). Fakat yapılan bu devrim ile ilgili, dış ülkelerin etkisini de dikkate almak mühimdir. İlerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alınacak olan Çevreleme Projesi kapsamında, ABD'nin İran'a biçtiği rol, Sovyetler Birliği ile yaşayacağı en ufak bir yakınlaşma ihtimali ile başarısız olabilirdi. Dolayısıyla, İslam Devrimi, Şah dönemi kadar iyi ilişkiler geliştirilme ihtimali olup olmadığı bilinmese de, ilk anda ABD için rahatsızlık yaratacak bir gelişme değildi.

Şii dini lider Ayetullah Ruhullah Humeyni ve İranlı diğer yöneticiler ise, tam da aynı sebepten ötürü, ABD'ye karşı kuşku içindeydiler. Çünkü tahttan indirdikleri Şah'ın en büyük destekçisi ABD idi. 4 Kasım 1979'da Şah'ın tıbbi tedavi görmek için ABD'ye gitmesinin ardından, bir rehine krizi yaşandı. Humeyni destekli militanlar, Tahran'daki ABD Büyükelçiliği'nde 52 Amerikalı'yı rehin aldılar. Devamında yaşanan olaylar da Soğuk Savaş'ın bu son yıllarında, güçlü ABD imgesinin zayıflamaya başladığının kanıtı olmuştur (McMahon, 2003).

İran Devrimi süresince, bilhassa ABD Basını, Şah'a karşı verilen ezici toplum tepkisini yalnızca "fanatizm" olarak yorumlamıştır. Genel olarak yapılan haberler benzer bir bakış açısına sahip olmuş, Şah karşıtlığının içerisinde yer alan karmaşık motivasyonlara ve karşıtlığın yaygınlığına dikkat çekilmemiştir. İran'daki büyük bir çoğunluk monarji rejimini bitmesini ve Muhammed Rıza Pevlevi'nin gitmesini istemiştir. Şah'ın devrilmesine 2-3 gün kalmasına dek halk silahlanmadan protestolara katılmış, ancak devamında çatışmalar farklı bir boyut kazanmıştır (Dorman, 1987, s. 156). Fakat ABD basınında bu haberler sıklıkla "polis ve muhafazakâr müslümanlar arasında çıkan çatışma" şeklinde başlık atılarak haberleştirilmiştir ("A Chronology of Major Events in Iranian Turmoil", "İran Çatışmalarında Başlıca Olayların Kronolojisi", The New York Times, 12.02.1979, s.1.) Bu sebeple, ABD basınının ilgisinin çoğunlukla isyanın dini tarafı üzerinde odaklandığını söylemek mümkündür.

The Washington Post gazetesinde 16.01.1979 ve 02.02.1979 tarihleri arasında Humeyni'nin gelişi ile ilgili yapılmış haber örnekleri, durumun Amerika açısından belirsizliğini ve duyulan tedirginliği açıkça göstermektedir.

> **Başlık:** "Iranian Crown Prince Hopes for Shah's Return to Power" / "İran Veliaht Prensi Şah'ın İktidara Dönüşünü Bekliyor", 1979.

> **Başlık:** "Soviets Desire a Stable Iran, President Says" / "Başkan'ın Açıklamasına Göre, Sovyetler, İstikrarlı bir İran İstiyor", 1979.

Haber Girişi: "President Carter yesterday said he believes the Soviets want a stable Iran." / "Başkan Carter dün Sovyetlerin istikrarlı bir İran'ı istediğine inandığını söyledi".

Başlık: "Throngs Support Khomeini" / "Kalabalıklar, Humeyni'yi Destekliyor", 1979.

Haber Girişi: "*More than a million Iranians marched through Tehran streets today in the biggest show of strength by exile Moslem Leader Ayatollah Ruhollah Khomeini designed to sweep away Prime Minister Shahpour Bakhtiar's government*."/ "Başbakan Şahpur Bakhtiar'ın hükümetini ortadan kaldırmayı planlayan Sürgündeki Müslüman Lider Ayetullah Humeyni'nin güç gösterisinde bugün bir milyondan fazla İran Tahran sokaklarında yürüdü".

Başlık: "Soviets Reveal Deep Concern Over Change in Iran" / "Sovyetler, İran'daki Değişim Konusundaki Derin Endişelerini Açığa Vuruyor", 1979.

Haber Girişi: "*The Soviet Union has a deep and abiding concern over the future of its relations with neighboring Iran resulting from the shah's departure, press commentaries and other official views expressed here indicate*." / "Sovyetler Birliği, Şah'ın ayrılmasının ardından basın açıklamalarına ve burada belirtilen diğer resmi görüşlere göre komşu İran'la olan ilişkilerinin geleceği konusunda derin endişelere sahip".

Başlık: "Immortal Guards Strut Loyalty to Shah", / "Ölümsüz Koruyucular, Şah'a Sadakatlarini Gösteriyorlar", 1979.

Başlık: "French Gamble on Khomeini May Pay Off" / "Fransa'nın Humeyni Üzerinde Oynadığı Kumar Başarılı Olabilir", 1979.

Haber Girişi: "*If any Western country is well placed to profit politically and economically from the probable installation in Tehran of a government appointed by exiled Moslem, leader Ayatollah Ruhollah Khomeini, it is France.*" / "Sürgündeki Müslüman lider Ayetullah Ruhul Humeyni'nin Tahran'daki atadığı bir hükümetin kurulmasından herhangi bir Batılı ülke siyasi ve ekonomik açıdan kar elde edecekse, bu ülke Fransa'dır".

Başlık: "Khomeini: 'Does He Bring Peace or Chaos?" / "Humeyni: Barış mı Yoks Kaos mu Getirecek? ", 1979.

Haber Girişi: "*Since the shah had suppressed all the national leaders against his regime, only a dogmatic religious force could shake his power. For that reason, the Iranian Moslem movement and its leader, the Ayatollah Ruhollah Khomeini, deserve eulogy. But do the crusades of an Iranian religious group justify a religious government's coming to power?*"/ "Şah, rejime karşı tüm ulusal liderleri bastırdığından, yalnızca dogmatik bir dini güç kendi gücünü sarsabilir. Bu nedenle, İran Müslüman hareketi ve lideri Ayetullah Ruhullah Humeyni övgüyü hak ediyor. Fakat bir İran dini grubunun haçlı seferi, dindar bir hükümetin iktidara gelmesini haklı kılıyor mu? ".

Başlık: "Calm U.S. Stance" / "ABD'nin Sakin Duruşu", 1979.

Haber Girişi: "*Encouraged by what U.S. officials think are signals that Ayatollah*

Ruhollah Khomeini is not pushing for an immediate confrontation with the Bakhtiar government now that he is back in Iran, the Carter administration turned the other cheek to Khomeini yesterday" / "ABD'li yetkililerin, Ayetullah Ruhul Humeyni'nin İran'a geri döndüğü içinBakhtiar hükümeti ile hemen bir çatışmaya girmediği sinyallerini verdiği düşüncesinden hareketle, Carter yönetimi dün diğer yanağını da Humeyni'ye çevirdi".

Başlık: "Khomeini Expected in Iran Tomorrow" / "Şah, Yarın İran'a Bekleniyor", 1979.

Haber Girişi: "*The government announced tonight that Ayatollah Ruhollah Khomeini was finally free to return to Iran and the Moslem cleric now plans to arrive Thursday from Paris on his homecoming trip, ending more than 14 years of exile."* / "Hükümet bu gece Ayetullah Ruhul Humeyni'nin nihayet İran'a geri döneceğini ve Müslüman din adamının eve dönüşünün Paris'te 14 yılı aşkın bir zaman süren sürgün sonrası gerçekleşeceğini belirtti".

Başlık: "Soviets Feel Cutoff of Gas from Iran" / "Sovyetler, İran'dan Gaz Kesintisi Olduğunu Düşünüyorlar", 1979.

Haber Girişi: "*The cutoff of a major natural gas pipeline that transported gas from turmoil-ridden Iran to the Soviet Union was reported today to have brought severe hardships to at least one Soviet border region.* " / "İran'dan Sovyetler Birliği'ne gaz taşıyan büyük bir doğal gaz boru hattının devre dışı kalmasının bugün en az bir Sovyet sınır bölgesi için ciddi sıkıntılar doğurduğu bildirildi".

Başlık: "The Ayatollah's View of Islamic Democracy"/ "Ayetullah'ın İslam Demokrasisine Bakışı", 1979.

Haber Girişi: "*At the center of the swirl of upheaval in Iran is a man who hasn't even been in the country for more than a decade, a 78-year-old Moslem religious leader whose pronouncements can bring throngs into the streets of Iranian cities and cause lights to burn late in government offices around the world*." / "İran'daki karışıklık döngüsünün merkezinde olan ama on yıldan daha fazla bir süredir İran'da bulunmayan 78 yaşındaki Müslüman bir dini lider, açıklamalarının İran şehirlerinde kalabalıklara ve dünyanın dört bir yanındaki hükümet ofislerinde yanan ışıklarına sebep olabileceğini düşünüyor".

Haber başlıkları üzerinden metin analizi yapıldığında, Amerika'nın temkinli bir biçimde İran'da olanları takip etmekte olduğu görülmektedir. Fakat yine Sovyetler Birliği üzerinden haber söyleminin şekillenmiş olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Humeyni'nin halk tarafından desteklendiği fakat aynı zamanda Şah'ın dönüşünü bekleyen de önemli bir kesim olduğu da haber başlıklarına yansıtılmıştır. Ancak Şah karşıtlığının sebepleri üzerine herhangi bir sosyolojik irdeleme yapılmamıştır.

Etkileşimsel anlamda, metin üreticisi olan gazetenin, incelenen tarih aralıkları içerisinde, Şah dönemine yakınlık duymakla birlikte Humeyni ile ilgili kesin yargılara varmamış olduğu da

görülmektedir. Ancak yine de, yaşanan olayların üstünkörü açıklanmış olduğu iddiası yapılmış olan haberler üzerinden ortaya atılabilir.

Bağlamsal analiz açısından ise, metin üreticisi olan gazetenin kendisini İran ile ilgili gerçeklik algısının haber metinlerine yansımış olduğu görülmektedir. Musaddık'a yapılmış olan darbede olduğu gibi 'Kızıl' tabiri ön plana çıkmış olmasa da, Sovyetler'in hala İran ile ilgili planları ve beklentisi olduğu iddiası satır aralarında ifade edilmiştir. Ancak, The Washington Post'un analiz edilen tarih aralığında yapmış olduğu haberlerin Amerika'nın kuşkulu ve sakin bekleyişine denk gelmiş olduğu açıktır.

The New York Times'ın 16.01.1979 ve 02.02.1979 tarih aralığında yapmış olduğu İran haberlerine bakıldığında Şah'ın gidişinden duyulan tedirgin farkedilmektedir.

Başlık: "The Shah Departs, Finally" / "Şah, Sonunda Ayrıldı", 1979.

Haber Girişi: "*The Shah of Iran has left his troubled country, not to save his skin but to give a weak new civilian Government a chance. Although diplomatically described as a vacation, and although he and many of his military officers hope it will be temporary, the Shah's trip is clearly a journey into exile*."/ "İran Şahı, sıkıntılı ülkelesinden ayrıldı; kendini kurtarmak için değil, zayıf, yeni bir sivil Hükümete bir şans vermek için. Diplomatik anlamda bir tatil olarak nitelendirilmesine rağmen ve kendisi ve birçoğu askeri subaylarının geçici olacağını umuyor olmasına rağmen, Şah'ın gezisi sürgündeki bir yolculuk".

Başlık: "Years of Autocratic Rule by the Shah Threw Iran into Turbulence; Thousands Paid with Lives" / "Şah'ın Yıllara Dayanan Otokratik Yönetimi İran'ı Kargaşaya Sürükledi; Binler Yaşamıyla Ödedi", 1979.

Haber Girişi: "*During the past year thousands of people are believed to have paid with their lives to underline their rejection of the monarchy. In tumultuous demonstrations in the big cities, in the winding alleys of the many bazaars, on campuses across the country, in small towns and villages, and even in foreign countries, the message grew louder and clearer: The Shah has to go. Many, indeed, said he had to die.*" / "Geçen yıl binlerce kişinin monarşiyi reddetmenin bedelini hayatlarıyla ödediler. Büyük kentlerin dolambaçlı sokaklarında, ülke çapında, küçük kasaba ve köylerde ve hatta yabancı ülkelerdeki gösterişli gösterilerde mesaj daha da belirginleşti: Şah gitmeli. Birçoğu gerçekten de, ölmeli, dedi".

Başlık:"The Iran the Shah Is Leaving Behind Has Changed Radically Since '53 Exile; Opposed by Religious Leaders" / "Shah'ın Ardında Bıraktığı İran, 1953 Sürgününden Sonra Radikal Olarak Değişti; Dini Liderler Tarafından Karşı Çıkıldı", 1979.

Başlık: "Ford Reports the Shah Felt Let Down by U.S. " / "Ford, Şah'ın ABD tarafından Yüzüstü Bırakılmış Hissettiğini Bildirdi", 1979.

Haber Girişi: "*Former President Gerald R. Ford says the Shah of Iran told him during*

their meeting in Aswan, Egypt, that he is disappointed at how little support he got from the Carter Administration during his last weeks in Teheran." / "Eski Başkan Gerald R. Ford, İran Şahının Mısır'ın Aswan kentinde yaptıkları toplantıda, Tahran'daki son haftalarında Carter İdaresi'nden aldığı az miktarda destekle hayalkırıklığına uğradığını söyledi belirtti".

Başlık: "Shah Said to Accept Sadat Proposal to Reside in Cairo; Shah Said to See Hope of Return" / "Şah, Sedat'ın Kahire'ye Yerleşme Önerisini Kabul Edecek; Şah, İade Umudunu Gördüğünü Söyledi", 1979.

Haber Girişi: "*The Shah of Iran has accepted an invitation from President Anwar el‑Sadat to take up residence in Cairo after his current visit to Morocco, it was reported today.*" / "İran Şahı, Cumhurbaşkanı El-Sadat'ın bugünkü ziyareti sonrasında Kahire'de ikamet etmesi yönündeki davetini kabul etti".

Başlık: "Khomeini Calls Shah 'Dethroned,' Public Test of His Strength" / "Humeyni, Şah için 'Tahttan İndirilmiş' Diyor; Gücü için Kamu Testi", 1979.

Haber Girişi: "*Contending'that today's demonstrations in Iran had "already dethroned" the Shah, the Ayatollah Ruhollah Khomeini said that "we will take power through the legitimate referendum of the streets*." / "İran'daki bugünkü gösterilerin Şah'ı zaten "yıktığı" iddiasıyla yarışan Ayetullah Humeyni Humeyni, "biz meşru sokak referandumuyla güç alacağız" dedi".

Başlık: "Some Support and Sympathy for the Shah Are Still Heard in Teheran; Demonstrations Are Small" / "Şah'a Tahran'da Hala Destek Sempati Mevcut; Gösteriler ise Küçük Çapta), 1979.

Haber Girişi: "*In his neat parlor, a grizzled Iranian businessman murmured today, 'Lots of people like Shah but are afraid to say so'*." / "İranlı orta yaşlı bir işadamı bugün şöyle mırıldandı: "Birçok kişi Şah'ı seviyor ama böyle söylemekten korkuyor.".

Başlık: "Shah Delays Arrival in U.S. as Envoy Opposes Visit; Reasons for Shunning the U.S.", / "Şah, Elçi'nin Karşı Çıkış Sebebiyle ABD'ye Gelişini Erteliyor; Uzak Duruşun Sebepleri", 1979.

Haber Girişi: "*Mr. Zahedi is one of the Shah's closest advisers and shuttled between Washington and Teheran during the last seven months of the crisis in Iran. He made clear today that as far as he was concerned, the Shah was not finished politically, that he could still return to Iran, and that he remained a potent force in Iranian politics.*" / "Bay Zahedi, Şah'ın en yakın danışmanlarından birisidir ve İran'daki krizin son yedi ayında Washington ve Tahran arasında yolculuk yapmıştır. Bugün açıkça belirttiği gibi, söz konusu olduğu ölçüde, Şah siyasi olarak bitirilmemiştir, yine deİran'a geri dönebilir ve İran siyasetinde önemli bir güç olarak kalmıştır".

Başlık: "Pravda Says Iran Proves U.S. Cannot Be Trusted"/ "Pravda: İran, ABD'nin Güvenilmez Olduğunu Kanıtladı", 1979.

Başlık: "Arab Countries Fear Spread of Iran's Shiite Revolt" / "Arap Ülkeleri İran'da Şii İsyanın Yayılmasından Korkuyor), 1979.

Haber Girişi: "*The emergence of a mass movement of Shiite Islamic revivalism, led by Ayatollah Ruhollah Khomeini of Iran, has aroused profound concern in the Arab world, particularly in Iraq and the sheikdoms of the Persian Gulf, where oil‐based economies are vulnerable to a variety of potentially troublesome outsiders.*" / "İran'ın Ayetullah Ruhullah Humeyni liderliğindeki Şii İslamcı dini uyanışın kitlesel bir hareket olarak ortaya çıkması, özellikle Irak'taki petrol tabanlı ekonomilerin çeşitli çeşitlere karşı savunmasız olduğu Basra Körfezi kıyıları başta olmak üzere Arap dünyasındaki derin endişeleri uyandırdı".

Başlık: "Iranian Students in U.S. Appear Ambivalent on Shah's Departure; Many Not Attending School" / "ABD'deki İranlı Öğrenciler Şah'ın Ayrılması ile İlgili Karışık Duygular İçinde Görünüyorlar; Birçoğu Okula Gitmiyor", 1979.

Haber Girişi: "*The Shah is gone, but he isn't really gone," said 23-year-old Iranian chemical‐engineering student this morning at the University of Southern California. They have replaced tyranny with another. Balthtiar must go!* " / "Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde okuyan 23 yaşındaki İranlı kimya mühendisliği öğrencisi bu sabah "Şah gitti, ama gerçekten gitmedi" dedi. "Zulmü diğeriyle değiştirdiler. Balthtiar gitmeli!".

Başlık: "New Anti-American Wave Spreads in Iran" / "İran'da Yeni Bir Anti-Amerikan Dalgası Yayılıyor", 1979.

Haber Girişi: "*21-yearold American woman who has lived in Iran for five months was strolling through the heart of the capital yesterday morning with two friends. As is her custom, she wore dark glasses to hide her unIranian blue eyes. Suddenly, three teen‐agers, their right hands cocked in imitation of pistols, advanced on the woman and her friends, shouting "Go home! Go home! Go home!"* / "Beş aydır İran'da yaşayan 21 yaşındaki Amerikalı kadın, dün sabah başkentin merkezinde iki arkadaşıyla dolaşıyordu. Onun geleneği olduğu gibi, mavi gözlerini gizlemek için koyu renkli bir gözlük takıyordu. Birdenbire üç genç çocuk, sağ elleriyle tabanca taklidi yaparak kadının ve arkadaşları üzerine doğru ilerledi ve "Evinize dönün!" diye bağırdı".

Başlık: "Iranian Aides Believe That Soviet Is Root of Anti-U.S. Broadcasts" / "İranlı Subaylar, Anti-Amerikan Yayınların Kökeninin Sovyetler Olduğuna İnanıyor", 1979.

Haber Girişi: "*Two mysterious radio stations are bombarding Iran with broadcasts denouncing the Iranian Government and the United States. Iranian officials say they believe both stations are controlled by the Soviet Union*." / "İki gizemli radyo istasyonu, İran Hükümeti ve ABD'yi kınayan yayınlarla İran'ı topa tutuyor. İranlı yetkililer, iki istasyonun da Sovyetler Birliği tarafından kontrol edildiğine inandıklarını söylüyor".

The New York Times da öncelikle *The Washington Post* ile benzer bir şekilde Sovyet karşıtlığı üzerinden İran'da yaşanan olayları yorumlamaya çalışmıştır. İran'da siyasal İslam'a yönelik bir yönetim değişikliği olması durumunu ve Şah'ın gidişiyle birlikte sesleri yükselen

Amerikan karşıtı düşüncelerin ardındaki sorumlu ülkenin Sovyetler Birliği olduğu iddia edilmiştir. Dolayısıyla, gazete hükümetin sesi olarak, İran'daki Amerikan düşmanlığı ile ilgili endişeleri haber başlıklarına taşımıştır. Kuşkusuz bu endişe yersiz değildir. Çünkü Amerika'nın İran üzerinde kurmak istediği etki yeni bir strateji değildir. Çevreleme stratejisinin bir uzantısıdır. Dolayısıyla metin analizi yapıldığında, ideolojik konumlandırmayı farketmek güç değildir. Ancak aynı zamanda, Amerika'nın yıllarca desteklemiş olduğu Şah ile yaşanan mesafe de gazetenin haberlerinde yer almıştır.

Etkileşimsel analiz yapıldığında, Amerika'nın her ne kadar arkasında durabilmiş olmasa da Şah ile birlikte hareket ettiği algısı oluşmaktadır. Humeyni yönetimiyle ilgili haberlerde dini öğelerin daha fazla ön plana çıkarılmış olduğu görülmektedir. Şah'ın ayrılmasıyla ilgili de duygusal öğelerin daha yoğun kullanılmış olduğu göze çarpmaktadır.

Bağlamsal analiz açısından ise, metin üreticisi olan gazetenin Şah'ın ayrılması ile ilgili durumu, toplumsal bir tepkiden ziyade, kendi kararı ya da olayların akışı gibi lanse etmeye çalışmış olduğu açıktır. Gazetenin 17.02.1979 tarihli başka bir haberinde ifade edilen "İran Şahı, sıkıntılı ülkesinden ayrıldı; fakat kendini kurtarmak için değil, zayıf, yeni sivil hükümete bir şans vermek için" ifadesi bile başlı başına bağlamsal yönden *The New York Times*'ın haber metinlerinin ifade değerine örnek teşkil etmektedir.

2.1.8. Sovyetler Birliği'nin Afganistan İşgali

Soğuk Savaş'ın son dönemecine girilmiş olan bu siyasi ortamda, ABD'nin önce Vietnam'da ardından İran'da yaşamış olduğu itibar kayıpları, Batı Avrupa'nın ekonomik anlamda toparlanması ve tüm dünyada "Düşman Komünizm" algısının zayıflaması detantın ve Soğuk Savaş'ın son yıllarında incelenmeye değer gelişmeler olarak adlandırılmaktadır.

Ancak hiç kuşku yok ki Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği dağılana dek antikomünist propaganda ve algı yönetimi çalışmalarını sürdürmeye devam etmiştir. Dolayısıyla detant yıllarında itibar kayıpları yaşanmış olsa da, ABD için halen her siyasi ve askeri olay Sovyet karşıtlığı için bir araç olarak kullanılmıştır.

Bu noktada, Afganistan'ın işgali kararını izleyen olayların Sovyet imparatorluğunun sonunu getirdiği argümanı üzerinde durmaya değer. Esasen Afganistan'da ortaya çıkan durum yol açtığı gelişmelerle uluslararası sistemin dönüşümünde önemli rol oynamış, en azından bu dönüşümün belirleyici tetikleyicisi olmuştur (Han, 2011, s. 62). Afganistan işgalini bir "işgal"

olarak tanımlamayan Sovyetler, bu müdahaleyi diğer devletlere açıklayamamış ve ciddi sorunlar baş göstermiştir. Bu noktada elbette işgali tüm dünyaya duyuran ve antikomünist propagandalarına devam eden ABD'nin rolünü de es geçmemek gerekmektedir.

¨Uluslararası alanda, Sovyet hareketi bağımsız bir ülkenin işgali olarak tepkiyle karşılanırken, Sovetler Birliği ise Afgan hükümetinin daveti üzerine, yardım etmek için ülkeye asker soktuğunu açıklamaktaydı. Ancak radyo konuşmalarının tarihi, gerçekte Sovyet askerlerinin Afgan hükümetinin komünist uygulamalarına kutsal savaş açan Müslüman gerillalara karşı savaşan Afgan silahlı kuvvetlerine yardımda bulunmak üzere Afganistan'ı işgal ettiğini ortaya koyuyordu¨ (Sander, 2007, s. 565). Bu işgal kısa sürmemiştir. Fakat şimdiye kadarki komünist müdahalelerde elde edilen başarının aynısı Afganistan'da sağlanamamıştır. Birçok yönetim bu Sovyet müdahalesini, aynı zamanda demokrasiye müdahale olarak tanımlamış ve kınamıştır.

"Afganistan'a müdahale Sovyet dış politikasının son dönemlerindeki en büyük başarısızlıklarından biri olmuştur. SSCB'nin böyle bir girişime neden kalkıştığını sorgulamak yerinde olacaktır. İlk olarak, hemen yanındaki komünist yönetimin devrilmesine Sovyetler'in kayıtsız kalması beklenemezdi. Aynı zamanda, İran'daki devrimin ardından, Pakistan'la birlikte Afganistan'da da olası bir İslami yönetim SSCB'nin güneyinde 'yeşil kuşak' oluşturacak ve bu durum Sovyet Orta Asyası'nı olumsuz yönde etkileyebilecekti" (Tellal, 2010, s. 368). Tüm bu nedenlerden dolayı, Sovyetler Birliği müdahale kararını uygun bulmuştu. Ancak ardında binlerce hayatını kaybeden kişi bırakan bu on yıl süren işgal, birçok dünya ülkesinde olduğu gibi ABD'de de yankılar yaratmıştı.

"Sovyetler'in bu işgali, Başkan Jimmy Carter'ın daha önceden görünmeyecek bir değişimle ödün vermez bir Soğuk Savaşçı'ya dönüşümünü de tamamlamıştır. Rusların sınırlarında düşman bir rejim kurulmasını engelleme amaçlı bir savunma eylemi saydıkları bu müdahale ABD başkanı tarafından cüretkâr bir jeopolitik saldırının parçası olarak görülmüştür. Akabinde, ABD savunma harcamaları artırılmış, Sovyetlere ise tahıl ambargosu başlatılmıştır" (McMahon, 2003, s. 192). Soğuk Savaş'ın yeniden şiddetini artırmaya başladığı bu yıllarda, detantın bir çözüm olmadığı, Sovyetler Birliği ile ilişkilerin müzakere ile düzelmeyeceği yeniden konuşulmaya başlanmıştır.

Allan Mayers'e (1990) göre, ABD'deki önemli Sovyet uzmanı George Kennan da bu tespitleri yapan kişilerin başında gelmiştir. Carter'in Afganistan işgalini ABD kamuoyuna

açıklamada yetersiz kaldığı eleştirisini getiren Kennan; ek olarak Carter yönetimini bu işgale vermiş olduğu tepkiyi de düşüncesizce ve rahatsız edici olarak tanımlamıştır. Kennan'a göre, barışçıl, askeri olmayan çözümlerin son umudunun tükendiğine karar verebilirdi; bundan böyle silahlar devreye girecekti.

Ancak aynı zamanda Soğuk Savaş'ın son yıllarına yaklaşılmaktaydı. Her iki süper güç de daha önce de ifade edildiği üzere nükleer silah yarışında ekonomik olarak bir hayli yıpranmış, tehdit algılarının büyüyen gölgesinde yaşamaktan yorulmuştu. Ama elbette bu yıpranma ve yorgunluk ABD tarafında sadece birer belirtiydi, itiraf değildi. Amerika hala çok uzak coğrafyalarda iç siyasete müdahil oluyor, örtülü operasyonlar düzenliyordu. Bunun yanında, yukarıda da belirtilen Yeşil Kuşak projesi ile Sovyetler Birliği'nin yayılma ihtimali bertaraf edilmeye çalışılıyordu. Tüm süreçte ABD'yi destekleyen ise yine basındı. Fakat yapılan haberler, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında ve ortalarında yapılan haberlere kıyasla o kadar ayrıştırıcı ve nefret söylemiyle donatılmış değildi.

The Washington Post gazetesinin 27.12.1979 ve 27.01.1980 tarihleri arasından Afganistan işgali ile ilgili yapmış olduğu haber örnekleri Yeşil Kuşak Projesi'nin yansımalarını taşımaktadır.

> **Başlık:** "Detente is Dead, Arms Race Resumes" / "Detant Öldü, Silah Yarışı Kaldığı Yerden Devam Ediyor", 1979.
>
> **Haber Girişi:** "*The Kremlin's massive foray into Afghanistan closes out a decade in which the United States and Soviet Union tried -- and failed -- to fashion a relationship in which a mutual interest in peace would eventually temper inevitable superpower rivalries*." / "Kremlin'in Afganistan'a kitlesel akışı, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nin barış için karşılıklı olarak süper güç rekabetlerini erteleyeceği bir ilişkiyi denediği ve başaramadığı on yılı sonlandırmış oldu".
>
> **Başlık:** "Soviets Said Moving on Afghan Rebels" / "Sovyetler, Afgan İsyancılara Doğru Hareket Ettiklerini Söyledi", 1979.
>
> **Haber Girişi:** "*Soviet forces, apparently in full control of Afghanistan's capital city, today were reported to be moving into the mountainous provinces where rebelling Moslem tribesmen are posing their greatest threat to the Marxist government.*" / "Afganistan'ın başkentini tamamen kontrol altına alan Sovyet güçleri için, bugün dağlık bölgelerde isyancı Müslüman kabilelerin Marksist hükümete karşı en büyük tehdidi oluşturduğu bildirildi".
>
> **Başlık:** "Soviet Union Denies Involvement in Coup in Afghanistan" / "Sovyetler, Afganistan'daki Darbeye Karıştığını İnkar Etti", 1979.

Haber Girişi: "*The Soviet Union tonight said it had sent a "limited military contingent" to Afghanistan solely to help repel internal subversion fomented by the United States and China, and denied any role in the Thursday coup that brought a close Moscow ally to power in Kabul.*" / "Bu gece Sovyetler Birliği, yalnızca Birleşik Devletler ve Çin tarafından yürütülen iç savaşı yok etmek için Afganistan'a "sınırlı bir askeri birlik" gönderdiğini ve Perşembe günü gerçekleşen ve yakın bir Moskova müttefikini Kabil'de iktidarı ele geçiren darbede olan herhangi bir rol oynamadığını söyledi".

Başlık: "Afghanistan: End of the Era of Detente" / "Afganistan: Detant Çağının Sonu", 1980.

Haber Girişi: "*For 35 years after the end of World War II, the leaders of the Soviet Union felt constrained from using their own military forces to fight in any country outside the empire they inherited at war's end."* / "İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 35 yıl sonra, Sovyetler Birliği liderleri savaşın sonunda miras kalan imparatorluk dışındaki herhangi bir ülkede kendi askeri güçlerini kullanarak savaşmak zorunda kaldıklarını hissettiler".

Başlık: "Carter Insists Soviets Quit Afghanistan" / "Carter, Sovyetler'in Afganistan'dan Çıkacağında Israrcı", 1980.

Haber Girişi: "*President Carter asked the United States Olympic Committee yesterday to lead a worldwide effort to remove this summer's Olympic Games from Moscow unless the Soviet Union withdraws all of its troops from Afghanistan by Feb. 20*." / "Başkan Carter dün, Birleşik Devletler Olimpiyat Komitesi'nden Sovyetler Birliği'nin bütün birliklerini Afganistan'dan 20 Şubat'a kadar çekmemesi durumunda bu yaz Olimpiyat Oyunlarının Moskova'da yapılmaması için dünya çapında bir çabaya öncülük etmesini istedi".

Başlık: "U.S.-Soviet Relations Affected" / "ABD-Sovyet İlişkileri Etkilendi", 1979.

Haber Girişi: "*U.S. government sources said yesterday that the apparent overthrow of Hafizullah Amin's Afghanistan regime appears to have resulted from a Soviet military intervention almost the equal of Moscow's 1968 invasion of Czechoslovakia*." / "ABD hükümet kaynakları, dün Hafizullah Amin'in Afganistan rejimini görünür biçimde devirmesinin, Moskova'nın 1968'deki Çekoslovakya istilasına hemen hemen eşit bir Sovyet askeri müdahalesinden kaynaklandığının anlaşıldığını söyledi".

Başlık: "Soviets Seen Set for a Long Stay" / "Sovyetler, Uzun Süre Kalacak Gibi Görünüyor), 1980.

Haber Girişi: "*Soviet leaders now evidently consider Afghanistan an integral part of the Soviet Union's military zone on its southern borders, and foresee a virtual state of occupation there for many years to come, with Soviets handling the essentials of government for Babrak Karmal, the man they helped install with a military coup last week.*" / "Artık Sovyet liderleri Afganistan'ı Güney sınırdaki Sovyetler Birliği askeri bölgesinin ayrılmaz bir parçası olarak görüyor ve geçen hafta bir askeri darbe ile Sovyetler'e yardım eden Babrak Karmal'ın hükümeti ele geçirmesinin ardından orada uzun süren bir sanal işgal durumu öngörüyorlar".

Başlık: "NATO Chief Calls Afghan Crisis Warning to West" / "NATO Şefi, Afgan Krizini Batı'ya Uyarı Olarak Tanımlıyor", 1980.

Haber Girişi: "*NATO commander Gen. Bernard W. Rogers today said the West should take the Soviet intervention in Afghanistan as a warning, and improve its defenses and its readiness to go to war*." / "NATO komutanı General Bernard W. Rogers bugün Batı'nın Sovyetlerin Afganistan'a müdahalesini bir uyarı olarak alması gerektiğini ve savunma ve savaşa hazır olma durumlarını iyileştirmeleri gerektiğini söyledi".

Başlık: "U.S.-Soviet Relations: A Darkening at the Outset of the 1980's" / "ABD-Sovyet İlişkileri: 1980'li yılların Başında bir Karartma", 1980.

Başlık: "Islamic Group Condemns Afghan Action of Soviets" / "İslamcı Grup, Sovyetlerin Afganistan Eylemini Kınadı", 1980.

Haber Girişi: "*The Saudi-based Islamic World League yesterday condemned the Soviet intervention in Afghanistan as a bid to wipe out Moslem influence in that Islamic nation and transform it into a 'communist base'.* " / "Suudi merkezli İslam Dünyası Birliği, Müslüman nüfuzunu ortadan kaldırmak ve onu "komünist bir üs haline getirmek" amacıyla yapılan Afganistan'daki Sovyet müdahalesini kınadı".

Başlık: "Rebels Claim Gains Against Soviet Force" / "İsyancılar, Sovyetlere Karşı Kazandıklarını İddia Ediyor", 1980.

Haber Girişi: "*Afghan insurgents asserted today that they are holding their own in pitched fighting with a fully equipped Soviet invasion force of 40,000 men. The rebels report new defections from the Afghan Army to their side*." / "Afgan isyancıları, bugün 40.000 kişilik tam donanımlı bir Sovyet istilası kuvvetiyle kendi tarikat mücadelelerini verdiklerini ileri sürdürler. İsyancılar, Afgan Ordusu'ndan kendi taraflarına geçenler olduğunu bildirdiler".

Başlık: "Soviet Units Usually Polite to Foreigners in Afghanistan" / "Sovyet Birimleri, Genellikle Afganistan'daki Yabancılara Karşı Nazikler", 1980.

Haber Girişi: "*Most of the Soviet troops occupying Afghanistan appear to have made special efforts to be polite and create a good impression on foreigners here, offering an image of an invasion with a human face*." / "Afganistan'ı işgal eden Sovyet birliklerinin çoğu, nazik olmak ve buradaki yabancılar üzerinde iyi bir izlenim yaratmak için özel bir çaba göstermiş görünüyor; adeta insan yüzü ile bir istila görüntüsü sunuyor".

Başlık: "Soviets Assail U.S. Response to Invasion" / "Sovyetler, ABD'nin İşgale Tepkisine Dil Uzatıyor", 1980.

Haber Girişi: "*The Soviet Union today bitterly denounced President Carter's responses to the invasion of Afghanistan, saying they are "borrowed from the Cold War arsenal, a flagrant violation of [U.S.] commitments" to the Soviets*." / "Sovyetler Birliği'nin bugün Başkan Carter'ın Afganistan istilasına verdiği "Soğuk Savaş

cephaneliğinden ödünç alınan ABD'nin taahhütlerinin "Sovyetlere açıkça ihlal edilmesi" şeklindeki iddialarını ABD şiddetle kınadı".

Başlık: "France Calls On Soviets to Leave Afghanistan" / "Fransa, Sovyetlere Afganistan'dan Ayrılma Çağrısında Bulundu", 1980.

Haber Girişi: "*France informed the Soviet Union today that the future of detente depends on how fast and under what conditions Soviet forces are withdrawn from Afghanistan*." / "Fransa bugün, Sovyetler Birliği'ne detantın geleceğinin Sovyet kuvvetlerinin Afganistan'dan hangi koşullarda, ne kadar hızlı ve ne şekilde geri çekildiğine bağlı olduğunu bildirdi".

Başlık: "The Bear's Trail to Afghanistan" / "Sovyetler'in (!) Afganistan Yolu", 1980.

Haber Girişi: "*The world has caught only fleeting glimpses of the savage Soviet conquest of Afghanistan. The television cameramen have been barred. But from secret intelligence reports and eyewitness accounts, the story pieced together*." / "Dünya, vahşi Sovyetlerin Afganistan'ı fethi ile ilgili görüşleri kısa süre için yakalayabildi. Televizyon kameraları yasaklandı. Ancak gizli istihbarat raporlarından ve görgü tanıklarından, hikaye birbirine eklendi".

Yukarıda yer alan örneklerden hareketle, söylemin sahibi olan gazetenin ideolojik duruşu gereği, yapılmış olan müdahaleyi işgal olarak tanımlamış olduğu ve tepki gösterdiği açıktır. Her ne kadar 1953 yılında Musaddık'a İran'da yapılmış olan darbede CIA'nin etkisi ortaya çıkmış olsa da, Amerika çelişkili bir biçimde, Afganistan'da yaşanmış olan darbede Sovyet etkisine tepki göstermiştir. Elbette yine, Amerika'nın Yeşil Kuşak projesi kapsamında stratejik bir önem taşıyan Afganistan çıkarlarını tüm dünya ülkelerinin çıkarlarıymış gibi sunmuş olması da metin analizinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. "Vahşi, istilacı" gibi benzetmeler yoluyla Sovyetler için Soğuk Savaş'ın başından beri oluşturulmak istenen algının önemli bir parçası da yerine oturmaktadır. Yanı sıra, "Bear (Ayı)" benzetmesi, Amerika'da Sovyetler Birliği için kullanılmış olan benzetmedir. Reagan'ın Başkanlık seçimi kampanyasında da reklam filminde aynı benzetme kullanılmış ve Amerikan halkına tehlikenin henüz geçmediği uyarısı yapılmıştır. Aynı doğrultuda yumuşama döneminin sona ermiş olduğu da yine hükümetin sesi haline gelmiş olan haber başlığı uyarınca okuyuculara iletilmiştir.

Etkileşimsel analiz yapıldığında, Sovyetler Birliği ile ilgili olarak, yabancı gazetecilere iyi davranıldığı dışında olumlu bir habere rastlamak mümkün değildir. Haber başlıklarında Sovyetler Birliği'nin açıkça dışlanmış olduğu ve Amerika'nın diğer Batılı ülkelerle bu konuda işbirliğine gitmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Bağlamsal analiz açısından ise, metin üreticisi olan gazetenin eskisi kadar keskin bir biçimde olmasa da hala Sovyet ve komünizm düşmanlığı konusunda tarafını ve konumunu belli etmiş olduğu görülmektedir. Haber başlıklarının ifade etmiş olduğu konumlandırma, hem Sovyetler Birliği'nin yapmış olduğu işgal karşısında olunduğu hem de ideolojik olarak Sovyet karşıtlığının henüz sönmemiş olduğudur.

27.12.1979 ve 27.01.1980 tarih aralığında The New York Times gazetesinde çıkmış olan haber başlıklarına bakıldığında bu işgalin Müslümanlar'a karşı yapılmış olduğu algısının yaratılmak istendiği ve Sovyet tehlikesinin vurgulandığı dikkat çekmektedir.

Başlık: "Approval in Moscow; Diplomats Believe Kremlin Sought Change to End Moslem Rebellion" / "Moskova'dan Onay; Diplomatlar, Kremlin'in Müslüman İsyanını Sona Erdirmek için Değişiklik Aradığına İnanıyorlar", 1979.

Haber Girişi: "*The Soviet Government expressed its approval today of the changeover in Afghanistan by distributing a speech by the proclaimed new leader denouncing his predecessor as the head of "a bloody dynasty" and an agent of 'United States imperialism'.*" / "Sovyet Hükümeti, bugün ilan edilen yeni liderin selefini "kanlı bir hanedan" başkanı ve "ABD emperyalizmi" ajanı olarak tanımlayan bir konuşma yaparak Afganistan'daki değişime onay verdi".

Başlık: "Carter Calls Soviet Actions A 'Threat'" / "Carter, Sovyet Eylemlerini 'Tehlikeli' Olarak Yorumluyor), 1979.

Haber Girişi: "*President Carter said today that the Soviet military intervention in Afghanistan was "a grave threat to the peace" and blatantly violated international rules of behavior.*" / "Başkan Carter bugün Afganistan'daki Sovyet askeri müdahalesinin "barış için ciddi bir tehdit" olduğunu ve uluslararası davranış kurallarını açıkça çiğnediğini söyledi".

Başlık: "Soviet Says It Sent a Limited Force to Help Afghans Repel Agression"/ "Sovyetler, Afgan İsyancılara Yardım için Sınırlı bir Güç Gönderdiklerini Söylüyorlar", 1979.

Haber Girişi: "*The Soviet Union, in its first public acknowledgment of its intervention in Afghanistan, said today that it had sent a "limited military contingent" to that country to help repel aggression from abroad. The statement, which is to appear in tomorrow's issue of the Soviet Communist Party newspaper Pravda, was read on the main Soviet television evening news program. It said the Soviet troops would be withdrawn from Afghanistan when they were no longer needed.*" / "Sovyetler Birliği, Afganistan'daki müdahalesinin ilk kamuoyu onayında bugün, dışarıdan gelen saldırıyı önlemeye yardımcı olmak için o ülkeye "sınırlı bir askeri birlik" gönderdiğini söyledi. Yarının Sovyet Komünist Partisi gazetesi Pravda gazetesinde çıkacak olan açıklama, Sovyet televizyonunun akşam ana haber programında da okundu. Sovyet birliklerinin artık ihtiyaç duyulmaması durumunda Afganistan'dan çekileceği söylendi".

Başlık: "Brzezinski Increases U.S. Estimate of Soviet Soldiers in Afghanistan"/ "Brzezinski, ABD'nin Afganistan'daki Sovyet Askerlerinin Tahminini Artırıyor", 1979.

Haber Girişi: "*President Carter's national security adviser said today that the number of Soviet troops in Afghanistan had grown beyond the 25,000 to 30,000 estimated yesterday and he urged Iran to settle the hostage crisis with the United States because "Teheran could be next" to face a Soviet threat*." / "Başkan Carter'ın ulusal güvenlik danışmanı bugün, Afganistan'daki Sovyet birliklerinin sayısının 25.000'den 30.000'e ulaştığını söyledi ve "Bir sonraki Sovyet tehdidi ile Tahran'ın karşı karşıya kalabileceği" için İran'ı rehine krizini ABD ile çözmeye çağırdı".

Başlık: "Afghanistan's Impact: A New U.S.-Soviet Freeze" / "Afganistan Etkisi: Yeni Bir ABD-Sovyet Soğukluğu", 1980.

Haber Girişi: "*Moscow's decision to intervene militarily in Afghanistan has deeply angered the Carter Administration.Administration and seems likely to send Soviet-American relations into another period of bitter recriminations, more reminiscent of the cold war years of the 1950's than of the detente years of the 1970's*." / "Moskova'nın Afganistan'a askeri müdahale kararı, Carter Yönetimi'ni çok öfkelendirdi. Yönetimin, Sovyet-Amerikan ilişkilerini 1970'lerin detant döneminden ziyade 1950'lerin suçlamalı Soğuk Savaş yıllarına taşıyacağı görülüyor".

Başlık: "SALT Is Not a Favor to Moscow" / "SALT, Sovyetlere Bir İltimas Değil", 1980.

Haber Girişi: "*President Carter made a strong start last night on the economic and diplomatic pressures the United States and its allies must mount in the face of the Soviet invasion of Afghanistan. Better those pressures than surrendering SALT*." /"Başkan Carter, dün gece ABD ve müttefiklerinin Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesiyle ortaya çıkan ekonomik ve diplomatik baskılar ile yüzleşmeleri gerektiği üzerine güçlü bir başlangıç yaptı. Bu baskılar, SALT'dan vazgeçmekten daha iyi".

Başlık: "U.S. Says Council Must Condemn Soviet to Protect Smaller Countries" / "ABD, Konseyin, Sovyetleri Daha Küçük Ülkeleri Koruma Konusunda Kınaması Gerektiğini Söyledi", 1980.

Başlık: "Soviet Press is Again Accusing Slain Afghan Leader of C.I.A. Tie" / "Sovyet Basını Yine Öldürülen Afgan Lider ve CIA Bağlantısı ile Suçluyor", 1980.

Haber Girişi: "*The charge that the deposed President of Afghanistan was an agent of the Central Intelligence Agency reappeared today in the Soviet press after having been dropped for three days*." / "Tahttan indirilen Afganistan Cumhurbaşkanı'nın Merkezi İstihbarat Teşkilatı Ajansı ajanı olduğu suçlaması, bugün üç günün ardından Sovyet basınında tekrar ortaya çıktı".

Başlık: "Soviet Says Carter Will Kill Detente for Military Might" / "Sovyet, Carter'ın Askeri Durumda Detantı Sonlandıracağını Söyledi", 1980.

Haber Girişi: "*The cornerstone of [Carter]'s program is an unprecedented increase in military might, on which he will place his reliance in the settlement of world problems," Pravda said. According to the Pravda analysis, the so- called Carter doctrine suffered a major setback in Afghanistan even while the policy was being formed.*" / "Pravda, "[Carter] 'ın programının temel noktası, dünya sorunlarının çözülmesine olan güvenini ortaya koyacak askeri güçte benzeri görülmemiş bir artış" dedi. "Pravda analizine göre, sözde Carter doktrini, politika oluşturulurken bile Afganistan'da büyük bir aksama yaşadı."

Başlık: "Soviet Forces Said to Tighten Hold in Afghanistan and to Move Freely; Afghan Units Replaced a Facade of Unity" / "Sovyet Güçleri Afganistan'da Sıklaşmaya ve Serbestçe Hareket Etmeye Başladı; Afgan Birlikleri Bir Cephesini Değiştirdi", 1980.

Haber Girişi: "*The Soviet forces in Afghanistan, now estimated at about 85,000 soldiers and airmen, have tightened their grip on the country, control all major cities*." / "Yaklaşık 85.000 asker ve hava aracı ile Afganistan'da bulunan Sovyet kuvvetleri, ülkedeki hakimiyetlerini artırdılar, tüm büyük şehirleri kontrol altında tutuyorlar.)

Başlık: "U.S. Is Told Soviet Uses Poison Gas on Afghans" / "ABD Sovyet Afganlarda Zehirli Gaz Kullandığını Açıkladı", 1980.

Haber Girişi: "*United States intelligence sources said today that they had reports that Soviet forces had used a lethal chemical vapor in their campaign to subdue insurgents in Afghanistan*." / "Amerikan istihbarat kaynakları bugün, Sovyet kuvvetlerinin Afganistan'daki isyancıları bastırmak için yaptıkları mücadelede ölümcül bir kimyasal buhar kullandığının bildirildiğini söyledi".

Başlık: "The Russian Bear Has a White Trunk" / "Rus Ayısı Beyaz Bir Gövdeye Sahip), 1980.

Haber Girişi: "*Question: When is a bear not a bear? Answer: When it's a white elephant.* " / "Soru: Bir ayı ne zaman bir ayı değildir? Cevap: Ne zaman beyaz bir fil olursa".

The New York Times gazetesinin, yukarıda yer alan haber başlığı örnekleri analiz edildiğinde, Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgalini tepkiyle karşılamış olduğu Sovyetlere karşı suçlayıcı bir tavır içerisinde olduğu görülmüştür. Yine *The Washington Post* gazetesinde de olduğu gibi çelişkiler görmezden gelinmiş ve bölgedeki Amerikan çıkarlarının üzeri örtülmeye çalışılmıştır. Sovyetler, Amerika'nın iyi niyetine karşı durmak bilmeyen saldırgan bir ülke olarak tanımlanmış ve yine "ayı" benzetmesi kullanılmıştır.

Etkileşimsel analiz yapıldığında, haber başlığı örnekleri üzerinden siyasal ve sosyal ilişkilerin ortaya çıkarılması zor değildir. Çünkü Sovyetler hakkında olumsuz haberlerin tekrarlanmış olması ve Batı ülkelerinin kınamalarından da destek alarak Sovyetler Birliği'nin

dışlanma durumu açıkça ortadadır. Afganistan işgalinin uluslararası boyutta yaratmış olduğu tepkiden faydalanan Amerika, yumuşama döneminin son bulduğu açıklaması ile yalnızca kısa süreli molalar verilmiş olan gerginlik dönemine geri dönmüştür.

Bağlamsal analiz açısından değerlendirildiğinde ise, metin üreticisi olan gazetenin kendini Sovyet karşıtı bir konuma yerleştirmiş olduğu görülmektedir. Yaşanan dönemde, politik ve sosyal olaylara egemen bakış açısının getirmiş olduğu şekilde egemen okumaya uygun yorumlar yapılmış ve haber söylemi de bu doğrultuda şekillenmiştir. Haber metinlerinden çıkan gerçeklik tasvirleri de okuyucunun gerçeklik algısını oluşturan birer etmen olmaktadır. Amerikan-Sovyet ilişkilerini ve antikomünizmi değerlendirirken bu açıdan bakmak da gerekli ve önemlidir.

1988 yılında, Sovyetler Birliği, maddi ve manevi kayıplarla Afganistan'dan çekilme kararı almıştır. Ancak bu yenilgi ve çekilmenin en önemli sonuçlarından birisi, kuşkusuz Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinin başlamış olmasıdır. Çünkü en başta maddi olarak Afganistan işgali Sovyetleri bir hayli zorlamıştır. Zaten Soğuk Savaş süresince nükleer silahlanmaya ciddi bütçeler ayıran Sovyetler, 10 yıl süren bu işgalle birlikte, askeri harcamalarını artırmak zorunda kalmıştır. Öte yandan işgalin dünya devletleri tarafından kınanmış olması ve Sovyetler'in toplamış olduğu tepkiler de uluslararası haber akışında Amerikan'ın da etkisiyle Sovyetler Birliği'ne tepkiler artmıştır.[6]

Fakat yapılan bu haberlerin yanında, Kennan tarafından sıkça eleştirilen Başkan Jimmy Carter, eski propaganga yöntemlerinden ve aşırı ölçüdeki komünist söylemlerden vazgeçilmesi gerektiğine inanmıştır. USIA'nın de artık sadece Amerika'nın görüşlerini dünyaya anlatmakla kalmayacağını, dünyadaki gelişmeleri de Amerikan halkına aktaracağını duyurmuştur. Ajansın adı, ICA'ya yani Uluslararası İletişim Ajansına dönüştürülmüştür (Öymen, 2014, s. 283). Bu kısa sürmüş olmasına karşın önemli bir gelişme olmuştur. Soğuk Savaş süresince çift taraflı iletişime ve enformasyon akışına olanak sağlayan ilk adımlardan birisi olmuştur.

2.2. Amerikan Müdahaleciliği

"Böyle yaşamaya devam edemeyiz" demeciyle Mihail Gorbaçov, SSCB'deki komünist partinin genel sekreterliğine atanmadan önce (Gaddis, 2015), uzlaşma yanlısı olduğunu ve

[6] Galster, Steve. "Afghanistan: The Making of U.S. Policy, 1973-1990" (9 Ekim 2001). https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB57/essay.html (21 Kasım 2017).

Soğuk Savaş'ın bu son dönemecinde olayların farklı bir tarafa evrileceğini adeta haber vermiştir. İlerleyen senelerde de gerek ABD Başkanı Ronald Reagan ile ilişkilerinde, gerekse silah indirimiyle ilgili uzlaşmacı yaklaşımıyla Soğuk Savaş'ı sona erdirme isteğinde olduğunu belirtmiştir. Ancak Reagan, Carter'dan sonra göreve geldiği ilk senelerde, Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgalinin bırakmış olduğu kızgınlığın da etkisiyle Sovyetlere ve komünizme karşı oldukça olumsuz bir tavır almış ve söylemleri de bu yönde olmuştur.

Brzezinski'ye (2000, s. 13, 17) göre, "şu günlerde Sovyet modelinin bir zamanlar nasıl olup da çekici ve taklit etmeye değer olarak düşünüldüğünü anlayabilmek mümkün değildir. Sovyet sisteminin görünür başarısının etkisi, 20.yy'ı komünist cazibenin hakim olduğu bir yüzyıl haline getirmiş olmasıdır. Özellikle de komünizmin Orta Avrupa'ya ve Çin'e yayılmış olması ciddi tartışmalara sebebiyet vermiştir. Fakat başlangıcından yüzyıl sonra komünizmin etkisi zayıflamaya başlamıştır. Özellikle 1980'den sonra Sovyet ekonomisindeki gerileme ve üretkenlik düşüşü, yapılan reformalara rağmen bir sonuca ulaşamamıştır".

Fakat bu süreçte sosyo-ekonomik olarak toparlanan Avrupa'nın ABD ile ilişkileri Soğuk Savaş'ın ilk yıllarına kıyasla farklı bir yöne gitmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın psikolojik etkilerini üzerinde taşıyan Avrupa, ABD ve Sovyetler arasındaki nükleer savaş tehdidinden duyduğu rahatsızlığı açıkça dile getirmeye başlamıştır. Bu amaçla Avrupa ülkelerinde ve ABD'nin bazı bölgelerinde yaratılan kamuoyu, nükleer silah karşıtı protestoların gerçekleşmesine yol açmıştır.

1982 yılında 1 milyona yakın insan New York'ta nükleer silahların dondurulması için gösteri yaparak sokakları doldurmuştur. Yoğun barış eylemleri sonucu 1987'de ABD'de Reagan yönetimi, Orta Menzilli Nükleer Füze Projesi'ni durdurmak zorunda kalmıştır (Aksoy, 2016). Avrupa'dan gelen yoğun tepkilerin ve muhalefet edenlerin de etkisiyle, Reagan daha yumuşak ve uzlaşmacı bir tavır içerisine girmeye başlamıştır. Bu tarihten sonra, Moskova ile ilişkilerde belirgin bir iyileşme olduğunu söylemek mümkündür.

1984 yılında Reagan'ın seçim kampanyasında da bu değişim farkedilmiştir. Hazırlanan reklam filmlerinde, eski bir Hollywood aktörü de olan Reagan'ın konuşmalarında, şimdiye kadar Soğuk Savaş Dönemi boyunca ABD'deki tüm seçim kampanyalarına malzeme olan antikomünist söylem, sözde yerini "toplum huzuru, geleceğe güven" gibi temaların işlenmesine daha çok bırakmıştır.

1984 başkanlık seçiminde hazırlanan reklam filmlerinden birinde, "It's morning again in America" (Amerika'da yine sabah) başlığı ile; "*Bugün, ülkemiz tarihinde her zamankinden daha fazla erkek ve kadın işe gidecek. 1980 yılındaki rekorların yarısı kadar faiz oranları ile, bugün yaklaşık 2.000 aile son dört yılda her zamankinden çok yeni ev satın alacak. Bu öğleden sonra 6500 genç erkek ve kadın evlenecek ve enflasyon sadece dört yıl öncesinin yarısından daha az olduğu için geleceğe güvenle bakabilecekler. Amerika'da yine sabah ve Başkan Reagan önderliğinde ülkemiz gururlu, güçlü ve daha iyi. Neden dört yıldan kısa bir süre önce olduğumuz zamana geri dönmek isteyelim ki?*" (Beschloss, 2016) diyerek sonlanan metinde herhangi doğrudan bir antikomünist söyleme başvurulmadan, ABD ekonomisindeki gelişmelere vurgu yapılarak, günlük hayattan insan görüntüleriyle süslenmiş bir film hazırlanmıştır.

Fakat aynı seçim kampanyasında hazırlanmış olan "Bear in the woods" (Ormanlardaki Ayı) isimli başka bir reklam filminde, üstü örtük bir biçimde Sovyetler Birliği ve komünizm yine hedef gösterilmiştir. Filmde Soğuk Savaş açıkça belirtilmeden "ayı" Sovyetler Birliği'nin sembolü olarak tasvir edilmiştir. Anlatıcı, ayının ne kadar eğitimli ya da tehlikeli olduğuna dair belirsizliği ifade ederek ve "kimin haklı olduğundan kimse emin olamayacağından, ayı kadar güçlü olmak akıllıca değil mi?" denmektedir (CBS News, 2016). Dolayısıyla ABD'nin yıllarca beslenmiş olduğu antikomünist söylemden bir kalemde vazgeçmesini beklemek elbette hayalcilikten öteye gitmemektedir. Ancak yine de, ilişkilerde belirgin bir iyileşme olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Bu iyileşmede payın büyüğünü, daha önce de belirtildiği gibi Gorbaçov'a vermek yerinde olacaktır. Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nde başlattığı reformlar, "Glasnost ve Perestroyka" yani açıklık (şeffaflık) ve yeniden yapılandırma olarak anılmaktadır. Ancak Glasnost'un yarattığı ifade özgürlüğü çerçevesinde Brejnev, Stalin, hatta Lenin zamanında yapılan hataların ifşasıyla mevcut ekonomik, toplumsal ve siyasal durumun, Sovyet insanının taleplerine cevap veremediğinin ifadesi, sistemin kendini yenilemesi yerine rejimin meşruiyet temellerini sarsmıştır (Abdullayev, 2009). Bununla birlikte, şeffaflık ve yeniden yapılanma politikalarının, Soğuk Savaş kutuplaşmasını ortadan kaldırmaya yönelik çalışmaların bir parçası olduğunun da altını çizmek yerinde olacaktır. Keza Gorbaçov'un nükleer silahlar ile ilgili düşüncelerini de bu reformlar çerçevesinde değerlendirilebilir.

"1988 yılında gerçekleşen Moskova Zirvesi'nde Gorbaçov, Reagan ile birlikte, stratejik nükleer silahların azaltılmasına ilişkin bir anlaşmaya doğru ilerlediklerini söylemiş, stratejik silahların yüzde 50 azaltılmasına ilişkin anlaşmanın önündeki en büyük engelin ise, Reagan'ın

‘Yıldız Savaşları’ projesi ile denizaltıdan atılan Cruise füzelerinin sınırlandırılması sorununun olduğunu belirtmiştir”(Kavuncu, 2013, s. 134). Aynı şekilde Reagan da bu süreçte olumlu bir tavır takınmıştır ve karşılıklı silah imhasına yönelik görüşmeler, hemen çözüme kavuşmuş olmasa bile, hiç olmadığı kadar umut verici geçmiştir.

Gaddis’e (2015) göre, 1989’un başında hiç kimsenin anlamadığı şey, Sovyetler Birliği’nin, ideolojisinin ve bu nedenle Soğuk Savaş’ın da yıkılmak üzere olan bir kum tepesi olduğuydu. Bunun gerçekleşmesi için, birkaç kum tanesinin eklenmesi yeterliydi. Bu fırsatı görenler, kanaat önderleri ya da süper güç temsilcileri değil, sıradan insanlardı. Fakat 200 yıl önce gerçekleşen Fransız Devrimi’nden farklı olarak ise hiç kan akmadı. Polonya’dan Romanya’ya, Doğu Avrupa, halk devrimleriyle adından söz ettirmiş, birçok komünist rejim, bu dalga sonucunda alaşağı edilmişti.

“Eski düzenin ve Soğuk Savaş’ın bittiğine dair son nokta ise, iki kutuplu dünyanın en belirgin simgesi olan Berlin Duvarı’nın yıkılışı ile konmuştur. Duvar çöktükçe, Avrupa’nın Doğu-Batı ayrımı da çökmüştür. İdeoloji yarışı artık sona ermiştir. Bu nedenle pek çok tarihçi Soğuk Savaş’ın bitiş tarihi olarak 1989 yılını göstermektedir. Fakat 1990 yılında NATO’ya üye olan birleşmiş Almanya, Sovyetler Birliği tarafından da kabul gördüğünde, Soğuk Savaş’ın tam olarak sona erdiğini söylemek imkanlı hale gelmiştir” (McMahon, 2003, s. 219, 220).

Geriye dönüp bakıldığında, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan yeni düzen, ABD’nin bu düzendeki rolü ve baskınlığı, Avrupa’nın ekonomik toparlanma çabaları, Sovyetler Birliği’nin ABD’nin karşısındaki kutba yerleşmesi, devamında Soğuk Savaş’ın ABD sınırları dışına taşması ve yaratılan antikomünizm algısı bu uzun döneme damga vuran gelişmelerden yalnızca birkaçı. Soğuk Savaş dünya tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu süreçte yaşanan gerginlikler, çatışmalar ve savaşlar fazlasıyla incelenmeye değer ve günümüz dünya sistemini anlamaya yardımcı bir kılavuz özelliği taşımaktadır. Fakat öte yandan, bu çalışma itibariyle odak noktası olan Antikomünist Algı Yönetimi çalışmaları da Soğuk Savaş’ın önemli bir ayağını oluşturmuştur.

Soğuk Savaş’ın daha ilk yıllarında ABD tarafından sistematik ve planlı şekilde kullanılan antikomünist propaganda çalışmaları, önce ABD toplumunu, daha sonra Avrupa ülkelerini ve akabinde *Çevreleme ve Yeşil Kuşak Projeleriyle* Orta Doğu ve Avrasya ülkelerini, Sovyetlere ve komünizme karşı örgütlemek, yanı sıra da jeopolitik amaçlara ulaşabilmek hedefiyle ABD tarafından uygulanmıştır.

Bu uygulama esnasında da, dönemin kitle iletişim araçları kullanılmış, gerektiğinde gazete haberleriyle, gerektiğinde radyo yayınlarıyla, ilerleyen senelerde de televizyon yayıncılığından yararlanılarak, toplumda antikomünist bir algı yaratılmak istenmiştir. Bu uygulamalar, bazen Vietnam Savaşı'nda olduğu gibi toplumda ters tepki yaratmış olsa da, haberin ve kitle iletişimin bu süreçte üstlendiği rol önemlidir. Soğuk Savaşın, kitlelere nasıl aktarıldığı ve bu aktarımın kitlelerde nasıl bir etki yarattığı sorusu, bu tez çalışmasının da cevaplamaya çalıştığı sorulardan biridir. ABD'nin, o dönemde ideolojik ve ekonomik boyutlardaki üstünlüğü göz önüne alındığında, enformasyon akışı üzerindeki baskınlığı da dikkat değer hale gelmektedir.

Bu nedenle, Türk basınının Soğuk Savaş tasviri de ABD ile ilişkilere dayalı olarak değişim göstermiştir. Çalışma içerisinde detaylı olarak ele alınacak olan ABD'nin Çevreleme ve Yeşil Kuşak Projesi bağlamında Türkiye'nin üstlendiği rol ve bağlantılı şekilde yapılan antikomünist haberler ve örgütlenmeler de ciddi anlamda önem arz etmektedir.

Soğuk Savaş'ın son yıllarında yaşanan birkaç olay, Amerikan basının nasıl bir diplomasi ve propaganda silahı olarak kullanılmış olduğuna kanıt niteliği taşımaktadır. Demokrasinin uygulandığı bir ülke olarak zaman zaman başka ülkelere örnek dahi gösterilen Amerika'da basının bir algı yönetimi ve propaganda aracı olarak kullanılması, Soğuk Savaş yıllarında en yüksek seviyelere tırmanmış; Yumuşama döneminde tansiyon biraz düşmüş olsa da, yaşanan olaylara basının tepkisi açısından bakıldığında, antikomünist yapılanmanın tazeliğini koruduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

"1 Eylül 1983 günü, bir Sovyet savaş uçağı Kore Hava Yollarına ait bir yolcu uçağını düşürmüş ve 269 yolcu ölmüştür. 3 Temmuz 1988 tarihinde ise, Basra Körfezi'nde ABD'ye ait Vincennes savaş gemisinden fırlatılan bir füze, İran Hava Yolları'na ait bir uçağı düşürmüş ve 290 yolcu ölmüştür. Bu iki olay, benzerlik taşımasına karşın ABD basınında farklı yorumlanmıştır. *The New York Times,* Kore uçağı ile ilgili 286 yazı, İran uçağı ile ilgili ise 102 yazı yayımlamıştır. *The Washington Post* ise, birinci olayla ilgili 169, ikincisi ile ilgili 82 haber yayımlamıştır. 'Havada Cinayet', 'Sovyetler Sivil Bir Uçağı Tahrip Etti' gibi başlıklar kullanılmıştır. *Time* ve *Newsweek* dergilerinin haber oranları da benzer şekildedir" (Öymen, 2014, s. 325, 326).

Kuşkusuz bu şekilde haber yapılmış olmasının sebebi, Amerikan Başkanı Reagan'ın Kore Uçağının düşürülmesini bir anti-Sovyet propaganda aracı olarak kullanma isteğidir.

Sovyetler Birliği'nin, uçağı düşürerek bir tehdit oluşturmaya devam ettiğini belirtmiş ve Amerika'nın Soğuk Savaş'ın ilk yıllarından bu yana yürütmüş olduğu antikomünist tavrın ne kadar doğru olduğu vurgulanmıştır. Haber çerçevelerinde hep "Sovyetler Birliği ve düşman" imgesi birlikte ön plana çıkartılmıştır.

Fakat İran uçağı ile ilgili çizilen haber çerçevelerinde, olayın ihmal ve bilgisilik tarafı ön plana çıkartılmış, herhangi bir suçlama yapılmamıştır. Amerikan basını, olayın detaylarına dahi inmeden, yüzeysel bir şekilde ele almış, siyasi sorumlularla ilgili de haber yapılmamıştır. Dolayısıyla, kamuoyunun ilgisini hangi yöne ve hangi olaya çekmek istedikleri hükümet politikaları ile belirlendikten sonra, Amerikan basının bu yolda ilerlemiş olduğu görülmektedir.

Dolayısıyla Soğuk Savaş'ın son 10 senesi, ilk 10 senesi gibi nükleer savaş tehlikesi içinde geçmemiş olsa da, Amerika'nın müdahaleci tutumu ve propaganda çalışmaları devam etmiştir. Bu süreçte dünyayı sakinliğe ve barışa evrilten önemli etmenlerden biri Gorbaçov'un tutumu olmuştur ama yaşanan birtakım olaylar, özellikle de Amerika'nın dış müdahalede bulunmaya yönelik tavrı yine iki ülke arasındaki tansiyonu yükseltmeye yetmiştir. Bu olaylar içinde belki de en dikkat çekenlerden bir tanesi ABD'nin Grenada müdahalesidir.

Ekim 1983'de Grenada Halk Ordusu bir darbe ile adanın yönetimini ele geçirmiştir. Yeni hükümet, muhaliflerin görüldükleri yerde vurulmalarını emretmesinden sonra ülke bir anda kan gölüne dönmüştür. Bu durum karşısında Amerika, 25 Ekim 1983 tarihinde Barbados ve Jamaika'nın desteği ile askeri bir operasyon gerçekleştirmiştir (Batır, 2011, s. 121).

Amerikan silahlı kuvvetlerinin Sovyetlerin kukla devleti olarak tanımladığı bu Karayipler Adası'nda iktidarı ele geçirmiş olan Marksist rejimi devirmek ve tehlikede oldukları öne sürülen onlarca Amerikalı tıp öğrencisini kurtarmak amacıyla 7.000 kişilik bir istila gücü Grenada'ya çıkarılmıştır. Reagan Doktriniyle, Afganistan, Nikaragua, Angola ve Kamboçya başta olmak üzere birçok bölgede solcu karşıtı ayaklanmalar desteklenmiş ve bu gruplar ABD tarafından Sovyetlere karşı vekil savaşçı olarak kullanılmıştır (McMahon, 2003, s. 198-200). İsmi geçen ülkelerde senelerce süren iç savaşlarda, Soğuk Savaş stratejisinin sonuçlarını yakından görmek mümkündür. Vekil savaşçılar, sadece bu bölgelerde değil, aynı zamanda Yeşil Kuşak projesinin bir parçası olarak Orta Doğu ülkelerinde de uygulamaya konmuştur.

"Reagan bununla birlikte, ICA'nın adını yeniden USIA yapmış ve Soğuk Savaş'ın taarruz silahlarından biri gibi kullanma hevesi olduğunu göstermeye çalışmıştır. Hatta USIA

Özel Planlama Grubu (SPG) ile yakın işbirliğine gitmiş, birçok ülkede aydınlara ve gazetecilere ABD'nin beklentisi doğrultusunda projeler yaptırılmıştır. Aynı SPG ile ABD Dışişleri Bakanlığı, İran'dan Nikaragua'daki gerillalara gizlice silah gönderilmesi operasyonunda da görev almıştır" (Öymen, 2014, s. 284).

Bu operasyonun yapılma sebebi, yönetime geçen kişilerin Amerika için tehlike oluşturdukları, nedeninin de Markist düşünceye sahip olmaları şeklinde açıklanmıştır. Elbette her algı yönetimi çalışmasında olduğu gibi burada da basın yoluyla ortaya atılan bir hikaye vardır: "Grenada'da eğitim gören Amerikalı öğrencilerin kurtarılması". Bu hikaye üzerinden bir kamuoyu oluşturmaya çalışan Amerikan basını başarılı olmuş, Amerikan hükümetinin istediği ölçüde bir propaganda çalışması yapmıştır. Amaç, rızanın imalatının gerçekleştirilmesidir. Yani, yapılan yasadışı müdahalenin antikomünist bir sebebe bağlanarak topluma kabul ettirilmesidir.

Grenada Müdahalesi'nin Amerikan basınındaki sunumu, kullanılan haber çerçeveleri ve haber söylemi bakımından Soğuk Savaş ruhunu açıkça temsil etmektedir. *The Washington Post* gazetesinin müdahaleyi meşrulaştırma yöntemi komünizm tehlikesini öne sürmek olmuştur.

> **Başlık:** "Militant Grenada" / "Militan Grenada", 1983.
>
> **Haber Girişi:** "*The Reagan administration yesterday issued a "preliminary report" on Grenada saying that the tiny eastern Caribbean island's ousted Marxist leaders had planned to build a heavily armed military force of 7,200 to 10,000 men and women by 1986*." / "Reagan yönetimi dün, Grenada hakkında "doğu Karayipler'in küçük adasının devrik Marksist liderlerinin 1986'da 7,200 ila 10,000 arasında erkek ve kadından oluşan bir ordu inşa etmeyi planladıklarını açıklayan bir" ön rapor "yayınladı".
>
> **Başlık:** "Most Residents of Nearby Barbados Appear to Support Grenada Invasion" / "Barbados Yakınlarındaki Pek Çok Sakin Grenada İstilasını Desteklemekte", 1983.
>
> **Haber Girişi:** "*To Barbados maintenance man Berkley Jack, the four-day-old invasion of Grenada by U.S. and Caribbean forces is a straightforward case of responding to the calls of a neighbor whose life is in jeopardy*." / "Barbados bakımı görevlisi Berkley Jack'e göre, Grenada'nın dört gün süren ABD ve Karayip kuvvetleri tarafından işgali, hayatı tehlikede olan bir komşunun çağrılarına cevap verilmesinin basit bir örneğidir".
>
> **Başlık:** "CIA's Reports Magnify Soviet-Cuban Presence" / "CIA Raporları Sovyet-Küba Varlığına Büyüteç Tutuyor: 'ABD işgalinden sonra Grenada'dan gelen istihbarat raporları, beklenenden daha güçlü ve daha büyük bir Sovyet-Küba askeri ve diplomatik mevcudiyetini gösteriyor'", 1983.
>
> **Haber Girişi:** "*Intelligence reports coming from Grenada after the U.S. invasion show a stronger and larger Soviet-Cuban military and diplomatic presence than expected, but they may fall short of supporting President Reagan's assertion that the Caribbean Island was "being readied as a major military bastion to export*

terror," according to, administration and congressional sources." / "ABD işgalinden sonra Grenada'dan gelen istihbarat raporları, beklenenden daha güçlü ve daha büyük bir Sovyet-Küba askeri ve diplomatik varlığı olduğunu gösteriyor. Ancak kongre kaynaklarına göre, Başkan Reagan'ın Karayip adasının "terör ihraç etmek için büyük bir askeri kale olarak hazırlandığı" iddiasını desteklemede başarısız olabilirler".

Başlık: "Marxists Were in Severe Financial Straits" / "Marksistler, Ciddi Bir Finansal Darboğazdaydı: 'Elde edilen belgelere göre, Başkan Reagan'ın Grenada'yı istila etme emrinden dört ay önce adanın Marksist yönetimi, Karayipler Havzası ile ilgili bir girişim esnasında mali sıkıntı çekti'" 1983.

Başlık: "Grenada Isn't Our Only Caribbean Problem" / "Grenada Bizim Sadece Karayipler ile İlgili Sorunumuz Değil", 1983.

Yukarıda yer alan haber örnekleri, *The Washington Post* gazetesinin olaya yaklaşımını ve Amerikan hükümetinin bu konudaki politikalarına vermiş olduğu desteği yansıtmaktadır. Amerikan basının yer alan birkaç eleştiri dışında, küçük bir ada olan Grenada'ya yapılan müdahalenin gerçek yüzünden o yıllarda pek bahsedilmemiştir.

Örnek haber başlıkları üzerinden, metin üreticisi olan gazetenin ideolojik duruşu hakkında tahminde bulunabilmek zor değildir. Özellikle sözcük seçimleri üzerinden yapılan müdahale haklı çıkarılmaya ve meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Gazetenin, açıkça anlatılan istiladan yana olduğu görülmektedir. Her zaman olduğu gibi, Amerka'nın Grenada'daki çıkarları, çevre ülkelerin de çıkarlarıymış gibi yansıtılmıştır.

Etkileşimsel analiz açısından da, Grenada istilası ile ilgili antikomünist söylemlerle işbirliği yapılmıştır. İstila ile ilgili yapılmış olan hükümet söylemleri ve bilhassa Başkan Reagan'ın bu konudaki söylemleri haber metinleri tarafından yerinden üretilmiştir. Dolayısıyla yaratılmış olan etkileşim, yukarıda da belirtildiği gibi, yaşananları toplum gözünde meşrulaştırma amacıyla kullanılmıştır. Bir yandan da Soğuk Savaş'ın ilk yıllarından bu yana sürdürülen Komünizm tehlikesi ve antikomünist algı yönetimi devam ettirilmeye çalışılmıştır.

Bağlamsal analiz yapıldığında da karşımıza çıkan tablo, metin üreticisi olan *The Washington Post* gazetesinin kendini Sovyet karşıtı bir konumda tutmaya devam etmiş olduğudur. Elbette bu istilayı algılama biçimine uygun şekilde bir haber söylemi benimsenmiş ve başlıklarla ifade edilen de istilanın gerekliliği ve haklılığı olmuştur.

Bir başka örnek olay ise, Amerika'nın Panama'ya yapmış olduğu müdahaledir. Reagan 1986'da uyuşturucu ile mücadele konsepti oluştururken, bu politikayla ABD bir yandan ülkelerin iç işlerine müdahil olma diğer yandan da baskı meydana getirerek müdahale zemini

oluşturma çabasında olmuştur. Panama bu politikanın uygulandığı ilk ülke olmuştur. 1989 yılında ABD askerleri tarafından işgal edilen ülkenin devlet başkanı Manuel Noriega uyuşturucu ile mücadele kapsamında tutuklanarak hapse atılmıştır. Bu müdahale neticesinde Panama kanalının kontrolü ABD denetimine geçmiş ve işgal 2000 yılına dek sürmüştür (Keskin, 2016, s. 83).

Her ne kadar dünyadan olumsuz tepkiler almış olsa da, Amerika'nın kısa zaman içinde gerçekleştirmiş olduğu ve yıllarca sürecek olan bu müdahale basında aynı şiddette bir tepkiyle karşılanmadığı gibi, birkaç cılız eleştiri dışında çoğunlukla destek bulmuştur. Noriega, hem Başkan Bush tarafından bir şeytan gibi tasvir edilmiş hem de basın tarafından benzer söylemlerle kötülenmiştir. Yine, propaganda çerçeveleri devreye girmiştir. Amaç, yapılan antidemokratik uygulamalara toplumun rıza göstermesinin sağlanmasıdır. Halbuki, daha sonra açığa çıkmış olan sırlardan biri, Noriega'nın yıllarca CIA ile işbirliği içinde yürütmüş olduğu çalışmalardır. Dolayısıyla Amerika'nın bu tavrı büyük bir çelişkiyi içinde barındırmaktadır. *The Washington Post* gazetesinin Panama Müdahalesini aktarırken kullanmış olduğu söylem ise algı yönetimine hizmet eder niteliktedir.

> **Başlık:** "U.S. Soldier Killed by Panama Troops" / "ABD Askeri Panama Askerleri Tarafından Öldürüldü", 1989.
>
> **Başlık:** "U.S. Forces Crush Panamanian Military; Noriega in Hiding as Fighting Continues" / "ABD, Panama Askerlerini Sıkıştırıyor; Noriega, Mücadeleyle Gizlenmeyi Sürdürüyor".
>
> **Haber Girişi:** "*A massive U.S. military invasion force dispatched by President Bush to end Gen. Manuel Antonio Noriega's "dark chapter of dictatorship" yesterday took control of much of Panama and shattered Noriega's Panama Defense Forces but failed to capture the military strongman*." / "Dün Antonio Noriega'nın "karanlık diktatörlüğünü" nü sona erdirmek için Başkan Bush tarafından gönderilen büyük bir ABD askeri istilası kuvveti Panama'nın büyük bölümünü ele geçirdi ve Noriega'nın Panama Savunma Gücü'nü parçaladı. Ancak askeri gücü ele geçiremedi".
>
> **Başlık:** "First U.S. Reinforcements Arrive in Panama" / "İlk ABD kuvvetleri Panama'ya varıyor", 1989.
>
> **Haber Girişi:** "*The first contingents of nearly 1,900 Army and Marine reinforcements ordered to Panama by President Bush began arriving at this U.S. military base today in a move that raised tensions between*" / "Başkan Bush tarafından Panama'ya tahsis edilen yaklaşık 1.900 Ordu ve Deniz takviye birliğinin ilki bugün gerilimi artıracak bir hareketle ABD'nin askeri üssüne ulaşmaya başladı".
>
> **Başlık:** "Despite Problems, Invasion Seen as Military Success" / "Sorunlara Rağmen, Müdahale Bir Askeri Başarı Olarak Görülüyor", 1989.

Başlık: "U.S. Army Guarantees Endara Stays in Power" / "ABD Ordusu, Endara'nın İktidarda Kalacağını Garanti Ediyor", 1989.

Başlık: "Fighting in Panama: The U.S. and Noriega" / "Panama'da Mücadele: ABD ve Noriega", 1989.

Haber Girişi: "*The Panamanian military leader was accused of shredding the results of an election last May, making millions through drug deals and money laundering, spying against the United States and slaying his political enemies. President Bush has portrayed him as the bad guy in a pulp crime novel, a Latin American "narcoterrorist" corrupting the youth of America."* / "Panama askeri lideri, geçtiğimiz Mayıs ayında yapılan seçimin sonuçlarını tahrip etmekle, uyuşturucu ticareti ve kara para aklayarak milyonlar kazandırmakla, ABD'ye casusluk yapmakla ve siyasi düşmanlarını öldürmekle suçlanıyor. Başkan Bush onu, Amerika gençliğini bozan bir Latin Amerikalı "uyuşturucu teröristi" kötü adam olarak tanımlıyor".

Başlık: "Bush, Under Fire, Defends Role in Panama Crisis" / "Bush, Ateş Altında, Panama Krizindeki Rolü Savundu", 1989.

Başlık: "Fighting in Panama: The Planning; U.S. Invasion: Many Weeks of Rehearsals"/"Panama'da Mücadele: Planlama; ABD İstilası: Haftalar Süren Provalar", 1989.

Haber Girişi: "*The Bush Administration laid the foundation for the attack against Gen. Manuel Antonio Noriega weeks ago by drafting new military plans, rehearsing them and secretly moving tanks and helicopters to Panama in case President Bush decided to order United States forces into action, senior Administration officials said.*" / "Yetkililere göre, Başkan Bush'un, ABD kuvvetlerini harekete geçirmeyi kararlaştırması durumunda Bush Yönetimi, Orgeneral Manuel Antonio Noriega'ya yeni askeri planlar hazırlama, onları prova etme ve gizli tank ve helikopterleri Panama'ya taşımak için görevlendirme verilecek".

Başlık: "Fighting in Panama: The Drug War; Washington Hopes to Close a Trafficking Haven" / "Panama'da Mücadele: Uyuşturucu Savaşı; Washington Kaçakçılık Cennetinin Önünü Kesmek İstiyor", 1989.

Bu örnekler üzerinden yorum yapmak gerekirse, müdahalenin öncelikle Amerika'nın güvenliği açısından gerekli ve önemli olduğu devamında ise bu müdahale sebebinin Panama üzerinden gerçekleşen uyuşturucu ticareti olduğu Amerikan basını tarafından ortaya atılmıştır. Ancak elbette bu iddianın asıl sahibi Amerikan hükümeti olmuş, bu perdelemeye Amerikan basını da destek çıkmıştır.

Metin analizi yapıldığında, uyuşturucuya karşı savaş açan bir ülkenin haklı mücadelesi ve istilası olarak okunabilecek olan haber başlığı örnekleri, metin üreticisi olan her iki gazetenin de dünyaya bakış açısı ile ilgili önemli ipuçları vermekte ve algı yönetiminin boyutlarını göstermektedir. Bir müdahalenin gerçek sebeplerini gizlemede ve toplumdan destek alabilmek

adına yine toplum algısını şekillendirmede basının, gerek kullandığı kelimelerle gerek konumlandırmasıyla büyük bir yönlendirme yapmış olduğu görülmektedir.

Fakat aslında asıl sebep, daha önceki yıllarda Amerika'nın desteğini almış olan Cumhurbaşkanı Manuel Noriega'nın ilerleyen senelerde Sovyetler Birliği ve Küba ile yaşadığı yakınlaşma olmuştur. Soğuk Savaş'ın ilk yıllarından bu yana en küçük bir Sovyet yakınlaşması ihtimaline karşı her türlü imkânı devreye sokan Amerika, elbette böyle bir durumda da işini şansa bırakmamıştır. Soğuk Savaş'ın ilk zamanlardaki gerilimli yılları geride kalmış olsa da, komünizm tehlikesi tamamen ortadan kalmış değildir; dolayısıyla ortaya atılan bahane ile basının desteği de alınarak istenen doğrultuda bir kamuoyu oluşturulmuştur.

"Kamuoyu yoklamalarına göre Amerikaların %74'ü Panama müdahalesini desteklemiştir. Amerikan basını da bir kez daha kendi hükümetlerinin yanında yer almıştır. CBS televiyonu ise daha da ileri giderek Panamalıların da bu müdahaleyi olumlu karşıladıklarını, oradaki halkın %92'sinin Amerikan işgalini desteklediğini iler sürmüştür. Her iki olayda da az sayıda eleştiri yapılsa da Amerikan basının büyük çoğunluğu, dünya ülkelerinin tepkisine rağmen hükümetlerinin yanında yer almıştır" (Öymen, 2014, s. 329).

Chomsky'nin (2006), Üçüncü Dünya Seçimleri: Meşrulaştırmaya karşı "Anlamsızlaştırma" adını vermiş olduğu uygulama, bahsi geçen ülkelerde açıkça görülmektedir. Amerikan hükümetinin propaganda ihtiyaçları doğrultusunda dış ülkelerdeki seçimler ele alınmakta ve haber değeri taşımaktadır. Eğer müdahale gerekli ve önemliyse, ABD hükümeti kendi kamuoyuna oradaki müdahalesinin yerel halk tarafından onaylandığını göstermek amacıyla destekleyici haberler yayımlamaktadır.

Sonuç olarak, Soğuk Savaş dönemi boyunca Amerikan toplumunun olaylara kayıtsız kalmasını ya da destek vermesini sağlamak adına gerçek savaş sebeplerinin üstü basının desteğiyle birtakım yanılsamalardan yararlanılarak örtülmüştür. Bu yanılsamaların başında da *antikomünizm* gelmektedir. İnsanların düşüncelerini etkilemek ve kontrol altına almak için Soğuk Savaş yılları süresince ABD'nin sistematik olarak yapmış olduğu ve basını da bir araç olarak kullanmış olduğu en bilinen strateji rızanın imalatıdır.

3. SOĞUK SAVAŞ YILLARINDA TÜRKİYE'DE AMERİKAN PROPAGANDASI

Soğuk Savaş, kuşkusuz yalnızca Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'ni etkilememiş, hem çevre ülkeleri hem de birtakım çıkar çatışmaları sebebiyle uzak coğrafyalardaki ülkeleri de etkilemiştir. Türkiye ise, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşamış olduğu siyasi ve ekonomik bocalamalar neticesinde, politik kültür olarak yabancı olmadığı Sovyet karşıtlığı cephesinde yer almayı seçmiş ve ABD'nin müttefiki olmuştur. Bu müttefiklik, yalnızca siyasi arenayla sınırlı kalmamış, iktisadi, kültürel ve düşünce hayatında da derin izler bırakmıştır.

Türkiye'de antikomünizm, Rus karşıtlığı olarak değerlendirildiğinde tarihsel açıdan ABD'den önce başlamış olsa da, Soğuk Savaş yıllarında ABD'nin müttefiki olarak konumlandırıldığı projelerin yaratmış olduğu etki yadsınamaz boyutlardadır. Bunlardan Truman Doktrini, Marshall Planı, Çevreleme Stratejisi ve Yeşil Kuşak Projesi'nin, hem Türkiye'nin dış politika ve siyaset hayatında hem de basın uygulamalarında analize değer yansımaları bulunmaktadır. Daha açık bir ifadeyle Türkiye'de antikomünizm, hemen her kesimin kendi varlığını iktidarlar nezdinde görünür kılabildiği, toplum nezdinde de meşrulaştırabildiği önemli bir kavram halini alması sebebiyle analize değerdir.

3.1. Türkiye'de Antikomünizm Algısının Gelişimi

Tarihte Osmanlı-Rus Savaşları, Osmanlı İmparatorluğu'nun 17. ve 18.yy'dan itibaren, Ruslarla ciddi muharebelere girmesi ve 19.yy'da (93 Harbi gibi) aldıkları ağır yenilgiler, Rusların İstanbul yakınlarına kadar gelmeleri, öte yandan Plevne müdafaası, I. Dünya Savaşı'nda Rusların Kars, Ardahan, Erzurum ve Batum'u işgalleri bu suretle yüzyıllardır toplumda var olan Rus düşmanlığını giderek pekiştirmiş ve Osmanlı Devleti için Rus İmparatorluğu sürekli bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Ayrıca, 1917 yılında başlayan Rus Komünist Bolşevik Devrimi ve komünistlerin bu ihtilal sırasında toplumsal sınıflara uyguladıkları sistematik yok etme politikaları, din ve Tanrı olgusuna karşı yürüttükleri yıkıcı eylemler, Türk toplumunda bu bağlamda komünizme karşı aşırı bir kin ve nefret duygusunun yayılmasına olanak sağlamıştır. Bu nedenle, gerek Soğuk Savaş öncesi ve Soğuk Savaş döneminde Türk basınının komünizme olan yaklaşımı bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Öte yandan, Türkiye'de antikomünizmin kökenlerini ararken, komünizme dair yapılanmaların da izini sürmek gerekmektedir. Bu nedenle ilk olarak Mustafa Suphi'den ve Rusya'da kurmuş olduğu Türkiye Komünist Partisi'nden bahsetmek yerinde olacaktır. Suphi, bu faaliyetlerini Türkiye'de de sürdürmek istemiş ancak şartlar planladığı şekilde gelişmemiş ve faili meçhul bir şekilde öldürülmüştür.

İsmet Bozdağ'ın (1992) aktarımına göre, Rusya'daki 1917 Ekim ihtilalinde, Moskova'da Lenin ve Stalin ile tanışarak Kazan şehrine geçip, *Yeni Dünya* isimli bir gazete çıkarmaya başlayan Suphi, Lenin'in 1920 yılının başlarında, Ermenistan ve Azerbaycan'ı istilası sonrasında gazetesini Bakü'ye taşıyarak ilk Türkiye Komünist Partisini burada kurmuştur. Bu gelişmeleri dikkatle izleyen Mustafa Kemal Paşa'nın bu konudaki düşünce ve tespitlerini belirten ve yansıtan en iyi belge, 14 Eylül 1920 tarihinde Batı Cephesi komutanı Ali Fuat Cebesoy'a gönderdiği telgrafta bulunmaktadır:

> "*Bolşevikler, aynı zamanda memleketimizde de Boşevik teşkilatı vücuda getirmek istedikleri için Mustafa Suphi ve arkadaşları vasıtasıyla TKP genel merkezini kurdular. Tamamen Boşevik düşüncesine saf ve çıkar sağlama düşkünü bazı adamları sahilin her noktasına propagandacılar çıkardıkları gibi, Anadolu işlerinde de Eskişehir ve Ankara'ya kadar adamlar gönderdiler. Bunların maksatları, memlekette Sosyal bir inkılap yapmaktır. Bu halde memleket, doğrudan doğruya 3. Enternasyonel'e yani Rusya'ya bağlı olacağından. Boşevikler, hiçbir taahhüt ve yardıma gerek kalmaksızın bizi Batı'dan ayrılmış bir hale getirmiş olacaklardır. Açıklamalarımdan anlaşılmıştır ki, kayıtsız şartsız Rus tabiyeti demek olan memleketteki komünizm teşkilatı gaye itibariyle tamamen bizim aleyhimizdedir. Bu gizli komünist teşkilatını, her suretle durdurmak ve uzaklaştırmak zorundayız*".

Aynı zamanda, Milli Mücadele yıllarında kurulan Yeşil Ordu da, araya farklı sorunların girmesi sebebiyle (Çerkez Ethem sorunu gibi) Mustafa Kemal Paşa tarafından kaldırılmıştır. Cemal Kutay'a (2004, s.166) göre, "Yeşil Ordu meselesi, Milli Mücadelenin yarıda kalan teşebbüs ve birçok safhaları 'efsane' halinde kalmış ümitlerinden birisidir".

Fakat Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı'ndaki Bolşevik desteğine karşın komünizm ile mesafesini hep korumuştur. Hatta, General Harbord'a yazdığı 24 Eylül 1919 tarihli raporda da "*.... Bolşeviklere gelince, ülkemizde bu öğretinin hiçbir yeri olamaz*" sözleriyle rejim olarak Türkiye'de uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmiş, Türk-Rus dostluğunun ekonomik ve

askeri alanlarda devam edeceğini ifade etmiştir (Uca, 2000, s. 327). Kuşkusuz, Sovyetler'in Ulusal Bağımsızlık Savaşı'na verdiği destek, stratejik bir anlam taşımıştır. Emperyalizmin yayılma ihtimaline karşı alınması gereken önlemlerden biri de Anadolu topraklarının kontrol altında tutulması olmuştur. Savaşın ve Cumhuriyet'in ilanından sonra Sovyetler ile ilişkilerde ciddi bir problem yaşanmamıştır.

"O kadar ki, Mustafa Kemal Paşa'nın bu konudaki fikirleri kesinlik taşımıştır. Nitekim, 1920'de Bakü'de toplanan Şark Milletleri 1. Kurultayı'na katılan Anadolu delegelerine verdiği talimatın 1. Maddesi şu olmuştur; '*İdari inkılap yaptık. İçtimai inkılap adet ve dinimiz itibariyle müsaittir. Ancak henüz vakti değildir. Çünkü emperyalist Avrupalılarla ve İstanbul hükümetiyle harp halindeyiz. Aşağıdan yukarıya gelecek bir inkılap, inhilalimizi (parçalanma, bölünme) mucip olur*'. Çok açık görüldüğü gibi, Mustafa Kemal Paşa, Bolşevikliğin Türkiye'ye gelmesi ile memleketin yok olmasını bir tutmuştur. Fakat, bu fikrin, açıkça söylenmesinin o yıllarda zararlı yanları olacağından, bu hareketlerin hükümetin kontrolü altında tutulması gerektiği düşüncesini sık sık ifade etmiştir. Nitekim bu maksatla, Marksizmin ideolojik yapısını iyi bilen Hakkı Behiç Bey'in sekreterliğini yaptığı bir Türk Komünist Partisi kurdurmuş ve yakın arkadaşlarını partiye girmeleri için yönlendirmiştir" (Bozdağ, 1992, s. 39).

"Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında, Birinci Dünya Savaşı sonrasında 1921 yılında imzalanan Moskova Antlaşması ile bir dostluk dönemi başlamıştır. Savaş sonunda da devam eden bu yakınlaşmanın sonucu olarak 1925 yılında Türkiye ile Rusya arasında Tarafsızlık ve Dostluk Antlaşması hayata geçirilmiştir" (Dokuyan, 2013, s. 120). Fakat "Türkiye'nin 1928'de İtalya ile Dostluk Antlaşması imzalaması ve Batılı devletlerle yakınlaşması Sovyetler Birliği'ni telaşlandırmıştır. 1931 yılında Sovyetler Birliği Başbakanı Litvinoff Türkiye'yi ziyaret etmiş ve Türkiye ile ekonomik ilişkileri geliştirmek istediği sinyalini vermiştir. Ancak, İsmet İnönü hatıralarında, Sovyetler Birliği'ne yaptıkları seyahatte bu ülkenin çok sıkıntı çekmekte olduğunu belirtmiştir" (Alantar, 1998, s. 85). Anlaşma gereği, Milletler Cemiyeti'ne girmek için Sovyetler Birliği'nin onayı alınmış olsa da, ileriki yıllar için Sovyetlerle siyasi bir yakınlık kurulmayacağının sinyalleri de verilmiştir.

Aynı yıllarda, Sovyet *Pravda* gazetesinin Türk Komünistler ile ilgili yapmış olduğu habere karşılık, 27.09.1927 tarihli *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinin yayımlamış olduğu cevap Türkiye'nin yaklaşımını net bir biçimde açıklamıştır:

'*İki memleket arasındaki siyasi münasebetleri daima umumi vaziyetin icabatı tespit eder. Komşuluk, binaenaleyh iki memleketin de geçirdiği mühim inkılaplar, yeni tarihleri Türkiye ile Rusya'nın yekdiğeri ile iyi geçinmelerini zaruri kılıyor. Yalnız bazı tarikatçılar tarafından kasten unutulan bir hakikat vardır: Komşu bir milletle siyasi dostluk yapmak, o milletin dahili idaresini beğenmeyi, onun içtimai ve iktisadi akidelerini kendi memleketlerinde tatbik etmeyi icap ettirmez!'* (Saray, 2000, s. 32,33).

Bu dönemde, Cumhuriyet gazetesinde, antikomünizm ekseninde yapılmış olan birçok habere rastlamak mümkündür. Örneğin, "İstanbul'da ve İzmir'de Komünistler yeniden faaliyete geçtiler" başlıklı haberde, "*Son zamanlarda İzmirde bazı sokak ve binalara, halkı komü nistliğe teşvik eder mahiyette yaftalar yapıştırılması üzerine mahalli zabıta faaliyete geçmiş ve 27 Şubat akşamı kordonda bir evin dıvarına bir yafta yapıştırdığı görülen sabıkalı komünistlerden marangoz Kerim derdest edilmiştir*" (Cumhuriyet, 1929) "Tehlike! Komünist beyannameleri başladı" başlıklı haberle, antikomünizmin kökenleri ve ayakseslerine dair ipuçları açığa çıkmaya başlamıştır: "*Bir mayısın yaklaşmış olması memleket dahilinde gizli bir surette çalışan komünistleri yeni bazı faaliyetlere sevketmiştir*" (Cumhuriyet, 1931). Nazım Hikmet ile ilgili yazılmış olan bir haberde ise açıkça "komünist şair" tamlaması kullanılmıştır: "Komünist şair Nazım Hikmet B. dün beraat etti" (Cumhuriyet, 1931).

Akşam gazetesinde çıkan bir haberde, komünistlerin yargılandığı duyurulmuş; "*Komünistlik propagandası yapmakla maznunen yakalananların muhakemelerine dün ağır ceza mahkemesinde başlanmıştır. Maznunlar 48 kişidir. İçlerinde bir kaç kadın da vardır*" ("Komünistlerin Muhakemesi", 1932), aynı gazetede çıkan bir başka haberde ise Amerika'daki komünistlerin yapmış olduğu gösterilerden bahsedilmiştir: "*Amerika'da komünistler sık sık nümayişler yaparak hadise çıkarıyorlar. Geçen hafta gene 8000 komünist Nev York'ta büyük bir nümayiş yapmıştı*" ("Amerika'da Komünist Nümayişleri", 1932). Öte yandan gazetenin, ("İzmirde 12 komünist nasıl yakalandı? ", 1935) ve ("İzmir'de Yakalanan Komünistler", 1935) şeklinde duyurmuş olduğu haberlerde yakalanan kişilerin fotoğrafları da yayınlanmış ve açıkça suçlu olarak hedef gösterilmişlerdir: "*Suçlular İzmirde üç hücre kurmuşlardı, beyannameler ve daktilo makinesile basılmış Emekci gazetesi bulundu*".

Diğer yandan, İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte, Sovyetler Birliği ve Almanya karşı karşıya gelmiş, devamında yapılan Stalingrad Savaşları sonucunda Rusların kazanmış olduğu hakimiyet, beraberinde Sovyetlerin Türkiye üzerinde baskısını da doğru orantılı şekilde artırmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen bitiminde ise tarafsızlık politikasını

bir tarafa bırakmak durumunda kalan Türkiye'nin Batı kampında yer alacağı belli olduktan sonra, demokrasinin ülkede işleyişi ve demokratik kurumların varlığı gibi tartışmalar üzerinden Türkiye, Batı'ya karşı kendini kanıtlama çabası içerisine girmiştir.

Bu amaçla İnönü, Türkiye'yi demokratik dünyanın tarafında konumlandırmak adına çok partili hayata geçiş gibi içe ve dışa dönük politikalar geliştirmek durumunda kalmış, dış politikadaki temel hedefini ise Sovyet tehdidinin önlenmesi ve buna bağlı olarak Batı ile siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda işbirliğini geliştirebilmek olarak belirlemiştir (Göktepe, 2015, s. 198). Çünkü bilhassa Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Türkiye, kendine dünya sahnesinde bir yer bulabilmek ve Batı kampına tam olarak kabul edilebilmek adına Sovyetler Birliği'nin tehditlerini kullanma yoluna gitmiştir.

Bunun sebeplerinden biri, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı boyunca benimsediği tarafsızlık stratejisinin, Batı ülkeleri ama bilhassa İngiltere tarafından tepkiyle karşılanmış olması ve bu tepkinin savaş bitiminde de devam etmiş olmasıdır. Dolayısıyla Sovyetler Birliği'nin savaş sonrası istekleri ve tehditleri karşısında naçar kalmamak için Batı ülkelerinden destek alabilmesi önemliydi. Bu amaçla, ilerleyen başlıklarda analiz edilen haber örnekleri üzerinden de anlaşılacağı gibi, gerekli görüldüğü takdirde, her türlü antikomünist propaganda da yapılacaktı.

"Bu nedenle, antikomünizmin Türkiye fikir hayatındaki güçlü etkisi dikkate alınmadan ABD'yle kurulan mütteffikliğin ve Batı'da üretilen Soğuk Savaş ideolojisinin nasıl kolayca benimsenebildiğinin açıklanabilmesine imkan yoktur. Tarihsel olarak, komünizm düşmanlığı 1930'larda Pantürkçü kesim tarafından açık bir propagandaya dönüştürülmüştür. II. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında ise özellikle Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırması ile coşan bu düşmanlık, Soğuk Savaş antikomünizminin öncülü niteliğinde kabul edilebilir" (Örnek, 2015, s. 45, 59).

Öte yandan Sovyetler Birliği'nin 23 Ağustos 1939'da Almanya'yla bir saldırmazlık paktı imzalaması da Türkiye'de büyük endişeyle karşılanmıştır. Türkiye'nin, İngiltere ve Fransa'nın yanında Sovyetler Birliği'yle de dostane ilişki sürdürme politikası zora girmiştir. Dışişleri Bakanı Şükrü Saracoğlu'nun 24 Eylül 1939'da başlayan Moskova ziyareti, Sovyetler'le bir ittifak anlaşması yapma zemini oluşturamamıştır (Yakut, 2013, s. 171). Bu dönemde kamuoyunun Sovyetlere karşı basının da etkisiyle olumlu olan tepkisi, olumsuza dönmeye başlamış, resmi olarak bir parçası olunmasa da, savaşın da yaratmış olduğu tedirginlik hali

pekişmiştir. Tarihsel açıdan bakıldığında, Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri'nden daha önce Sovyetler Birliği'ne karşı olumsuz bir tutum içerisine girmiş olduğu tespitinde bulunmak yerinde olacaktır.

"Türk idareciler bu dönemde savaşa girerek Alman işgaline uğramak ve işgalden Sovyetler tarafından kurtarılmak; savaşta zayıf düşerek Sovyet yardımına ihtiyaç duymaktan büyük bir kaygı duymuştur. Bu kaygılara, henüz unutulmamış olan Saraçoğlu'nun Moskova ziyareti de eklenince, Sovyetlere karşı büyük bir güvensizlik ortaya çıkmıştır. Türkiye, savaş sonunda Sovyetlere karşı kendini koruyabilecek askeri güce sahip olmak istemiştir" (Ertem, 2010, s. 261).

Bu askeri güce sahip olmak, o günün şartlarıyla ciddi ekonomik harcamalara eşdeğerdir. Kaldı ki, İkinci Dünya Savaş'ına fiilen katılmış olmasa bile Türkiye ekonomik olarak sıkıntılı günler geçirmiştir. Ekmeğin dahi sertifika ile verildiği, uzun yiyecek kuyruklarının oluştuğu o dönemki Türkiye tablosunda, Sovyet askeri gücüne karşı tek başına bir güç olarak Türkiye, kuşkusuz tedirgin bir hale bürünmüştür. Fakat bu tedirginlik, Batı'ya yanaşmak için çeşitli yollarla bir araç olarak kullanılmaya başlandıktan sonra, Türkiye tarihinde belki de gelmiş geçmiş en etkili propaganda ve algı yönetimi çalışmalarından biri komünizm ve Sovyetler Birliği karşıtlığı üzerine yapılmıştır.

19 Mart 1945'te SSCB, 1925'te Türkiye ile imzalanmış olan Dostluk ve Saldırmazlık Anlaşmasını yenilemeyeceğini, yeni bir anlaşma yapmak istediğini belirtmiştir. Fakat Dışişleri Bakanı Selim Sarper'in, SSCB Dışişleri Bakanı Molotov ile yapmış olduğu görüşme neticesinde, Sovyetler'in Boğazlar'ın iki ülke tarafından ortak savunulmasını istediği ortaya çıkmıştır. Türkiye, bu isteği reddetmiştir (Akşin, 2007). Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi, bilhassa Sovyetler Birliği'nin Boğazlar'dan üs ve buna ek olarak toprak talebinde bulunmuş olması, Türkiye'nin Sovyet tehdidi algısını daha da perçinlemiştir.

"Fakat Sovyetler'in bu taleplerinin ciddi niyetlerle mi yoksa pazarlık baskı ve pazarlık aracı olarak mı öne sürüldüğü hakkında farklı görüşler vardır. Ancak Türkiye'nin bu konuyu özellikle ABD'nin desteğini almak için sonuna kadar kullandığı bilinmektedir. Bir yoruma göre, Molotov-Sarper görüşmesi, gündeme getirilen isteklerin Türkiye açısından vahametinden çok daha büyük bir olaya dönüştürülmüştür" (Örnek, 2015, s. 72). Bu süreçte amaç, mümkün olduğunca ABD'nin dikkatini çekmek ve Sovyet tehdidi üzerinden Türkiye'nin Soğuk Savaş'ta önemli bir aktör olduğunu kabul ettirmek olmuştur.

Böylece Türk basını da, Sovyetler'e karşı 20 yıldan fazla bir süredir sürdürdüğü mesafeli yaklaşım politikasını terk ederek açıkça Sovyet karşıtı propaganda yapmaya başlamıştır. Cumhuriyet gazetesi, Sunday Times'ın "*Türkiye'nin Türk topraklarında yabancı üsler kurulabilmesi imkânlarının nazarı itibara alması ihtimali yoktur*" değerlendirmesini birinci sayfasında öne çıkarmıştır (Yakut, 2013, s. 175). Akşam gazetesi de durumu benzer şekilde haberleştirmiş; "*Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, Sovyet Rusya bu istekleri üzerinde durmak şöyle dursun, derhal şiddetle reddetmiştir*" şeklinde bir ifade kullanmıştır ('Sovyet Rusya'nın İleri Sürdüğü Şartlar', Akşam, 1945).

Cüneyt Akalın'a (2003) göre, bu durumun ardından, ABD ile ilişkiler yönünden önemli gelişme yaşanmıştır. 1946 Nisan'ında İstanbul'a gelen Missouri isimli savaş gemisi büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Görünen amacı, 1944 yılında vefat eden Türkiye Washington Büyükelçisi Münir Ertegün'ün cenazesini getirmek olsa da, bu vaziyet, kimi tarihçilerce dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Çünkü geminin İstanbul'dan sonra ziyaret ettiği Yunanistan ve İtalya'da yaşananlar da bu çok yönlü amaçlar hakkında fikir vermektedir. Geminin İstanbul'a gelişi, Türkiye'nin Sovyetler karşısındaki yalnızlığının bir anlamda sona ermesi olmuştur.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü dönemini temsil eden Milli Şef yılları, hem basın tarihi açısından hem de Türkiye'de Soğuk Savaş dönemi antikomünist uygulamalarını anlamak bakımından önemli ve analize değer yıllardır. Parti-devlet bütünleşmesinin yaşandığı tek parti döneminde, kuşkusuz CHP'yi eleştiren yazı ve haberlere sıcak bakılmamıştır. Bununla birlikte, Sovyetler Birliği'ne karşı iktidar partisi tarafından alınan olumsuz tavrı tasvip etmeyen ve genel olarak CHP politikalarını eleştiren gazetelere birtakım yaptırımlar da uygulanmıştır.

1944 yılı, Türk basınında değişen havayı yansıtması bakımından önemli ve dikkate değerdir. Yönetimle ilgili görüş ve eleştirilerin artış gösterdiği bu sene içerisinde özellikle *Tan* gazetesinin tutumu Sovyetler Birliği ile daha yakın ilişkiler kurulması yönünde olmuştur. Gazete, Türk-Sovyet ilişkilerinin yakınlaşması gerektiğini vurgulamıştır. Aynı şekilde *Vatan* gazetesinde de, *Tan* gazetesi gibi Sovyetler Birliği temelli bir yakınlaşma istemese de, dönemin siyasi üslubuna ters düşen haber ve eleştiriler yer almıştır (Koçak, 1996, s. 346-348).

Bu dönemde hem iç siyaset hem de dış siyasetle ilgili çıkan yazıların yanında, basın çalışanlarının memnuniyetsizliği ve dönemin siyasal özelliklerine ters düşen liberalleşme rüzgarları hakkında da gazetelerde birtakım yorum ve haberlere rastlamak mümkündür. Fakat özellikle *Tan* gazetesi, yayımlamış olduğu yazılar ve haberler nedeniyle birçok kez kapatılmıştır.

Ulus gazetesi, CHP iktidarına yakın bir politika izlemiş, *Akşam* gazetesi ise yönetime hem eleştirel yaklaşımlarda bulunmuş hem de zaman zaman olumlu tavır almıştır. *Cumhuriyet* gazetesi de yönetime karşı direkt bir tutum içerisinde olmamakla birlikte, İkinci Dünya Savaşı yıllarında da Almanya yanlısı bir tavır takınmıştır. Dolayısıyla dönemin gazetelerindeki bu ılımlı siyasi yaklaşıma karşın, *Tan* gazetesinin ve gazetenin sahibi olan Sertellerin muhalif tutumu farklı bir atmosfer yaratmıştır.

Tan gazetesi, 1935 yılında İş Bankası'nın kurmuş olduğu bir gazetedir. 1938 yılında Ahmet Emin Yalman'n ayrılmasının ardından Zekeriya ve Sabiha Sertel'e geçmiştir. Gazete, İkinci Dünya Savaşı yıllarında müttefikleri yani Amerika, Rusya, İngiltere ve Fransa'yı tutmuş, bir yandan da faşizmi ve Almanya'yı eleştirdiği için bir süreliğine kapatılmıştır. Zekeriya Sertel, özellikle eleştirel tutumu ve basın rejimi üzerine sözleriyle dikkatleri üzerine çekmiştir (Topuz, 2003, s. 175, 178):

> "*İnönü Cumhurbaşkanlığına geldikten sonra diktatörlüğü artırdı, tek millet, tek parti, tek şef diye bir sistem kurdu. Bunun adı polis devleti idi…Basın bile onun elinde ve onun emrindeydi. Resmen sansür yoktu ama bazı bakanlar ve Basın Genel Müdürlüğü hemen her gün gazetelere direktifler verirdi. Bu direktiflere uymayanların gazeteleri kapanma tehlikesi altındaydı*".

Bununla birlikte, 1941 Haziran ayında Sabiha Sertel'in Almanya'nın işgal ettiği ülkelerde uyguladığı politikayı, özellikle de Yahudilere yapılanları gündeme getirmesi; başta yazar Peyami Safa olmak üzere *Cumhuriyet* gazetesinde, Sabiha Sertel'in yazılarına karşı sert eleştirilere yol açmıştır. Hatta *Cumhuriyet* gazetesinde, aleyhinde çıkan yazılarda çeşitli karikatürleri yapılmış, bu karikatürlerin altında "*Bolşevik Dudusu", "Eli Maşalı Çingene*" gibi ağır tanımlamalar yer almıştır. Ayrıca yazılarında Türk milliyetçiliğinin yalnızca memleketi sömüren yabancı sermayeye karşı, anti-emperyalist bir milliyetçilik olduğunu ifade ederek dikkatleri *Tan* gazetesinin üzerine çekmiştir. Basın-Yayın Müdürlüğü, Sabiha Sertel'in Tan gazetesinde iki ay süreyle yazı yazmasını yasaklamıştır (Vural, 2008, s. 386). Dolayısıyla Serteller, dönemin muhalif isimleri olarak öne çıkmaya başlamış, ama bir o kadar da sansür ve cezalandırmalarla karşı karşıya kalmışlardır. Yanı sıra, komünist suçlamalarına tabi tutularak, sansüre uğramaları toplum nezdinde meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

¨Serteller, çiftçiyi topraklandırma politikalarını şiddetle desteklemiş olmalarına karşın, Cumhuriyet Halk Partisi'ni özellikle siyasal hakların sınırlandırılması konusunda eleştirmiş ve

yukarıda da belirtildiği gibi, *Vatan* gazetesi ile birlikte bir muhalefet cephesi oluşturmuştur¨ (Kırkpınar, 2002, s. 91). Bilhassa insan hakları, basın hakları ve yapılan bazı yolsuzluklar konusunda Zekeriya Sertel'in de yazmış olduğu yazılar ve akabinde Demokrat Parti'nin kuruluş çalışmalarına verilen destek, CHP'yi oldukça rahatsız etmiştir.

¨1946'ya kadar geçen süre içinde iktidar, basının demokratik düzen, çok partili yönetim isteklerinin karşısına yasaklarla çıkmış, muhalif basına uygulanan baskılar yalnızca yasal sınırlarda kalmamış, iktidar yanlılarının saldırgan tavırlarıyla da kendini göstermiştir¨ (Yıldız, 1996, s.482). Fakat kuşkusuz bu saldırgan tavırlara zemin hazırlayan iktidar kaynaklı birtakım yaptırımlardan da bahsetmek gerekmektedir. Basına yönelik bu yaptırımlar, basın özgürlüğü çerçevesinde değerlendirildiği vakit, dönemin anti-demokrat yüzünü resmetmeye yardımcı olmaktadır.

¨Matbuat Kanunu'nun 50. Maddesi uyarınca, sol eğilimli olan Adımlar dergisi ile Yurt ve Dünya dergileri süresiz olarak kapatılmıştır. Aynı şekilde, yine sol eğilimli olan Yürüyüş ve Barış Dünyası dergileri de Cumhurbaşkanı İsmet İnönü zamanında süresiz kapatılan dergiler arasında yer almıştır¨ (Koçak, 1996, s. 359). Dolayısıyla, sol eğilimli yayınların iktidarın kontrolünden çıkmamasına çalışılmış, bu kontrolün dışında kalma ihtimali olan yayınların da süratle önü kesilmiştir.

Aynı zamanda bu yıllarda, Türkiye'de çok partili hayata geçişin tartışması da başlamıştır. CHP içinden bir grup muhalif (Celal Bayar, Adnan Menderes, Tevfik Koraltan ve Fuat Köprülü) bir parti kurma hazırlığı içine girmiş, hem içeriden hem de dışarıdan gelen baskılar, CHP iktidarını zorlamaya başlamıştır. Demokrasiye geçişin güçlü savunucularından Serteller ve Tan Gazetesi, bu oluşuma açıktan destek vermiştir. Bunun üzerine, hükümet yanlısı Tanin gazetesinin başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın, *Tan* gazetesi aleyhinde bir kampanya başlatmıştır. Komünizme karşı cihat çağrısı yapılarak, gazete hedef gösterilmiştir (Oral Çalışlar, "Tan Matbaası Davası Bitti Mi? ", Cumhuriyet, 1995).

"Tek parti dönemi iktidarının Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nun İstanbul parti örgütüne verdiği emirle, Tan Matbaası yerle bir edilmiştir. Yeni Dünya isimli matbaa, ABC ve Berrak kitabevleri de saldırıya uğrayarak tahrip edilmiştir. Ancak '*Kahrolsun komünizm, kahrolsun Sertel'ler, yaşasın Türkiye Cumhuriyeti*' diye bağıran kalabalığın içinden suçlu hiç kimse bulunamamıştır" (Şahhüseyinoğlu, 2005, s. 62). Antikomünizmin ayak sesleri sayılabilecek olan bu olay, Cumhuriyet tarihinde hem basın özgürlüğü hem de düşünce özgürlüğü açısından kara

bir leke olarak durmaktadır. Ancak çalışma konusu itibariyle de, Türkiye'de antikomünist propagandaya uygun bir zemin bulunmasının kanıtı niteliğini taşımaktadır.

Yaşanan olayları Zekeriya ve Sabiha Sertel'in kızları Yıldız Sertel şöyle anlatmıştır:

'*4 Aralık 1945'te, bilinçsiz bir kalabalık ellerinde balta ve balyozlarla Babıali yokuşunda Tan gazetesine hücum etmiş, "Kahrolsun Serteller, kahrolsun komünizm" , diye bağırarak gazete binasını ve matbaasına çok ciddi zarar vermişlerdir. Polis olaya seyirci kalmış, göstermelik tutuklanan 5-6 kişi de kolayca serbest bırakılmışlardır. Aksine, gazete yazarları Sabiha Sertel, Zekeriya Sertel ve Cami Baykut tutuklanıp 6 ay hapiste yattıktan sonra, beraat edip serbest bırakılmışlardı'* (Yıldız Sertel, 'Özgürlük savaşçılarına baltayla saldırı', Cumhuriyet, 1995).

Bu olay, Tek Parti döneminde komünizm korkusuna dair yapılan algı yönetimi çalışmalarının önemli bir ayağını oluşturmuştur. Hem kapatılan yayınlar hem de sol görüşe destek veren yayınlara karşı yapılan devlet destekli linç kampanyaları, Soğuk Savaş dönemine adım adım girerken, Türkiye'nin sergileyeceği duruş hakkında da önemli fikirler vermektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, toplumda zaten Osmanlı İmparatorluğu zamanında yaşanan olaylar sebebiyle ekilen Rus ve komünist düşmanlığı tohumları, ilerleyen senelerde kolayca örgütlü bir saldırı hareketine dönüşebilecek kadar büyüyüp serpilmiştir.

Tan gazetesi, hem Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının bir an önce demokratik bir yönetim şekline geçmesi yönünde yapmış olduğu eleştiriler, hem de Sovyetler Birliği ile ilişkilerin geliştirilmesi yönünde getirmiş olduğu yorum ve düşünceler sebebiyle hedef gösterilmiş, fakat daha da önemlisi, hedef gösterilmesine iktidar tarafından herhangi bir olumsuz tepki gelmemiştir. Hem gazete, hem de gazetenin sahipleri komünist propagandası ve kışkırtıcılık ile suçlanmış ve ağır ithamlarda bulunulmuştur.

Tanin gazetesi başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın, "Kalkın ey ehli vatan" dediği yazısında, "*En azgın ve insafsız bir propaganda zehrinin dökülmesine müsaade edemeyiz. Bunları susturmak için cevap vermek hükümete düşmez. Söz eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarındır*" diyerek, fitili adeta ateşlemiştir (Hıfzı Topuz, 'Tan ve Bitmeyen Devlet Terörü', Cumhuriyet, 1995). Hemen bu yazının akabinde yaşanan saldırıda, gazete matbaası kullanılamaz hale gelmiş, gazete binası da ağır hasar almıştır. Ancak maddi hasarın ötesinde, bu denli organize bir hareketin devlet kanadından destek görmüş olması, ülkede demokrasinin ve

insan haklarının gelişimi bakımından kuşkusuz kara bir leke; yanı sıra da hafızalarda kötü bir basın tarihi olayı olarak yer etmiştir.

Çalışmanın konusu itibariyle incelendiğinde, *Tan* gazetesi baskını, toplumun komünizm düşmanlığı konusunda algı yönetimi ve propaganda çalışmalarına uygunluğu bakımından adeta bir ön çalışma olarak da kabul edilebilir. Ayrıca yine bu olay neticesinde, Türk toplumunun "komünizm geliyor!" tehdit algısını yerleştirmeye ne kadar müsait sosyo-kültürel özelliklere sahip olduğu ve bu algının üzerine inşa edilecek olan her türlü siyasal propaganda çalışmasının (gazete haberleri, köşe yazıları ve siyasilerin açıklamaları) eylem yapmaktan, dernek kurmaya varıncaya kadar geniş bir spektrumdaki oluşumlara zemin hazırlayacağı da anlaşılmaktadır.

3.1.1. Türkiye-ABD İlişkileri

Missouri gemisinin ziyaretinin ardından ABD desteği, kendini ekonomik anlamda göstermeye başlamıştır. Çünkü bu zamana kadar Türkiye karşısındaki Sovyet tehlikesine net bir kararlılıkla yaklaşmayan ABD, artık bu tehdidi dış politikada antikomünist propagandanın bir parçası olarak kullanmaktan geri kalmamıştır. Eş zamanlı olarak ABD kamuoyunda da, komünizm ve Sovyetler karşıtlığına verilen destek, bu argümanlar üzerinden hızla artmıştır.

"İngiltere'nin yerine dünyanın başat gücü rolüne soyunan ABD'nin dış politikadaki köklü değişikliğinin ilk göstergesi Mart 1947'de ilan edilen Truman Doktrini olmuştur. Truman doktrini, Türk-Amerikan ittifakının Sovyet ve komünist yayılmacılığını önleme temelinde, resmiyetini belgelemektedir. Ancak bakıldığında o tarihlerde Türkiye hala komünizm yayılmacılığının çok yakın ve belirgin bir tehdidi altında değildir. Ancak aslında Sovyetler'in 1946 yılında İran'da gerçekleştirdiği faaliyetler, ABD'nin Orta Doğu'yu kuşatma konusunda kararlı hale gelmesine temel hazırlamıştır" (Uslu, 2016, s. 70).

Bu kararlı halin derinliklerinde de, Çevreleme Stratejisi kapsamında Türkiye'ye antikomünist ve Sovyet karşıtı bir rol biçilerek, ABD'nin Orta Doğu'daki planlarını kolaylaştırma hedefi güdülmüştür. Batı kampında yer alabilme pahasına Türkiye bu rolün gereklerini yerine getirmiş, aldığı ekonomik yardımlarla, topraklarına kurulan üslerle, katıldığı paktlar ve üyesi olduğu örgütlerle hemen hemen tüm Soğuk Savaş tarihi boyunca tarafını belli etmiştir.

Truman'ın yapmış olduğu konuşmadaki şu sözler de, ABD'nin duruma stratejik yaklaşımını özetler niteliktedir (Aksoy & Güler, 2010, s. 61):

"*Gözlerimizi Yakın ve Ortadoğu'ya çevirdiğimiz zaman vahim meseleler arz eden bir bölge ile karşılaşıyoruz. Bu bölgede geniş tabii kaynaklar vardır. En işlek kara, hava ve deniz yolları buradan geçmektedir. Bu bakımdan büyük iktisadi ve stratejik önemi vardır. Fakat bu bölgedeki milletlerin hiçbiri ne yalnız ne de birlikte kendilerine yöneltilecek bir tecavüze karşı koyabilecek kadar kuvvetlidirler*"

Bu açıklama, başlı başına ABD'nin Çevreleme stratejisini ortaya koymaktadır. Bu amaca yönelik planlanan Truman Doktrini, Türkiye'nin Sovyet düşmanlığı konusunda ABD ile stratejik ortak olması yolundaki bağlayıcı anlaşmalar arasında en önemlilerden biridir. Bu yardım planları, aynı zamanda Sovyetler Birliği'ne karşı yapılan gövde gösterilerinden de biri olmuştur. Ek olarak, Savaş sonrası Avrupa'yı kontrol altına almaya çalışan ABD, yardımlar vasıtasıyla ekonomik durumunu düzelten Avrupa ülkelerinin Sovyet tehlikesinden uzaklaşacağını da plan dahilinde kurgulamıştır.

Türkiye'nin Sovyetler Birliği'nden uzaklaşma sebeplerinden biri olarak gösterilen nota da, haberlere konu olmuştur. *Vakit* gazetesinin haberinde, "*Rus notasına cevabımız dün Sovyet maslahatgüzarına verildi*" başlığı kullanıldıktan sonra hemen alt köşede Truman'ın şu sözlerine yer verilmiştir: "*Boğazlar meselesi bütün dünyanın sulh güvenliği için hayati mahiyettedir*" ("Rus notasına cevabımız dün Sovyet maslahat güzarına verildi", Vakit, 1946).

Türkiye'nin jeopolitik konumu, ABD'yi Sovyetlere karşı ilan ettiği Soğuk Savaş'ta Türkiye'nin üstlenebileceği roller bakımından daha da çok ilgilendirmiştir. Fakat tarihsel süreçte bakıldığı zaman zaten Türkiye soğuk Savaş'ın en başından bu rolü ve gerektirdiklerini kabul etmiş görünmeye başlamıştır. Soğuk Savaş dönemi boyunca iktidara gelen partilerin yalnızca ismi değişmiş fakat ABD ile ilişkiler bakımından köklü bir değişiklik yaşanmamıştır. Türkiye'de, antikomünist politikalar sürdürülmüş, ABD çıkarlarına uygun şekilde plananan uluslararası stratejilerde yine Batı'nın uygun gördüğü görevler üstlenilmiş ve Türkiye, diğer bölge halklarına örnek gösterilecek türden bir ABD hayranlığı performansı sergilemiştir.

Gazeteci Çetin Altan'a (2001) göre Türkiye, 12 Temmuz 1947 tarihli "Türkiye'ye yapılacak yardım" hakkındaki anlaşmanın üçüncü maddesiyle tam bir Amerikan müttefiki haline gelmiştir. Bu maddeye göre; "*Türkiye hükümeti, bu yardımın amacı, kaynağı, mahiyeti, miktarı ve ilerleyişi hakkında Türkiye'de tam ve devamlı yayın yapacaktır*". Altan'a göre bu durum, kamuoyunu devlet eliyle tek taraflı olarak durmadan şartlandırmak demekti ve Türkiye, bunu kabul ediyordu.

Dolayısıyla, "Truman Doktrini ve Marshall Planı'nı bu çerçevede değerlendirmek, bir yardımdan öte, dış politika stratejisinin parçası olarak görmek doğru olacaktır. İngilizlerin artık Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'de emperyalizmin bir numaralı bekçiliğini yapamayacak olması, bu rolü hem nükleer gücü elinde bulunduran hem de II. Dünya Savaşı'ndan en güçlü kapitalist ülke olarak çıkan Amerika'ya bırakmasına sebep olmuştur"(Çağlar, 2008, s. 40). Amerika da elinde bulundurduğu güce ek olarak, bir tehdit olarak gördüğü Sovyetler'e ve komünizme karşı diğer ülkelerin gücüne de ihtiyaç duymuştur.

Fakat bu güç ve desteği elde etmesi için "ekonomik yardım" adı altında, savaştan çıkan ekonomilere destek amacı taşıdığını iddia ettiği ama özünde, yukarıda da belirtilen Sovyetler Birliği'ni stratejik kuşatma amaçlarını taşıyan politika ve planları devreye sokmuştur. Bunlardan bir diğeri de Marshall Planı'dır. Avrupa'daki komünist yapılanmalara açıkça savaş açan ABD, Truman Doktrini'nin bir uzantısı niteliğinde Marshall Planı'nı ilan etmiş, kısa süre sonra Türkiye de bu plana dahil edilmiştir.

Marshall Planı dahilinde, 1948-1951 yılları arasında ABD, 3.2 milyar doları İngiltere'ye, 2.7 milyar doları Fransa'ya, 1.5 milyar doları İtalya'ya, 1.4 milyar doları da Almanya'nın Batı bölgelerine uygulayarak ekonomik yardımlarda bulunmuştur. İlk yılında, bu yardımların yarısı gıdaya ayrılmıştır. Genel olarak ise, yüzde 60'ı gıda, beslenme, gübre, endüstriyel malzemeler ve tarımsal ürünler ile endüstriyel girdiler arasında eşit olarak bölünmüştür. Yardımların altıda biri yakıta, geri kalan altıda biri ise makine, araç vb. metalar için harcanmıştır (De Long & Eichengren, 1991).

Yukarıda ifade edilen yardımlara kıyasla, "Türkiye'ye ayrılan yardım miktarı her ne kadar beklenenin altında kalmış olsa da, Marshall yardımları ile ABD'nin Türkiye'deki etkinliği bir kaç yıl içinde görülmemiş bir güce ve yaygınlığa kavuşmuştur. Plan kapsamındaki faaliyetlere ilişkin olarak Türkiye'de basın yasağı getirilirken, ABD basın kuruluşlarına tamamen serbest bir biçimde yayın yapabilme hakkı, verilen ilk tavizlerden biri olmuştur" (Örnek, 2015, s. 90). Bu süreçte, Truman Doktrini ve Marshall Yardımlarının elbette Türkiye'de yarattığı siyasi ve toplumsal etkiler de olmuştur. Bu etkileri, hem sebep hem de sonuç niteliğinde, o dönemki Türk basınında yansıyan haberler üzerinden incelemek mümkündür.

Cumhuriyet gazetesinin "*Amerika bize her cins ve tipten uçaklar veriyor*", 1948; *Hürriyet* gazetesinin "*Amerika'dan 25 harp gemisi daha geliyor. Eylül'den sonra Türkiye'ye ikinci 100 milyon dolarlık yardım faslı başlıyor*" 1948; *Akşam* gazetesinin "*Amerikalılar*

donanmamıza yardımı arttıracaklar" 1948 ve "*Bir Amerikan gemisi önemli miktarda yardım getirdi*" , 1949 başlıklı ve tarihli haberleri (Eminalp, 2006, s. 108-110) o dönemde Türk basınının ABD yardımlarına yaklaşımını göstermektedir. Keza yapılan haberlerin çoğu, yardımların miktarına dikkat çekmiş, fakat arka planı ve ideolojik boyutu *Cumhuriyet* gazetesinde çıkmış olan "*Amerikan yardımının hakiki manası*" 1947, ve "*Amerikan yardımı için yapılan tartışmalar*", 1947) (Eminalp, 2006, s. 123) başlıklı bir kaç haber dışında neredeyse hiç tartışılmamıştır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, Türkiye, İkinci Dünya Savaşı bitiminde, savaş süresince sürdürdüğü tarafsızlık politikası sebebiyle Batılı ülkelerden tepki toplamış ve ABD yardımlarını tutunacak bir dal olarak görmüştür. Aynı zamanda, Türkiye bu yardımları sorgusuz sualsiz kabul ederek, iki kutuplu dünyada kendine yer bulmak, ABD'nin stratejik ortaklığına aday olmak, Batılı ülkelerden biri olarak kabul görmek gibi amaçları gerçekleştirme gayesinde olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Ancak bu amaçlardan kaç tanesinin gerçekleşmiş olduğu, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde konu başlıkları ile orantılı olarak incelenecektir.

Dolayısıyla bu yardım Sovyet tehdidi karşısında olan ve sürekli Amerika'nın yardımını arayan Türkiye için maddi olmaktan çok manevi bir değer taşımıştır. Kuzeyden gelen büyük tehdit ve tehlike karşısında artık yalnız değildir. Bu, Türk yöneticilerini bir ölçüde de olsa rahatlatmış, fakat Türkiye'nin Amerika'nın paraleline girme sürecinin de başlangıcı olmuştur. 1947 tarihli anlaşma gereğince, Türkiye'ye "Komünizm sızması" olursa yardım kapsamındaki malzemeler kullanılacak, ama başka (ABD'nin onaylayacağı Türkiye düşmanı) bir saldırı olursa, yardım kapsamındaki malzemeler kullanılmayacaktı (Yüceer, 2002, s. 73).

Sadece antlaşmanın bu maddesi bile, Türkiye'nin ABD'ye vermiş olduğu tavizlerin ne denli büyük ve tek taraflı olduğunu kanıtlar niteliktedir. Truman Doktrini ve Marshall Planı askeri amaçlı yapılmış yardımlar olarak gözükmüş ve kamuoyuna da bu şekilde yansıtılmış olsalar da, gerçekte ABD'nin emperyalist dış politika anlayışının uzantısı ve Soğuk Savaş Dönemi'nde Sovyetler Birliği'ni Çevreleme Stratejisinin bir parçası olarak düşünülmüş ve tasarlanmış olduklarını ifade etmek gerekmektedir.

Ancak Robert Smith'e (1962) göre, Sovyetler Birliği gölgesindeki Avrupa'nın hızlı bir şekilde yardıma ihtiyacı olduğunu ve yalnızca Batı'nın bu yardımı sağlayabileceğine inanılarak uygulamaya konan Doktrin, 1946-47 yılları arasında Yunanistan ve Türkiye'ye yapılan kısmi

yardımlardan öteye pek gidememiştir. Zira yardımlar Avrupa'nın bütününe ulaşamamış, aynı zamanda planlandığı üzere Rusya'yı da "korkutmamıştır".

Fakat mikro ölçekte bakıldığında ise Türkiye, Truman Doktrini ve Marshall Planının etkisiyle ABD'nin müttefiki olma yolunda daha istekli ve emin adımlarla ilerlemeye başlamış, hatta çalışmanın ilerleyen bölümlerinde irdelenecek olan takındığı abartılı ABD yanlısı tavırları, bazen komşularından tepki dahi toplamıştır. Dolayısıyla hem dünyada hem de Türkiye'de antikomünist algının yaratılmasında ve benimsetilmesinde ABD kaynaklı yapılan bu ekonomik yardımların büyük bir etkisi olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Elbette bu algının yaratılması sürecinde Türk basınının yapmış olduğu haberlerin ciddi bir etkisi olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Özellikle belirtilen dönemde yazılı basının, radyo ile birlikte tek bilgi alma aracı olduğu düşünülürse, yapılan haberlerin, toplumda antikomünist algının yaratılmasında ne denli etkili olabileceğini hayal etmek güç değildir. Hem sağ hem de sol basın, o yıllarda yapılan bu yardımlara alkış tutmuş, durumun stratejik boyutu ve dezavantajları hakkında ise kapsamlı bir eleştiriye gitmemiştir.

22 Mart 1947 tarihli *Ulus* gazetesinde, manşetten girilen haberde; '*Türkiye ve Yunanistan'a yardım yapılması için M. Truman 400 milyon dolar istedi. Başkan diyor ki: Türkiye'nin bağımsız olarak bekasının ehemmiyeti büyüktür*' başlığının ardından, Başkan Truman'ın sözlerine yer verilmeye devam edilmiştir : '*Bu ehemmiyetli anda Türkiye ve Yunanistan'a yardımdan kaçınacak olursak ihmalimizin büyük tepkileri olacaktır'* (Ulus, 22.03.1947).

Cumhuriyet gazetesinde, "*Amerikalıların yurdumuzdaki tetkikleri: Durumumuz, ihtiyaç ve müşküllerimiz nelerdir*?" (1947) başlığı altında, Türkiye'nin ABD'den isteyebileceği yardımlar ve ihtiyaç duyulan eksiklikler belirtilmiştir. Aynı tarihli sayıda manşetten verilen haberde ise, ABD'nin yardımı kabul ettiği müjdelenmiş ve yardım yapılmadığı takdirde olabilecek tehlikelerden bahsedilmiştir: "*Amerikan ayanı yardımı kabul etti: Vandenberg tasarı reye konmadan evvel mühim bir nutuk söyledi; Cumhuriyetçi lider: Bu yardım akim kalırsa tecavüze yol açacak ve Amerika için tehlike başgöstercektir, dedi*", 1947.

Son Posta gazetesinde, aynı dönemde "*Samimi bir dostluğu nişanesi olarak sahillerinizi selamlarız: Dost Amerikan filosu hararetle karşılandı*" (1947) başlığı altında, Çekmece'den Kadıköy', Kabataş'tan Kuzguncuk'a halkın büyük bir coşku ile Amerikan flosunu karşılamaya

gittiği yazılmıştır. Amiralin Amerikan denizcilerine, "*Unutmayın ki sizler dostluk elçilerisiniz*" dediği de haber içeriğine eklenmiştir.

Yine *Ulus* gazetesinin 5 Şubat 1948 yılındaki başka bir haberinde ise, "*General Marshall'ın dün bildirdiğine göre, Türkiye'nin ihtiyacı tetkik ediliyor, Amerikan hükümeti yeni yardım projeleri hazırlamayı düşünüyor*". 24 Temmuz 1948 yılındaki haberde ise, "*11 yardımcı gemi daha donanmamıza katıldı: Amerikan yardımından alınan yeni gemilerimizin, sekizi arama kurtarma, üçü akaryakıt ve atölye tamir gemisidir*" şeklinde detaylara yer verilmiştir (Ulus, 1948).

Akşam gazetesinde yayımlanan bir haberde ise, "Amerika Marshall planına istinaden Türkiyeye 700 dev tekerlekli traktör gönderecektir" başlığı ile şu açıklamaya yer verilmiştir: "*Bu traktörler Türkiyenin ziraat istihsalini arttıracaktır. Türkiye'nin alacağı bu traktörler ve diğer ziraat teçhizatı, Birleşik Amerika hükumeti tarafından tahsis edilen 5.000.000.000 dolarla finanse edilen Avrupa iktisadi kalkında idaresi tarafından ödenecektir*" (Akşam, 1949)

En başından beri Soğuk Savaş'ın destekçisi olan *Milliyet gazetesi* ise Truman'ın demecine geniş yer vermiştir: "*Hürriyet ile komünist istibdadı (blok) arasında parçalanmış bulunan bir dünyada iktisadi tecerrüdün yeri yoktur. Birleşik Amerika'nın, dünyanın hür milletleriyle karşılıklı yardım ve birlikte çalışmaktan başka çaresi yoktur. Yalnızlık siyasetini yermeye devam edeceğimizden eminim. Bu, komünizmi mağlup etmenin, müreffeh bir dünya kurmanın, hürriyet ve barış elde etmenin yoludur.*" ("Truman'ın Dünkü Demeci",1950).

Yukarıda yer alan haber örneklerini Norman Fairclough'un Eleştirel Söylem Analizi yöntemiyle çözümlemek gerekirse, öncelikle metin analiz yönünden dikkat çeken taraflardan bahsetmek gerekmektedir. "Durumumuz, müşküllerimiz, ihmalimiz" gibi kelimelerle Türkiye edilgen ve yardıma muhtaç bir konuma düşürülmüş, Marshall yardımının zaruri olduğu algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Metnin üreticisi olan gazetelerin Marshall yardımından yana bir konumlandırma yapmış oldukları açıktır.

Etkileşimsel analiz açısından bakıldığında, Marshall yardımı ilgili olumlu tarafların ön plana çıkarılmış olduğu ve açıkça bu süreçte Amerika ile birlikte hareket edildiği ve ileride de birlikte hareket edileceği mesajı verilmiştir. Haber örneklerinden yola çıkarak sosyal ve siyasal ilişkilere dair yaklaşımları tahlil edebilmek mümkündür.

Bağlamsal analiz yapıldığında da, metin üretici olan gazetelerin kendilerini Amerikan yanlısı ve müttefiki bir konuma yerleştirmiş oldukları görülmektedir. Kuşkusuz, Türk dış politikasının çevre ve tehdit algısına uygun bir biçimde Marshall yardımı ve Truman Doktrini ile ilgili gerçeklik algıları haber başlıkları ve içerikleri tarafından yeniden üretilmiştir.

Haber örneklerinde de ifade edildiği gibi, Türkiye ve Yunanistan'ın bu yardımları kabul etmiş olması, ABD açısından stratejik bir öneme sahiptir. Çünkü ABD'nin başta Akdeniz'deki petrol yatakları olmak üzere, jeopolitik anlamda her iki ülke üzerinde de çıkarları bulunmaktadır. Dolayısıyla, Sovyetler Birliği ile yakınlaşmaları demek, bu ülkelerin kontrol dışı hale gelmesi demektir. Ancak kuşkusuz, bu detaylar ve yardımların arka planına değinen haberler ana akım gazetelerde yapılmamıştır.

Fakat *Cumhuriyet* gazetesinde "Anlaşmanın Metni" başlığı altında, anlaşmanın maddelerine yer verilmiş ve diğer gazetelere göre biraz daha detaylandırılmış ancak herhangi bir eleştiriye tabi tutulmamıştır. Amerikalı görevlilere, çalışmaları esnasında sağlanacak kolaylıklar, yardımın ne zaman yürürlüğe gireceği ve ne zaman & ne şekilde sona ereceği ve aslında çalışma konusunu da yakından ilgilendiren, ABD'li basın çalışanlarına verilen imtiyazlar metnin içinde yer almıştır (1947). ABD'li temsilcilerin, basın ve radyo kuruluşlarında herhangi bir sansüre tabi olmadan yardımlarla ilgili serbestçe yayın yapmasına bu anlaşma ile müsaade edilmiştir. Kısaca, ekonomik ve askeri destek adı altında yapılan bu yardımların medya ile ilgili uzantılarını da detaylarda hemen bulabilmek mümkündür. Çünkü ABD'nin bu yardımları haberleştirme sürecinde yaptığı propaganda çalışmalarının birebir yansımaları Türk basınındaki bu haberlerdir.

3.1.2. Kore Savaşı

Türkiye'nin NATO'ya girişi, Kore Savaşı'nı takiben gerçekleşmiş olduğu için, Soğuk Savaş'ın en tartışmalı konularından biridir. Çünkü Türkiye, Soğuk Savaş'ın başlangıç sayılabilecek bu yıllarında, Batı kampına yakın durabilmek adına atmış olduğu adımlarda belirgin tavizler de vermiştir. Kore Savaşı, sınır komşumuz olmayan, bizi ne direkt ne de dolaylı olarak ilgilendiren Kore topraklarında yaşanmış, birçok Türk askeri bu savaşta hayatını kaybetmiştir. Ancak nihayetinde savaşa katılmanın ve ABD'nin yanında bulunmanın mükâfatı, NATO üyeliği olmuştur.

"Türkiye'nin NATO üyeliği süreci ve sonrası göz önünde bulundurulduğunda, Türk siyasi seçkinlerinin NATO'yu ve Türkiye'yi imgeleştirmelerinde geçirecekleri değişimin en

belirgin göstergesi basına yansıyan konuşmalardır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin NATO'ya katılım sürecinde Türk siyasi seçkinlerinin geçirdiği algı değişimi, yani Türk siyasi seçkinlerinin sadece NATO'yu nasıl algıladıklarının değil, NATO ile birlikte Türkiye'nin uluslararası sistemdeki konumsal ve işlevsel algının ve söyleminin değişiminin de sistematik olarak analiz edilmesi önemlidir" (Yanık, 2012, s. 30).

Dolayısıyla, NATO'ya üyelik süreci, ABD tabanlı yürüyen algı yönetimi ve propaganda çalışmalarının önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Dönemin gazeteleri incelendiğinde, hem siyasilerin hem de gazetecilerin söylemlerinin, Türkiye'nin NATO'ya girişini, hem tehdit algılarının ABD'ye uygun şekilde yeniden yorumlanmasının hem de ABD'nin düşman algısı ile Türkiye'nin düşman algısında bir paralellik yaratacak şekilde biçimlendiğini söylemek mümkündür.

Barış Doster'e (2012, s.38) göre, merkez sağda, milliyetçi sağda, muhafazakâr - İslamcı sağda NATO savunusu söz konusu olmuştur. İdeolojik düzlemde SSCB ve komünizm karşıtlığı ortak paydasında NATO ile buluşulmuş, ittifak yapılmıştır. Sağdaki siyasal partilerin ve onlara yakın örgütlerin yanı sıra, Komünizmle Mücadele Derneği, Milli Türk Talebe Birliği, Aydınlar Ocağı gibi sağ siyasetin önemli kuruluşları da komünizm ve SSCB karşıtlığı nedeniyle NATO ittifakını desteklemişlerdir.

"14 Mayıs 1950'deki genel seçimlerin üzerinden 1 ay 11 gün geçtikten sonra, 25 Haziran 1950'de Kore Savaşı patlak vermiştir. Akabinde Başbakan Menderes'in Kore'ye asker gönderilmesi ile ilgili olarak yaptığı basın toplantısında, Hükümetin Kore'ye 4500 mevcutlu silahlı bir Türk birliği göndererek Birleşmiş Milletler emrine vermeyi karar altına almasıyla ilgili basında geçen haberler Senatör Fulbright ile Senatör Mundt'un ısrarı üzerine Amerikan Kongre zabıtlarına geçirildiği bildirilmiştir. Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi Başbakan'a göre; NATO'ya üyelik yolunda bir fırsat olarak değerlendirilmiştir" (Akkaya, 2012, s. 5,6).

Yukarıda da söz edildiği gibi, Kore Savaşı'nın başlaması, Türkiye'nin de tehdit altında olduğu varsayımıyla gündeme gelmiştir. İlk haber ve yorumlara göre; bölgede 1945'den beri gelişen olaylar yeni bir dünya savaşı ihtimalini arttırmış, stratejik olduğu kadar ekonomik anlamda da önemli olan Kore, ABD-Sovyet çıkarlarının emrinde, kardeş kavgasının esiri olmuş, Dünya Savaşı'nı takip eden dönemin bütün günahı Kore'ye çıkarılmıştı. Barışı seven her milletin bu tür saldırgan davranışlara karşı ortak hareket etmesi gerektiği söylenmiştir. Kore kurtulursa milletler ve barış ideali kurtulmuş olacak, başarısız olunursa Kore'de meydana gelen

gelişmelerin İran, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'da da ortaya çıkması sürpriz olmayacaktır (Yalman, 2005, s. 234, 235). Dolayısıyla, ifade edilen bu egemen düşüncelerin baskınlığı ve yarattığı etki, Türk kamuoyunda Kore Savaşı'na katılmanın zaruri olduğu düşüncesini ve akabinde bir uluslararası askeri ittifak olan NATO'ya girmenin Soğuk Savaş sürecinde Türkiye'nin güvenliği açısından önemli olduğu fikrini yerleştirmiştir.

Cumhuriyet gazetesinde 26 Haziran 1950 tarihinde çıkan bir haberde, "*Savaş Haberi Ankara'da Büyük Heyecan Uyandırdı*" başlığı altında şu bilgiler yer almıştır: "*Kore'de harbin patlaması bütün dünyada olduğu gibi memleketimizde de büyük heyecan uyandırmış ve radyoda harp haberini işiten Ankaralılar gazeteye ve ajansa telefon ederek bu hadisenin bir üçüncü dünya harbine sebep olup olmayacağını merakla sormuşlardır*". Aslında bir anlamda Kore Savaşı'nın sonucunda Üçüncü Dünya Savaşı çıkıp çıkmayacağı sorgulanmıştır (Durak, 2015, s. 326).

Bahsedilen dönemde yapılan gazete yayınlarına bakıldığında Kore Savaşı'nın üzerinden nasıl antikomünst bir algı yönetimi yapıldığı, dünya savaşı benzetmelerine gidildiği, Türkiye'nin de savaşa katılmasının gerekli olduğu yorumları yapıldığı dikkat çekmektedir. Gazetelerin dağılımına bakıldığında, sağ ya da sol cenah farketmeden her kesimin destek verdiği de görülmektedir:

Başlık: "Komünistler Seul Şehrini Zaptettiler", Hürriyet, 1950.

Başlık: "Kızıl Kore Ordusu Tam Bir Bozgun Halinde", Hürriyet, 1950.

Başlık: Ali Naci Karacan, "Üçüncü Bir Dünya Harbi mi?", Milliyet, 1950.

Başlık: "İnönü Dünya Vaziyetini İyi Görmediğini Söyledi", Hürriyet, 1950

Başlık: Ömer Sami Çoşar, "Türkiye ve Atlantik Paktı", Cumhuriyet, 1950.

Başlık: "Atlantik Paktına Girmek İçin Resmen Müracaatta Bulunduk" Hürriyet, 1950.

Başlık: "Başbakan Adnan Menderes'in Çok Mühim Beyanatı", Milliyet, 1950.

Başlık: "Atlantik Paktına Girmek İçin Yaptığımız Talep", Hürriyet, 1950.

Başlık: Ali Naci Karacan, "Kore'ye Bir An Önce Gitmeliyiz", Milliyet, 1950.

Ancak şu var ki, Türkiye'nin Atlantik Paktı'na tam üyelik için CHP iktidarı zamanında yapmış olduğu başvuru öncelikle reddedilmiştir. Reddilme sebepleri olarak, Türkiye'nin kabul

edilmesi halinde, yardımda bulunulan diğer ülkelerin de NATO'ya başvuracağı ve paktın amacından sapacağı ya da var olan Sovyet tehdidin artacağı gibi birtakım durumlar öne sürülüyordu. Tam da bu sebeplerden ötürü, Türkiye, adeta kendini ispatlamak istercesine Kore Savaşı'na katılma kararı almıştır.

Şekil 4. Üçüncü Dünya Harbi
Kaynak: Hürriyet, 12 Temmuz 1950.

Yukarıda yer alan, *Hürriyet* gazetesinde yayımlanmış karikatürün de ifade ettiği gibi, Türk toplumunda, Kore'de yaşanan savaşın, müdahale edilmediği takdirde Üçüncü Dünya Savaşı'na neden olacağı ve bu duruma sebebiyet veren ülkenin de Sovyetler Birliği olduğu algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda Türkiye'nin Kore Savaşı'na girişi de meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

"Türkiye'nin NATO üyeliği hususunda en çok itiraz edenler, başta İngiltere olmak üzere Norveç, Danimarka, Hollanda ve Belçika devletleri olmuştur. İngiltere'nin itirazının ardındaki en büyük neden Ortadoğu'daki çıkarları olmuştur. Sovyetlerin Ortadoğu üzerindeki emellerini kendisi açısından büyük bir tehdit olarak algılayan İngiltere, Ortadoğu'ya yerleşmenin yolunu aramaktaydı. Bu politika çerçevesinde İngiltere ancak Ortadoğu savunma sistemine katılması şartı ile Türkiye'nin NATO üyeliğini desteklemeye karar vermiştir" (Bulut, 2008, s. 39). Özetle, NATO'ya katılma kararı, Demokrat Parti dönemi öncesinde CHP iktidarı zamanında planlanmış ancak, uygun siyasal ortam ancak ilerleyen dönemlerde oluşmuş ya da doğru tabirle oluşturulmuştur. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Türkiye bu kararla birlikte, topraklarında kurulan çok sayıdaki ABD üssünü kabul ederek ciddi tavizler vermiştir.

Cumhuriyet gazetesinde bu dönem çıkan bir yazıda, Türkiye'nin NATO üyeliği, direkt şekilde ABD'nin destek ve isteğine bağlı gelişecek bir durum olarak tasvir edilmiştir: "Kanada İzlanda, Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve Portekiz pakta girmemizi diplomatik tabirle soğuk karşılamışlardır. Fakat dört büyük devlet istedikleri ve bilhassa Amerika büyük nüfuzunu kullandığı takdirde Türkiye'nin pakta girmesini vaktiyle soğuk karşılamış olan devletlerin bu fikre ısınacaklarını kabul etmek yanlış olmaz. Kanaatimizce Amerika istediği takdirde muhalif memleketlerin hararetini arttırabilir ve soğukluk sıcaklığa inkılâb eder" ("Türkiye, Şimal Atlantik Paktı'na Alınmalıdır", Cumhuriyet, 4 Ağustos 1950, s.1).

"ABD'nin ilerleyen süreçte Türkiye'ye yapmış olduğu yardımların sürmesinin ve Türk Dış Politika kararlarındaki etkinliği irdelendiğinde, karşımıza önemli noktalar çıkmaktadır. NATO ittifakının en zayıf ülkelerinden biri olan Türkiye'nin bir Sovyet saldırı sonrasında büyük zarar görmesini önlemek; Türkiye'de var olan üsleri korumak ve 1950'li yıllardan sonra ortaya çıkan "Bağlantısızlık Bloku" gibi hareketler içerisinde yer almasını engellemek. Nitekim ABD yardımlarının 1951 yılında yaklaşık olarak 1 Milyar 176 Milyon Türk Lirasına ulaştığı bilinmektedir" (Topal, 2013, s. 119,120).

Kore Savaşı başladıktan sonra yapılan haberler de, NATO'ya giriş sürecinde yapılan haberler de antikomünist algı yönetimi açısından birbiriyle büyük bir benzerlik taşımaktadır. Çünkü tasvir edilen bu savaş, bazen açıkça bazen de üstü kapalı şekilde ifade edilse de komünizme karşı yapılmıştır. Savaşı haklı çıkarma çabasında ABD ile kolkola yürüyen Türkiye de, yapılan haberlerde "antikomünizm temasını" kullanmaktan geri kalmamıştır. Aynı zamanda bir hikâyeleştirme tekniği de kullanılmış, ABD'li komutanların Türk askerlerini başarıları sebebiyle tebrik ettikleri, bunun bir dostluk timsali olduğu ifade edilmiştir.

Hürriyet gazetesi, Kore Savaşı ilgili haberi antikomünist bir bakış açısıyla yayımlamıştır: '*Rus uçakları tarafından da desteklenen Komünist Kore ordusu güney Kore toprağına girip ilerlemeğe başladı. Komünistler başşehir olan Seul'un 40 kilometre yakınına kadar geldiler, güney Kore Amerikalılardan acele yardım istedi'* ("Kore'de Harp Başladı", Hürriyet, 26.06.1950).

Ulus gazetesi ise, Kore savaşının duyurusu şu şekilde yapmıştır: '*Truman deniz ve hava kuvvetlerine Güney Kore'ye yardım emri verdi. Mac Arthur'ün emrindeki Amerikan deniz ve*

hava kuvvetleri Kore'deki harekata iştirak etmeğe başladı' (‘Amerika'nın Tarihi Kararı’, Ulus, 28.06.1950).

Aynı zamanda, Türkiye’nin Kore Savaşı’na katılmasının zaruri olduğu aksi takdirde ekonomik yardımlardan yararlanılamayacağı da ifade edilmiştir: *‘Kore meselesinde Birleşmiş Milletlerin yardım tekliflerini kabul etmiyerek yardımdan çekinen milletlerin Marshall yardımından istifade etmemeleri için hazırlanan bir kanun tasarısı bu sabah Başkan Trumana verilmiştir’* (Akşam, 01.08.1950).

Öte yandan Kore savaşı ile ilgili dönemin diğer gazetelerinin hükümete vermiş olduğu destek de dikkat çekicidir:

Başlık: "Kore'de Kızıl Çinliler Hücuma Geçtiler", Milliyet, 1950.

Başlık: "Kore'deki Kahramanlarımız", Milliyet, 1950.

Başlık: "Atlantik Paktı ve Türkiye", Hürriyet, 1950.

Başlık: "Kore Savaşı ve Türkiye", Akşam, 1950.

Başlık: "Kore Savaş Birliğini uğurladık", Hürriyet, 1950.

Başlık: "Kore için Gönüllü Kaydı", Cumhuriyet, 1950.

Başlık: "Başbakanın Kahramanlara Mesajı", Milliyet, 1951.

Başlık: "Kahramanlar, Hoş Geldiniz! , Hürriyet, 14.08.1951.

Başlık: "İstanbul Kore kahramanlarını karşıladı", Hürriyet, 1951.

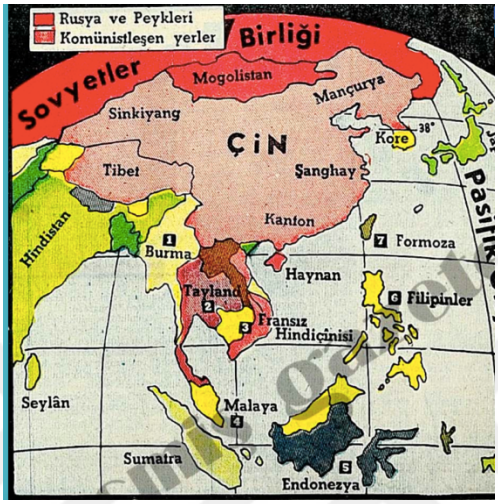
Başlık: "Kore Birliğimiz Harikalar Yarattı", Akşam, 1951.

Başlık: "Sabiha Gökçen, Kore'deki hava ordusunda vazife almak için teşebbüste bulundu", Cumhuriyet, 1951.

Başlık: Ali Ersan, Rüçhan Arıkan, "Kore’de Destanlar Yaratan Şanlı Gazilerimizi Dün Bağrımıza Bastık", Hürriyet, 1951.

Yukarıda yer alan haber başlıklarının metin analiz yapıldığında, metin üreticisi olan gazetelerin, kendilerini Kore Savaşı’nda bir taraf olarak konumlandırmış oldukları ve açıkça bu savaşta yer alan askerleri şanlı kahraman ilan etmiş oldukları görülmektedir. Aynı zamanda, Amerikan basının etkisiyle, komünistler için kullanılan "kızıl" benzetmesinin, haber metinlerinde kullanıldığı da dikkat çekmektedir. Bu örnekler üzerinden, gazetelerin ideolojik duruşunun, antikomünist bir çizgide ilerlemiş olduğu çıkarımını yapmak zor değildir.

Etkileşimsel analiz açısından değerlendirildiğinde, Türk basınında, Amerika ile birlikte hareket edildiği algısının yaratılmış olduğu, Kore Savaşı ile ilgili haber başlığı örneklerinde daha da belirginleşmektedir. Gazetelerin bu duruşu, sosyal ilişkileri yönünden de ipuçları vermektedir. Bağlamsal analiz yapıldığında ise, metin üreticisi olarak gazetelerin haber metinleri üzerinden kendilerini Sovyet karşıtı bir konuma yerleştirerek, Kore Savaşı'na destek vermiş oldukları bulgulanmıştır.

Şekil 5. *'Koreden Sonra Yeni Hedefler',*
Kaynak: Hürriyet*, 22.07.1951.*

Yukarıda yer alan harita ile Kızıl tehlikenin nasıl yayıldığı anlatılmaya çalışılmış, '*Kore harbi her ne şekilde sona ererse ersin Kızıl Çinliler Cenubi Asya memleketlerine tecavüze hazırlanmaktadırlar. Bu memleketlerde Kızıl Çinlilerin ve Rusya'nın yardımı ile daha şimdiden kuvvetli hükumetler kurulmuş bulunmaktadır*' ifadesine yer verilmiştir [7]

Hürriyet gazetesinin bu tarihlerdeki yayınlarına bakıldığında, Kore Savaşı'na katılmamızın gerekli olduğu ve bu katılım neticesinde NATO üyeliğini sonuna kadar hakettiğimiz ifade edilmektedir. "Türkiye Atlantik Paktı'nda" başlıklı yazıda, *'Türkiye dünya emniyetinin sağlanmasında tehlikeye en maruz bir devlet bulunmasına rağmen, Kore'ye 4.500 kişilik bir savaş birliği göndermekle Atlantik Paktına en çok hak kazanmış bir memlekettir'* ifadesi ile bu durum açıkça ifade edilmiştir ("Türkiye Atlantik Paktı'nda", Hürriyet, 22.09.1951).

Dolayısıyla yukarıda yer alan başlıklar üzerinden, toplumda "Kore Savaşı'na katılmanın haklılığı" ve "NATO'ya girmenin tartışmasız avantajlar sunduğu" algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Kore Savaşı'na katılan birliğin adeta Türkiye'ye karşı bir tehdit algısını ortadan

[7] http://www.gecmisgazete.com/haber/koreden-sonra-yeni-hedefler

kaldırıyormuş gibi ‘kahraman’ olarak nitelendirilmeleri, hemen akabinde, Atlantik Paktı ile ilgili yapılan haber sayısının ve köşe yazılarının artış göstermesi, Kore Savaşı’nda can veren askerlerin neden orada olduklarının sorgulanmaması manidardır. Bu haber başlıkları ve içerikler üzerinden, Türkiye’nin almış olduğu yardımlara karşılık, ABD’ye sunmuş olduğu imtiyazların son derece gerekli ve stratejik öneme sahip olduğu düşüncesi de toplumda yaygınlaşmıştır.

Türkiye’nin NATO’ya girişini "Türkiye Tarihinin Dönüm Noktası" olarak gören dönemin Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü de, Mayıs 1952 tarihli *Continental Daily Mail* gazetesine vermiş olduğu röportajda, şu açıklamayı yapmıştır:

‘Bilindiği gibi NATO, İkinci Dünya Harbinden sonra Batı Avrupa ülkelerinin demokratik rejimlerini ve medeniyetini korumak maksadıyla kurulmuştur. Demokrasiyi, barışı ve insan haklarını müdafaa için kurulan bu teşkilata, bu uğurda büyük hizmetler vermiş olan Amerika Birleşik Devletleri’nin öncülük etmesi ayrı bir mutlu gelişme olmuştur. Türkiye, demokrasinin ve barışın müdaafası için kurulan NATO teşkilatına katılmaktan onur ve mutluluk duymaktadır’ (Saray, 2000, s. 115).

Ancak tam tersini savunan bir anlaşıya da rastlamak olanaksız değildir. Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Nadir Nadi, 27 Haziran 1950 tarihli ve “Sonun Başlangıcı” başlıklı köşe yazısında, ¨Kore Savaşı’nı Üçüncü Dünya Savaşı’nın bir önsözü sayanlara hak vermenin güç olduğunu, ancak bu (olası) savaşın, İkinci Dünya Savaşı’ndan itibaren konuşulan Soğuk Savaş’ı kızıştırmak amaçlı yapıldığının altını çizmiştir¨ (Gül, 2014, s. 874):

> *‘Neyse ister üçüncü dünya harbi diyelim, ister soğuk harbin ısınıp alevlenmesi diyelim, herhalde Kore’deki olaylar milletlerarası ölçüde mühim bir işarettir. Çünkü hem çarpışan tarafların arkasında hakiki savaşçılar gizlenmeyecek kadar meydandadır, hem de üzerinde çarpışılan yer Uzakşark stratejisi bakımından son derece nazik bir noktadır. Kore iki yanı da sivri bıçağa benzer: Kimin eline geçerse savunma için de, saldırma için de ona geniş imkânlar sağlar.’*

Fakat yoğunluk bakımından değerlendirildiğinde, Kore Savaşı’nı destekleyen haberlerin, Kore Savaşı’nı eleştiren haberlere oranla daha fazla ve daha sık yayınlanmış olduğunu gözlemlenmiştir. Türk basını, genel olarak Kore Savaşı’nı, antikomünist algı yaratmaya uygun bir zemin olarak değerlendirmiş ve haberde propaganda öğelerine yer vermiştir.

Kore Savaşı ile ilgili Türk basınında ya da muhalif kesimde yapılmış olan eleştiriler ise, çoğunlukla konunun Meclis'te tartışılmamış olması öne sürülmüştür. Dolayısıyla, Kore Savaşı'na Türkiye'nin katılması değil de, katılmasının kabulü ve bürokratik süreçler ile alakalı eleştiriler getirilmiş olduğu, ancak kapsamlı bir eleştiriden yoksun kalınmış olunduğu görülmüştür.

Ancak sonuç olarak şu yorum yapılabilir ki, hem Amerikan basını hem de Türk basını Kore Savaşı ile alakalı benzer haber içerikleri oluşturmuş ve benzer haber söylemlerini kamuoyu oluşturma amacıyla paylaşmışlardır. Kuşkusuz Kore Savaşı, uluslararası manada ilgi uyandırmış ve dikkat çekmiş olan bir hadisedir. Fakat bunun da ötesinde, kilometrelerce uzağa askeri birlik gönderme kararı aldıracak ölçüde ilgi uyandırmış olması da, Soğuk Savaş tarihinde bu savaşa ayrı bir anlam yüklemektedir. Öte yandan yapılan algı yönetimi çalışmaları sonucunda toplumun tepkisini çekmek bir yana, tam tersi şekilde desteğini alarak hükümetin bu savaşa katılma kararı almış olması da Türkiye'nin dış politika tarihinde büyük bir önem arz etmektedir.

3.2. Algı Yönetiminde ABD Stratejileri: Çevreleme ve Yeşil Kuşak Projeleri

Amerika Birleşik Devletleri için Sovyetler Birliği'nin komşu devletler üzerinde etki yaratma ve hâkimiyet kurma olasılığı, birtakım strateji ve projeleri devreye sokmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla bu projeler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika'nın dünya sahnesindeki yeni rolü ile hız kazanmıştır.

Ancak tarihsel olarak önceki dönemlere bakıldığında, farklı bir Amerikan dış stratejisi dikkati çekmektedir. "ABD'nin, diğer Avrupalı sömürge imparatorluklarına karşı siyasi konumunu sağlamlaştırdığı 1820'lerde ilan edilen ve anlamı 'Amerika Amerikalılarındır' olan Monroe Doktrini, İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde Amerikan dış politikasının başat kuramlarından birisi olmuştur. Latin Amerika'daki İspanyol ve Portekiz sömürgelerinin bağımsızlıklarını kazandığı dönemde ilan edilen Monroe Doktrini, Avrupa sömürgeciliğine Amerika kıtasının kapılarını kapatmış, karşılığında Avrupa'nın iç siyasetine müdahil olmayacağının da güvencesini vermiştir" (Özkan, 2011, s. 58).

Hem I. Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda, hem de savaş sonrasında ABD Başkanı James Monroe'nun hazırlamış olduğu Monroe Doktrini'nin uzantısı olan Yalnızlık (Isolation) politikasını benimseyen ABD, bu bakış açısıyla 1940'lı yılların başına dek diğer devletlerle olan ekonomik ve siyasi ilişkilerini askıda tutmayı hedeflemiş ve Avrupa ülkelerinin yaşamış olduğu

anlaşmazlıklarda taraf tutmama kararı almıştır. Fakat İkinci Dünya Savaşı ile birlikte, ABD bu stratejisinde bir takım değişikliklere gitmiş ve dünyanın herhangi bir yerinde ülke çıkarlarını etkileyecek bir olay karşısında, müttefik devletlerle birlikte müdahale etme kararı almıştır.

Aynı zamanda, "bugünkü anlamdaki Amerikan dış politika yapılanmasının altında da Soğuk Savaş gerçeği yatmaktadır. Savunma Bakanlığı ve CIA bu oluşumda büyük pay sahibi olarak güçlü bir dış politik kültür üretebilmiştir. II Dünya Savaşı sonrasında, Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'da ideolojik yayılma peşinde koşması, ABD'nin dış politikasında da yeni bir ideolojinin ortaya çıkmasına hizmet etmiştir. Ortaya çıkan anti-komünist ideolojiyle, ABD Sovyet tehdidine karşı, tarihinde daha önce görülmemiş bir dış politika yapılanması içerisine girmiştir" (Gültekin, 2008, s. 130).

İşte Çevreleme Politikası da ABD'nin İkinci Dünya Savaşı bitiminde, Soğuk Savaş zamanında başlatıp sürdürdüğü bir stratejidir. ABD'nin bu strateji ile hedefi, Sovyetler Birliği'ne karşı zafer kazanmak olmuştur. Bu yolda oluşturmuş olduğu stratejiyi engelleme potansiyeli bulunan her ülkeye ve her oluşuma fırsat vermemeye çalışmıştır.

Ancak öncesinde ABD'nin jeopolitik ekollerine bakmak gerekirse, 1890 yılında "Deniz Hakimiyet Teorisi"nin esasları ortaya konmuştur. Mahan'nın "Denizlere hakim olan dünyaya hakim olur" teziyle doğru orantılı olarak, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na girmesinden hemen önce Nicholas John Spykman, Kenar Kuşak teorisini ortaya atmıştır. Bu teoriye göre; "Kenar Kuşak ülkelerini hakimiyeti altında tutan; Avrupa ve Asya'ya hükmeder. Avrupa ile Asya'ya hükmeden, dünyanın kaderine hakim olur"demiştir (Sandıklı, 2015). Dolayısıyla, Çevreleme Stratejisiyle de, Amerika'nın hedefi, Sovyetler'in Doğu Avrupa ve Asya'daki etkinliğini önleyip, kendisinin nufüz edebileceği alanlar yaratmak olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminde, çalışma içerisinde daha önce bahsedilmiş olan George F. Kennan, 22 Şubat 1946 yılında Washington'a uzun bir telgraf yollamıştır. Telgrafta; Sovyet liderlerin totaliter uygulamalarını haklı göstermek için kapitalizm düşüncesini kötüye kullandıklarını, her yere nüfuz etmeye çalıştıklarını, onlarla iyi niyetli bir anlaşma yapılamayacağını, yalnızca güç ve dayatmadan anladıklarını ifade etmiştir. Aynı yazıda, "Sovyetler Birliği'ne karşı ABD'nin her hangi bir politikasının ana elementi her zaman uzun dönemli, sabırlı fakat sağlam ve Rusların yayılma eğilimine karşı tetikte olmak olmalıdır" diyerek fikirlerini açıkça dile getirmiştir (Leffler, 2010).

Kennan'ın fikirlerine önem veren ve bu konudaki düşüncelerini açıkça dile getiren Walter Lippmann da, Amerikan'ın Soğuk Savaş politikalarından etkili isimlerden birisi olmuştur. Lippmann, The Washington Post gazetesine yazmış olduğu yazıda Kennan'ın makalelerinin, *"Amerikan dış politikasının kaynakları konusunda birincil öneme sahip bir belge olduğunu"* söylemiştir (Lippmann, "Today and Tomorrow", 1947).

Öte yandan dijital arşivlerden edinilen bilgilerle, Kennan'ın "özgür dünyanın komünizm tehdidi altındaki ülkelerinde yerli anti-komünist unsurların desteklenmesi" yönünde Amerikan hükümeti ve CIA ile ortak hareket ettiği de ortaya çıkmaktadır ("George F. Kennan on Organizing Political Warfare", 1948).

Eric Hobsbawm'a (2008, s.312) göre, "Yetenekli bir Rusya uzmanı olarak, Rusya'yı 'geleneksel ve içgüdüsel Rus güvensizlik duygusu'nun yönlendirdiği insanlarca yönetilen geri barbar bir toplum olarak gören Kennan, Rusların daima dış dünyadan ayrıldığını, otokratlar tarafından yönetildiğini, rakibiyle asla uzlaşmaya girmeyen ve aklın değil, 'zorun mantığı' ile karşılık veren bir yapıya sahip olduklarını da eklemiştir". Bahsi geçen bu sözler ve yorumlar, ilerleyen zamanlarda hem Amerikan Dış Politikasında hem de Amerikan basınınında sıkça yararlanılan söylemler olmuştur. Rus toplumunu ve yöneticilerini tasvir etmede Kennan'ın kullandığı benzetmelerden oldukça fazla yararlanılmıştır.

"Ertesi yıl Kennan görüşlerini yayımladığı kitabında yazdığı gibi, gerekli olan 'genişleme eğilimi olan Rusya'nın uzun vadede, sabırlı ama katı ve tedbirli şekilde çevrelenmesiydi' düşüncesi hakim olmuştur" (Gaddis, 2015, s. 35). Kennan'ın bu düşünceleri, ülke stratejisini şekillendirmiş, dolayısıyla en uygun strateji, "Çevreleme" olarak benimsenmiştir. Fakat ilk etapta çevreleme stratejisinin, nasıl uygulanacağı ve hangi ülkeleri kapsayacağı konusunda bir netlik oluşmamıştır. Akabinde, yine Kennan'ın düşünceleri ve yönlendirmeleri ışığında ekonomik yardımlara önem vermenin yerinde olacağına karar verilmiş, zaten devamında da bilindiği üzere Truman ve Doktrini ve Marshall Yardımları devreye girmiştir. Kuşkusuz amaç sadece "yardım" olmamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, dünyada tek başına zengin olunamayacağını, başka zenginlere de ihtiyaç duyulduğunu anlayıp, Avrupa'nın toparlanmasına destek olmaya başlamıştır. Çünkü ticaret için, ortaklık lazımdır.

Kennan, Başkan Truman üzerinde de öyle bir etki yaratmıştır ki, önceki Başkan Roosevelt'in adamları Sovyetlere karşı yumuşak tutumları sebebiyle işten çıkarılmış, Kennan ise Truman'a danışman olarak atanmıştır. Fakat Soğuk Savaş'ın bu ilk yıllarında Başkan

Truman, İkinci Dünya Savaşı'nda Nazilere karşı birlikte savaşılan Sovyetler Birliği ve Amerikan toplumunda "Joe Amca" olarak bilinen Stalin hakkındaki algıyı tersine çevirmenin yollarını aramıştır.

Haluk Gerger'e (2012, s.39,41) göre, "Kuşatma (çevreleme) siyasetinin bir parçası olarak Sovyetler Birliği tam bir ablukaya alınmıştır. Ekonomik ambargolar ve CIA ajanlarının sabotajları bu süreçte devreye sokulmuştur. Politikanın temeli, Sovyetler Birliği ve müttefiklerini Avrupa'dan Avustralya kıtasına askeri paktlarla çevrelemek ve ölümcül askeri tehditlerle nefessiz bırakmak olmuştur. ABD, dünyanın dört bir yanında inşa ettiği üslerde ölümcül silahlar ve füze sistemleri konuşlandırmıştır. Bu kuşatma planının ilk adımı NATO olmuştur. Devamında da Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü (SEATO) kurulmuştur. Amaç, bir sonraki adımda Ortadoğu NATO'su kurmak olmuştur". Çünkü Ortadoğu, çevreleme stratejinin önemli bir parçası olarak görülmüştür, yanı sıra Sovyetler Birliği'nin yayılmasını önlemede Ortadoğu'nun kontrol altına alınması da hayati bir mesele olarak kabul edilmiştir.

Gazeteci Walter Lippmann da 1940'lı yılların başında yazmış olduğu yazıda Amerika'nın neden Asya'da müttefikler edinmesi gerektiğini net olarak açıklamıştır (İşler, 2016, s. 84):

> "*Uzun vadede görece olarak, Asya'daki temel sorunlarda bu coğrafyada bulunan ülkelerdeki başlıca güçlerin kim olduğuna karar verilecektir (Türkiye, rakipsiz şekilde Ortadoğu'da, Pakistan ve Hindistan Güney Asya'da lider konumdadır). Söz konusu ülkeler (Türkiye ve Pakistan) Batı Dünyası ile hala uyum içinde yaşamak isteyen ancak kendi coğrafyalarında izole kalmış Asya kaleleridir…Asya'da bu nedenle müttefik kazanmalıyız. Asya'daki halklar kendi küçük elitlerini takip edecekler ve Washington'un kurtarıcıları olduğunu düşüneceklerdir."*

Lippmann'ın da ifade etmiş olduğu gibi hem Asya'da ve Ortadoğu'da ABD ile müttefik olmaya hazır hem de ABD dış politikaları ile ortak hareket etmeye meyilli ülkelerle ittifak kurma stratejisi bu dönemde önem kazanmıştır. Çünkü bu strateji ile yukarıda da ifade edildiği üzere Soğuk Savaş'ın temel sorununu oluşturan Sovyetler Birliği ve komünizm ilerlemesine de çözüm getirilmiş olacaktır.

Bu hayati meselede kuşkusuz Lipmann'ın yazmış olduğu yazıda da ifade edildiği şekilde Türkiye'nin önemli bir rolü olmuştur. Jeopolitik konumu sebebiyle Türkiye, çevreleme stratejisinin önemli bir ayağını oluşturmuştur. Bölgedeki ülkelerde Sovyetler Birliği

sempatisinin önlenmesi ve ABD düşmanlığının tersine çevrilmesi için hamilik yapacak bir ülkeye ihtiyaç duyulmuştur. Hele ki bu ülke, Soğuk Savaş sürecinde kendine Batı kampında yer arayan ve ekonomik olarak ABD desteğine ihtiyaç duyan bir ülke ise, tam da hedeflenen planlar doğrultusunda adım atılmasına yardımcı olacağı tahmin edilmiştir. Kuşkusuz Türkiye, uygun bir aday olmuştur.

Truman Doktrini ve Marshall yardımlarını büyük bir coşkuyla karşılayan Türkiye, her ne kadar yardım miktarını yeterli bulmamış olsa da, ABD ile ilişkilere bu tepkileri hiçbir zaman yansıtmamıştır. Aksine, ABD politikalarının tam destekçisi olduğunu her fırsatta dile getirerek, komünizm karşıtlığı konusunda ABD'den geri kalmayacak propaganda çalışmaları yapılmıştır. Ülke içinde ve dışında, Türkiye'nin ABD tarafında olduğunu açıkça belli eden politikalar uygulanmıştır.

"8 Eylül 1951'de, İngiliz ve Amerikalı yetkililer, merkezi karargâhı Kahire'de bulunacak olan, İngiliz, Amerikan, Fransız ve Türk danışmanlardan oluşan bir komite tarafından desteklenecek bir Orta Doğu Komutanlığı (Middle East Command) oluşturmaya karar vermişlerdir. Ancak hemen hemen bütün Arap ülkeleri bu öneriye muhalefet etmiştir. Kasım 1951'de Sovyetler Birliği, Türkiye'nin NATO'nun Orta Doğu'daki askeri manevralarına katılmasını şiddetli şekilde protesto eden bir notayı Türk hükümetine gönderince, Türk-Sovyet ilişkileri daha da olumsuz etkilenmeye başlamıştır" (Uslu, 2016, s. 89-91).

Amerika Birleşik Devletleri bu süreçte, Arap ülkelerinin de desteğinin almasını sağlama görevini Türkiye'ye vermiş, Arap muhalefetinin yumuşatılması için neler yapılabileceği tartışılmıştır. Çünkü projenin eksiksiz şekilde yürütülmesi, ABD'nin uzun dönem Soğuk Savaş stratejisinin de başarıyla uygulanması anlamına gelecekti.

Bu doğrultuda, "1954 yılında ABD Ulusal Güvenlik Konseyi raporunda, İngiltere'nin artık bölgedeki eski gücünün kalmadığından hareketle, ABD'nin İngiliz askeri olanaklarından yararlanmakla birlikte, gerektiğinde yalnız, gerektiğinde Türkiye gibi başka ülkelerle davranması gerektiği vurgulanmıştır. Türkiye, İran ve Pakistan'ı içine alan bir pakt için çalışılması önerilmiştir. Bu pakt, bir Truva atı görevini üstlenecek ve Arap ülkelerinin katılımıyla ilerde genişletilebilecektir. Bu siyasete uygun olarak aynı yıl Türkiye ile Pakistan bir anlaşma imzalamıştır. Amaç, Irak'ı da ikna edip, Arap dünyasında bir çatlak açmaktır"(Gerger, 2012, s. 79, 81). Dolayısıyla bu hedefi gerçekleştirmek adına ileride detaylı şekilde değinilecek olan CENTO (Bağdat Paktı) kurulmuştur.

Bu amaç için Türkiye, büyük bir çaba gösterip, ABD saflarında yer alarak yoğun antikomünist propagandalara imza atmıştır. Bu dönemin haber dağılımına bakıldığında, hem sağ hem de sol cenahtan gazetelerin ABD destekçisi olmalarının yanında, yoğun bir komünizm eleştirisinde bulunduklarını ve yanı sıra ABD'nin dış politikalarını da desteklediklerini görmek mümkündür. ABD'yi koşulsuz şartsız destekleyen gazete ve gazetecilerin sayısındaki artış, Türk kamuoyu üzerinde de kuşkusuz önemli etkiler bırakmıştır.

Çevreleme ve Yeşil Kuşak Projelerinin basındaki yansımalarını, Türkiye'nin bir Amerikan müttefiki olarak ABD'yi ve projelerini destekleyen haber içeriklerinde görmek mümkündür. Komünizmin hararetli bir biçimde kötülenmesi ve aşağılanması, antikomünist örgüt ve yapılanmaların desteklenmesi en dikkat çekici örneklerin başına gelmektedir. Korku yaratmaya yönelik bu haberler üzerinden antikomünist bir kamuoyu yaratılmış, öte yandan sistemli bir şekilde Amerikan'ın komünizmi önleme çabaları haklı ve gerekli gösterilmeye çalışılmıştır.

"ABD'yle ilgili her türlü gelişmenin dikkat çektiği yıllarda Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 1954 yılının 27 Ocak gününden başlayarak 19 Şubat'a kadar süren ABD seyahati de büyük yankılar yaratmıştır. Türkiye'deki gazetelerde bu seyahatin ayrıntıları aktarılmış, Bayar'ın gün gün ne yaptığı, kiminle görüştüğü yazılmıştır. Öte yandan Amerikan etkisinin toplumda yaygınlaşmasında, *Resimli Hayat, Hayat, Yedigün, Ses* ve *Bütün Dünya* gibi dergilerin katkılarını da es geçmemek gerekmektedir. Bu dergiler dışında abonelik sistemiyle Türkiye'ye ABD dergi ve gazeteleri de getirilmiştir" (Örnek, 2015, s. 97,98).

Gazete sayfalarına yansıyan gündelik yaşama ilişkin haberler incelendiğinde, her iki kültürün kaynaşması adına oluşturulmuş pek çok sivil örgütlenmenin, aslında Amerikan kültürünün benimsetilmesine yönelik olduğu görülmektedir. Türk- Amerikan Dostluk Derneği, Türk-Amerikan Kadınlar Derneği, Türk Amerikan Ev Kadını Yetiştirme Derneği, Türk Amerikan Üniversiteliler Derneği ve Propeller Kulüp gibi çeşitli örgütlenmelerin de, toplumun farklı kesimlerinde sürdürdükleri etkinliklerin amacı da, benzer şekilde, ev kadınlarından öğrencilere, iş adamlarından bilim adamlarına dek geniş bir toplumsal kesimde Amerikan kültürünü yaygınlaştırmak olmuştur (Acar, 2008).

Destekleyici şekilde, *Cumhuriyet* gazetesinde, "Amerika'nın Kızıl Sele Çektiği Duvar" başlığı ile yayımlanan haritada, yukarıda bahsedilen Çevreleme Stratejisi şekiller üzerinden anlatılmıştır:

Şekil 6. *"Amerika'nın Kızıl Sele Çektiği Duvar"*
Kaynak: Cumhuriyet, 20.08.1950

Amerika Birleşik Devletleri, Çevreleme Stratejisinin uzantısı bir olarak, Sovyetler Birliği'ne karşı bir başka projeyi daha devreye koymuştur. "Yeşil Kuşak" ismi verilen bu strateji ile 1970'lerin sonunda itibaren bu kez Sovyetler Birliği'ne karşı İslam dini üzerinden bir örgütlenme planlanmıştır. Din karşıtı uygulamaları ABD tarafından bir karşı propaganda aracına dönüşen Sovyetler Birliği'nin ilerlemesi bu kez de İslam Örgütlerinin desteklenmesi yoluyla kesilmeye çalışılmıştır.

"Soğuk Savaş döneminde Orta Doğuda Arap Milliyetçiliğinin Sovyetler Birliği yanlısı tutum içermesi ve 1979 yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi Müslümanları ABD dış politikasında önemli bir unsur haline getirmiştir. Sovyetler Birliği Müslüman coğrafyada anti-emperyalist, Batı karşıtı, bağımsızlıkçı ve milliyetçi grupları destekleyerek etkin olmak isterken, ABD' de Afganistan örneğinde olduğu gibi İslamcı grupları doğrudan ve dolaylı şekilde 'şer imparatorluğu' olarak tanımladığı Sovyetler Birliğine karşı destek vererek var olma yolunu seçmiş ve bir 'Yeşil Kuşak' oluşturmuştur" (Kılıç, 2015, s. 52).

Yazar Mahmood Mamdani'ye (2005) göre ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Afgan cihadını örgütlediği ve hedefini gösterdiği ana sahne şu olmuştur: "Dünya çapındaki bir milyar Müslümanı, Sovyetler Birliği'ne karşı, Afganistan topraklarında bir kutsal savaşta, bir haçlı seferinde birleştirmek". Bu proje, gerçekte bir Amerikan cihadı olmuştur ama bu hale ancak Reagan'ın ikinci görev süresinde gelmiştir. Kutsal İslam'ın ateist Sovyetler Birliği askerlerleri

tarafından tecavüze uğradığı iddiası ABD ve CIA tarafından tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır.

Bu düşünceleri sistematik şekilde yayma amaçlı olarak ABD'nin yaptığı propaganda ve algı yönetimi faaliyetleri hem Afganistan'daki okullarda[8] hem de ABD tarafından tüm dünyaya servis edilen medya içeriklerinde planlı bir şekilde yürütülmüştür. Yıllarca 'mücahit' ismi verilen ve İslam adına savaşan kişiler eğitilmiştir. Kuşkusuz tüm bu çalışmalar, ABD'nin ekonomik desteği ile yürütülmüştür.

"Afganların ortak kimliği olan İslam üzerinden plan yapılarak, silah yardımları yanı sıra, İslam kimliğini güçlendirecek ilahi doküman yardımları (binlerce Kuran-ı Kerim'in bastırılıp dağıtılmış) yapılmış ve Pakistan'daki mülteci kamplarına sığınmış yüz binlerce Afgan'a dini ve askeri eğitim verilmiştir. Aynı zamanda Orta Asya'daki 'İslamcı Uyanış Hareketi'ni de tetiklemeyi amaçlayan bu proje, başta El Kaide terör örgütü olmak üzere, günümüzün köktendinci İslami terör gruplarının tohumlarını atmış ve yeşermesini sağlamıştır" (Köylü, 2015, s. 97).

ABD, Afganistan'ın Sovyetler Birliği için bir Vietnam olması için her türlü aracı kullanmaktan geri durmamıştır. Yürütülen bu savaşın ABD için çok önemli bir amacı vardır: Sovyetler Birliğini tüketmek. Sovyetler Birliği'ne karşı bu yapının oluşturulmasında ABD'nin, Pakistan'nın ve başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerinin ciddi katkıları olmuştur. ABD'nin "vekalet savaşları" ile yürüttüğü bu mücadele, Sovyetleri Birliği için tam bir "yıpratma savaşı" olmuştur (Şahin, 2008). Ancak hiç kuşku yok ki, bu savaş tüm dünyaya bir İslam savaşı olarak tanıtılmış ve duyurulmuştur. Müslümanların, Sovyetler Birliği tarafından topraklarından işgale uğradıkları ve bunun hesabının sorulması gerektiği düşüncesi ABD eliyle yayılmaya çalışılmıştır.

Tüm bu organize propaganda ve algı yönetimi çalışmaları yapılırken, ABD kendisini tüm dinlere saygılı ve dinin sosyal yaşamdaki etkinliğine önem veren bir ülke görüntüsü çizmeye önem vermiştir. Türk kamuoyunda da ABD, dini değerleri savunan, politikalarına dini temaları ekleyen bir ülke olarak takdir edilmiş ve desteklenmiştir. Dolayısıyla uygulanan tüm bu

[8] Bir USAID (US Agency for International Development) bağışıyla, Nebraska Üniversitesi'nin Afganistan için tasarladığı öğrenci okul kitaplarından biri olan üçüncü sınıf matematik kitabında aşağıdaki tarzda sorular yer almıştır: 'Bir grup mücahit, 50 Rus askere saldırıyor. Saldırıda 20 Rus öldürülüyor. Kaç Rus kaçtı?' (Mamdani, 2005, s. 146).

politikalar ve stratejiler, Türkiye'deki İslamcı ve muhafazakâr kesim tarafından da onaylanmıştır.

Gazeteci Çetin Altan'a (2001) göre, Türkiye sıcak savaştan geçmemiştir ama Soğuk Savaş Türkiye'yi dondurmuş, kireçlendirmiştir. Özellikle Soğuk Savaş aracı olarak oluşturulmuş kütle partileri, o tarihlerde Amerikan dışişlerinin öngördüğü gibi hareket etmiş, Soğuk Savaş sloganlarıyla iktisadi tenkitler durdurulmuş ve muhalefet edenlere anında "Komünistlik etme" suçlaması yapılmıştır.

Ancak şu da bir gerçek ki, rızanın imalatı neticesinde Türkiye'de hemen her kesim antikomünizme destek vermiş ve antikomünist ideoloji, hem Kemalist kesimde, hem liberal kesimde, hem sosyal demokrat kesimde hem de muhafazakar kesimde kendine yer bulabilmiştir. Bu dönemde, özellikle milliyetçi muhafazakar ve islamcı kesimin de birer komünist karşıtı kimliğe sahip olduklarını; bunun ötesinde yapmış oldukları yayınlarda da tavırlarını açıkça belirttiklerini ifade etmek gerekmektedir.

Örneğin "gerek Truman Doktrini ve Marshall Yardımı, gerekse ABD savaş gemisi Missouri'nin ünlü İstanbul ziyaretine ilişkin sessiz onayları, İslamcıların da ABD ile gelişen ilişkileri nasıl yorumladıklarına dair ipucu vermektedir. Necip Fazıl'ın yönetimindeki *Büyük Doğu*[9] dergisinin de 'komünizme karşı' ABD'den yana durma eğilimi özellikle dikkat çekmektedir" (Örnek, 2015, s. 330,331). Dolayısıyla buradan yola çıkarak denebilir ki, ABD uygulamış olduğu stratejide, Türkiye üzerinden düşünce akımlarını etkileme konusunda başarılı olmuş ve kendi kamuoyunu yaratabilmiştir.

Kamuoyu oluşturma araçlarından biri olan gazeteler de bu dönemde, Türkiye'de ABD yanlısı, komünizm düşmanı bir kamuoyu yaratılmasına yönelik haber içerikleri ile sürece destek olmuşlardır. O dönemde yayın yapan gazetelerin haber örnekleri incelendiğinde, bu durum daha net şekilde anlaşılmaktadır.

Başlık: "MTTB, komünizme karşı özel mahkemeler kurulmasını istedi", 1966.

Başlık: "Fikir Hürriyeti başka, komünizm başka", 1967.

Başlık: "Milliyetçiler Derneği'nin Aydın lokalinde, Türkiye'de Komünizm faaliyeti konusunda konferans verildi", 1963.

[9] *Büyük Doğu'da* ABD ile ilişkiler, iktidarlarla kurulan ilişkilere göre değişiklik göstermekle birlikte, hızla ilerleyen Amerikanlaşma süreci eleştirilmemiş, Amerika Yahudiliği ya da masonluğu koruduğu iddiası ile eleştirilmiştir. Örnek, 2015, s. 330.

Başlık: "Demirel: Komünizm tehlikesi yoktur demek gaflettir", 1965.

Başlık: "Her 74 kişiden biri komünist", 1967.

Başlık: "Komünizmin sendika bünyesine girdiği söyleniyor", 1965.

Yukarıda yer alan *Milliyet* gazetesi haberlerine bakıldığında, şunu ifade etmek gerekir ki, antikomünist ifadelerin yoğunlaştığı bir dönemden bahsetmek olasıdır. Komünizm düşüncesinin ifade özgürlüğü dışında tutulduğu, komünist olduğu iddia edilen kişilerin gözaltına alındığı ve tutuklandığı, adeta ülke genelinde komünizme karşı bir cadı avı başlatıldığı bu yıllarda, gazete sayfalarında antikomünist söylemlerin ve tavırların arttığını ifade etmek güç değildir. Dolayısıyla, metin analizi yapıldığında, sözcük seçimleri üzerinden metin üreticisi olan gazetenin ideolojik duruşu ortaya çıkmaktadır. Komünizm açıkça bir tehlike olarak tanımlanmış ve komünizm karşıtlığına destek verilmiştir. Etkileşimsel analiz açısından, komünizm düşüncesinin dışlanmış olduğu ve gazetenin antikomünist düşüncelerle birlikte hareket ettiği ortaya çıkmaktadır. Bağlamsal analiz yapıldığında ise, haber başlıklarının ifade değeri komünizmin, Türkiye'de yasaklanması veya cezalandırılması gereken bir ideolojik düşünce olduğu yönündedir.

Bununla birlikte, ABD Başkanı Eisenhower'ın Ankara ziyareti, tam da bahsi geçen ABD müttefikliği çerçevesinde coşkuyla kutlanmış ve gazetelerin manşetlerine yansımıştır. *Hürriyet* gazetesinde bu coşkuyu çok net bir biçimde görmek mümkündür:

Başlık: "Muhteşem tören ile yüzbinlerce Ankaralının karşıladığı Başkan, askerlere 'Merhaba' dedi. Eisenhower şöyle dedi, 'İkinci evimde gibiyim'", 1959.

Başlık: "Başkan Eisenhower için dün Ankara'ya binbir çeşit hediye yağdırıldı", 1959.

Başlık: "Görüşmelerde Eisenhower, 'Amerika ve dost memleketler Türkiye'ye yardıma devam etmelidir' diyor", 1959.

Eisenhower'ın Ankara sonrası süren gezileri de Türk Basınında yer bulmuştur. Her fırsatta Türkiye'nin Amerika ile dost ve müttefik olduğunun altını çizilmekte, ittifakların önemine vurgu yapılmaktadır. *Son Posta* gazetesi, bu vurguları yapan ve Demokrat Parti iktidarına yakın duran yayınlardan birisi olmuştur.

"*Eisenhower Tahran ve Atina'yı ziyaret etti. Tahran'da 6 saat kalan Başkan, 'Ruslar Dünya barışına muvaffakat edinceye kadar Batı'nın CENTO gibi ittifaklardan*

vazgeçmemesi lazımdır' dedi. Başkan'a her iki şehirde de büyük tezahürat yapıldı." Son Posta, 15.12.1959, s.1.

Yine *Son Posta* gazetesinde yazılmış olan bir köşe yazısında, tüm dünyanın kurtuluş ümidinin İngiliz ve Amerikalılara bağlı olduğu, diğer milletlerin onlarla elele yürümekten başka yapacak birşeyleri olmadığı vurgulanmıştır[10]. Ek olarak, komünist faaliyetlere karşı hükümetin almış olduğu tedbirler sık sık sıralanmış, Amerika ve İngiltere ağzından, Rusların tahrikçi siyasetlerini bir kenara bırakmaları gerektiği ve Rus stratejisinin gayesinin Türkiye'yi kıskaç içine almak olduğu vurgulanmıştır. Gazete aynı zamanda, Ortadoğu'da komünist sızmalar olduğunun haber vermiş ve Rusya'yı durdurmanın yolunun İran ordusunu kuvvetlendirmek olduğunun da altını çizmiştir[11].

Yeşil Kuşak Projesi'nin Türkiye'deki en önemli yansımalarından biri "*Kanlı Pazar*" olayında görülmüştür. 16 Şubat 1969'da 6. Filo'yu protesto etmek için yürüyen gruba yapılan saldırı sonucunda 100'den fazla kişi yaralanmış, 2 kişi ölmüştür. Kuşkusuz dönemin gazeteleri, sahip oldukları ideolojilerin ve bakış açılarının etkisiyle, *Kanlı Pazar* olarak adlandırılan bu günü farklı şekillerde manşete taşımışlardır:

"Günlerce Devam Eden Tahrik Vahim Sonuçlar Verdi: Aşırı solcular kan döktüler. 3 ölü var", Son Havadis, 1969.

"Günlerden Beri, Masum Talebeyi Ve İşçiyi Kışkırtan Komünistler Dün Yine Kan Akıttı, Büyük Arbede: 3 Ölü, Çok Yaralı Var", Sabah, 1969.

"Sağcılar ve Solcular Taksimde Birbirine Girdi: 200'den Fazla Yaralı, 2 Ölü Var", Tercüman, 1969.

"Taksim'de Arbede: 2 Ölü, 114 Yaralı", Milliyet, 1969.

"Kanlı Pazar: Bu Miting Değil, Kardeş Kavgasıydı", Hürriyet, 1969.

"İşte 'Cihad' Çağrılarının Sonu", Cumhuriyet, 1969.

Bu dönemde yayın yapan *Bugün* gazetesinin 16 Şubat 1969 tarihli yayınında, 6. Filo'yu protesto edenlere karşı adeta bir cihat çağrısı yapmış olduğunu da atlamamak gerekmektedir.

Bu önemli olayın gazeteler tarafından değerlendiriliş şekli, hiç kuşku yok ki, birkaç farklı noktada birleşmektedir. İslamcı kesimin, olayı komünist oluşumlarla bağdaştırması, ana akım gazetelerin sağ-sol çatışmasına indirgemesi ve kendini sosyal demokrat olarak niteleyen

[10] 'Siyaset Aleminde', Son Posta, 13.01.1948, s.3.
[11] 'Rusya'yı durdurmak için İran kuvvetlendirilmelidir', Son Posta, 08.02.1948, s.3.

Cumhuriyet gazetesinin ise olayı dini kökenli bir tehlike olarak değerlendirmiş olması dikkat çekicidir. Fakat her şeyin ötesinde yaşanan bu durumu, kökenleri Osmanlı İmparatorluğu zamanında var olmakla birlikte topluma dayatılan Sovyet ve komünizm düşmanlığının, yanı sıra dış politika stratejilerinin iç siyasetin önüne geçmesi sonucunda yıllar içinde yerleşen Amerikan hayranlığının, kendilerini dünyadaki iki kutuplu dünya düzenine alternatif olarak görüp, aynı zamanda çeşitli dernek ve teşkilatlarla örgütleşmeye başlayan islamcı-muhafazakâr kesim ile Amerikan karşıtı sol grupların çatışmasında aramak gerekmektedir. Bu kesişme neticesinde çok fazla sayıda canın yanmış olması, dünya siyasetinin toplumlara ne şekilde yansıyabildiğinin de bir göstergesi olmaktadır.

Ek olarak, yaşanan olayların ardından, MTTB'nin düzenlemiş olduğu "Bayrağa Saygı" mitingi de haber olarak yankı uyandırmıştır. *Hürriyet* gazetesinin yapmış olduğu "Bayrağa Saygı Mitingine Beş Bin Kişi Katıldı" başlıklı haberde şu satırlar dikkat çekmektedir:

"*Milli Türk Talebe Birliği'nin öncülüğünde dün bir bayrağa saygı mitingi düzenlenmiştir. Bazı öğrenci kuruluşları ve işçi sendikaları ile çok sayıda halkın katıldığı mitingte komünizm yerilmiş, son günlerde Amerikan Filosuna karşı girişilen gençlik hareketi ağır bir dille tenkit edilmiştir...Komünizmle Mücadele Derneklerinin de hazır bulunduğu mitingde 'Tek yol İslam…Müslüman Büyük Türkiye..Türk oğlu Moskofla devamlı elli yıl savaşan milletin evladısın...' dövizleri dikkat çekmiştir*" ("Bayrağa Saygı Mitingine Beş Bin Kişi Katıldı", Hürriyet, 15.02.1969).

Aynı gün yine *Hürriyet* gazetesinde "*Amerikalı denizciler çılgınca eğlenerek kurtlarını döktüler*" başlıklı bir haber de yer almıştır. Haberin hemen yanında dansçı bir kadın ile Amerikalı bir asker dans ederken yan yana fotoğraflanmıştır. Dolayısıyla buradan yola çıkarak denebilir ki, ana akım bir gazetenin bu denli önemli ve detaylı olarak irdelenmesi gereken bir olayı bir eğlence malzemesi haline getirmiş olması kuşkusuz kitle kültürünün sonuçlarından birisidir.

İlerleyen günlerde "Amerikan aleyhtarlığının nasıl geliştiği" üzerine Türk basınında yazılar yazılmaya başlanmış, Amerikan gazetelerinde Türkiye ile ilgili çıkan olumlu haberlere yer verilmeye başlanmıştır. Bu haberlerde, Türkiye'nin haysiyet ve gururunun Amerika tarafından dikkate alınması gerektiği, bu protestoların NATO'dan ayrılma gibi sebepleri doğuracağına inanılmadığının altı çizilmiştir. Dolayısıyla basın aracılığıyla, Amerika Türkiye ilişkilerinde tüm yaşananlara rağmen her şeyin yolunda olduğu mesajı topluma iletilmiştir.

Elbette hemen akabinde, "Modern Rus Casus Gemisi" başlıklı haberlerde Akdeniz sahillerinin haritasının çıkarıldığı iddia edilmiştir ("Modern Rus Casus Gemisi", Hürriyet, 17.03.1969).

"Ayrıca 1968 yılında yayımlanmış olan 'Şahlanış Mitingi' bildirisi, açıkça '*Türkiye'yi bir Kore, bir Vietnam, bir Küba haline sokmak istemenin fatura bedeli hayattır. Böylesine ham hayallere kapılanlara vatanımızda hayat hakkı yoktur. Tanımayacağız*"ihtarında bulunmuştur¨ (Bora, 2017, s. 296). Dolayısıyla, komünizmin Türkiye topraklarında hiçbir şekilde taraftar barındıramayacağını ifade eden bu yaklaşım, komünizme yakınlık duyanları da kimi zaman hastalıklı, kimi zaman da sapık ve vatan haini olarak tanımlamıştır.[12]

Dolayısıyla, dünyanın genel olarak bir komünizm tehlikesi altında olduğu ve bu süreçten etkilenmeden çıkabilmek için Amerika'nın stratejisine uyum sağlamak gerektiği gazetelerin haberlerinde sıklıkla yer almıştır. Çevreleme Stratejisi ve Yeşil Kuşak Projesi, aslında Amerika'nın öncelikle Sovyet ilerlemesini engelleme, sonra da Orta Doğu'daki çıkarlarını korumak amacıyla devreye sokmuş olduğu kapsamlı bir projedir. Ancak bu projenin uygulanmasında çevre ülkelere de ihtiyaç duyulmuş, Türkiye hem Soğuk Savaş döneminde kendine bir müttfik arama telaşından hem de Sovyetler Birliği'ne karşı geçmişten bu yana beslemiş olduğu olumsuz duygular sebebiyle ABD ve Batılı müttefikleri tarafından kendisine uygun görülen görevleri kabul etmiştir

3.3. ABD Ekseninde Türk Dış Politikası

Antikomünizm, kimi zaman hükümet ve gizli istihabarat örgütlerinin işbirliği ile yürütülen operasyonlarla devreye sokulmuş kimi zaman da haber söylemlerinde ya da dernek oluşumlarında su yüzüne çıkmıştır. Basının, Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana süregelen antikomünist tutumu, Amerika ile gelişen olumlu ilişkilerin de etkisiyle 1950'li yıllarda artış göstermeye başlamıştır. Bu durumu, giderek sertleşen antikomünist haber söylemlerinde görebilmek mümkündür.

Aynı dönemlerde, Türkiye'de antikomünizmin görünür etkilerinden bir başkası da muhafazakâr kesim üzerinde farkedilmeye başlamıştır. Bilhassa İslamcı kesimdeki komünizm düşmanlığı, yayımlamış oldukları Büyük Doğu ve Sebillürreşad gibi dergilerdeki yazılarda somutlaşmaya başlamış, daha sonrasında da Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) gibi milliyetçi ve muhafazakâr geniş bir kesimi de içine alan antikomünist örgütlenmelere doğru evrilmiştir.

[12] Halil Soyluer'in Kin isimli manzumesi (1952), Komünizm Tehlikesi risalesi (1947).

Öte yandan, yine 1950'lerden itibaren Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin kurulmuş olması, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal hayatında derin izler bırakmış olan önemli gelişmelerden birisidir. Bu derneklerin hem varlıkları hem de çıkarmış oldukları yayınlar ile devlet tarafından da kabul görüp onaylanmış olmaları da, meşruiyetleri ve yaygınlaşmaları yönünde dikkate değer bir etmendir.

Son olarak, Türkiye'nin belli periyodlarda tecrübe etmiş olduğu askeri müdahalelerden 12 Eylül 1980 darbesi, hem Türk basınının antikomünist bakış açısını pekiştirme hem de basının siyasal propaganda aracı olarak kullanılması durumuna örnek teşkil etmektedir. Türk basını, resmi olarak Soğuk Savaş'ın başlamadığı yıllarda dahi birçok antikomünist habere imza atmış ve hararetli bir biçimde antikomünist söylemi benimsemiştir. Benzer şekilde, hem Soğuk Savaş'ın bitimine yakın yıllarda hem de Soğuk Savaş bittikten sonra (Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra) da Türk basını uzunca bir süre antikomünist söyleme tutunmaya devam etmiştir. Bu durumun nedenlerini biraz da darbe hükümetinin ve devamında göreve gelen sivil hükümetin antikomünist politikaları meşrulaştırmak adına basınla ortaklaşa yürütmüş olduğu rıza üretimi çalışmalarında aramak gerekmektedir.

Türkiye, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan CHP'nin tek parti döneminden sonra, 1946 yılında ilk çok partili seçim yapılmış; ardından da 1950 yılı itibariyle Demokrat Parti (DP) dönemi başlamıştır. Açıkça belirtmek gerekir ki, antikomünist politikalar anlamında çok partili döneme geçiş büyük bir fark yaratmamış, fakat Türkiye'nin komünizme karşı olan olumsuz tutumu artan bir şekilde devam etmiştir. En belirgin değişim ise, ABD ile müttefiklik ilişkilerinde ve benimsenen dış politika stratejilerinde görülmüştür.

Türkiye'nin Yakın ve Ortadoğu ülkelerine yönelik siyaseti, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında "yeni bir eğilimin" ilk işaretlerini vermesine rağmen, asıl aktif değişim 1950 serbest seçimlerinden sonra gerçekleşmiştir. Atatürk tarafından uygulanan tarafsızlık politikası, yerini aktif, dinamik ve Batı'nın Ortadoğu çıkarlarıyla özdeş bir politikaya bırakmıştır. Menderes hükümeti, "*Ortadoğu'nun sismografi*" olarak; komünist olmayan ülkelerin bulunduğu bölgedeki "anahtar rolünü" sürekli korumak istemiştir (Bağcı, 1998, s. 101).

Çok partili döneme geçişle birlikte, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi antikomünist politikaların hızlanmasını ve ülke genelindeki kuşkucu tavırların körüklenmesini beraberinde getirmiştir. Bu dönemde, gerek iç politika anlamında, gerekse dış politikada ABD etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Demokrat Parti'nin ve Başbakan Adnan Menderes'in dış politika

amaçlarından biri ABD'nin dış politika hedeflerine paralel şekilde Sovyetler Birliği'nin Türkiye üzerinde bir etki yaratmasını ve yayılmasını önlemek olmuştur.

Bu döneme dair ilgi çeken anektodlardan birisi de, *Zafer* gazetesinde haber olarak yayımlanmış olan, *Halk Tarafından Kurulmuş Bir Hükümet* isimli kitabın Ankara'da (eski) Milli Kütüphane'nin önünde dağıtılmış olmasıdır. Kitapta, Amerikan anayasasının hazırlanışı, Bağımsızlık Bildirgesi ve vatandaşlığı ilgilendiren bilgi ve şemalara yer verilmiştir (İşler, 2016). Kitabın Amerikan Enformasyon Ajansı (USIA) tarafından Türkiye'ye ve tüm dünyaya yayıldığı göz önünde bulundurulduğu zaman, propaganda çalışmalarının mahiyeti de daha net anlaşılmaktadır.

Demokrat Parti, Amerikan dış politika amaçlarına uygun olarak, CHP'nin Ortadoğu politikasını eleştirmiş, bu coğrafyadaki ülkelerle ilişkilerin ihmal edildiğini sık sık dile getirmiştir. Sovyetler Birliği'ne karşı, en az Amerika kadar sert bir tutum içerisine giren partinin önde gelen isimleri, Kızıl Korku temasının siyasi arka planını oluşturan Çevreleme Stratejisinin adeta gönüllü savunucusu olmuşlardır. Bu savunuculuğun, haber söylemine de sıkça yansıdığı ve hükümet söyleminin gazete söylemi haline gelmiş olduğu da görülmektedir.[13] Bu dönemde *Hürriyet* gazetesinde "*Kanarya Komünist, Bülbül de Faşisttir*" başlıklı bir haberde verilen antikomünist alt mesajlar dikkat çekmektedir: "*Evini kuşlar için lisan dersanesi halinde inşa ettiren Yusuf Hoca: Kanarya eşini kıskanmaz, yuvasını aramaz, fakat Bülbül eşini kıskanır, yuvasını durmadan tanzim eder, diyor*" (Hürriyet, 28.02.1956).

Havadis gazetesinde yer alan "*Türkiye'de Her Komünist Hakiki bir Rus Ajanıdır*" başlıklı haberde ise, suçlamalar ön plana çıkmıştır. Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'nin düzenlemiş olduğu konferansların Eminönü ayağında konuşma yapan Peyami Safa'nın açıklamaları, metnin sesi haline gelmiş ve başlığa taşınmıştır: "*Türkiye'de hakiki komünist yoktur, komünist olarak tanınan şahıslar birer ajan veya sahte komünisttir*" (Havadis, 17.04.1957).

Ancak Hürriyet gazetesinde çıkmış olan "Stalin Komünist Olmak İstemeyen Oğlunu Arıyor" başlıklı haber, ekilmiş olan komünist korku tohumlarının, Sovyet korkusu ile nasıl

[13] "Komünistler, Vatan Haini Addedilerek Türkiye Hudutları Dışına Atılacaklar! Kabine Kızıl Elemanların Tasfiyesine Karar Veriyor", Akşam, 12.08.1950; "Komünist Elebaşlarına Ölüm Cezası Verilecek", Hürriyet, 28.11.1951; "Ankara Üniversitesinde Kızıl ve Yeşil Tehlike", Cumhuriyet, 07.06.1959; "Başbakan, Milliyetçiliğin, Komünistlik Olduğunu Belirtti", Akşam, 19.01.1953.

perçinlenmeye çalışıldığını açıkça ortaya koymaktadır: "*Sovyetler, onu ölü veya diri bulacaklara 1 milyon ruble vaadettiler*" (Hürriyet, 03.12.1950).

Aynı zamanda, yalan haberlerle gayrimüslimlere karşı 6-7 Eylül olayları olarak da bilinen saldırıların sorumlusu da, Demokrat Parti iktidarı tarafından komünistler olarak gösterilmiştir. Toplumda hali hazırda (yapılan haberler, propagandalar ve devlet ideolojisi sebebiyle) zaten şüpheli ve düşmanca bakılan komünist ideoloji, bu tür suçlamalar karşısında tereddütsüz şekilde mahkûm edilmiştir.

Murat Özgen'e (2005, s.22) göre, Türkiye'de basın faaliyetleri, daima devletin ve siyasi iktidarların etkisi altında olmuştur. Bu etki gelişmelere göre zaman zaman azalsa da, hiçbir zaman tamamen ortadan kalkmamıştır. Çeşitli dönemlerde oluşturulan yasal çerçeveler de, siyasetin bu etkisini gösterir ve devam ettirir nitelikte olmuştur.

Bu görüşü doğrular şekilde, komünist olanlar ya da öyle bilinenler gözaltına alınmışlardır. Kemal Tahir ve Aziz Nesin gibi yazarların da arasında bulunduğu birçok kişi işkenceli sorgulardan sonra tutuklanmıştır (Şahhüseyinoğlu, 2005, s. 89). Kuşkusuz bu gözdağı, basında da karşılığını bulmuştur. Ekonomik ve sosyal sorunların altının çizildiği, iktidarın eleştirildiği yazılar cezasız kalmamıştır. Yine DP iktidarı tarafından kurulan Tahkikat Komisyonu, yayınları uygun görülmeyen gazetelerin ve matbaaların kapatılması, gazetecilerin de tutuklanması için bu yıllarda göreve başlamıştır.

Demokrat Parti, dış politikada Amerika Birleşik Devletleri güdümlü büyük hedeflerin peşinden gitmiştir. Kuşkusuz bu dış politika hedeflerinin önünde hiçbir ideolojik engele yer olmamıştır. Bu nedenle toplumu olumsuz etkileyebilecek haber ve yazıların önü bir bir kesilmiştir. Seçim zamanı basına verilen sözler yerine getirilmediği gibi, üstüne bir de gazetecilik faaliyetlerini engelleyecek şekilde Basın Kanunu'nda değişikliklere gidilmiştir.

Öte yandan, Esra İlkay Keloğlu İşler'e (2016, s. 91) göre, "DP kurucu liderleri, basını kullanarak yazdıkları gazete makalelerinde sıklıkla demokrasi, özgürlük gibi Batı Bloğu'nun yükselen kavramlarını açıklamayı ve halkın görüşlerini kristalize etmeyi amaçlamıştır.[14] Bu süreçte özellikle '*demokrasi*' kelimesinin anlamı ve yaygınlaştırılması üzerine çalışmalar yapılmış, Türk halkının çok daha yakın ve aşina olduğu 'özgürlük' kelimesinin altı, Tek Parti

[14] Fuat Köprülü'nün 25 Ağustos 1945 tarihli "Açık Konuşalım", 19 Eylül 1945 tarihli "Demokrasi Ruhu", 29 Eylül 1945 tarihli "Demokrasi Düşmanları", Adnan Menderes'in 13 ve 14 Eylül 1945 tarihli "Başbakan'ın Demeci Münasebeti ile" yazıları.

döneminin uygulamaları hedef gösterilerek çizilmiştir". Dolayısıyla, ABD'nin yürütmüş olduğu uluslararası enformasyon ve propaganda çalışmalarının da etkisiyle, Demokrat Parti dönemiyle birlikte demokraside Amerikan etkisi net bir biçimde hissedilmeye başlanmıştır.

"Tüm bu gelişmeler yaşanırken, Batılılaşma ile birlikte yeni ve aktif bir Doğu politikasının önerildiği Demokrat Parti döneminde, Başbakan Menderes ve onun ilk Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Ortadoğu'nun zayıf Müslüman ülkelerine karşı 'Big Brother' rolünü oynamaya karar vermişlerdir. Dünyanın herhangi bir yerindeki Sovyet saldırısına karşı tavır alınacağı belirtilmiştir. Fakat aynı zamanda DP parti öncesinde iktidarda olan CHP'nin, kuruluşundan 9 ay sonra İsrail devletini tanımış olması, Arap ülkeleriyle ilişkilerde zorluk dönemini de başlatmıştır" (Bağcı, 1998, s. 102, 104).

Şunu da belirtmek gerekir ki, Fuat Köprülü'nün (1964) bu dönemlerde hararetli antikomünist yazılarına rastlamak mümkündür: "Solcu propaganda nasıl çalışır?", "Kızıl emperyalizme karşı kurulan demokrasi cephesi", "Kökü dışarıda ve yabancı ideolojiler nedir? " başlıklı yazılarında, açıkça tavrını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, "Türk-Amerikan dostluğu", "Türk-Arap kardeşliği" gibi yazılarında da Demokrat Parti'nin dış politika hedefleri pekiştirilmektedir:

> "*Türklerle Araplar arasındaki sarsılmaz siyasi dostluğu, samimi kardeşliği büsbütün kuvvetlendirmek için aradaki iktisadi ve kültürel rabıtaları daha sıkı bir hale koymamız lazımdır*".

Benzer şekilde, Prof. Dr. İsmet Giritli de Çağımız ve Komünizm başlıklı kitabında (1966), komünizmi bir fikir suçu ilan etmiş ve ABD'nin hukuki yaptırımlarından bazı örnekler vermiştir. Giritli'ye göre, İkinci Dünya Savaşı'nda Milletlerarası Faşizmin yenilgiye uğramasından sonra, dünya demokrasilerini tehdit eden bir numaralı tehlike komünizm olmuştur. Üstün gelmeleri durumunda komünistlerin yapacakları ilk işin hür memleketleri işgal ve tahrip etmek olacağını iddia eden Giritli, kitabında komünist taktiklerden de ayrıntılı bir biçimde bahsetmiş ve komünizmin yasak olduğu toplumlara bu ideolojinin sosyalizm maskesi altında sokulduğunu belirtmiştir.

Bu süreçte, 1955'te imzalanan Irak-Türk antlaşması Bağdat Paktı'na dönüşmüş (daha sonraki adıyla CENTO, Central Treaty Organization), paktın diğer taraflarını ise İngiltere, İran[15]

[15] "İran Parlamentosu, Bağdat Paktına İltihakı Tasvip Etti", Son Posta, 24.10.1955, s.1.

ve Pakistan oluşturmuştur. Suudi Arabistan, Suudilerin geleneksel rakipleri olan Irak ve Ürdün'den şüphelendiği için Bağdat Paktı'na karşı çıkmıştır. Mısır da büyük güçlerle ittifaklara karşı çıkmış ve onları emperyalizmin tezahürleri olarak algılamıştır. Ayrıca Nasır, Sovyet tehdidine inanmamakla birlikte, paktın Batı hâkimiyetini uzatmak için yaratıldığını da savunmuştur (Uzer & Uzer, 2005).

¨Bağdat Paktı üyeleri ve ABD arasında Mart 1957'de bir gümrük birliği kurulmuştur. Yine Bağdat Paktı devletlerinin başkentlerinde komünistlerin yaptığı propagandaya karşı-propaganda ile cevap vermek amacıyla ABD tarafından radyo istasyonları 1957'de faaliyete başlamıştır[16]. ABD Temsilciler Meclisi'nin Ortadoğu'ya yapacağı ekonomik yardımın bir kısmı, İstanbul'dan Karaçi'ye uzanacak bir otoyolun inşası için talep edilmiştir [17]¨ (Çolakoğlu, 2013, s. 33). Gümrük Birliği ile birlikte, Bağdat Paktı'nın ekonomik tarafı daha fazla konuşulmaya başlanmıştır. Bu durum, Menderes Hükümeti'nin ekonomik kalkınma programlarına da uygun düşmüştür.

Türkiye, ekonomik sıkıntılarının artması nedeniyle, gelecekte daha çok yardım alabilmek amacıyla NATO'nun doğu kalesi olarak konumundan daha çok yararlanma eğilimi göstermiştir. Türkiye Ortadoğu'da aktif bir rol oynamış ve bütün bir yıl boyunca İngiltere ve ABD'nin dikkatini defalarca Bağdat Paktı'nın güçlendirilmesi ihtiyacına çekmeye çalışmıştır.

Türkiye Bağdat Pakti'na katıldıktan sonra bütün Orta Doğu olaylarını Batı ile kurduğu ilişkiler açısından değerlendirmeye başlamıştır. 1945'ten itibaren gerilmeye başlayan Türk-Arap ilişkileri, Bağdat Pakti ile tamamen kopmuştur. Fakat önemli bir nokta, Türkiye, bir yandan Orta Doğu'ya artan bir hizla entegre olurken, aslında aynı hızla Arap Orta Doğusundan uzaklaşmaya başlamıştır. Aynı zamanda pakt, Sovyetler Birligi'ni bölgeden uzak tutmak isterken tam tersine bölgede etkinleşmesine sebep olmuştur (Bostancı, 2013).

Türkiye, Sovyetler'e karşı Batı ile yakınlaşma çabasına girmiş ancak, Arap dünyasının bilhassa İsrail konusundaki Batı'yı suçlayan tavrını gözardı etmiştir. Fakat Türkiye'nin bakış açısına göre de Suriye-Sovyetler Birliği yakınlaşması, sınır komşusu olma sebebiyle bir tedirginlik yaratmış, yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye, Ortadoğu'da bölgesel bir liderlik rolünün hayalini kurmuş ancak, beklenen durum gerçekleşmemiştir.

[16] "Bağdat Paktı Memleketleri Radyo İstasyonları Kuruluyor", Milliyet, 5.07.1957, s.1.
[17] "Karaçi İstanbul Yolu", Milliyet, 27.01.1957, s.1.

Türk basını, Bağdat Paktı'nı yayın politikalarına göre farklı şekillerde yorumlamıştır. Hükümete yakın duran yayın organları, paktın önemine, gücüne ve Türkiye'nin rolüne vurgu yaparken, Başbakan Adnan Menderes'in Arap dünyasına yaklaşımını ve dış politika hedeflerini onaylamış, hatta çoğu zaman alkış tutmuştur. Fakat iktidar karşıtı yayın yapan muhalif gazetelerde, Türkiye'nin dış politikasının sık sık eleştirildiği, Bağdat Paktı yerine tarafsız kalınması gerektiğinin ifade edildiği görülmektedir. Ancak ek olarak, antikomünist bir yapılanma olması sebebiyle, Bağdat Paktına zaman zaman (özellikle kurulduğu ilk yıllarda) destek verilmiş olduğu da gözlenmektedir.

"Bağdat Paktı'nın Irak Meclisi'nde onaylanmasını, Demokrat Parti'nin yayın organı olan Zafer Gazetesi birinci sayfadan verirken Başbakan Adnan Menderes'in konu ile ilgili açıklaması da aktarılmıştır[18] Gazete birinci sayfasında da ayrıca Türkiye-Irak Paktı imzalandığı takdirde Mısır'ın Arap Güvenlik Paktı'ndan çıkacağı haberi de detaylandırılmıştır. Yine dikkat çekici başka bir haberin başlığı ise 'Türkiye Lider' şeklinde olmuştur" (Sönmez, 2009, s. 497).

Türk toplumunun Sovyetler Birliği'ne ve komünizme genel yaklaşımı, dönemin okur yazar ve entelektüel kişilerinin söylemleri üzerinden de net bir şekilde anlaşılmaktadır. Fakat bunun yanı sıra, Orta Doğu ülkelerinin Sovyetler Birliği'nin çemberi altına alınmasının önlenmesi için Türkiye'nin hamilik yapması gerektiği inancını yaymak amacıyla da birçok yayın yapılmış ve bu yönde bir kamuoyu yaratılmaya çalışılmıştır. İşte Bağdat Paktı da, bu planın bir uzantısı olmuştur.

Fakat Amerika'nın Çevreleme Stratejisi bağlamında kurulması planlanan Bağdat Paktı'nda da hesaba katılmayan ya da gözden kaçırılan önemli nokta Arap ülkeleri ile ilişkiler olmuştur. Bağdat Paktı ile amaç, Ortadoğu'nun savunulmasında Amerikan çıkarlarına uygun şekilde hareket etmek ve köprü görevi gören ülkelerin Sovyet ve komünizm etkisi altına girmelerini engellemektir. Bu paktta elbette Türkiye'ye de önemli görevler düşmüştür.

¨ABD'nin Sovyet yayılmacılığı endişesiyle kurulmasını teşvik ettiği Bağdat Paktı'nın Menderes'i Ortadoğu'da daha fazla söz sahibi yapacağı düşünülmüştür. Her şeyden önce bu pakt, Sovyetlere karşı oluşturulmak istenen güvenlik zincirinin önemli bir halkasını meydana getirmiş, Türkiye'ye biçilen rol de Arap Ortadoğusunu bu paktın içine dâhil edebilmek olmuştur. Ama Irak dışında Arap Ortadoğusu bu pakta ilgi göstermemiş, üstelik bu girişim emperyalist güçlerin Ortadoğu'nun petrolünü güvenlik altına almak ve İsrail'in çıkarlarına hizmet etmek

[18] "Başvekil'in Mühim Beyanat", Zafer, 08.02.1955, s.1.

olarak algılanmıştır. Nitekim 1956 Süveyş Krizi bu paktın güvenirliliğin zayıflamasına sebep olmuştur¨ (Seydi, 2011, s. 3).

ABD ise, pakta dahil olmamış, ancak dışardan yönlendirme yapan ülke konumunda kalmayı sürdürmüştür. Ayrıca pakta dahil ülkeler, bilhassa Süveyş Krizi [19] sonrasında İngiltere'nin dışarıda kalmasını talep ederken, Türkiye, Kıbrıs politikalarının da etkisiyle, böyle bir tavır içerisine girmemiştir. Ancak Süveyş Krizi esnasında ABD ve Sovyetler Birliği ile ortak tavır içerisinde bulunmuş ve İngiltere ile Fransa'nın saldırılarını kınamıştır.

¨Türkiye'nin bu dönemde Bağdat Paktı'ndan büyük beklentileri olmuştur. Bu pakt sayesinde Batı yardımının artacağını ve yanısıra, Sovyetleri uzaklaştıracağını düşünmüştür. Aynı zamanda, Süveyş Krizi sonrasında Kasım 1956'da İngiltere'nin ateşkes yapması ve bölgeye ABD'nin girmesi ile Sovyet tehdidi algısı güçlenmiştir. Bunun bir sonucu olarak Ocak 1958'de temeli komünizmi önlemek olan Eisenhower Doktrini ilan edilmiş ve komünizm tehdidi altında olan ülkelere askeri ve ekonomik yardım sözü verilmiştir¨ (Duman, 2005, s. 327).

Öte yandan Bağdat Paktı, 19 Ağustos 1959 tarihinde CENTO (The Central Treaty Organization) adını almış ve bu teşkilatta Türkiye, İran, Pakistan ve İngiltere müttefik üyeler olarak katılırken ABD, tam bir ortak niteliğini kazanmıştır. CENTO, bir askeri antlaşma olarak hiçbir zaman önem arzetmemiş ama 20 yıllık ömründe Sovyet tehlikesine karşı yine de caydırıcı bir rol oynadığı kabul edilmiştir (Bostancı, 2013). Pakt, birer birer ayrılan ülkelerin ardından 1979 yılında etkinliğini tamamen yitirmiştir.

Bu süreçte *Ulus* gazetesi, haberlerinde Menderes dönemindeki dış politika stratejisini tam bir başarısızlık olarak ele almıştır. Örneğin Bülent Ecevit; yazmış olduğu köşe yazılarında, Orta Doğu'da takınılan tavrın yanlış olduğunun altını çizmiş ve hükümeti eleştirmiştir ('Ortadoğu Çıkmazı', Ulus; 05.01.1957, s. 3.). Yanısıra, Türkiye'nin Süveyş Krizi sonrasında İngiltere'ye sırt çevirmemiş olması da muhalif basının eleştirdiği konulardan birisi olmuştur.

Ana akım basın da, Bağdat Paktının daha çok komünizm yayılmasını önleme tarafı ile ilgilenmiş ve antikomünist haberlerin ağrılıkta olduğu bir çizgide ilerlemiştir. Bununla birlikte paktın detaylarına da yapılan haberler üzerinden yer verilmiştir. *Milliyet* gazetesi, Irak'ın komünist bloka kaymaya başladığını ve paktın bu nedenle önemli olduğunu duyururken, paktın temel amacının komünizm tehdididi ve baskısına karşı birleşmek olduğunu savunmuştur ("Irak

[19] Süveyş Krizi, Mısır Başkanı Cemal Nasır'ın 1956 yılında, Batı için stratejik öneme sahip olan Süveyş Kanalı'nı kamulaştırma kararı sonrasında çıkan krizdir.

Komünist Bloka Kayıyor", Milliyet, 19.03.1959, s.1; "CENTO'nun Temel Amacı", Milliyet, 21.04.1966, s.1). *Cumhuriyet* gazetesi de Bağdat paktının hem amaçlarına ve hedeflerine yer vermiş hem de dönem dönem eleştirel bir yaklaşım sergilemiştir ("Bağdat Paktının Gayeleri", Cumhuriyet, 24.06.1959, s.3; "Bağdat Paktını Tenkid", Cumhuriyet, 06.06.1959,s.1.). *Hürriyet* gazetesi de Bağdat Paktı ile ilgili sratejik bakış açısı ağır basan yaklaşımlarda bulunmuştur (Şükrü Kaya; "Görüşler: Orta-Doğu Hakınnda Rus Notaları ve Cevapları", Hürriyet, 17.06.1957. s. 2.). Şükrü Kaya'nın yazmış olduğu yazıda da bu paktta bulunmanın bir zorunluluk olduğunun altı çizilmiştir.

Demokrat Parti dönemi, her ne kadar çok partili döneme geçiş olarak değerlendirilse de, aslında tek partinin döneminin devamı niteliğinde uygulamaları ve basın yaptırımları değişmemiştir. Her ne kadar 1950 yılında çıkmış olan basın kanunu, geniş oranda özgürlük getirmiş olsa da (gazete ve dergi çıkartmak için ruhsat zorunluluğunun kalkması vb.), kısa süre içerisinde bu mutlu tablo tam tersi hale çevrilmiştir. Başbakan Menderes, partisi ve kendisi ile ilgili olumsuz yazılara karşı tahammülsüz bir tavır içerisine girmiş ve basın ile aralarındaki gerginliği artırmıştır.

DP'nin bu konudaki yaptırım ve eğilimlerine karşılık Nadir Nadi şöyle demiştir:

"*Daha üç buçuk yıl önce hürriyetçi basını göklere çıkaran, onun yardımıyla kuvvetlendiğini açıkça ilan eden, iş başına gelir gelmez eski Basın Kanunu'nun zincirlerini koparan bir iktidar... Hür basının zararlarını önlemek uğruna göze alınan her tedbir, sonunda mutlaka o basından beklenen faydaları da silip süpürmüş, yani hürriyeti yok etmiştir*" (Topuz, 2003, s. 195).

¨Türkiye için bu yılların önemi, -CHP ile DP'nin dışişleri politikasında ayrım yapmayacak biçimde- Amerika ile yakın ilişkiler kurulmasında yatmaktadır¨ (Kejanlıoğlu, 2004, s. 172). Demokrat Parti döneminin iç ve dış politika hedefleri hep komünizm karşıtlığı üzerine konumlanmıştır. Dış politika hedefi olan NATO'nun bir parçası olma amacı peşinde Amerika'nın antikomünist politika ve stratejileri benimsenmiştir. Bu strateji, basını kullanma yoluyla, bir 'kızıl korku' yaratma gayesiyle de birleşme göstermiştir. Çünkü Türkiye bu dönemde, Amerika ve Batılı müttefiklerle birlikte hareket etme ve Batı kampına kabul edilme telaşı içerisinde, ülkede ciddi bir komünizm tehlikesi olduğu algısını yaratmaya çalışmıştır. Almış olduğu yüksek oy oranına da güvenen Demokrat Parti, kitleleri antikomünizm eksenine

doğru sürükleyeceğini düşünmüş ve bu yolda hem propapanda çalışmaları yapmış hem de komünist avına çıkmıştır.

¨Aslında CHP'nin de DP'nin de benzer olarak sürdürdüğü programlardan biri antikomünizm faaliyetleri olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'ndan itibaren iktidar, sol düşünceyi baskı altında tutmaya çalışmıştır. Ancak Demokrat Parti döneminde antikomünizm söylemi kendisine daha fazla bir yayılma alanı bulmuştur. Sol düşünce adına söylenen her söz, "Moskofçu" olmakla suçlanmış, "Komünist, Moskof uşağı bir iç düşman olarak, dahası topyekûn bir ahlakî düşüklük timsali olarak" karalanmıştır. Bu dönemde her gazetede sık rastlanılan tefrika romanlar da, iktidar politikalarını yansıtmaları açısından önemli popüler kültür ürünleri olarak görülmektedir¨ (Önenerk, 2016, s. 109).

Yine Demokrat Parti döneminde, basın dışında bir başka kitle iletişim aracı olan radyo üzerinde de bir baskı ve kısıtlama yoluna gidildiği bilinmektedir. 1954 yılında, muhalefet partilerinin radyo yayınlarında seçim propagandası yapması yasaklanmıştır. Ek olarak, birçok gazete ve gazeteciye davaların açıldığı, gazetelerin kapatılma kararlarının alındığı ve hatta gazetecilere mahkûmiyet kararlarının uygulamaya konulduğu sıkıntılı bir dönemdir. Bu mahkûmiyet kararlarının ardında yatan sebepler ise, Demokrat Parti'yi eleştirmek ve hükümetin uygun görmediği bilgileri paylaşmak olduğu gibi, komünizm yanlısı yayın yapmak da önemli bir neden olmuştur. Menderes'in kişisel olarak iyi ilişkiler içerisinde olduğu gazetelerle sorun yaşamamış olması da, Türkiye'nin basın-hükümet ilişkilerinin geçmişten günümüze ne kadar sorunlu olduğuna örnek teşkil etmektedir.

"Başbakan Adnan Menderes, 4 Mart 1953'te daha önce ilişkilerin düzeltilmesi için gazetecilerle yapmış olduğu toplantılardan üçüncüsünü başbakanlıkta gerçekleştirirken, sol basının temsilcilerinden olan gazete ve dergilerin kapatılması suretiyle komünist faaliyetlerin önlendiğini söylemiştir. Ancak bu defa da sağcı akımların meydana çıktığını belirterek 'Yeşil Neşriyat'ın temsilcilerinin sayısı 30 iken bunlardan '*Hakka Doğru, Büyük Cihad, Yeşil Nur, İslâm'ın Nuru, Fedai, Bağrıyanık, İslâm'ın Sesi, Komünizmle Mücadele*' gibi yayınlar olmak üzere 19 tanesinin kapatıldığını belirtmiştir. Geriye kalan '*Sebilürreşat, Büyük Doğu, İslâm Dünyası, Büyük Dava, Ehli Sünne*t' gibi yayınların mahkemeye verildiklerini belirterek Türkiye'nin ikliminin bu tür cereyanlara müsaade etmediğini ifade etmiştir" (Özçelik, 2012, s. 331). Bu durum, basın özgürlüğü yönünden ciddi bir tehlikeyi de ifade etmektedir. Sağ ya da sol farketmeksizin yapılan bu kısıtlamalar, iktidarın önünde engel teşkil edebilecek her türlü yayının önünü kesmeye yönelik olmuştur.

Fakat yine bu dönemde, Demokrat Parti'nin yayın organı olan *Zafer gazetesi*nde antikomünist birçok habere ve tefrika romanlara rastlamak mümkündür (Önenerk, 2016, s. 114-116):

> Kızılların üste çıkmasını istemiyorsak arkadan dayanmaya mecburuz (Renk Renk Kâğıtlar, 1952).
>
> Pekâlâ bilirsiniz ki komünizm Allahsızdır ve bu bakımdan Katolik mezhebi ile gayri kabili teliftir (Kızıl Çin Ülkesinde, 1952).
>
> Oldukça hoşlandım ama ne söylediğini bilmiyor... Sözlerinin ne başı var ne sonu... Komünist gibi bir hali var (Renk Renk Kağıtlar, 1952).
>
> Penceremin hemen dibinde bir hatip açmış ağzını, yummuş gözünü, dine, Allah'a sövüp sayıyordu. Komünist stajyerler de hiç ses çıkarmadan dinliyorlardı (Kızıl Çin Ülkesinde, 1952).
>
> Ankara'dakiler dinsiz Bolşeviktir. Onlara yardım etmek şöyle dursun, hepsini yakalayıp ipe çekmek gerektir (Esentepe, 1951).

Bu örneklerden de anlaşıldığı gibi, antikomünizm algısının yaratılması sürecinde basına düşen görevlerden birisi de gerek haberler ve köşe yazıları gerekse de yayımlanan tefrika romanlar, çizgi romanlar ve karikatüler aracılığıyla toplumda zaten kökleri var olan komünizm düşmanlığını geniş kitlelere yaymak olmuştur. Bu sürece destek vermeyen ya da muhalif yayın yapan gazeteler ise cezalandırılmış ya da tekzip yayınlamaya mecbur bırakılmıştır. Metin analizi yapıldığında, sözcük seçimlerinden yola çıkılarak, metin üreticisinin ideolojik konumlandırması açıkça ortaya çıkmaktadır. "Kızıl, dinsiz Bolşevik" gibi tamlamalar, açıkça antikomünizm unsurları taşımaktadır. Etkileşimsel analiz yapıldığında ise, Sovyet ve Komünizm karşıtı gruplarla hareket edildiği aşikârdır. Bağlamsal analiz açısından ise, metin üreticisinin yaratmış olduğu Komünizm gerçeğini, okuyucuya nakletme kaygısı dikkat çekmektedir.

Bununla birlikte, maddi yönden de o dönemki muhalif basının baskı altına alınmış olduğu görülmektedir. Resmi ilan gelirleri bakımından incelendiğinde, iktidara destek veren ve iktidarı eleştiren gazeteler arasında ciddi bir fark olduğu ortadadır. Hükümetlerin sopa-havuç polikalarının temsili bir uygulaması olan resmi ilan gelirleri, Demokrat Parti döneminde de bir güç unsuru olarak kullanılmıştır. Eş zamanlı olarak, gazete çıkartmak için ciddi bir sermaye birkiminin zorunlu hale geldiği bu yıllarda, farklı sektörlerde işleri olan kişilerin gazete sahibi

olmaya başladığı da görülmektedir. Kuşkusuz bu durum, gazete sahiplerinin gazetecilik geleneğinden gelmesi alışkanlığını da ortadan kaldırmıştır.

¨DP iktidara geldiğinde, CHP'nin yayın organı olan *Ulus* gazetesi hiç ilan alamazken DP'nin destekçisi olan *Zafer, Türk Sesi, Son Havadis, Son Posta* gibi gazeteler çok ilan almaya başlamışlardır. Bu dönemde Necip Fazıl Kısakürek'in Büyük Doğu dergisine Başbakanlıkça 'örtülü ödenekten' yardım yapıldığı 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra açıklanmıştır¨ (Yıldız, 1996, s.499). Bu tür yayınlarla hem Demokrat Parti politikaları desteklenmiş, hem de yoğun bir Sovyet ve komünizm eleştirisi yapılmıştır. Dolayısıyla örnek olarak dönemin en çok eleştirilen ekonomi ve dış politika yaklaşımlarına yönelik kayda değer eleştirel bir yazı bulmak yukarıda bahsi geçen yayınlar söz konusu olduğunda pek mümkün değildir.

"DP iktidarının politikalarına paralel olarak basında; din tarihi ve İslami değerlerin ön plana çıkarılmasına ilişkin örnekler verilmeye başlanmıştır. Ramazan ayında özel ekler yapılması, gazetelerin birbirleriyle yarışırcasına, Kur'an-ı Kerim, Peygamber Tarihi gibi kitaplar dağıtması ve Atatürk'le çatışmış eski Kuvay-ı Milliyeci İttihatçıların, hatta yüz elliliklerin anılarını, bütün Atatürk ilkelerini yeren kitapların yayınlanması, hem basındaki, hem de dönem politikalarındaki değişime ışık tutmuştur" (Kaya, 2010, s.1996). Türkiye'deki muhafazakâr kesimin ABD dış politikalarını destekleme nedenlerinin önemli bir maddesi olan antikomünizm, bu tip yayınlar yoluyla da topluma benimsetilmeye çalışılmıştır. İlerleyen dönemlerde de hep "dini değerlere saygılı" ve "dine önem veren" bir imaj sergileyen ABD'nin Türk muhafazakârların gönlünde yer edinmiş olması tesadüf değildir.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Demokrat Parti döneminde basınla yaşanmış olan bu kavgalar ve akabinde gelen cezalandırmalar, o yılların gazetecileri üzerinde taraf tutma baskısı yaratmış ve ekonomik, siyasal olaylara bir bütün olarak bakabilme ve yorumlayabilme yetilerinin üzerine adeta bir sis gibi çökmüştür. Bu yaşananlara bir de komünizm suçmaları eklendiğinde, dönemin genel tablosunda ciddi bir basın-hükümet gerilimi ile karşılaşmak mümkündür.

DP Politikaları 1954 seçim zaferinden sonra belirgin bir şekilde değişmeye başlamıştır. Özellikle Menderes'in seçim zaferindeki etkisi onu tek adam olma yoluna sokmuştur. Artık basın ve üniversiteleri aydınların kalesi olarak önemsemeyeceğini ve kendi başına yönetebileceğini düşünmeye başlamıştır. Açık hava mitinglerini yasaklayan kanunlar, okuma yazma seviyesi düşük bir nüfusun muhalefet görüş ve eleştirilerini öğrenmesini güçleştirmiştir:

Okuma yazma bilenler de ağzı kapatılmış bir basınla başbaşa bırakılmıştır (Demir, 2007). Muhalif yayın yapan gazetelerden biri olan CHP'nin yayın organı *Ulus* gazetesi de CHP politikalarının ve DP'ye getirdikleri eleştirilerin halka iletilmesi amacıyla *Ulus*'ta çıkan haber ve yazıları bir propaganda aracı olarak kullanmaya çalışmıştır.

Bu dönemde DP'nin antikomünizm politikalarına senatör Joseph McCarthy'nin yaklaşımlarının da etkisinin olduğu ihtimalini gözden kaçırmamak gerekmektedir. Çünkü yapılan suçlamalar (Köy Enstitülerinin komünizm propagandası yapmakla suçlanması gibi) McCarthy döneminde Amerika'da yapılan suçlamalarla benzerlik taşımakla birlikte, Türkiye'nin Amerika'yı komünizm tehlikesine inandırmasının da yollarından biri olmuştur. Bununla birlikte, Stalin'in ölümünden sonra Kruşçev'in ılımlı yaklaşımlarına karşın Menderes'in Sovyet karşıtı tutumundan vazgeçmediğini de eklemek gerekmektedir.

Ancak 1955 senesine yaklaşırken, ABD'nin Türkiye'ye yapmış olduğu maddi yardımlarda bir azalma meydana gelmiş ve yardımların belli şartlar doğrultusunda yapılacağı kararı alınmıştır. Elbette bu durum, dışa bağımlı olan Türkiye ekonomisini olumsuz etkilemiş, Demokrat Parti iktidarının hanesine de eksi puan olarak yazılmıştır. Menderes her ne kadar Amerika'dan kredi taleplerinde bulunmuş olsa da, ABD Başkanı ile planlanan görüşmesi dahi gerçekleşememiştir. Dolayısıyla Türk hükümeti, Sovyetler Birliği'ne karşı tamamen sırt çevirme stratejisi yerine başka yollar aramanın da mantıklı olacağı kararına varmaya başlamıştır. Belki de bu kararın en belirgin göstergesi, 1960 ihtilali sebebiyle gerçekleşme imkânı bulamayan Başbakan Menderes'in Sovyetler Birliği'ni ziyaret planıdır.

3.4. Komünizm ile Mücadele Dernekleri

Komünizmle Mücadele Dernekleri, Türkiye'nin Soğuk Savaş yıllarında önemli bir yere sahiptir. Öncelikle, örgütlü bir biçimde komünizm karşıtlığına kamuoyu yaratmaya çalışan devlet destekli bu dernekler, hemen her kesimi bünyesinde toplamayı başarmıştır. Bununla birlikte, basında da kendilerine destek ve yer bulabilmelerinden ötürü, hedefledikleri rıza üretimini gerçekleştirmek pek de zor olmamıştır.

Kuşkusuz dünyada komünizmden başka hiçbir özne bu kadar eleştiri ve ithama maruz kalmamıştır. Antikomünizm tarihine bakıldığında üç temel evre göze çarpmaktadır. Birinci evreyi, temelini anti-Marksçılığın oluşturduğu ve 1917 Rus Bolşevik Devrimi'ne verilen tepkiler oluşturmakta; ikinci evreyi Hitler Almanya'sı, Mussolini İtalya'sındaki faşizm temelli zulümler

oluştururken; üçüncü evreyi ise İkinci Dünya Savaş'ından sonra ortaya çıkan ve tüm dünyayı saran Soğuk Savaş dönemi antikomünizmi oluşturmaktadır (Meşe, 2016).

Türkiye de bu akımın etkisi altında kalmış olan ülkelerden birisidir. II. Dünya Savaşı'nın sonunda Almanya'ya savaş açan ve savaş süresince tarafsızlığını baki tutmaya çalışan Türkiye, savaş sonrasında ise bu tarafsızlığını sürdürememiştir. Kuşkusuz bu durumun çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Öncelikle Rusya ile Osmanlı Devleti zamanından yaşanan gerginlikler ve çekişmeler, devamında Rusya'nın talep ettiği iddia edilen toprak ve Boğazlar'da üs meselesi, zaten ekonomik ve askeri olarak kendini tam olarak toparlayamamış olan Türkiye'nin gözünü korkutmuş ve Amerikan müttefiki olma yolunda adımlar atmasına temel hazırlamıştır.

Ancak Amerikan müttefiki olmak sadece askeri bir tavır olarak kalmamış, aynı zamanda Amerikan dış politikasını ve tehdit algısını da benimsemek anlamına gelmiştir. Dolayısıyla zaten yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı kendine yeşermek için uygun bir zemin bulabilen Sovyet düşmanlığı, Türkiye'nin Batı kampında yer almasıyla birlikte toplumda yayılmış, çoğalmış ve kronik bir hal almıştır. Hemen akabinde gelen Amerikan ekonomik yardımları da Türkiye'nin birçok yönden bağlılığını-bağımlılığını artırmış ve aksi yönde tavır almasını zorlaştırmıştır.

Türkiye'de hem tek parti döneminde hem de çok partili döneme geçişle birlikte komünizm düşmanlığı konusunda somut tavırlara sahip olunduğu görülmektedir. Çalışmanın konusu itibariyle, bu somut adımların bir aracı ve önemli bir parçası haline gelmiş olan basının rolü de gözardı edilmeyecek boyutlardadır. Ancak antikomünist propaganda örgütlenmelerinin yalnızca kitle iletişim araçları ve iktidar ile sınırlı kalmadığının da altını çizmek gerekmektedir. 1950 yılından itibaren kurulmaya başlayan Komünizmle Mücadele Dernekleri, komünizm karşıtlığı konusunda ve yine bu yıllarda yapılmış olan cadı avlarında ve antikomünist kamuoyu oluşumunda önemli görevler üstlenmiş olan derneklerdir. ABD emperyalizminin küresel çapta bir yansıması olarak kabul edilebilecek bu derneklerin üyelerini, bugün Türk siyasi yaşamının kilit noktalarında görebilmek mümkündür.

¨Komünizmle mücadele, bir öğrencinin sınav kâğıdına orak-çekiç yaparak komünizmin propagandasını yapmak savıyla mahkemeye verilmesi derecesinde sosyal hayata da girmiştir. Sonuç olarak Türkiye'deki Sosyalist ve Komünist faaliyetlerle ilgili olarak yapılmış tutuklanmaların en köklü ve en geniş kapsamlısı 1951–1952 yıllarında yapılmıştır. Gizli komünist cemiyeti teşkil etmek, bu cemiyetlere üye olmak, faaliyet göstermek suçlarından sanık

184 kişiden 52'si beraat ederken diğerleri çeşitli cezalara mahkûm edilmişlerdir¨ (Özçelik, 2012, s. 331,332).

Gazeteci Fatih Yaşlı'ya (2016) göre, aslında 1950 Türkiye'sinde eğer bir avuç insandan oluşan TKP (Türkiye Komünist Partisi)'yi saymazsak örgütlü bir komünist hareketten de, "komünizm tehdidi"nden de söz etmek pek mümkün değildir. Oysa aynı yılın Eylül ayında çoğu II. Dünya Savaşı'nda Nazileri desteklemiş ırkçılardan oluşan bir grup, Komünizmle Mücadele Derneği'ni kurmuştur. Dernek hızla ülke çapında örgütlenmiş ve solun yükselişe geçtiği 1960'ların ikinci yarısından itibaren özellikle taşrada çok sayıda şubesi açılmıştır (Fatih Yaşlı, "Antikomünizmden 15 Temmuz'a", Birgün, 27.07.2016).

"Sağ cenah, Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'ni kurarak solculuğu Moskova ve Lenin'e bağlı komünizmi isteyen maskeli bir akım olarak nitelendirmiştir" (Altıntaş, 2003, s. 11). Dolayısıyla, Komünizmle Mücadele Derneklerinin, solculuğun ve solun antikomünizm propagandasının yapılmasındaki "örgüt" görevini üstlendiği söylenebilir. Bu derneklerin, "komünizm tehlikesi" algısının ve gerçekliğinin yaratılmasında ve topluma benimsetilmesinde önemli bir etmen olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

¨Algı yönetimini kucaklayabilecek bir propagandanın örgüt, tema ve hedef kitle olmak üzere üç unsuru bulunmaktadır. Bu noktadaki örgüt, dönemsel olarak sempatizanlar ya da herekete inanmış kişiler olabileceği gibi, sadece çıkar odaklı bir örgütlenme modeli çerçevesinde medya şeklinde suni bir model de olabilmektedir. Tema, propagandanın üzerine bina edileceği temeli, sembolü işaret etmekte; hedef kitle ise, seçmen ya da kamuoyunu belirtmektedir¨ (Orallı, 2014, s. 242, 243). Komünizmle Mücadele Dernekleri ve Milliyetçiler Federasyonu da, 1950 yılından itibaren sistematik bir biçimde antikomünizm çalışmalarına başlamış ve ortak bir amaç içerisinde ilerleyerek, toplumda komünizme karşı düşmanlık duygularının yayılmasını ve komünizm tehlikesinin toplumda bir tedirginlik hali yaratmasını hedeflemişlerdir.

Bu hedefin başarıya ulaşması için de toplumun sosyolojik özellikleri sebebiyle olumlu tepki verme ihtimalinin yüksek olduğu "din" temasına sıklıkla vurgu yapılmıştır. Dinin elde gittiği, milliyetçiliğin tehlikede olduğu, komünizmle yönetilen toplumlarda aile hayatının olmadığı gibi iddialarla, yukarıda belirtilen ¨tedirginlik¨ hali toplumda yaratılmaya çalışılmıştır. Algı yönetimi ve propaganda için en uygun ortamın da bu tedirginlik ve kuşku hali olduğu Nazi Almanya'sındaki diğer örneklerden de bilinmektedir.

Denebilir ki, ¨özellikle Türkçüler bellekteki 'Moskof' imgesini daha da dirileştirerek ve 'hür dünyayı tehdit eden komünizmle' mücadele ederek varlıklarını siyasal alanda sürdürmeye çalışmışlardır. Bunun en açık örneği, Türkiye'de kurulan ilk Komünizmle Mücadele Derneklerinin kurucularının Türkçülerden oluşmasında bulunmaktadır. Bu ilk üç dernek ise sırasıyla, 1950'de Zonguldak'da, 1956'da İstanbul'da ve 1963 yılında İzmir'de kurulmuştur¨ (Meşe, 2016, s. 117-119).

Bu derneklerin kurulma tarihiyle, çalışma konusu itibariyle de önem arzetmesi sebebiyle bahsedilmiş olan Senatör Joseph McCarthy döneminin aynı yıllara denk geldiğini de belirtmek gerekmektedir. Kuşkusuz bu durum, bir tesadüften öte Amerika ile paralel şekilde ilerleyen bir antikomünist yapılanmayı temsil etmektedir. Hatta Türkiye'deki Komünizmle Mücadele Derneklerinin, McCarthy'nin Amerika'da başlatmış olduğu cadı avını uygulamaya çalıştıkları da bu çerçevede iddialı da olsa ifade edilebilir.

Çünkü bu derneklerin amacı, komünizm karşıtlığı ve düşmanlığı hususunda bir kamuoyu yaratabilmek ve bu kamuoyunu, komünist olma şüphesi taşıyan kişileri ihbar etme ve örgütlü hareket etme yolunda güdüleyebilmek olmuştur. Bu yolda, birtakım stereotipleri (kalıpyargıları) toplumun zihnine yerleştirmek önemlidir. Haberlerde, karikatürlerde ve romanlarda komünizm ile birlikte sıkça kullanılan, *¨tehlike, korku, anarşi, din karşıtlığı¨* tamlamaları, bahsedilen kalıpyargılar üzerinden bir antikomünist kamuoyu yaratılmasını desteklemiştir.

¨Walter Lippmann, olumlu ve olumsuz stereotiplerin nasıl oluştuğunu şöyle anlatmaktadır: '*Kahramanlara duyulan aşırı hayranlığın yanı sıra, bir de şeytan çıkartma diye bir olgu vardır. Kahramanları da şeytanları da aynı mekanizma yaratır. İyi olan her şeyin kaynağı Wilson ya da Roosevelt ise, kötülükler de Lenin ve Troçki'nin başının altından çıkıyordur*'. Dolayısıyla gerçekliğin imgesini kurmak, ümitsiz bir iş gibi görünmektedir. Çünkü gerçek ortam, doğrudan kavrayabilmemiz için fazla büyük, karmaşık ve akışkandır¨ (Neumann, 1996, s. 168, 169). Lippmann'ın deyişiyle bu fazla büyük ve karmaşık dünyayı, medyanın ilettiği mesajlar ve görüntüler yardımıyla algılanmaya çalışılmaktadır. Elbette bu algılama sürecinde medyanın yapmış olduğu tasvirler, tanımlar, benzetmeler ve imalar, dönemin özelliklerine ve güç dengelerine göre birtakım kalıpyargıları da beraberinde getirmektedir.

Türkiye'deki Komünizmle Mücadele Derneklerini de medyanın bu 'sahte dünya' yaratma özelliğinden yararlanmış olan derneklerdir. Zaman zaman hedeflenen kızıl korku imgesinin benimsetilmesi için kamuoyu araştırma sonuçlarındandan da destek alındığı

görülmektedir. ¨Dünyada her 74 kişiden biri komünist¨ (Milliyet, 02.11.1967, s.2.) başlıklı gazete haberinde olduğu gibi, çeşitli kamuoyu araştırma sonuçlarında çıktığı iddia edilen komünist kişi sayısına yönelik nicel araştırmalar, yaratılmak istenen korku ve tedirginliğe hizmet etmiştir.

Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın *¨Bu kış komünizm gelecek¨* sözü ya da Süleyman Demirel'in *¨Komünizm tehlikesi yoktur demek gaflettir¨* ve *¨Komünistlerin Canı Cehenneme¨* açıklamaları ile perçinlemiş olduğu komünizm düşmanlığı, Komünizmle Mücadele Derneklerinin meşrulaşmasına da zemin hazırlamıştır. Zira yukarıda da belirtildiği gibi, Amerika ile eş zamanlı yürütülen komünist avı, Türkiye'de hem tek parti döneminde hem de çok partili hayata geçişte devletin üst kademelerinden gerekli desteği görmüştür. Kimi zaman komünizm propagandası yaptığı iddia edilen yayınlar yasaklanmış ya da sansürlenmiş, kimi zaman da yazarlar komünistlikle yaftalanmıştır.

Bu süreçte, Komünizmle Mücadele Dernekleri hakkında *Milliyet gazetesinden* bazı haber örnekleri, derneklere atfedilen önem açısından bir kanıt niteliğindedir:

> **Başlık:** ¨MTTB Genel Başkanı Yaşar Özdemir: Üniversite Gençliği Komünizm ve İrtica ile Savaşacak¨, 1959.
>
> **Başlık:** ¨Komünizmle Mücadele Derneğinin Samsun Mitinginde Komünizm Lanetlendi¨, 1965.
>
> **Başlık:** ¨Komünizmle Mücadele Derneği Aleyhine Yayınlanan Bir Bildiriden Dolayı İki CHP'li İfade Verdi¨, 1965.
>
> **Başlık:** ¨Türkeş, Erzurum'da Komünizmle Mücadele Derneği'ni Ziyaret Etti¨, 1965.
>
> **Başlık:** ¨AP'li Belediye Başkanı Ali Sepici, Komünizmle Mücadele Derneği Adana Şubesine Kaydını Yaptırdı¨, 1965.
>
> **Başlık:** ¨Komünizmle Mücadele Derneği Genel Başkanı İlhan Darendelioğlu: '12 bin faal komünist var¨, 1965.

Yukarıda yer alan haber başlıklarının metin analizi yapıldığında, metin üreticisi olan Milliyet gazetesinin ideolojik duruşuna dair önemli ipuçları ortaya çıkmaktadır. Haber başlıklarında yer alan faal komünist sayıları, komünizm ve irticaya beraber savaş açıldığının ifadesi ve derneğe aleyhte hareketlerin cezasız kalmadığına dair sözcük öbekleri, gazetenin antikomünist duruşunu sergilemeye yetmektedir.

Etkileşimsel analiz açısından bakıldığında, Komünizmle Mücadele Dernekleri ile birlikte hareket edildiği ve bu derneğe üye olan veya derneği ziyaret eden siyasi kişilerin de örnek gösterildiği gözden kaçmamaktadır. Haber başlıklarında açıkça dernekle ve antikomünist yapılanmalarla birlikte hareket edildiği görülmektedir.

Bağlamsal analiz yapıldığında ise, metin üreticisinin kendini komünizmle mücadelede destekleyici bir konuma yerleştirmiş olduğu bulgulanmaktadır. Kuşkusuz, burada gazetenin komünizm ile ilgili gerçeklik algısının birebir yansıması okuyucunun karşısına çıkmaktadır.

Komünizmle Mücadele Derneklerinin yayınlarından da elbette bahsetmek gerekmektedir. Hâlihazırda çalışma içerisinde de bahsedilmiş olan İslamcı dergilerin hemen hepsinde komünizmle mücadeleye yer verilmiş, Komünizmle Mücadele Derneklerinin faaliyetlerine yer verilmiş ve röportajlar yayımlanmıştır. *Büyük Doğu, Sebilürreşad* ve *Serdengeçti* gibi dergiler bu kategoride yer almaktadır. Ancak Komünizmle Mücadele Derneklerinin yayımlamış olduğu dergi ve kitaplar da bir propaganda ve algı yönetimi aracı olarak değerlendirilebilir.

Komünizme Karşı Mücadele (İstanbul, 1950-1952), *Komünizmle Mücadele* (İstanbul, 1952), *Mücadele* (İzmir, 1964-1969), *Komünizmle Savaş* (İzmir, 1965-1967) ve *Komünizmle Mücadele* (Aydın, 1964-1965) derneklerin çıkartmış olduğu dergilerin isimleri ve yayım yıllarıdır. Kuşkusuz kitaplar da bu süreçte önemli bir araç olarak kullanılmışlardır: "Kemal Pilavoğlu'nun Komünizme Hücum", "Peyami Safa'nın Mahutlar", "Fethi Tevetoğlu'nun Faşist Yok Komünist Var" ve "Açıklıyorum" adlı eserleri de Komünizmle Mücadele Derneği yayınlarından çıkmış eserlerdir (Meşe, 2016).

Bu yayınların temel hedefi, komünizmle mücadele sürecine yazılarla destek vermek olmuştur. Fakat bunun yanısıra, çıkarılan yayınların bütününe bakıldığında, önemli oranda Amerikan politikalarına ve Truman'a destek verildiği hatta Amerikan hayranlığı boyutlarına dahi taşındığı gözden kaçmamaktadır. Bu yayınlarda, komünizm ve Rus imgeleri mümkün olduğu kadar olumsuz ve düşmanlık içerecek şekilde kullanılmış, Türkiye'deki komünist kişilerin sayılarına dikkat çekilerek, bu durumun bir tehlike yarattığına işaret edilmiştir. Ek olarak, komünistlerin Rus toplumuna yapmış oldukları işkence ve eziyetlerden de sıklıkla bahsedilmiştir.

Komünizmle Mücadele Derneği kurucularından gazeteci İlhan Darendelioğlu'nun açıklaması önemli bir örnektir: "*Komünizm sanat maskesine bürünmüştür. Okumaya, edebiyata*

merak salmış gençlerin beyinlerinde büyük tahribat yaptığı, onlardaki milli hassasiyetin körelmesine zemin hazırladığı bir gerçektir". Darendelioğlu, Türkiye'de Nazım Hikmet yetiştirmesi birçok sapık kişi olduğunu, bunların kafalardaki iyiyi, güzeli, doğruyu, namusluluğu yıkmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Nazım Hikmet ise 20 Temmuz 1951 tarihinde, Moskova Radyosu'nun Türkçe yayınında bir konuşma yaparak: "*Türkiye bugün bir Amerikan müstemlekesi olmuştur. Türkiye halkının iç düşmanları onu iliklerine kadar sömürmektedir. Ben Amerikan emperyalizminin düşmanıyım. Çünkü Türkiye halkını ve halkımı seviyorum. Benden korkunun ve nefretinizin sebebi budur. Ben bu nefretle övünüyorum*" demiştir (İlhan, 2015, s.254).

Şunu ifade etmek gerekir ki, Komünizmle Mücadele Derneği üyeleri hem öğretmen, üniversite öğrencisi, gazeteci ve memur kişilerden oluşmakla birlikte, aynı zamanda esnaf ve ticaretle uğraşan kişilerden de oluşmuştur. Burada amaç, en geniş şekilde toplumda ¨komünizmle mücadele¨ algısını pekiştirmek ve geliştirmek olmuştur. Her kesimden insana ulaşıp, Türkiye'de ¨komünizm geliyor! ¨ korkusunu aşılamak hedefiyle yola çıkan Komünizmle Mücadele Dernekleri, hem CHP hem de DP'nin komünizm karşıtlığı konusuna uyumlu iç ve dış politikalarına önemli bir destekçi olmuştur.

¨ Bu antikomünist zihniyete sahip olan aydınlar, ürettikleri düşman imgeleri ile grup içi milli ve dini bir dayanışma sağlamayı uman sosyolojik bilgiyi dolaşımda tutarak, özellikle, Tek Parti döneminden beri kendilerine 'zulmedenlerin' yaşattıkları iktidarsızlaşma halinin doğurduğu travmayı aşmaya çalışmış; antikomünizmi, zihni, kültürel ve sosyal yaralarının merhemi olarak gören bir anlayışla sahiplenmişlerdir. Ek olarak, antikomünizmi, devleti ele geçirme aracı olarak algılamış¨ (Meşe, 2016, s. 215) ve bu ele geçirme durumunu önleme amaçlı adeta bir misyoner edasıyla Komünizmle Mücadele Derneklerinde aktif şekilde görev alıp, propaganda yapmışlardır.

Amerika'da aynı yıllarda yapılmakta olan antikomünist propaganda ve algı yönetimi çalışmalarına benzer şekilde Türkiye'deki Komünizmle Mücadele Derneği üyeleri de 'din, aile, namus, vatan, birlik' gibi temaları sıkça işlemişlerdir. Çoğu zaman komünizm ve komünistler, herhangi bir hastalıktan daha tehlikeli ve bulaşıcı olarak tasvir edilmiş, kimi zaman da aile birliğine ve ülke birliğine nifak sokacak bir din düşmanı olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla hem Milliyetçilik hem de Müslümanlığa yönelik argümanları Komünizmle Mücadele Derneklerinde içiçe görmek olasıdır.

Komünizmle Mücadele Dernekleri, Türkiye'de kuruldukları dönemler içerisinde (1950-1956-1963) aktif bir biçimde komünizm karşıtlığı üzerine çalışmalar yapmış, yayınlar çıkarmış ve devlet nezdinde de kabul ve destek görmüş olan kuruluşlardır. Çalışma konusu itibariyle önemli olmalarının sebebi, toplumda antikomünizm algının yerleşmesi sürecine yapmış oldukları katkıdır. Yanı sıra, Türk sağının anlaşılması açısından da önemli bir miras niteliğindedir. Hem o dönemlerde Türkiye'de üretilen antikomünist söylemleri tekrar etmiş olmaları hem de kendi üretmiş oldukları söylemlerle yaratmış oldukları Sovyet ve komünizm karşıtı atmosfer, yaratılan mücadelenin temel dayanaklarını oluşturmaktadır.

3.5. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi

Türk basın tarihini etkilemiş olan önemli olaylar arasında darbeler de yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nde askeri darbeler, yani askeri yönetimin ülke iktidarını ele geçirme durumu ilk olarak, çok partili hayata geçiş tarihinden kısa bir süre sonra 27 Mayıs 1960 tarihinde yaşanmış, ardından 12 Mart 1971 muhtırası ve 12 Eylül 1980 darbesi gerçekleşmiştir. Kuşkusuz yaşanan bu darbeler, sadece siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamı etkilemekle kalmamış, aynı zamanda gazetecilik ve basın hayatı üzerinde de belirgin izler ve etkiler bırakmıştır.

1971 tarihinde askerlerin vermiş olduğu muhtıra ile hükümet değişikliği talep edilmiş ancak ülkede beklenen dirlik ve düzen sağlanamamış, toplumsal huzursuzluk ve çatışmalar ciddi bir seviyeye ulaşmıştır. Bu müdahalenin, sol eğilimli/Marksist yapılanmaların Türkiye'de komünizm tehlikesi yaratacağı iddiasıyla yapılmış olduğu da birçok kez tartışılmıştır. Üstüne üstlük, birçok gazeteci, siyasetçi ve yazar da bu iddia ile tutuklanmış veya gözaltına alınmıştır. Dolayısıyla darbelerin ve muhtıraların demokratik hayat üzerindeki derin izlerini silmek pek de kolay değildir.

Özellikle çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedilmiş olan 1969 yılında yaşanan ¨Kanlı Pazar¨ eylemi sonrasında, sol ve sağ görüşler arasında yaşanan çatışmalar hız kazanmış, Türkiye'de sol haraketin yükselişi hakkında ¨antikomünizm¨ çerçevesinde birtakım endişeler duyulmaya başlamıştır. Akabinde yaşanan faili meçhul sayısız cinayet sonucu öldürülen gazeteci ve siyasetçiler; ardından yaşanan ekonomik darboğazlar, Türkiye açısından oldukça olumsuz bir tablo meydana getirmiştir. Adım adım 12 Eylül darbesine doğru yol alınırken, basın özgürlüğü açısından ise durum her zamanki gibi pek parlak olmamıştır.

¨Türkiye Gazeteciler Sendikası, 1972 yılında yayınladığı raporda sıkıyönetimin değişen sürelerde Altan Öymen, Ali Sirmen, Turhan Selçuk, Uğur Mumcu, Çetin Altan ve Doğan Avcıoğlu gibi isimleri gözaltına altına aldığını belirtmiştir. Aynı dönemde İlhan Selçuk'un '*Hoşgeldin Tanzimat Kafası*' isimli yazısı nedeniyle hem Selçuk hem de yazıişleri müdürü tutuklanmış ve Cumhuriyet Gazetesi 10 gün süreyle kapatılmıştır¨ (Topuz, 2003, s. 251). Benzer şekilde Çetin Altan'ın da birçok kez komünizm ile ilgili unsurlar barındırdığı iddia edilen yazıları sebebiyle tutuklandığı veya işten çıkarıldığı bilinmektedir.

Ardından 12 Eylül darbesi ile yeni bir dönem başlamış; Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin yetkileri Milli Güvenlik Konseyi (MGK)'ne devredilmiş; Genel Kurmay Başkanı Kenan Evren Cumhurbaşkanı, emekli asker Bülent Ulusu ise Başbakan olmuştur. Kısaca, askeriye yönetimi devralmıştır. Elbette bahsedilen bu koşulların ve sıkıyönetimin basın özgürlüğü konusunda olumlu yansımaları olmamış, basın üzerinde ciddi bir denetim kurulmuştur.

Beybin Kejanlıoğlu'na (2004, s. 211) göre, ¨Bu dönemde askeri anlaşmalar dışında kesintiye uğramayan tek yönelim, 24 Ocak 1980'de temeli atılan iktisadi gerekleri yerine getirmek olmuştur. Bu kararların mimarı olan Turgut Özal, zaten son birkaç yılı hariç, Bülent Ulusu hükümetinde başbakan yardımcısı olmuştur. Türkiye'de yaşayanların yaşam alanlarında adeta değmedik yer bırakılmazken, uluslararası askeri ittifaklar ve iktisat politikası, dokunulmaz alanlar olarak ilan edilmiştir¨. Bu dokunulmaz alanlardan başka birisi de çalışma konusu itibariyle sıkça değinilmiş olan NATO üyeliğidir. Yapılan darbe sonrasında, NATO üyeliğinden kesinlikle çıkılmayacağı belirtilmiştir. Kuşkusuz, Soğuk Savaş döneminin ilk yıllarında üye olabilme gayesiyle Kore Savaşı'na katıldığımız NATO'yu bir kenara itmek kolay değildir. Kaldı ki, zaman zaman yaşanan gerilimlere karşın ABD'nin etkisi altında olan Türkiye'nin askeri ve iktisadi endişeler sebebiyle de ittifaklardan çıkabilmesi o dönemde mümkün gözükmemektedir. Bir başka açıdan bakıldığında ise, Türkiye Soğuk Savaş'ın son yıllarına gelinmiş olsa da, "komünizm tehlikesi" mitine tutunmaya devam etmiştir.

1980 darbesine ilk tepki, Avrupa Konseyi'nden gelmiştir. Askeri veya ekonomik nüfuza sahip olmayan konsey üyeliğinin daha çok sembolik bir önemi olmuştur. Ancak yine de özellikle Türk eliti için bu sembol önemlidir. Kasım 1981'de Avrupa Parlamentosu tutumunu sertleştirerek bu şartlarda fonların nakledilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. 1983 yılında geçilen sivil rejime dek, Batılı ülkelerin şüpheleri devam etmiştir (Hale, 2003). Fakat 12 Eylül darbesi konusunda Amerika'nın görüşü Avrupa Konsey'inden farklı olmuştur. Bu noktada

başkan Danışmanı Zbigniew Brezinski'nin Power and Principle kitabında yazmış olduklarına göz atmak gerekmektedir (Şahhüseyinoğlu, 2005, s. 139):

> ¨*İran İslam devrimiyle ilgili durum Başkan Carter'ın huzurunda tartışılırken ben, 'bir siyasi değişikliğin harekete geçmesi gerektiğini' ifade ettikten sonra, Türkiye'de tıpkı Brezilya'da olduğu gibi bir askeri darbenin- ki zamanla sivil idareye dönüştürmektedir- en iyi çare olduğunu savundum*¨.

Dolayısıyla, Amerika Birleşik Devletleri için 12 Eylül 1980 darbesinin sürpriz olmadığı açıktır. Kaldı ki, Amerika'nın siyasal İslamla dansında önemli roller biçilmiş olan Türkiye'nin, ilerleyen senelerde hem eğitimde hem ekonomide hem de kültürel olarak daha fazla Amerika güdümlü politikalar ve stratejiler yürüteceği de açıktır. Bu durum, darbe üzerinden yeni bir Türkiye'nin şekillendiğinin de ilk sinyallerini vermektedir.

¨Öte yandan yine Amerika ve NATO'nun etkisiyle, Türkiye'deki medya ve telekomünikasyon sisteminde birtakım düzenlemelerin yapıldığını söylemek gerekmektedir. Türkiye'nin NATO üyesi olmasıyla birlikte iletişim ağının yapısı Soğuk Savaş gereksinimlerince belirlenmiştir. 1990'lara kadar telekomünikasyon politikalarını belirleyen beş unsurdan söz etmek mümkündür: a) Ulusal güvenlik gerekçeleri; b) Soğuk Savaş'ta NATO ülkesi olunması; c) Kamu düzeninin sağlanması; d) Dışa açılma/dışsatıma dayalı büyüme¨ (Geray, 2002, s. 142, 143). Dolayısıyla ulusal güvenlik gerekçeleri, hem Soğuk Savaş döneminin en gerilimli yıllarında hem de ülke içi politikalar sebebiyle, Soğuk Savaş'ın son yıllarında, Türk basını ve Türk medyası için belirleyici bir unsur olmuştur.

Fakat şunu da belirtmek gerekir ki, ¨1970'lerden sonra hızlanan ve etkilerini 1980'lerden sonra gösteren Batıdaki yeni sağ politikalar sonucunda bütün dünyada siyasi ve iktisadi yapıda çok önemli değişimler yaşanmıştır. ABD'de Ronald Reagan, İngiltere'de Margaret Thatcher hükümetleriyle uygulanan ekonomik politikalar ve değişim, medyanın mülkiyet biçimlerinde, maliyet finansman şartlarında, hukuki altyapıda ve medya girişimcilerinin davranışlarında kendini göstermiştir ¨(Demir, 2007, s. 182, 183). Kuşkusuz bu süreçte, basının ve genel olarak medyanın haberler yoluyla bir propaganda aracı olarak kullanılması durumu da devam etmiştir. Fakat ek olarak, diğer dönemlerden farklı şekilde, sansasyon ve eğlence içeriğinin bu dönemde önlenemez bir yükselişe geçmiş olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

Erol Mütercimler'e (2016, s.171) göre, "Bu sürecin Türkiye'deki temelini oluşturan 24 Ocak Kararları Türkiye'nin 'serbest piyasa ekonomisine' geçmesini ve uluslararası sermaye ile uyum sağlamasını amaçlamıştır". Kararlar özetle, deregülasyon, kamu harcamalarını azaltma, ithalatın ve yanı sıra birtakım desteklerle ihracatın geliştirilmesini sağlama, Türk Lirasını konvertıbl hale getirme gibi amaçlar taşıyan ve tüm dünyada uygulanan neoliberal politikaların Türkiye'ye uyarlanmış hali olarak tanımlanabilir. Elbette bu kararların sosyal ve ekonomik hayatta önemli yansımaları olmuştur. Medya da bu yansımaların yaşandığı dikkate değer alanlardan birisidir.

"Bu kararlar içerisinden çıkmış olan üretimi sekteye uğratan grevlerin engellenmesi, ücretlerin düşük tutulması, iç talebin kısılması, devletin ekonomik alandaki yatırımlarından ve müdahalelerinden kademeli olarak geri çekilmesi, yine devletin (örneğin basın sektöründe olduğu gibi) sübvansiyon faaliyetlerini durdurmasından da kuşkusuz bahsetmek gerekmektedir" (Durna & İnal, 2010, s. 132). Çünkü basının üzerinden çekilen destek ve basının bir yatırım aracı haline gelmesi, bugünlere uzanan ekonomi-politik sorunları da beraberinde getirmiştir.

¨Bilhassa neoliberal politikaların öne sürmüş olduğu pazar rekabeti anlayışı, bir anlamda iletişim özgürlüğünün garantisi sayılmış ancak tarihsel süreçte, 1980'lerden itibaren medyanın durumunu incelediğimizde iletişim pazarlarının iletişim özgürlüğünü kısıtlayıcı bir rol oynadığı ve pazara girmek isteyenlere karşı engeller koyduğu da açıktır. Dolayısıyla, bu politikaların bir sonucu olarak Türkiye'de de iletişim ve basın özgürlüğü ile pazardaki sınırsız özgürlük arasında yapısal bir çelişki olduğunu kabul etmek gerekmektedir¨ (Keane, 2010, s. 95). Hem darbe sonucunda yaşanan devlet sansürü ve baskısı, hem de devamında uygulanmaya çalışılan pazar liberallerinin savunmuş olduğu küresel kapitalizm ve deregülasyon politikaları sonucunda Türkiye'de basın özgürlüğü, tartışma konusu olmaktan öteye gidememiştir.

Hıfzı Topuz'a (2003) göre, 12 Eylül 1980 darbesinin ardından MGK Başkanı ve Cumhurbaşkanı Kenan Evren, basını sıkı bir denetlemeye tabi tutmuştur. Gazetelere, yayımlanan yazılardan ötürü sık sık uyarılar gitmiş, darbenin yapıldığı gün *Demokrat, Aydınlık* ve *Hergün* gazeteleri kapatılmıştır. Birçok gazeteci ve yazişleri müdürüne de soruşturma açılmıştır. 1984 tarihine kadar ise, *Milli Gazete*, dört kez; *Cumhuriyet*, dört kez; *Tercüman*, iki kez; *Günaydın*, iki kez; *Milliyet*, bir kez; *Tan*, bir kez ve *Hürriyet*, bir kez bellirli sürelerle kapatılmıştır.

Elbette bu baskı ve sansür, yukarıda belirtilen eğlence içeriği ve medya mülkiyet yapısı değişimiyle birlikte basının siyasetten gitgide uzaklaşmasına neden olmuş, gazete içeriklerinin büyük bölümünü kaplayan ve ana gelir kaynağı olan reklamlar ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla, ¨gazetecilik geleneğinden gelen gazete sahibi¨ profilinin yerini, ¨farklı alanlarda yatırımları olan iş adamı gazete sahibi¨ profili almıştır.

"Bu dönemde aynı zamanda, geçmiştekinin tersine ciddi gazete-bulvar gazetesi ayrımının giderek muğlaklaştığı da gözlenmektedir. Yayın politikasını daha esnek sınırlar içinde tanımlayan, ya da tanımlamaktan kaçınan hibrid gazeteler, 12 Eylül'ün yaratmak istediği insan tipinin gereksinimlerine daha iyi yanıt vermiştir. 1980'li yıllarda, itibar ve tiraj kaybeden iki gazetenin, siyasi pozisyonlarını net biçimde ortaya koyan *Tercüman* ve *Cumhuriyet*, tiraj kazananın ise tabloid nitelikte bir yayın çizgisi belirleyen, 'yükselen değerlerin gazetesi' *Sabah* ve onun peşinden giden *Hürriyet* olduğu görülmektedir" (İnce, 2014, s. 65). Dolayısıyla hem biçimsel hem de içeriksel olarak gazetelerin ve haberlerin önemli bir değişime maruz kaldıklarını ifade etmek gerekmektedir.

"Öte yandan düşünce ve ifade özgürlüğünün kısıtlanmasının yanında, gazetecilerin ekonomik çıkarlarını ve bağımsızlıklarını savunmaları da zorlaşmıştır. Toplu sözleşme ve grev yasalarından yapılan değişiklikler, çalışan gazeteciyi önemli ölçüde güçsüzleştirmiştir" (Ilgaz, 2003, s. 118). Tüm bu dönüşüm ve değişime değindikten sonra, darbe sonrasında komünizm suçlamalarına ve antikomünizme uygun bir iktisadi, sosyal ve siyasal zeminin nasıl hazırlanmış olduğunu anlamak güç değildir. Darbe sonrasına komünist olduğu iddiası ile cezalandırılan kişilerin durumu, toplumda zaten yerleşik olan antikomünizm algısını pekiştirmiştir. Toplumun refahı, dirlik ve düzenini sağlama amacıyla komünist kişilerin yakalanıp cezalandırılması gerektiği sık sık hükümet kanadından vurgulandığı gibi, yukarıda belirtilen sürecin bir sonucu olarak basın tarafından da bu argümanlar çoğu zaman desteklenmiştir.

Örnek olarak, MGK'nin bildirilerinde kendi gücünü ortaya koymaya dönük ifadelerin dışında dikkati çeken bir nokta, düşman ve tehlike imgesinin güçlendirilmiş olmasıdır. Bildirilerde en çok kullanılan kavramlar da yine düşman ve tehlike imgesine yöneliktir: "*Dış ve İç Düşmanların Tahriki", "Hain Saldırı", "Uzlaşmaz Tutum", "Yıkıcı ve Bölücü Mihraklar", "Sapık İdeolojik Fikirler", "Kardeş Kavgası", "Ulusal Varlığa Kasıt", "Anarşi", "Terör", "Bölücülük", "Komünist-Faşist-Fanatik dinsel ideolojiler*" kavramlarının sıklıkla kullanılmış ve adeta bir savaş havası yaratılmıştır (Öcal, 2009, s. 13). Algı yönetimi çalışmalarının önemli bir aracı olan 'düşman ve tehdit algısı' yaratma ya da var olan algıyı etki alanını genişleterek

sürdürme tekniği darbe sonrasında yukarıda yer alan kavramlar üzerinden tatbik edilmiştir. Burada amaç, toplumun bahsi geçen ideolojilere ve kavramlara karşı temkinli olmasını, uzak durmasını ve bu ideolojilere yakın durmanın zararlı olduğunu algılamasını sağlamaktır.

Elbette küresel ölçekte yaşananların da 12 Eylül darbesi ve sonrasında belli ideolojilere karşı düşmanca yaklaşılmasının sebepleri olarak gösterilebilmektedir. Öncelikli olarak 1979 yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgali (her ne kadar Sovyetler senelerce bu durumun bir işgal olmadığını öne sürmüş olsa da) Türkiye'de zaten temelleri olan Sovyet işgali korkusunu perçinlemiştir[20]. Türkiye'deki sol hareketler de bu siyasi okuma üzerinden aşırı bir tepki ile karşılanmış ve dışlanmıştır.[21]

12 Eylül darbesinin ardından Türk basının yaşananları nasıl haberlerle karşılamış ve yorumlamış olduğu da önemli bir meseledir. O dönemin gazetelerine ve darbe ertesinde atılmış olan başlıklara bakıldığında, genel olarak basın tarafından darbeye destek verilmiş olduğu ya da sessiz kalındığını görülmektedir. Bu durum, medyada yaşanacak olan dönüşümün de önemli bir habercisidir.

"Bütün Yurtta Sıkı Yönetim İlan Edildi: Ordu Yönetime El Koydu", Hürriyet*,* 1980

"Silahlı kuvvetler, yönetime el koydu", Cumhuriyet, 1980.

"Dış Dünya- Ordu Mecbur Kaldı-Evren'in açıklaması NATO'da sevinçle karşılandı", Tercüman, 1980.

"Türk Halkı Teröre Dur Denmesini Destekliyor", Tercüman, 1980.

"Evren: Yeni Yönetime Herkes Yardımcı Olmalı", Milliyet, 1980.

Keza dış basının da aynı şekilde darbeye vermiş olduğu destek yapmış oldukları haberler üzerinden gözlenmektedir. Tercüman Gazetesinin yapmış olduğu haberde, dış basındaki darbe haberlerine yer verilmiştir ('Dünyadan Yankılar',Tercüman, 16.09.1980, s.4.):

The New York Times: "Terör Durdu"

The Times: "Yeni Yönetimin Yapacağını Açıkladığı Reformlar Merakla Bekleniyor"

Der Spiegel: "Türkiye, Güney Kore veya Bolivya Değildir"

The Washington Post: "Türkiye bir Güney Amerika Cumhuriyeti değil"

[20] "Sovyet Birlikleri Afganistan'ın her yerini bombalıyor", Tercüman, 15.09.1980, s.7.
[21] "120 Bin Nüfuslu Ümraniye'yi Marksist Halk Komiteleri İdare Ediyor", Tercüman, 15.09.1980, s.6.

Kuşkusuz dış basın referans gösterilerek, yapılan darbenin doğruluğu ve uygunluğu ile ilgili kamuoyunda oluşabilecek soru işaretleri de ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Fakat zaman içerisinde, darbeye farklı oranlarda destek vermiş olan gazeteler, basın özgürlüğünün tehlike altına girdiği gerçeğiyle yüzleşmiştir. 1983 yılında üzerinde değişiklikler yapılan Basın Kanunu'ndaki birçok madde sıkı yönetime uygun hale getirilmiştir. Sansür, artan para cezaları ve hapis cezaları bu süreçte basın özgürlüğü yoluna konan engeller arasında sayılabilir.

Diğer yandan, 12 Eylül 1980 darbesinin, uluslararası ilişkiler ve stratejiler açısından da önemli bir yeri bulunmaktadır. Çalışmanın konusu gereği bahsedilmiş olan Çevreleme ve Yeşil Kuşak Projeleri, Amerika'nın Sovyetler Birliği'nin yayılmasını önleme stratejilerinin önemli bir ayağı olmuştur. Türkiye'yi de içine alan bu projeler, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarından itibaren, Amerika tarafından yürütülmüş ve hem iç hem de dış siyaset yönünden önemli gelişmeler yaşanmıştır.

¨ABD Başkanlarından Jimmy Carter'ın ulusal güvenlik danışmanı Zbigniew Brezinski, '*Müslümanlığın komünizme kalkan oluşturduğunu'* ifade etmiştir. Türkiye'nin 12 Eylül askeri darbesinden sonra Çin, Pakistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır, Tunus ve Suudi Arabistan'la ilişkilerin sıklaştırılması da bu çerçevede gündeme gelmiştir. Görevi bir anlamda Sovyet yayılmasına karşı din kalkanı oluşturmak olan 12 Eylül yönetimi, bu dönemde birçok çelişki içeren uygulamaya da imza atmıştır¨ (Özakıncı, 2007, s. 227). Bir yandan Milli Selamet Partisi savunduğu ideoloji nedeniyle kapatılmış, yargılamalar yapılmış, bir yandan da bizzat Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ağzından dinin bilhassa eğitim hayatındaki etkisinin arttırılması yönünde açıklamalar yapılmıştır.[22]

Dolayısıyla, Yeşil Kuşak projesinin ihtiyaç duyduğu, Soğuk Savaş'ın son yıllarında Sovyetler Birliği'nin gücünü ve ilerlemesini ortadan kaldırma hedefi doğrultusunda, Türkiye'nin üstlendiği role uygun şekilde, sol eğilimlere fırsat verilmemesi açısından devlet tarafından her türlü imkan ve sınırlamaların kullanılması ve toplumdaki dini eğilimlerin artırılması gibi yöntemler kullanılmıştır.

[22] Kenan Evren: "Bir milleti dinsiz yapmak mümkün değil. Bu çocuklar din kültürünü okulda almayacak, ailesi vermeyecek. Nereden verilecek? O zaman, isteyen kişi, mahalle mektebine gönderecek. Bir hoca tutacak veya din kurslarına gönderecek. Orada öğretecek. Bunu oralarda öğreteceğine, işte burada hiç olmazsa din kültürünü alır, ondan sonra onu ilerletecekse ilerletir; kursa gider, hoca tutar, ne yaparsa yapar; ona da kimse mani değil", Cumhuriyet, 27.06.1987, s.11.

Darbe sonrası Türk-Amerikan Savunma Konseyi kurulmuş, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde askerî amaçlı havaalanlarının inşa edilmesini içeren bir mutabakat belgesi imzalanmıştır. ABD Senatosu Askerî Komite Başkanı John Tower'a göre, 12 Eylül sonrası Türk-Amerikan ilişkileri en iyi dönemini yaşamaya başlamıştır. Türkiye'de neoliberal rüzgarlar eserken, ABD'li ve çokuluslu şirketlerin baskısıyla tütün tekeli kaldırılmış, okullarda din derslerinin öğretilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu, ABD'nin komünizmle mücadele kapsamında dış politika hedeflerinin bir parçası olmuştur. ABD, Yeşil Kuşak projesi ile Türkiye'den Pakistan'a kadar bir ılımlı İslam kuşağı oluşturulmasını planlamıştır (Aljazeera Turk, 2016). Dolayısıyla, 12 Eylül darbesini memnuniyetle karşılamış olan ABD ve ABD basını, Türkiye'nin almış olduğu kararları, yapmış olduğu siyasi ve ekonomik uygulamaları da yakından takip etmiştir.

Erol Mütercimler'e (2016) göre, bu noktada dikkati çeken Türk halkının 12 Eylül darbesine yapmış olduğu gönüllü ortaklık olmuştur. Rıza imalatı sonucunda, Türkiye tarihindeki askeri müdahaleler içinde belki de halkın en olumlu karşıladığı ve destek verdiği müdahale 12 Eylül 1980 darbesi olmuştur. Basında çıkan haberlerde ve o dönem yayımlanan kitaplarda darbenin kaçınılmaz olduğu ifade edilmiştir. İşte bu, algı yönetimindeki muazzam başarıyı göstermektedir Aynı durum, antikomünizm algısı üzerinden de işlenmeye devam etmiş, darbenin kabullenilmesinde, yaratılan tehdit algılarının da kuşkusuz büyük bir etkisi olmuştur.

Cumhuriyet gazetesi 12 Eylül tarihli nüshasında MGK bildirilerine yer vermiş, 13 Eylül tarihinde ise köşe yazarı Oktay Akbal müdahaleyi şöyle yorumlamıştır:

¨Atatürk devriminin yandaşları, erleri, Atatürk ilkelerinin sahiplerinin yurdumuzu ve ulusumuzu Atatürk devrimlerinden uzaklaştırma çabalarına elbette göz yummayacaklardır¨ (Neziroğlu, 2003, s. 175).

Uğur Mumcu, her ne kadar darbeye ilk zamanlarında destek vermiş olsa da[23], 12 Eylül'den yıllar sonra yapmış olduğu şu tespit dikkat çekicidir: '*Bugünkü resmi ideolojide, ne "Kuva-yi Milliye ruhu" ne "Kemalizm" var. Bugünkü resmi ideoloji, serbest piyasaya ve Türk- İslam sentezi gibi iki kavrama dayanıyor*.' (Uğur Mumcu, Cumhuriyet, 18.09.1992).

[23] Uğur Mumcu, Silahlı Kuvvetlerin yönetime el koymasının yağmurun yağması gibi doğal bir olay olduğunu yazmıştır (Cumhuriyet, 14.09.1980).

24 Ocak 1993 yılında bir suikast sonucu öldürülen gazeteci Mumcu, yapmış olduğu tespitle aslında dönemi adeta özetlemiştir. Çünkü 12 Eylül döneminde temelleri atılan ekonomik ve siyasi yapılanmalar, bugünün Türkiye'sine de ışık tutmaktadır.

Elbette darbe sonrası basında, her zaman Uğur Mumcu'nun sahip olduğu cesarette yazılara rastlamak mümkün olmamıştır. Türk basını, komünizme karşı olan tavrını yapmış olduğu haberlerle sürdürmeye devam etmiş, antikomünist algı yönetimi konusunda yönetimin işi kolaylaştırılmıştır. Örnek olarak, 1981-1983 yılları arasında *Milliyet* gazetesinde komünizm başlığı ile çıkan haberler dikkat çekicidir:

> **Başlık:** "Komünizm Propagandası Sanığı 2 Terörist Toplam 13 Yıl Hapse Mahkûm Oldu", 1983.
>
> **Başlık:** "Yılmaz Güney, «Yayın yoluyla komünizm propagandası yapmaktan» 7 yıl 6 ay hapse çarptırıldı", 1982.
>
> **Başlık:** "Komünizmi övmek ve ırkçılık propagandası yapmak suçları ile ilgili davalara sıkıyönetim mahkemeleri bakacak", 1981.
>
> **Başlık:** "Ermeni Terörünün Komünizm Hareketi ile Bağlı Olduğu Öne Sürüldü" 1981.
>
> **Başlık:** "Eskişehir'de komünizm propagandası yapmaktan sanık 3 kişi, 7,5'ar yıla mahkûm oldu", 1981.
>
> **Başlık:** "Menteş: Komünizm propagandasının cezası artırılacak", 1982.
>
> **Başlık:** "Özal: 'Komünizm pazu gücüyle yenilmez'", 1983.
>
> **Başlık:** "Sovyetler, Afganistan'da camileri, okulları yıkıyor", 1981.

Örnekte yer alan haberlerin metinsel analizi yapıldığında, toplumda yıkıcı, bölücü ve anarşi yaratan unsurların komünizm kökenli olduğu inancını yaratma amaçlı kelimeler ve ifadeler kullanılmış olduğu görülmektedir. Haberlerin bu şekilde biçimlenmesinde, darbe sonrası yönetime gelen cuntanın bakış açısı ve yaptırımları da etkili olmuştur. *Komünist-sanık*, *komünist-mahkûm*, *komünizm-propagandası*, *komünist-terör örgütü* gibi tamlamaların ve kelimelerin haberlerde birarada ve sıkça kullanılmış olması sistemli bir şekilde yürütülmüş olan antikomünist algı yönetimi ve propaganda çalışmalarının bir parçasıdır denebilir.

Etkileşimsel analiz açısından bakıldığında, komünizmin 1980 darbesi sonrasında da Türkiye'de dışlanmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, açıkça sosyal ilişki ağlarını da

ortaya koymaktadır. Komünizm ile ilgili olumsuz, kötüleyici ve "şeytanlaştırıcı" imgeler ve ifadelerin haberdeki ağırlığı arttırılmış, bu imgeler toplumda bir korku ve tehdit unsuru olarak kullanılmaya devam edilmiştir.

Bağlamsal analiz yapıldığında ise metin üreticisi olan gazetenin kendini antikomünist bir konuma yerleştirmiş olduğu metnin ifade ettikleri üzerinden de anlaşılmaktadır. Komünizmin suç unsuru olduğu ve komünistliğin cezasız kalmayacağı, haber söylem ve içeriğine yansıyarak, bir tehdit algısı yaratılmaya çalışılmıştır.

¨Konjonktürel açıdan, Eylül 1980 ile Aralık 1983 arası, Türkiye'de bütün erk ve yetkilerin Milli Güvenlik Konseyi'nin elinde toplandığı; ideolojik olarak İslamın, hem milliyetçilik hem batıcılıkla örülmüş bir 'devlet dini' olarak savunulduğu yıllar olmuştur¨ (Kejanlıoğlu, 2004, s. 235). Bu nedenle bahsedilen seneler, çalışma kapsamında irdelenen antikomünist düşünce, söylem ve yapılanmaların desteklendiği ve basın aracılığıyla da topluma aksettirildiği bir dönem olarak tanımlanabilir.

Darbeden üç yıl sonra Kenan Evren'in Cumhurbaşkanlığı görevine devam ettiği süreçte iktidara gelen sivil Özal hükümeti, darbe sonrasında özgürlükleri kısıtlayan Basın Kanunu ile ilgili herhangi olumlu bir çalışma yapmamıştır. Bunun yanısıra, TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) de hükümet sözcülüğü görevini sürdürmüş, iktidarın çalışmaları ve icraatları bu yıllarda yayınlanan programların (örn. *İcraatın İçinden*) ve bültenlerin neredeyse tamamını kaplamıştır. Elbette amaç, bir dönüşüm içerisinde olan Türkiye'de yapılan ekonomik, siyasal ve sosyal değişikliklerin toplum nezdinde kabulünü sağlamak; karşıt ideolojilerden ya da sıra dışı fikirlerden doğabilecek eleştirilerin önünü kesmektir. Öte yandan Mümtaz'er Türköne'ye (2013, s. 753) göre, ¨Özal, parti cihazı için ihtiyacını milliyetçilerden ve muhafazakârlardan, teorik desteğini ise islâmcılardan ve liberalleşmiş solculardan karşılamıştır¨.

12 Eylül darbesi ve ilerleyen yıllarda Özal hükümeti dönemlerinde, gazetelerin iktidarla olan ilişkileri de antikomünist algı yönetimi ve propaganda faaliyetleri açısından önem atfetmektedir. Özellikle 80'li yılların habercilik açısından sansürle geçmiş olması, hükümet ideolojisinin topluma birebir yansıtılması yönünden bulunmaz bir fırsat olmuş, darbenin yıl dönümünden sonra ise gazetelerde az da olsa muhalefet yazıları kendini göstermeye başlamıştır.

Bu dönemde yayın yapan gazetelerden *Cumhuriyet* gazetesi, başlangıçta 12 Eylül darbesine olumlu yaklaşmış[24], ancak kısa süre sonra, 1982 yılının sonunda, muhalif yazılar çıkmaya başlamıştır. Turgut Özal döneminde ise gazetede, ekonomi ile ilgili yoğun eleştiriler yapıldığı görülmektedir. "Özal'a Anıtkabir'de Tepki", "Özal'ın İcraatları Bel Büktü", "Sendikacılardan: Özal'a Saygı Yok" başlıklı haberler dikkat çekmektedir (Tunalı, 2009, s. 40).

Hürriyet gazetes*i*, antikomünizm bağlamında incelendiğinde yorum ve yönlendirme eğlimi düşük olsa da iktidar güdümünde kalmış olduğu gözlenmektedir. Örneğin, öğrenci olaylarının "anarşi", eyleme katılan öğrencilerin de "anarşist" olarak tanımlandıkları ve bu olaylarla ilgili haberlerde "anarşik olay", terörist, militan sözcüklerinin kullanıldığı görülmektedir (Hürriyet, 05.08.1980). Darbe sonrasında da destekleyici bir haber dili kullanmış oldukları dikkatlerden kaçmamaktadır.[25] Özal döneminde de özellikle liberal ekonomi yolunda atılan adımlar, gazete tarafından desteklenmiştir (Özerkan, 2009). Soğuk Savaş döneminde, genel olarak antikomünist söylemi benimsemiş bir gazete olarak karşımıza çıkan Hürriyet, Sovyetler Birliği ve sosyalizme karşı tutumunu gizlememiştir. 12 Eylül dönemi de hiç kuşku yok ki, bu söylemi yeniden üretmek için en uygun dönemlerden birisi olmuştur.

Milliyet gazetesi ise, antikomünist söylemleri daha Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında benimsemiş olan bir gazetedir. Komünizm tehlikesi, sık sık Milliyet'in manşetlerine, haber başlıklarına ve köşe yazısı konularına taşınmıştır. Dolayısıyla paralel şekilde, 12 Eylül 1980 darbesi ve onu izleyen yıllar süresince de (çalışma konusu gereği Soğuk Savaşın son yıllarına dek), Milliyet'in antikomünizm konusundaki olumlu tavrı, hem askeri hem de sivil hükümetin yaklaşımlarıyla denk ve uyumlu bir şekilde ilerlemiştir.

Tercüman gazetesi de antikomünist söylemi benimsemiş olan ve darbeye destek veren gazetelerden biri olmuştur. Gazete yazarlarından Ahmet Kabaklı, ülkenin içerisinde bulunduğu iç karışıklığa değindiği 13 Eylül 1980 tarihli yazısında 12 Eylül Cuma gününü tarihe hayır ve faydalarla geçeceğini yazmıştır. 14 Eylül 1980 tarihli gazetenin ilk sayfasında yer alan Tercüman imzalı ve ¨Allah Yardımcıları Olsun¨ başlıklı yazıda demokrasiye gerçek anlamını kazandırmak amacıyla müdahale edildiği belirtilmiştir (Neziroğlu, 2003, s. 179).

[24] "Silahlı kuvvetlerin emir, komuta zinciri içinde yönetime el koyması, yağmurun yağması gibi doğal bir olaydır. Kuraldır, belli nedenler, belli sonuçları doğurur", Uğur Mumcu, Cumhuriyet, 14.09.1980.
[25] "Evren coşkuyla karşılandığı Harbiye'de halkın sorunlarını dinledi", Hürriyet, 08.09.1982, "En Büyük Ödül: Devlet Başkanı Kenan Evren, Hava Harp Okulu ödül töreninde okul birincisine diplomasını ve ödülünü vererek tebrik etti", Hürriyet, 02.09.1982, s.1.

Yine *Tercüman* gazetesinin ¨Ordu Mecbur Kaldı¨ başlığı ile yayımlamış olduğu yazı, yaşanan darbeyi haklı gösterme çabalarının bir parçası olarak değerlendirilebilir (Tercüman, 13.09.1980). Köşe Yazarı Nazlı Ilıcak'ın 12 Eylül'ün bir darbe olmadığını iddia ettiği yazısı ise algının sınırlarını zorlamıştır (Nazlı Ilıcak, ¨12 Eylül Bir Darbe Değildir¨, Tercüman, 18.09.1980). Darbenin yaşandığı yılın sonlarına doğru, Soğuk Savaş dönemine uygunluk gösteren antikomünist yazılarıyla bilinen Tercüman'da çıkan bir başka haberde ise, TKP ve Sovyetler Birliği arasında önemli bağlantılar olduğu, bu amaçla DİSK'e talimatlar verildiği iddia edilmiştir (Tercüman, "TKP'nin DİSK'e Talimatları Ele Geçirildi" 24.12.1980). Dolayısıyla uzunca bir süre daha, hem Türk siyaseti hem de Türk basını komünizm ve Sovyetler Birliği tehlikesi argümanından yararlanmaya devam etmiştir.

Basın tarafından darbeye birinci yıldönümünde de destek verilmeye devam etmiş ve bu haberlerde darbeye yönelik toplumsal rızanın sağlanması hedef alınmıştır. "Huzur, 1 Yaşında", Tercüman, 12.09.1981; "El ele, kol kola mutlu günlere gidiyoruz...Ve evet! Düzlüğe Çıkıyoruz", Hürriyet, 12.09.1981; "Sağol Mehmetçik", Milliyet, 12.09.1981 ("12 Eylül Askeri Darbesi ve Basın", 2007) manşetleri, Türk basınının nasıl bir propaganda ve meşrulaştırma aracı olarak kullanılmış olduğuna da kanıt niteliği taşımaktadır.

Dolayısıyla 12 Eylül 1980 darbesine destek verme hususunda Türk basınındaki gazeteler arasında büyük farklılıklar olmadığı görülmektedir. Fakat darbeye bakış açıları ve darbeyi meşrulaştırma biçimleri birtakım değişiklikler içermiştir. Bu meşrulaştırma biçimlerinde kimi zaman komünizm kimi zaman anarşi kimi zaman da gericilik argümanı sıkça kullanılmıştır. Ancak bilhassa ¨komünizm tehlikesi¨ üzerinden yürütülen siyasetin ve yapılan haberlerin, Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra dahi Türkiye'nin gündeminde tutulmaya çalışıldığını ifade etmek gerekmektedir.

SONUÇ

Basının insan ve toplum yaşamının bir parçası olduğu ilk günden beri, her türden fikrî hareketlerin temel unsurları arasında yer alması ve bu fikir akımlarının da basın araçlarıyla yaygınlık kazandığı dikkate alınırsa, bütün bu süreçlerde dilin stratejik kullanımının ne kadar büyük bir önem taşıdığı da görülecektir. Ülkeleri yönetenlerin, devlet olgusunun ortaya çıkışından bu yana kendi iktidarlarının devamını sağlayacak bir kamuoyunun oluşumu için muhalif düşüncelerin yayılmasını ve toplumda benimsenmesini, basında sansür veya basını cezalandırma gibi yöntemlerle engellemeye çalıştıklarına tanık olunmuştur.

Ülkelerin iç ve dış politika hedeflerine uygun bir haber dilinin benimsenmesi, iktidarların toplumu istenilen hedefe doğru yönlendirmesi açısından analize değer bir durumdur; Bu bağlamda Soğuk Savaş döneminin en önemli haber alma kaynaklarından biri olan basının da, algı yönetimi ve propaganda faaliyetlerinde çoğunlukla destekçi konumda olup olmadığının tespiti önem kazanmaktadır.

Özellikle de ülkelerin dış politika stratejilerini uygulama ve topluma benimsetme sürecinde basın, ciddi görevler üstlendiğini gösteren çok sayıda örnek vardır. Bu konuda Amerikan basınının, siyasal konjonktür itibariyle diğer ülkelere kıyasla başı çektiği de görülmektedir. Dolayısıyla hedef alınan ülkeler ile ilgili yapılan haberler, çizilen karikatürler ve köşe yazarları tarafından kaleme alınan makalelerin, bu çalışma içinde verilen örneklerin de gösterdiği gibi, hep aynı amaca, yani algıyı yönetmeye yönelik şekilde tasarlanması söz konusu olmaktadır: Algıyı yönetmek.

Fakat burada birbirine karıştırılan kavramlar olarak algı yönetimi ve propaganda arasındaki farkı da belirginleştirmek önem kazanmakta, bunun için de kullanılan iletişim yöntemlerine bakılması gerekmektedir: Algı yönetimi, içerisinde etkileşimi barındıran ve hedef kitlenin değerlerine uyan mesajlar tasarlayan bir yatay iletişim sürecinden oluşmaktadır. Propaganda ise dikey ve tek yönlü bir iletişim sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, aynı hedefe yönelmekle beraber algı yönetimi ve propaganda faaliyetleri uygulama açısından bazı farklılıklara sahiptir.

Soğuk Savaş süresince Amerika Birleşik Devletleri tarafından sistematik ve planlı şekilde kullanılan anti-komünist propaganda çalışmaları, önce Amerikan toplumunu, daha sonra Truman Doktrini ve Marshall Planı ile Avrupa ülkelerini ve beraberinde Çevreleme ve Yeşil

Kuşak Projeleriyle Orta Doğu ve Avrasya ülkelerini, Sovyetler Birliği'ne ve komünizme karşı örgütlemek, yanı sıra da jeopolitik amaçlara ulaşabilmek hedefiyle uygulanmıştır.

Bu süreçte, egemen görüşler doğrultusunda bir kamuoyu oluşturabilmek amacıyla dönemin yaygın kitle iletişim araçlarından basına duyulan ihtiyaç da artmıştır. Gerek Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında, gerekse ilerleyen senelerde, ¨haber¨ aracılığıyla toplumdaki algıyı yönlendirme ve etki altına alma isteği iktidarların ortak amacı olmuştur. Algıyı yönlendirme ve yönetme amacıyla, ¨tehdit algısı¨ ve ¨düşman algısı¨ yaratma yöntemlerinden sıkça yararlanılmış; gerek atılan başlıklarda, gerekse köşe yazılarında hep aynı tema ve kavramlardan bahsedilmiştir: ¨Komünizm Tehlikesi¨. Topluma zaten çok da yabancı olmadıkları bu korku tohumlarını ektikten sonra, bir sonraki aşamada muhalif sesler susturulmuş veya eleştiri getirmek isteyen kişiler düşmana ortaklık etmekle suçlanmıştır. Anti-komünist algı yönetiminin bırakmış olduğu kültürel ve politik izler, bugün bile birçok toplumun sosyolojik tahlillerinde ortaya çıkmaktadır.

Bütün bunları tespit etmek amacıyla, çalışmanın özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin algı yönetimi ve propaganda çalışmalarının değerlendirildiği bölümlerinde, The New York Times ve The Washington Post gazetelerinde yayımlanan antikomünist haberler Norman Fairclough'un Eleştirel Söylem Çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Amaçlı örneklem seçimi sonucu yapılan haber analizleri ışığında, Soğuk Savaş döneminde Amerikan basınının, yayımladığı haberlerle ve anti-komünist söylemlerle hem algı yönetimi aracı olduğu hem de Amerikan hükümetinin propaganda çalışmalarının bir parçası haline gelmiş olduğu görülmüştür. Bahsi geçen örnek olaylar ile ilgili incelenen haberlerin analizi ile ortaya çıkan sonuç, antikomünist algı ve bu bağlamda kamuoyunu oluşturma amacıyla haberin, rıza imalatı aracı olarak kullanılmış olduğudur. Ayrıca, daha sonraları ortaya çıkan ve bu çalışma içinde genişçe yer verilmiş olan o döneme ilişkin ABD resmi belgeleri de, bütün bu gerçekleri doğrulayan kanıtlar olarak tarihte yerini almıştır.

ABD Savunma Bakanlığı ile birlikte literatüre giren Algı Yönetimi kavramı, Soğuk Savaş tarihi boyunca Amerika Birleşik Devletleri tarafından hem dış ülkelerin Amerika ile ilgili algılarını etkilemek hem de antikomünist algıyı oluşturmak ve pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır. Böylelikle, bu çalışma içerisinde yer verilen kanıtların da somut bir şekilde gösterdiği gibi örneğin, yıllarca Amerikan kamuoyunda ¨Joe Amca¨ olarak bilinen Joseph Stalin bir gecede tehlikeli biri olarak tasvir edilmeye başlanmış; Kore ve Vietnam ülkeleri birer tehdit unsuru halini almış; İran Başbakanı Musaddık ise aniden yapılan darbeyle bir anda iyi devlet

adamlığından kötü devlet adamlığına geçirilmiştir. Tüm bu süreçte Amerika Birleşik Devletleri'nin ise, kendi çıkarlarını tüm dünya ülkelerinin çıkarları olarak yansıtarak, dış ülkelere yapmış olduğu müdahaleleri antikomünizm maskesi altında meşrulaştırmaya çalıştığı da tespit edilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin Afganistan İşgali ile ilgili yayımlanan haberlerin çerçeveleri de Yeşil Kuşak Projesi kapsamında belirlenmiştir. *The New York Times* ve *The Washington Post* gazetelerinde yayımlanan işgal ile ilgili haberlerin genel teması, Sovyetler Birliği'nin İslamiyet'e karşı savaş açtığı algısını yaratmaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Amaç, tüm dünyada ve Müslüman coğrafyalarda Sovyet karşıtı tutumu pekiştirmek olmuştur.

Soğuk Savaş yıllarının Amerikan etkilerinin yoğun olarak görüldüğü ülkelerde antikomünist propaganda, kişi ve kurumların kendilerini antikomünist iktidarların gözünde görünür ve kabul edilebilir kılma yöntemlerinden birisi olmuştur. Bu nedenden dolayı öncelikle birçok siyasetçi, bürokrat ve gazeteci; sonrasında da gazete, dergi, dernek ve kuruluşlar, kendilerini komünizm ve Sovyet karşıtı olarak konumlandırmayı bir tercihten çok zorunluluk olarak görmüşlerdir. Dönemin gazete haber içeriklerinde ve haber söylemlerinde antikomünist unsurlara bu kadar fazla rastlanmış olması kuşkusuz bir tesadüften öte, sosyolojik ve tarihsel bir gerçeği yansıtmaktadır. İktidar ve basın işbirliği ile yürütülen ¨komünist cadı avları¨, yapılan çoğu dayanaksız suçlamalar ve nihayetinde yaratılan antikomünist kamuoyu, hem Amerika'daki hem de Türkiye'deki toplum yapısında kalıcı birçok iz bırakmıştır.

Her ne kadar Vietnam Savaşı ile birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nin ve geleneksel görüşün ¨Yayılmacı Sovyetler Birliği¨ iddiası biraz sorgulamaya tabi tutulmuş olsa da, Soğuk Savaş'ın temel argümanı olan ¨komünizm tehlikesi¨ zihinlerde uzunca bir süre yer etmiştir. Öte yandan Amerika Birleşik Devletleri'nde Soğuk Savaş denildiğinde akla gelen ilk isimlerden birisi olan Joseph McCarthy ve basına yüklemiş olduğu antikomünist görevler de çalışma açısından önemli bir yere sahiptir.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, McCarthy'nin başlatmış olduğu soruşturmalar ve antikomünist cadı avları, Soğuk Savaş dönemi içerisinde fazlaca haberleştirilmiş ve nihayetinde kamuoyunun tepkisini çekmiş olduğundan dolayı bu kadar çok bilinmektedir. Fakat Soğuk Savaş dönemini yalnızca McCarthy dönemi uygulamaları ile değerlendirmek kuşkusuz hatalı bir yaklaşım olacaktır. Gerek çapraşık ideolojik yapısı, gerekse planlanan uzun dönemli stratejiler

ve yaşanan gerginlikler itibariyle Soğuk Savaş, başından sonuna dek propaganda ve algı yönetimine uygun bir zemin yaratmıştır.

Yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri'nde liberal kesimin savunmuş olduğu dışa açılma politikaları, Soğuk Savaş dönemindeki Amerikan müdahalelerine de açıklık getirmekte ve temel oluşturmaktadır. Bu politikaların kamuoyu nezdinde kabul ve destek görmesi yanında; rızanın imalatının gerçekleştirilmesi için basından beklenen roller de çoğu zaman üstü kapalı da olsa hükümetler tarafından dile getirilmiştir. Örneğin 1948 yılında yürürlüğe giren Smith-Mundt Yasası ile propaganda çalışmaları için Dışişleri Bakanlığı'na görev verilmiş olması, tehlikeli olabilecek dış kaynaklı propaganda çalışmalarının önüne geçilmesini ve basında çıkan haberler üzerinde denetim kurulmaya çalışılmasını da beraberinde getirmiştir.

Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD'de yayım yapan *The New York Times* ve *The Washington Post* gazetelerinde çıkmış olan haberler, Norman Fairclough'un Eleştirel Söylem Çözümlemesi yöntemi ile incelendiğinde, haberin bir antikomünist propaganda aracı haline gelmiş olduğu ve Amerikan Dışişleri Bakanlığı tarafından yönlendirilen Algı Yönetimi faaliyetlerinin bir parçası olduğu kanaatine varılmıştır. Haber analizleri sonucunda, metin üreticisi olan gazetelerin egemen ideolojinin sesi haline gelmiş oldukları ve antikomünist söylemi benimsemiş oldukları açıkça bulgulanmıştır.

Bu durum, ABD müdahaleciliğinin bir sonucu olarak Soğuk Savaş'ın son yıllarında dahi görünür olmaya devam etmiştir. Grenada ve Panama'ya ABD tarafından yapılan müdahaleler, ABD basınında tamamen hükümetin bakış açısıyla verilmiş ve ABD'yi aklayıcı bir söylem benimsenmiştir. Aynı haberlerde, işgal edilen ülkelerin Sovyetler Birliği ile yakınlaşma durumuna sıkça değinilmiş ve böylelikle müdahalenin toplum tarafından da desteklenmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla, Soğuk Savaş'ın başından sonuna dek, Amerika Birleşik Devletleri'nin hükümetler tarafından belirlenen antikomünist gündemin dışına çıkmadığı ve basının gündemini de aynı doğrultuda şekillendirmiş oldukları açıkça tespit edilmiştir.

Türkiye'deki siyasi iktidarların bu konudaki yaklaşımlarına bakıldığında ise, Soğuk Savaş'ın daha en başından, Amerika Birleşik Devletleri'nin müttefiki olma kararı alındığı ve kökleri Osmanlı Devleti döneminde bulunan Rus düşmanlığının benimsenip basının da desteğiyle büyütülerek bir antikomünist kamuoyu yaratıldığı görülmektedir. Hatta Soğuk Savaş'ın, Türkiye'de Batı ülkelerine kıyasla çok daha önce başlamış olduğunu iddia edebilmek

dahi mümkündür. Çalışma içerisinde örneklendirilmiş olan erken Cumhuriyet dönemi gazete haberlerindeki ¨komünist¨ suçlamaları bu duruma kanıt niteliğindedir.

İlerleyen senelerde, II. Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte ABD tarafından yapılmaya başlanan sistematik ve yoğun propaganda çalışmalarına paralel şekilde, Türkiye'de yayın yapan gazetelerin haber içeriklerinde de antikomünist söylemlere daha sık yer verilmeye başlanmıştır. Sonuç olarak, Soğuk Savaş döneminde Amerikan basınında yer alan haber içeriği ve haber söylemi ile Türk basınında yer alan haber içeriği ve haber söylemi arasındaki paralellik dikkat çekicidir. Bu durum, Amerikan etkisinin Türk basınındaki yansımasına bir örnek oluşturmaktadır.

Öte yandan Türk basınında Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana tartışılan ifade ve basın özgürlüğü meselesi, Soğuk Savaş yıllarında antikomünist söylem üzerinden sürdürülmüş ve her türlü sol görüş, komünizm şemsiyesi altında değerlendirilerek bir fikir suçu olarak kabul edilmiştir. Bu durumun neticesinde birçok gazete ve dergi kapatılmış; birçok gazeteci ve köşe yazarı da cezalandırılmıştır.

Diğer yandan, Soğuk Savaş döneminde Türkiye'de iktidara gelen tüm partilerin antikomünist propaganda ve algı yönetimi çalışmalarını desteklemiş oldukları göz önünde bulundurulduğunda antikomünizmin, yayın yapan gazeteler üzerinde bir baskı unsuru olduğu gerçeği de gözden kaçırılmamalıdır. Bizzat siyasilerin antikomünist açıklamaları gazete haberlerinde metnin sesi haline gelmiş, köşe yazılarında komünizm ve Sovyetler Birliği tehlikesinden sık sık bahsedilmiş, karikatürlerde ¨Kızıl Korku¨ sembolleştirilmiş ve nihayetinde antikomünist kamuoyunun yaratılması için yoğun bir çaba sarfedilmiştir. Kemalist kesimden milliyetçi, muhafazakâr ve islamcı kesime kadar hemen herkes antikomünist siyasete sahip çıkmış ve kendini bu siyaset üzerinden görünür kılmaya uğraşmıştır. CHP ve DP hükümetlerinin sesi olmaları sebebiyle, çalışma içerisinde haber örneklerine yer verilen Ulus ve Zafer gazetelerini de antikomünist kapsam içerisinde tutmak mümkündür.

Dolayısıyla Tek Parti döneminden Demokrat Parti dönemine, Cumhuriyet Halk Partisi'nden Adalet Partisi'ne ve arada yaşanan darbe yıllarını da kapsayacak kadar geniş bir yelpazede, antikomünist siyasetin Türkiye'de uzun yıllar uygulamaya konulmuş olduğu söylenebilir. Hatta Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra dahi antikomünist söylem bir süre daha Türk siyasal yaşamında kendine yer bulmaya devam etmiştir.

Türkiye'de Soğuk Savaşı değerlendirirken yalnızca siyasal yaşamdaki etkilerine değil, düşünce hayatı ve ekonomik yaşamdaki etkilerine de değinmek gerekmektedir. Bu çalışma konusunun kapsamı içinde olmasa da, Türkiye'nin Soğuk Savaş yıllarından kalan düşünsel ve ekonomik miraslar, bugünün kökleşmiş sorunlarına temel oluşturmaktadır. Ayrıca, gazetecilik uygulamaları açısından da Soğuk Savaş döneminin düşün miraslarına hala bugünün Türk basınında rastlayabilmek mümkündür.

Soğuk Savaş dönemi boyunca gazetelerin tek boyutlu bakış açıları ile yapılmış olan haberler, antikomünist propaganda çalışmalarına çok uygun bir ortam hazırlamıştır. Bu süreçte dezenformasyon (kasıtlı şekilde yanlış bilgilendirme), misenformasyon (eksik bilgilendirme) ve manipülasyon (yönlendirme) haber içeriklerinde sıkça kullanılmıştır. Soğuk Savaş dönemi boyunca, Sovyetler Birliği ile ilgili tehdit ve düşman algısını pekiştirmek amacıyla basın aracılığıyla bu yöntemlere başvurulmuştur. Türkiye'deki komünist kişi ve örgüt sayılarından bahseden, ¨her 70 küsur kişiden birinin komünist olduğunu¨ iddia eden ve ¨komünizmle savaşılmadığı takdirde ülkenin elden gideceği¨ yönündeki abartılı haberler bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Öte yandan ABD'nin Çevreleme Stratejisi ve Yeşil Kuşak Projesi de antikomünizmin, Türkiye'deki hemen her kesim tarafından ama özellikle de İslamcı kesim tarafından nasıl desteklendiğini açıkça göstermekte ve Türkiye'deki islamcı-muhafakazar kesimin bu dönemde neden ABD'yi eleştirilerden muaf kıldığını da anlaşılır hale getirmektedir. Aynı çevreden çıkan antikomünist yazıların Kanlı Pazar'a dek uzanması ve devlet kademesinden destek ve onay görmüş olmaları da, Soğuk Savaş Türkiyesi'nin ideolojik örüntüsünü daha belirgin bir forma sokmaktadır.

Çalışma kapsamında değerlendirilmiş olan Komünizmle Mücadele Dernekleri de her kesimden antikomünist kişileri kucaklamış ve biraraya getirmiş olan örgütler olarak siyasi tarihte yerini almaktadır. Basında çokça haberleştirilen ve üye isimleri açıkça ilan edilen bu dernekler, Türkiye'de Sovyet korkusunun pekiştirilmesi açısından önemli görevler üstlenmiştir. 1950'li yıllardan itibaren başta Zonguldak, İstanbul ve İzmir olmak üzere birçok ilde faaliyete geçen bu derneklerle ilgili haberler basını uzun süre meşgul etmiş ve antikomünist propagandanın devlet destekli halini temsil etmiştir. Öte yandan esasında bu derneklerin yapmış oldukları antikomünist yayınlar da, antikomünizmin toplumda daha çok tanınmasına ve desteklenmesine olanak sağlamıştır.

Türkiye'de erken başlayan Soğuk Savaş'ın, yumuşama dönemi ile birlikte gerilemeye başladığını iddia etmek güçtür. Her ne kadar Kıbrıs sorunu nedeniyle ABD ile ilişkilerde ciddi problemler yaşanmış olsa da, Türkiye'nin Batı kampında yer almasını sağlayan antikomünist söylemden ne 1970'li yılların sonunda ne de 1980'li yıllar boyunca vazgeçilmemiştir. Bilhassa yaşanan askeri darbelerin ardından antikomünizm, Soğuk Savaş'ın bir getirisi olmasından öte, Türkiye'nin iç problemleri ile bütünleşerek daha da çapraşık bir sorun halini almıştır. Bu durumun uzantısı olarak da, basında çıkan haberlerde ¨komünizm¨ bir günah keçisi olarak gösterilmeye devam edilmiştir.

Darbe dönemlerinde ve sonrasında da antikomünist söylem, kendini laikliğin teminatı olarak tanımlayan darbe hükümeti tarafından da, hemen sonrasında yönetime gelen sivil hükümet tarafından da benimsenmiş ve haber söylemine kolaylıkla entegre edilmiştir. 12 Eylül 1980 yılında yaşanan askeri darbe sonrasında basın, komünizmin karşısında olduğunu açıkça belirten ordu ve askeri hükümetin uygulama ve yaptırımlarına destek vermekten geri durmamıştır. Özellikle bu yıllarda yayın yapan gazetelerin haber söylemlerinde komünizm karşıtlığının ağır ithamlara varan boyutlara ulaştığını söylemek mümkündür.

Algı yönetimi ve propaganda çalışmaları, ülkelerin dış politika kimliklerinin oluşturulmasında ve hem iç hem de dış kamuoyunun yaratılması sürecinde vazgeçilmez iki unsurdur. Propaganda çalışmaları, tarihsel süreçte iktidarların kullandığı en etkili stratejik yöntemlerden birisi olarak kabul edilmektedir. Fakat gelişen teknolojiyle birlikte, propaganda faaliyetlerinin tek yönlü iletişim sürecinin yetersizliklerini aşabilmek adına hedef kitle ile etkileşimi de önemseyen algı yönetimi çalışmaları devreye girmiştir. Ancak hem algı yönetimi çalışmaları hem de propaganda faaliyetleri basını bir araç olarak kullanmaktan geri durmamıştır. Bu çalışma ile, Soğuk Savaş dönemindeki antikomünist algı yönetimi ve propaganda faaliyetleri haber örnekleri üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Soğuk Savaş, yaklaşık yarım yüzyıl sürmüş olmasının yanında, ülkeler üzerindeki etkileri hala hissedilen ve hatta son dönemde yaşanan uluslararası gelişmeler de göz önünde bulundurulduğunda yeniden başladığı iddia edilen bir dönem olması sebebiyle, bu çalışmanın odak noktası olarak seçilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın ise, bir Amerika-Türkiye gazete haberleri karşılaştırmasından ziyade, Soğuk Savaş döneminde haberin Amerika Birleşik Devletleri'nde nasıl propaganda ve algı yönetimi aracı olarak kullanıldığını ve bu dönemde Amerikan propagandasının Türkiye'yi ve Türk basınını nasıl etkilediğini ortaya koymaya çalışan bir araştırma olarak değerlendirilmesi yararlı olacaktır. Kuşkusuz, çok geniş bir dönemi

kapsayan Soğuk Savaş yıllarındaki habercilik anlayışı ve anti-komünizmin basın üzerinde yaratmış olduğu etkiye dair derinlikli araştırmalara ihtiyaç vardır.

EKLER

Ek-1: Ulus Gazetesi, 13 Mart 1947

PERŞEMBE 13 MART 1947 10 KURUŞ

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Güzel Sanatlar Balosu

Ankara Palas

22/3/1947

Türk Yükek Mimarlar Birliği

TÜRKİYE ve YUNANİSTAN'A YARDIM YAPILMASI İÇİN

M. Truman 400 milyon dolar istedi

Başkan diyor ki:

Türkiye'nin bağımsız olarak bekasının ehemmiyeti büyüktür

"Birleşmiş Milletler Anayasasının baskı veya siyasi nüfuz gibi oyunlarla ihlâli suretiyle bozulmasına müsaade edemeyiz!,,

"Bu ehemmiyetli anda Türkiye ve Yunanistan'a yardımdan kaçınacak olursak ihmalimizin bu - yük tepkileri olacaktır"

Dün Kongre'de çok önemli bir demeçle bulunan Amerika Cumhurbaşkanı M. Truman

Moskova Konferansında

Molotof, Potsdam kararının tatbik şeklini tenkidetti

Sovyet bölgesindeki 732 fabrikadan 676 sı sökülüp götürülmüş, Müttefik bölgesinde 1154 fabrikadan ancak üçünün sökülüdüğüne işaret etti.

Moskova, 12 a.a. — Dış İşleri Bakanları Konferansında Molotof son olarak Potsdam'da varılmış kararların tatbik şekline ait olan önerileri tenkidetmiştir. Molotof Almanya barış görüşmeleri başlıca temasının Ruhr'da bulunduğuna işaret ederek demiştir ki:

Sayıştay'da Bakan, Cevdet Kerim İncedayı ziyaretini çok Sa- layan Hakimi'nde bir konferans yapmıştır. Bakanın bu konferansın başlıca dördüncü noktasıyla ilgilendiği söylenmektedir.

Amerika'nın kararlı duruma

Prof. Nihat ERİM

Son günlerde, birbiri ardına Amerika'dan çok iyi haberler gelmektedir. Yeminli rüyalar, insanlığın müşterek ideline inanış ve bu ülkeye en çok hisset etmiş olarak sonbaşı milletleri başında Birleşik Amerika'nın geleceğini şöyleyenlerin yanılmadıklarına bir de başvuralım.

Gerçekten, Yunanistan ve Türkiye, Amerika kıtasından en bir milden aşağı olmayan bir mesafedeir. Bu iki memleketin bu veya bu başka şekilde yakınlaşmaları, ekonomik güçlükler çekmeleri, ilk bakışta Amerika'yı ilgilendirmez sayılabilirdi. Ortadoğu'da yürütülen emperyalist ve sömürücülüğe başka bir cephe daha eklenmiş gibi görünmekteydi. Ancak, Birleşik Amerika resmen "müdahale hakkını" kendisine vermiş bulunuyordu.

Lâkin, İkinci Cihan Harbinin başlamasından bu yana olaylar, Amerika'nın müdahale hakkını kullanmasını zorunlu kılmıştır. Bu gelişmeler ile yeni yakından ilgilenmek için birbiri ardı sıra cesaretli adımlar atmaktadır.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, gerçekten bir insanlık ideâlinin fiiliyat alanına intikal ettirilmesi yolunda çok ileri bir adımdır. "Tek bir dünya" ve "dünya parlamentosu" hayalden ziyade, artık bahsedilecek yakındır. Bu gibi teşebbüslerin yürürlüğe girmesinde, başta Amerika olmak üzere bütün Birleşmiş Milletler adlarının ortaklaşa gayretlerinin ferasetine bağlı kalmaktadır.

Avrupa'nın üzerine çökmüş bulunan güvensizlik tehlikesini ortadan kaldırmak, sarsıntıları önlemek, Avrupa'nın ve bütün dünyanın ekonomik bünyesini düzeltmek, ancak bu teşkilâtın kurucu devletlerinin, başta Amerika olmak üzere, birbirlerini anlamaları ve işbirliği yapmalarıyla mümkündür.

Geçen harbin mütefikleri arasında bir anlaşmazlığın, temel ilkeler üzerinde değil, ancak ikincil meseleler üzerinde yürütülmesinin tasasızlık, yeni bir felâket ancak bir ihtimal değildir. Doğrusunu söylemek için ülkesi ve milleti Cihan Harbi sonu ezdiği fakirlikten ihlâsen galip ve mağlûp halkı Avrupa, Amerikalılarla karşılaşmaktadır.

Yıldönümü münasebetiyle ziyaret eden Gl. Mac Arthur, elebaşı arasında konuşurken

Dil Kurumu'ndan Gl. Mac Arthur'e mesaj

Amerika'ya gidecek olan Sümerbank heyeti, bu mesajı Generale sunacak

Amerika ve Japonya'dan 100 milyon Türk lirasına yakın bir miktarda malzemede bulunacak olan Sümerbank heyeti bugün Ankara'dan İstanbul'a gidecek oradan tahmil işlerini teftiş eden Türk Dil Kurumu Başkanı Ali Rıfkı Bayar ile Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı Orgeneral Nurullah Esat Sümer'in başkanlığındaki Sümerbank Genel Müdür Yardımcısı Nurif İnan'ın başkanlığındaki heyet Türk Dil Kurumu Başkanı Ali Rıfkı Bayar'ın Ankara'daki konutunda bir çay ziyafeti vermiştir. Ziyafette General Douglas Mac Arthur'a gönderilmek üzere hazırlanan bir mesaj okunmuş ve imzalanmıştır. Bu mesaj Türk Dil Kurumu'nun Mac Arthur'a Japonya'da Japon dilinin ıslahı için gönderdiği mektubun cevabıdır. Mesajda Türk Dil Kurumu'nun Mac Arthur'un bu mektubunu büyük bir memnuniyetle karşıladığı bildirilmektedir.

Belçıka ile ticaret anlaşması

Dün Dışişleri Bakanlığında imza edildi

Sofya'daki hâdise

Fransa, elçisini geri çekiyor

Bulgar hükümetinden tatmin edici bir cevap istendi

Paris, 12 a.a. — "France - Presse" Ajansı bildiriyor: Bulgar hükümetinin Başkonsolosu bugün Fransa'nın Sofya'daki Fransız Elçiliğinin ikinci müsteşarı Fransa Devletine ait olan pasaportlarını kabul etmiştir. Fransa Elçiliğine gönderilmiş olduğu 7 maddelik Fransa Elçiliğine gönderilmiş olduğu 7 maddelik Fransa Elçiliğine gönderilmiş olduğu 7 maddelik

Üniversiteli gençlerin açıklaması

Ek-2: Cumhuriyet Gazetesi, 23 Nisan 1947

GÜLHANE Parkında Bahar Festivali

Cumhuriyet

23 üncü yıl Sayı: 8148 — KURUCUSU: YUNUS NADİ — Çarşamba 23 Nisan 1947

GENERAL ELECTRIC TRÜMBEL OTOMATLARI

Amerikan Ayanı Yardımı Kabul Etti

23 NİSAN

Tasarı 23 reye karşı 67 reyle tasvib olundu

Washingtondan sabaha karşı verilen tafsilât

Vandenberg tasarı reye konmadan evvel mühim bir nutuk söyledi

Cumhuriyetçi Lideri: "Bu yardım akim kalırsa tecavüze yol açacak ve Amerika için tehlike başgösterecektir„ dedi

23 Nisan Bayramı

Bugün bütün yurd Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramlarını heyecanla kutluyor

Celâl Bayarın dün yaptığı konuşma

D. Parti Genel Başkanı Meclisten çekilme meselesi sorulunca: «Bu hususta karar verme zamanı henüz gelmemiştir» dedi

Amerikalıların yurdumuzdaki tetkikleri

Durumumuz, ihtiyaç ve müşküllerimiz nelerdir?

Avukatlar kiralara dair ne düşünüyorlar?

Kanunda yapılması düşünülen tadilât

Moskova konferansı kapanıyor

Ek-3: Son Posta Gazetesi, 3 Mayıs 1947

HALKIN GÖZÜ
HALKIN KULAĞI
HALKIN DİLİ

Son Posta

Sene 17 — No.5637 + 378 | CUMARTESİ 3 MAYIS 1947 | TELEFON: 20205 | Fiatı 10 Kuruş

Dost Amerikan filosu hararetle karşılandı

Amiral Biery'nin "Son Posta,, ya beyanatı

Samimî bir dostluğun nişanesi olarak sahillerinizi selâmlarız

Dayton'dan limana bir bakış — *Misafir Amiral ve kumandanlar* — *Leyte'den Yavuza bir bakış*

Leyte, Yavuz ve muhriplerin İstanbul surlarından görünüşü

Amiral Amerikan denizcilerine dedi ki:

Unutmayın ki sizler dostluk elçilerisiniz

Bugün misafirler şerefine bir suvare verilecek

Din Amerikan filosunun gelişini görmek üzere Çekmecelerden Kabataşa ve Kadıköyden Kınalıadaya kadar kesif bir halk gününü Şafak sökerken Anar mevkiinde ile irtibat subayları ile gazeteciler ve diğer bir mevkide de Amerikan sefareti erkânı ve deniz ataşesi limandan hareket etiler. Fakat kesif bir sis ilerisi görmeğe mâni teşkil ediyor ellerinde küçük Türk ve Amerikan bayrakları bulunan halk bu zaman arasında misafir filoyu seyretmeğe çalışıyordu. Aynı sebepten karşılayıcı motörler de saat 6 dan 7 ye kadar Marmarada dolaşmağa mecbur ve nihayet Haydarpaşa açıklarında filoya mülâki olabildiler.

Yüksekadmiral Bernard H. Biery'nin komutasındaki filo önde Pardi ve Brighton muhripleri olduğu ve muhripleri de Dayton kruvazörüyle Leyte uçak gemisi takip etiği halde limana doğru ilerledi ve Selimiye önlerinde yirmi bir pare topla şehri selâmladı.

(Devamı 8 inci Sayfada)

HERGÜN

Kat mülkiyeti mesken buhranını önliyemez

Bu sene Ayvalık şehri Avrupanın dört köşesinden sel gibi akıp gelen muhacirlerle doldurak alabildiğine genişlemeye başladığı vakit, belediye meclisi hükmü ki, normal gelir ile şehri temiz tutmaya ve sonra bir

Yardım tasarısı

Pazartesi günü temsilciler meclisinde müzakere edilecek

Fatih Sultan Mehmet

466 sene evvel bugün ölmüştü

C. H. P. divanı toplanıyor

Kalkınma programı müzakere edilecek

Kurultay Haziran sonlarında toplanarak parti teşkilâtı ve tüzüğünü tesbit edecek

Ankara 2 — Tek parti sisteminin tatbikatından tek dereceli seçimin ka-

Millet Meclisinde

Ek-4: Akşam Gazetesi, 8 Ocak 1948

Karadenizde hafiflemiş olan fırtına dünden beri yeniden şiddetlendi

AKŞAM

FESTİVAL
Tatil eğlence 3 perde,
Perşembe akşamı 8,30 dan
itibaren HES Tiyatrosunda

Sene 28 — No. 9778 — Fiatı her yerde 10 kuruştur. SALI 8 Ocak 1948 Sahibi: Necmeddin Sadak — Neşriyat müdürü: Hikmet Feridun Es — AKŞAM Matbaası

Başbakanın gülünç propagandalara kesin cevabı

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Millet Meclisini açan nutkında Türkiyenin harb boyunca güttüğü siyasetin Birleşmiş Milletler davasına ne büyük yardımları dokunduğunu, safha safha, altı yılın tarihine dayanarak, en kötü niyetlerin dahi ihraz edemiyecekleri açıklık ve kesinlik içinde anlatmıştır. Bu nutuk Amerika ve İngiltere gibi memleketlerde, Türkiye işlerini yakından bilmeyen insanlar üzerinde derin tesirler bırakmış, Türkiyeyi harb dışı kalmak sıfatından dolayı suçlamak yolunu tutanların susturmuştu. Millî Şefin ortaya attığı delilleri düşündükten sonra, hem ve bilhassa nihayet de memleketinde «Bitmiyorsa» diyen yüksek meclis salahiyetli insanlar oldu. Dost cephede bildirilerin en yetkili ağızdan bu suretle aydınlatılmasının çok faydalı olduğuna hiç kimse gülemedi.

Cumhurbaşkanının, harb için fiili siyasetimize hak verdiren nutkundan sonra Başbakan Şükrü Saracoğlu, evvelki gün gazeteciler toplantısında iki meseleyi ele aldı ve ortalıkta dolaşan dedikodulara en uygunca cevapları verdi.

Cevaplar, eğer bizilere kadar Doğu ilerimiz ve Güney iddiaları hakkında çok şeyler söylemese, nihayet bir bir şey bilinmemiş olmuştu. Başbakanın ileri sürdüğü tarih ve sahası hakikatleri evvelce bazı gazete ve radyolarda yayılan savlu ve haberlerle birdenbire yürütmeye yeterdi. Hattâ bu, Başbakanın ne düşündüğünü bilmek, belki de «Mantık kanıtının bir daha düşünmesi gücünü, nihayet bu cevapların, yalnız bizi değil, dünyanın bütün propagandacılarını, sahte ve kötü niyetlerini, bir anda, bir cümle ile, bir hamlede susturmuş olmasının şaşkınlığını ve sevincini de tattırmıştır.

Bu yolda dünyanın gerçeğe en yaklaştırıcı karşılaştırmalarından birini, bir günlük propagandanın vasıta, malûmatları, cevaplarımızın bu sırada Londradaki dinlemiş, Paris ile Ankaranın, son Türk - Rus barışında kazandığı Cariki Europanın başlıbaşına sonra da bu ilk seçim balkan bitaplık, Europanın en mühim devletlerinin ve en mühim devletlerle münasebetlerinin, dünya düşüncesini, bilhassa eden büyük devletleri, sahalarını ve gazetelerini sonunda bilmeyenler, nihayet tamimler olarak yapmalarıdır. Gözlerinin diğer gördüklerini yerler.

IRAN MESELESİ

Azerbaycan 100 bin kişilik ordu hazırlıyor

Ruslar çekildikleri zaman bu ordu vaziyete hâkim olacak

Tahran 8 (A.A.) — Azerbeycandan geçen 32 İranlı subay, muhtar Azerbaycan hükümetinin 100 bin kişilik bir ordu hazırlamakta olduğunu ve bu ordunun İran ordusunda hizmet etmiş Azerbaycanlılarla, Ermeniler ve Kafkasyalılardan, teşkilî edeceğini söylemişlerdir.

Bu subaylar, sınırı geçen ordunun, bulundukları mıntıka Ruslar bu bölgeyi boşaltıkları zaman İranlıların eline geçmesini önlemek üzere kurulduğuna ilâve etmişlerdir.

Azerbaycandan, İranın diğer bölgelerine giden yolcuların, kısaca bir soruşmada olmadan 10 riyalden fazla para ve sair kıymetli eşya ile yabancı dövize girdikleri anlaşılmaları verilmemektedir.

Londra 8 (R.) — Azerbeycan hükümeti tarafından kurulmakta olduğu bildirilen 100 bin kişilik ordunun, Azerbaycanlı, Kafkasyalı ve Ermeniler den müteşekkil olduğu haber verilmektedir.

İran meselesinde görüşülmesi için, bir kaç hafta evvel Londrada toplanmasına karar verilmiş olan Dörtler Komisyonu, Cuma günü Londrada toplanacaktır.

İran hükûmeti

Birleşmiş Milletlere müracaat etti

Londra 8 (R) — İran hükûmeti resmen Birleşmiş Milletler konferansı sekreterine müracaat ederek, İran - Rus ihtilâfının konferans gündemine alınmamasını istemiştir.

İran hükûmeti, bu müracaatı yolunda şeraitin talimat mucibince hareket etmiştir.

Silâh altına çağrılanlar

Tahran 8 (A.A.) — Resmî tebliğ eden «demokrasi kuvvetlerinin yedi mıntıkasında dağınık bulunmasına sebebiyet 25 nisandan yukarı olan bütün erlerini silâh altına çağırmıştır. Öğrendiğine göre, Tebrizde isyancının idare altında yedi bin redife intisiyonu karşılıyorlar.

Tahran 8 (A.A.) — İyi haber alan kaynaklardan öğrenildiğine göre, Tebrizin kuzey batısında bulunan Resaiye şehrine demokratların yaptığı hücum, İran ordusundan demokratlara geçen bir alay süvari kuvvetile püskürtülmüştür.

Aynı şeraitten alınan, demokratlar, çarpışmalarda birbirine karşı vermiştir.

Demokrat Partisi resmen teşekkül etti

B. Celâl Bayar dün gazetecilerle görüştü — Yeni partinin programı

Ankara 7 — Demokrat Parti bugünden itibaren resmen faaliyete geçmiştir. Partiyi kuranlar B. Celâl Bayar, Fuat Köprülü, Refik Koraltan, Adnan Menderestir. Bu dört zat gazetecileri kabul ederek kendisine resmen vermişlerdir. B. Celâl Bayar yeni partinin bundan sonra kuruluş işleri hakkında gazetecilere şu izahatı vermiştir:

Yeni partiyi kurmak için bir türlü müsait zemin bulamadım. Türk milletine ve Türk tarihine karşı bir mesuliyet yüklenmiş olduklarımı ifade etmekten müteşekkil bir heyetle Yeni partinin programını hazırladık. Bu program gazetelere verilecektir.

(Arkası sahife 2, sütun 5 de)

BULGARİSTAN'DA MUHALİFLERLE ANLAŞMA OLAMADI

Başbakan Georgief, İç ve Dışişleri Bakanlariyle birlikte Moskova'da Stalin tarafından kabul edildi

Times gazetesine göre

Sovyetlerin Türkiye'den istedikleri nelermiş?

1 - Stratejik noktaların işgali, 2 - "Dost bir hükûmet„ in iş başına gelmesi

Times diyor ki: «Türkiye bağımsızlığını ihlâl edecek bu gibi şartları görüşmeği bile reddediyor. Çıkmazdan kurtulmanın yegâne çaresi büyük devletleri ayıran şüphelerin izalesidir»

M. Byrnes'ün Londrada Türk-Sovyet münasebetlerini düzeltmek için görüşmelerde bulunacağı bildiriliyor

Vaşington 8 (R.) — Dışişleri müdürlerinin genel toplantılarında bulunmak üzere dün akşam Londraya hareket eden M. Byrnes, Bilhassa hareket Orta Şark meselelerinin halli için çalışacaktır. Amerikan Dışişleri Bakanı bilhassa gerginlikten bahsedilen Türk - Rus münasebetleri hakkındaki görüşlerini ileri sürecektir. Amerikan milletlerinin bir anlaşmaya varılmasına çalışacaktır. Bununla beraber Bakanın Londradaki konferanslarında yeni bir sanayi görüşmeye ehemmiyet verilmemektedir.

Times'in makalesi

Londra 7 (A.A.) — Times gazetesi bugün «Türk - Rus ihtilâfı» başlığı altında iki sütunluk bir makale neşretmiştir. Bu makalede bilhassa deniliyor ki:

«İki Cihan gerginliği tarafından ileri sürülen hususî Türkiye meselesi Sovyet mahfillerinde de temiz etmiştir. Bu mütalâalara göre, Türkiye Boğazlar meselesinde Sovyetlerin bu vaziyetini kabul etmeğe mecburdur.

Ruslar geçen senelerden beri bilgelerinde büyük kıta toplulukları civarında görünmeğe başlamışlardır. Rusların bunu yapmalarına âmil olan sebeplerden biri de doğu Avrupada faaliyette bulunan çeteleri yakından ilgilendirmesidir.

Rusların Türkiye ile münasebetlerine dair temiz neşriyatı

Almanya'da

Ruslarla Anglosakson-lar arasında gerginlik

Cenevre 8 (A.A.) — Almanyadan gelen bazı haberlere göre Ruslarla Anglosaksonlar arasında bir gerginlik göze çarpmaktadır. Ruslar Müttefiklerin işgalinde bulunan bölgelerde kuvvetli bir tazyik icra etmektedirler. Anglosaksonlar bu tazyika karşı bir suretle karşı koymaktadırlar.

Ruslar geçen senelerden beri bölgelerinde büyük kıta toplulukları civarında görünmeğe başlamışlardır. Rusların bunu yapmalarına âmil olan sebeplerden biri de doğu Avrupada faaliyette bulunan çeteleri yakından ilgilendirmesidir.

Tass, Parsi Matin'in bir haberini yalanladı

Londra 8 (R.) — Perşembe günü Paris Matin gazetesi, Sovyetlerin Türkiyeye karşı tâkip ettiğini yazmıştır.

Dün gece Tass ajansından, bahsi geçen mevzuda yalanlanmıştır. Moskova radyosu tarafından neşredilen ajans tebliği şudur:

«Pariste Paris Matin gazetesi, Sovyetler Birliğinin sözde Türkiyeye karşı tâkip ettiği ve Türk - Sovyet münasebetlerini gerginleştirdiği bir dedikodu neşretmiştir. Bunu hemen diğer basın âlemleri gibi biz de yalanlamış olduğumuz halde, Pariste çıkan bu gazete, bu dedikodu üzerinde ısrar etmiştir. Bu ajans, bu ifadelerin başlıbaşına uydurulmuş olduğunu beyan etmeğe mecburdur.»

Günler Geçerken:

Zevksizliğe alıştıranlar

Kitaplarımızla dergilerimizin zenkli kapaktan ve zenkli resimlerden kurtulup ciddi şekle girdiğini ne zaman görecegiz? Bugün dünyanın memleketlerinden gelen birinin tütüncü dükkânlarına atılı veya kitapçı camekânlarına dizili neşriyata hayretle baktığını, cildlerin cazibesine kapılmış bekliğe dönmemek için acele acele geçip gittiğini şüphe yoktur. Hele uzun maledilen bir kaç forsatlık polisi romanları cinsinden kitapçıklar yan yana, sıra sıra dükkân kenarlarına mandallanmış o kadar büyük bir manzara alıyor ki insanın bunlar hakkında da Belediye tarafından nizamnamelerle tedbir yapılış konuşmasını bileceği geliyor. Dünyanın her yerinde kitap kapağı

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Akalın, C. (2011). *ABD ve Türkiye 2: Yumuşama Yılları (1961-1989)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Akalın, C. (2003). Missouri'nin Ziyaretinin Tarihsel Anlamı. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* , 1-13.

Akarcalı, S. (2003). *II. Dünya Savaşında İletişim ve Propaganda.* Ankara: İmaj Yayınevi.

Aksoy, İ., & Güler, Y. (2010). *Türk-Amerikan İlişkilerinin Politik ve Ekonomik Boyutu.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Alantar, Ö. Z. (1998). Türk Dış Politikasında Milletler Cemiyeti Dönemi. In F. Sönmezoğlu, *Türk Dış Politikasının Analizi* (p. 85). İstanbul: Der Yayınları.

Altan, Ç. (2001). *Kahrolsun Komünizm Diye Diye Globalleşme.* İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Aydemir, M. (2015). Medya ve İktidar Denkleminde Gerçeğin Üretimi ve Homofili Bölünme. F. Ustakara (Ed.), *Küreselleşme Ekseninde İktidar ve İletişim: İktidarın İletişimi, İletişimin İktidar Etkisi*. İstanbul: Literatürk Yayınları, 51-79.

Bağcı, H. (1998). Demokrat Parti'nin Ortadoğu Politikası. F. Sönmezoğlu (Ed.), *Türk Dış Politikasının Analizi*. İstanbul: Der Yayınları, 101-134.

Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon*. O. Adanır (çev.), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Bektaş, A. (2007). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi.* İstanbul: Bağlam Yayınları.

Bıçakçı, C., İ. *(2016). Halkla ilişkilerin kurmaca dünyası ve hakikatin direnişi. Ankara:* Ütopya Yayınevi.

Bora, T. (2017). *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Bozdağ, İ. (1992). *Mustafa Suphi'yi Kim Öldürttü?*. İstanbul: Emre Yayınları.

Brzezinski, Z. (2000). *Büyük Çöküş.* Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Chomsky, N. (2000). *Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi.* İstanbul: Metis Yayınları.

Chomsky, N. (2002). *Media Control: The Spectacular Achievements of Propaganda.* New York: Seven Stories Press.

Chomsky, N. (2005). *Medya Denetimi* . İstanbul: Everest Yayınları.

Chomsky, N. (1989). *Necessary İllusions: Thought Control in Democratic Societies.* London: Pluto Press.

Cialdini, B. R. (2000). *İknanın Psikolojisi*. Ankara: MediaCat Kitapları.

Çağlar, D. (2008). *Hayali Komünizm: Soğuk Savaş'ın Türkiye Söylemleri.* İstanbul: Berfin Yayınları.

Çubukçu, M. (2005). *Ateş Altında Gazetecilik: Savaş ve Savaş Haberciliği.* İstanbul: Metis Yayınları.

Davies, D. R. (2006). *The Postwar Decline of America's Daily Newspapers.* Wesport: Praeger Publishers.

De Long, J. B., & Eichengren, B. (1991). *The Marshall Plan:History's Most Successful Structural Adjustment Program.* Cambridge: National Bureau Of Economic Research.

Demir, V. (2007). *Türkiye'de Medya Siyaset İlişkisi.* İstanbul: Beta Yayıncılık.

Dorman, A. W. (1987). *The U.S. Press and Iran: Foreign Policy and the Journalism of Deference.* California: University of California Press.

Edwards, O. (2003). *The USA and the Cold War, 1945-1963.* London: Hodder & Stoughton.

Erdoğan, İ. (2008). *İletişimi Anlamak*. Ankara: ERK Yayıncılık.

Erol, S. M., & Ozan, E. (2014). Türk Dış Politikasında AlgI Yönetimi. B. Karabulut (Ed.). *Algı Yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayımcılık, 185-208.

Fairclough, N. (1989). Language and Power. C. N. Candlin (Ed.), *Language in Social Life Series*. New York: Longman Group, 1-25.

Fairclough, N. (2004). Analysing discourse: textual analysis for social research. Taylor & Francis e-Library: New York.

Fairclough, N. (2015). Söylemin diyalektiği. Fairclough, W. John, V. T. Dijk, & P. Graham (ed.) Söylem ve İdeoloji içinde (ss. 137-146), (Çev. B. Çoban). İstanbul: Su Yayınları.

Federico, R. (2014). Cold War historiography at the crossroads. *Taylor & Francis*, 688.

Gasiorowski, M., J. ve Byrne, M. (2004). (Ed.) *Mohammad Mosaddeq and the 1953 coup in Iran.* New York: Syracuse University Press.

Gönenç, Ö. (2010). *Dünya Medyası.* İstanbul: Truva Yayınları.

Gülsoy, D. (2005). Medyanın Altyapısına Muhalif Bir Yolculuk: Noam Chomsky. *Kadife Karanlık*. İstanbul: Su Yayınevi, 139-191.

Gaddis, J. L. (2015). *Soğuk Savaş: Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları .

Geray, H. (2002). *İletişim ve Teknoloji: Uluslarası Birkim Düzeninde Yeni Medya Politikaları.* Ankara: Ütopya Yayınevi.

Geray, H. (2006). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gerger, H. (2012). *ABD, Ortadoğu, Türkiye.* İstanbul: Yordam Kitap.

Girgin, A. (2003). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i.* İstanbul: İnkılap Yayınları.

Giritli, İ. (1966). *Çağımız ve Komünizm.* İstanbul: Baha Matbaası.

Gofmann, E. (1974). *Frame Analysis*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Göksel, İ. (2016). Ekonomik Algı ve Gerçeklik. E. İ. K. İşler (Ed.). *Algı İllüzyon Gerçeklik* içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 187-211.

Hale, W. (2003). *Türk Dış Politikası: 1774-2000.* P. Özdemir (Ed.). İstanbul: Mozaik Yayınları.

Hall, S. (1996). Cultural studies and its theoretical legacies. D. Morley ve K.-H. Chen (Ed.), *Critical Dialogues in Cultural Studies*. New York: Taylor & Francis e-Library, 261-275.

Harari, N. Y. (2015). *Sapiens: İnsan türünün kısa bir tarihi.* İstanbul: Kolektif Kitap.

Herman, E., & Chomsky, N. (2006). *Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politiği.* (Çev. Ender Abadoğlu). İstanbul: Aram Yayıncılık.

Hobsbawm, E. (2008). *Kısa 20. Yüzyıl: 1914-1991 Aşırılıklar Çağı.* İstanbul: Everest Yayınları.

Hogg, M. A., & Vaughan, G. M. (2005). *Sosyal Psikoloji.* Ankara: Ütopya Yayınları.

İnal, M. A. (1996). *Haberi Okumak.* İstanbul : Temuçin Yayınları.

İnceoğlu, M. (2011). *Tutum, Algı, İletişim.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

İşler, K., E. İ. (2016). Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde ABD Manipülasyonu: DP ve Halk Tarafından Kurulmuş Bir Hükümet Kitapçığı. E. İ. K. İşler (Ed.). *Algı İllüzyon Gerçeklik* içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 73-103.

Jobert, T. Ş. (2009). *Yeni Başlayanlar için Psikoloji.* İstanbul: Yelpaze Dağıtım.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2013). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş.* İstanbul: Evrim Yayınevi.

Keane, J. (2010). *Medya ve Demkrasi.* H. Şahin (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kejanlıoğlu, B. (2004). *Türkiye'de Medyanın Dönüşümü.* İstanbul: İmge Kitabevi.

Kılıçaslan, D. E. (2008). *Siyasal İletişim: İdeoloji ve Medya İlişkisi.* İstanbul: Kriter Yayınevi.

Köprülü, F. (1964). *Demokrasi Yolunda.* T. Halasi-Kun (Ed.) The Netherlands: Mouton&Co.

Köylü, M. (2015). Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), Türkiye ve Suriye. *Uluslararsı İktisadi ve idari Bilimler Dergisi*, 85-100.

Küçükoğlu, B. (2011). Kıbrıs Sorununa Dair Yakla ım ve Algıların Türk Basınına Yansıması (1954-1974). *Ankara Üniversitesi Türk nkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 791-814.

Koçak, C. (1996). *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kuroğlu, H. (2006). *Propaganda ve Özgürlük Aracı Olarak Radyo.* Ankara: Nobel Basımevi.

Kurtoğlu, Z. (2011). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Kutay, C. (2004). *Tarih Aydınlığı*. İstanbul: İklim Yayıncılık.

Leffler, M. P. (2007). Containment. *Princeton University Journal*.

Lewontin, R. C. (1998). Soğuk Savaş ve Akademinin Dönüşümü. N. Chomsky (Ed.), *Soğuk Savaş ve Üniversite: Savaş Sonrası Yılların Entellektüel Tarihi*. İstanbul: Kızılelma Yayıncılık, 35-47.

Lippmann, W. (2012). *Public Opinion*. New York: Dover Publications.

Mamdani, M. (2005). *İyi Müslüman, Kötü Müslüman: Amerika, Soğuk Savaş ve Terörün Kökenleri* . İstanbul: 1001 Kitap Yayınları.

Mardin, Ş. (1969). *Din ve İdeoloji.* Ankara: Sevinç Matbaası.

May, E. R., & Zelikow, P. D. (2002). *The Kennedy Tapes: Inside the White House During the Cuban Missile Crisis.* New York City: The Miller Center of Public Affairs.

Mayers, D. A. (1990). *George Kennan and the Dilemmas of US Foreign Policy.* New York: Oxford University Press.

McMahon, R. J. (2003). *Soğuk Savaş.* Ankara: Dost Kitabevi.

McQuail, D. & Windahl, S. (2005). *İletişim modelleri: Kitle iletişim çalışmalarında*. K. Yumlu (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Meşe, E. (2016). *Komünizmle Mücadele Dernekleri.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Merih, T. (2006). *Soğuk Savaş ve Türkiye.* Ankara: Ebabil.

Montgomery, D. (1998). Giriş. In N. Chomsky, *Soğuk Savaş ve Üniversite: Savaş Sonrası Yılların Entellektüel Tarihi* (p. 19). İstanbul: Kızılelma Yayıncılık.

Mütercimler, E. (2016). *İsyanlar, İhtilaller, Darbeler: Herkesin Bildiği Sır*. İstanbul: Asi Kitap.

Neumann, E. N. (1996). *Kamuoyu: Suskunluk Sarmalının Keşfi.* Ankara: Dost Kitabevi.

Neziroğlu, İ. (2003). *Türkiye'de Askeri Müdahaleler ve Basın.* Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.

Oktay, M. (2002). *Politikada Halkla İlişkiler.* İstanbul: Derin Yayınları.

Orallı, E. L. (2014). Propaganda Olgusu ve Algı Yönetimi. B. Karabulut (Ed.). *Algı Yönetimi* İstanbul: Alfa Yayımcılık, 227-249.

Orwell, G. (1968). *The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell Volume II: My Country Right or Left 1940-1943.* Great Britain: Sonia Brownell.

Örnek, C. (2015). *Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı: Antikomünizm ve Amerikan Etkisi.* İstanbul: Can Yayınları.

Öymen, O. (2014). *Bir Propaganda Silahı Olarak Basın: Dünyada ve Türkiye'de sansür, baskı ve Yönlendirme.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özakıncı, C. (2007). *İblisin Kıblesi.* İstanbul: Otopsi Yayınları.

Özdağ, Ü. (2015). *Algı Yönetimi : Propaganda, Psikolojik Savaş, Örtülü Operasyon ve Enformasyon Savaşı.* Ankara: Kripto Yayınları.

Özer, Ö. (2011). *Haber, Söylem, İdeoloji.* İstanbul: Literatürk Yayınları.

Özerkan, Ş. (2009). Hürriyet Gazetesi. Ş. Özerkan (Ed.), *Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye'de 9 Gazete*. İstanbul: Nobel Yayınevi, 53-90.

Radford, B. (2004). *Medya Nasıl Yanıltıyor?: Basının, aktivistlerin ve reklamcıların yanlış yönlendirmesi.* İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Sandıklı, A. (2015). *Türkiye'nin Jeopolitiği: Yumuşak Güç Savaşları ve Terörizm.* İstanbul: Bilgesam Yayınları.

Sander, O. (2007). *Siyasi Tarih: 1918-1994.* Ankara: İmge Kitabevi.

Sarıkaya, Y. (2012). *Geçmişten Günümüze İran: Tarih, Siyaset, Toplum ve Kültür* . Ankara: Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı.

Saray, M. (2000). *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi: III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatırlarası ve Belgeleri.* Ankara: Kale Ofset Matbaacılık.

Saunders, F. S. (2009). *Parayı Verdi Düdüğü Çaldı: Sanat ve Edebiyat Dünyasında CIA Parmağı.* İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Saydam, A. (2015). *İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Shapiro, I. (2007). Containment. *Princeton University* .

Şahhüseyinoğlu, N. H. (2005). *Dünden Bugüne Düşünceye ve Basına Sansür.* Ankara: Paragraf Yayınevi.

Şerif, M. (1985). *Sosyal Kuralların Psikolojisi.* İstanbul: Alan Yayıncılık.

The Penguen English Dictionary. (2003). *The Penguen English Dictionary.* London: Penguin Group.

Todorov, T. (2005). *Yeni Dünya Düzensizliği: Bir Avrupalı'nın Bakışıyla.* İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.

Tokgöz, O. (2013). *Temel Gazetecilk.* Ankara: İmge Kitabevi.

Topuz, H. (1991). *Siyasal Reklamcılık: Dünyadan ve Türkiye'den Örneklerle*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Torun, T. A. (2016). Medya ve Tarih Yazımı: Birinci Dünya Savaşı'nda Propaganda Aracı Olarak Basın ve Gazeteciler. E. İ. İşler (Ed.). *Algı İllüzyon Gerçeklik* içinde. Ankara: İmge Kitabevi, 17-72.

Tubbs, L. S., & Moss, S. (2006). *Human Communication: Principles and Contexts.* New York: McGraw-Hill.

Tunalı, N. (2009). Cumhuriyet Gazetesi. Ş. Özerkan (Ed.), *Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye'de 9 Gazete*. İstanbul: Nobel Yayınevi, 5-52.

Türk, M. S. (2014). *Algı Yönetimi.* B. Karabulut (Ed.) İstanbul: Alfa Yayınları.

Türköne, M. (2013). İslamcılığın Ölümü**.** İ. Kara, A. Öz (Ed.). *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi: Sempozyum Tebliğleri*. İstanbul: Denizatı Ofset, 750-754.

Uslu, N. (2016). *Çatlak İttifak: 1947'den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri.* Ankara: Nobel Yayınevi.

Wallerstein, I. (2011). *Dünya Sistemleri Analizi.* İstanbul: bgst yayınları.

Wolfe, W. T. (1975). *The SALT Experience: Its Impact on USA and Soviet Policy and Decisionmaking.* Santa Monica: The Rand Corporation.

Yaylagül, L. (2010). *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar.* Ankara: Dipnot Yayınları.

Zinn, H. (1998). Soğuk Savaş Döneminde Tarih Siyaseti. N. Chomsky (Ed.). *Soğuk Savaş ve Üniversite: Savaş Sonrası Yılların Entellektüel Tarihi*. İstanbul: Kızılelma Yayıncılık, 72-82.

Süreli Yayınlar

Abdullayev, N. &. (2009). Sovyetler Birliği'nde Reform Sürecinin Başlangıcı ve Gorbaçov Dönemi. *Journal of Qafqaz University*, 71-87.

Akkaya, B. (2012). Türkiye'nin NATO Üyeliği ve Kore Savaşı . *Akademik Bakış* (28), 1-20.

Altıntaş, H. (2003). Türk Siyasal Sisteminde Siyasal Partiler ve Kentleşmenin Kutuplaşma Sürecine Etkileri. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 1-31.

Anasplo, G. (1998). 'McCarthyism' The Cold War, and The Aftermath. *South Dakota Law Review*, 105-120.

Arslan, A. (2006). Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri . *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1-12.

Ataöv, T. (1968). Marshall Planından Nato'nun Kuruluşuna Kadar Soğuk Harb. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 275-310.

Aybars, E. (1991). Mustafa Suphi'nin Anadolu'ya Gelişi Öldürülüşü ile İlgili Görüşler ve Erzurum'dan Trabzon'a Gidişiyle İlgili Belgeler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 89-104.

Aydın, K., & Özbek, V. (2004). Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 144-167.

Aydın, Ş. O. (2007). Alımlama Araştırmaları ve Kültürel Çalışmalar Geleneğinin Katkısı . *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 119-131.

Bağce, E., H. (2003). Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* 28, 63-79.

Bakan, İ., & Kefe, İ. (2012). Kurumsal Açıdan Algı ve Algı Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19-34.

Baltacı, C., & Eke, E. (2012). Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı . *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 115-126.

Batır, K. (2011). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Amerikan Müdahaleciliği ve Hukuk . *Yönetim Bilimleri Dergisi , 9* .1, 119-134.

Bostancı, M. (2013). Türk-Arap İlişkilerine Etkisi Bakımından Bağdat Paktı: The Pact of Baghdad on Account of its Effect to Relationship of Turkish - Arabian. *Akademik Bakış Dergisi*, 172-184.

Bulut, S. (2008). Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Der* (41), 35-61.

Cecil, M. (2011). The Path to Madness: McCarthyism and New York Post Editor James A. Wechsler's Campaign to Defend Press Freedom. *Journal of Communication Inquiry* , 275–291.

Civelek, J. (2006). Helsinki Son Senedi, Paris Şartı ve AGİT. *Avrupa Araştırmaları Dergisi* , 1-32.

Çetin, B. N. (2014). Propaganda Olgusu ve Propagandanın Amerikanlaşması . *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 239-265.

Çolakoğlu, S. (2013). Türkiye'nin Pakistan Politikası: İkili İlişkilerdeki Temel Dinamikler. *Uluslararası Hukuk ve Politika , 9*.34, 27-60.

Doğan, N. (2005). NATO'nun Örgütsel Değişimi 1949-1999: Kuzey-Atlantik İttifakından Avrupa-Atlantik Güvenlik Örgütüne. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* , 69-108.

Dokuyan, S. (2013). İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den İstekleri. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 119-135.

Doster, B. (2012). Türkiye'de NATO Karşıtlığının Tarihsel ve Siyasal Kökenleri. *Ortadoğu Analiz, 4*.40, 31-41.

Doty, P. (2012). Strategic Arms Limitation after SALT I. *American Academy of Arts & Sciences*, 63-74.

Dönmez, A. (1992). Bilişsel Sosyal Şemalar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 131-146.

Duman, S. (2005). Ortadoğu Krizleri ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 313-332.

Dunham, R. G. (1976). Waves from Watergate: Evidence Concerning the Impact of the Watergate Scandal upon Political Legitimacy and Social Control. *The Pacific Sociological Review, 19*.4, 469-490.

Durak, G. (2015). Türk ve Dünya Basınında Kore Savaşı ve Türkiye. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 8*.36, 323-339.

Durna, T., & İnal, A. (2010). 12 Eylül, Medya ve Demokratikleşme Sorunu. *Mülkiye , 34*.268, 123-145.

Eminalp, M. (2006). Türk Basınında Truman Doktrini ve Türkiye'ye Amerikan Yardımları (1947-1950). *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi*, 89-127.

Emre, Kaya, A. E. (2010). Demokrat Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (39), 93-118.

Erhan, Ç. (1996). Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 275-288.

Erkan, A. Ü. (2010). Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği Arasındaki Soğuk Savaş Yıllarında Amerikan Dış Politikası. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 183-194.

Erkan, S. (2014). Sovyet-İran İlişkileri (1979-1989). *Akademik ORTA DOĞU*, 161-182.

Ermağan, İ. (2013). Hindistan'ın Ortadoğu Politikası. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 220-241.

Ertem, B. (2010). Türkiye Üzerindeki Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939-1947). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 252-273.

Eğribel, E. (2004). Kıbrıs Sorunu: Kıbrıs Türk Devleti'nin Orta Asya ve Doğu Halkları Açısından Önemi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 67-76.

Finch, L. (2000). Psikolojik Propaganda: Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında Fikirlerin Fikirlerle Savaşı. *Journal of Armed Forces & Society*, 80-99.

Göktepe, C. &. (2015). Soğuk Savaş Başlangıcında Türk Dış Politikası. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 197-222.

Gül, T. (2014). Ulusal Basında Türkiye'nin Kore'ye Asker Gönderme Kararı. *BELGİ Dergisi,* 871-879.

Gülen, A. (2012). İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası (1961-1965). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 389-428.

Gülmez, N., & Tahancı, B. (2014). Soğuk Savaş Dönemi Çekişmelerinden Bir Örnek: U-2 Uçak Krizi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 225-252.

Gültekin, S. (2008). Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü. *Uluslararası İlişkiler , 5*.19, 119-144.

Güneş, K. K. (1988). Doğu Batı İlişkileri ve Nükleer Güç (1945-1985). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 319-326.

Gage, B. (2012). Deep Throat, Watergate, and the Bureaucratic Politics of the FBI. *Journal of Policy History*, 157-183.

Han, K. A. (2011). Sovyet İşgali ve Sürekli Özgürlük: Afganistan'da Süpergüç Müdahalelerinin Uluslararası Sisteme Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Jeopolitik İnceleme. *Ortadoğu Etütleri , 2*.2, 57-95.

Ilgaz, C. (2003). Türkiye'de 1980 Sonrası Dönem ve Türk Basını. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 115-120.

İlhan, E., & Dirik, N. (2011). Savaş Haberleri Bağlamında Haber Politikaları: ABD Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 61-86.

İlhan, M. (2015). II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de Amerikan Destekli Komünizmle Mücadele (1945-1965). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 248-263.

İnal, A. (1995). Yazılı Basın Haberlerinde 'Yapısal' Yanlılık Sorunu. *Toplum ve Bilim* , 111-135.

İnce, D. (2014). 28 Şubat Haberciliği: Bir Meşruiyet Restorasyonu. *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,*1.1, 57-87.

İsi, H. (2015). Gerçek ve Hakikat Sözcükleri Üzerine Felsefi ve Dilbilimsel İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181-196.

Joseph, T. (2014). Mediating War and Peace: Mass Media and International Conflict. *India Quarterly*, 225–240.

Kasım, K. (2007). Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu: Cyprus Question Following the Cold War Era. *Akademik Bakış Dergisi* , 57-72.

Kavuncu, S. (2013). Nükleer Silahsızlanma Yolunda Start Süreci. *Bilge Strateji* , 119-148.

Kılıç, M. (2015). Uluslararası İlişkiler, Yeşil Kuşak Teorisi ve Örnekleri. *Internatıonal Journal of Polıtıcal Scıence Researches ,* 1.1, 50-72.

Keskin, M. (2016). ABD'nin Müdahaleci Dış Politikası: Latin Amerika Örneği. *4*.1, 70-88.

Kıran, A. (2008). Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş. *Social GAU Journal & Applied Sciences*, 19-36.

Kırkpınar, L. (2002). Demokrat Parti ve Muhalefet Stratejisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 85-98.

Kolasi, K. (2013). Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* 68.2, 149-179.

Koppes, C. R. & Black G. D. (1977). What to Show the World: The Office of War Information and Hollywood, 1942-1945. *The Journal of American History,* 1 (64), 87-105.

McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly*, 176-187.

McCombs, M., & Valenzuela, S. (2007). The Agenda-Setting Theory. *Cuadernos de Informacion* , 44-50.

Otara, A. (2011, 10 08). Perception: A Guide for Managers and Leaders. *Journal of Management and Strategy , 2*.3, 21-24.

Ovendale, R. (1982). Britain, the U.S.A. and the European Cold War, 1945-8. *History* , 217.

Öcal, B. (2009). 12 Eylül'den 28 Şubat'a Darbe Söylemlerindeki Değişimin Analizi. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 1.4, 1-62.

Önenerk, Ö. (2016). Zafer Gazetesi'nde Yer Alan Tefrika Romanlar ve Kimlik İnşası: Batılılaşma, Antikomünizm, Antifaşizm. *V. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi* İstanbul: İlmi Etüdler Derneği (İLEM), 101-120.

Özçağlayan M. (2008) Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğin Geleceği (Yeni Teknolojiler ve Medya Ekonomisi Açısından Genel Bir Değerlendirme)*, Marmara İletişim Dergisi*, 131- 159.

Özçelik, H. M. (2012). Atatürk Devrimlerine Karşı Faaliyetlerle Mücadele (1938-1960). *e-Journal of New World Sciences Academy , 7*.4, 316-335.

Özer, M. A. (2012). Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri. *Karadeniz Araştırmaları*, 147-180.

Özgen, M. (2005). Osmanlı'dan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset İlişkisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 13-23.

Özkan, B. (2011). Soğuk Savaş Sonrası Amerikan Dış Politikası. *Stratejik Araştırmalar , 9*.16, 51-91.

Özsamanlı, A. Y., & Pank, Ç. (2013). Kamu Yönetiminde Etik Açısından Algılama Yönetimi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 47-61.

Paçacı, İ. (2014). Elektronik iletişim çağı ve oluş(turul)makta olan yeni(!) toplum düzeni üzerinde küresel toplum mühendisliği etkisi. *Marmara İletişim Dergisi*, 19-56.

Polat, G. (2014). I. Dünya Savaşında İngiliz ve Türk Propaganda Gazetelerinin Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme (el-Hakika ve Musavver Çöl). *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi*, 141-155.

Quester, G. H. (1979). Origins of the Cold War: Some Clues from Public Opinion. *The Academy of Political Science*, 650-659.

Reese, S., D. (2007). Journalism research and the hierarchy of influences model: a global perspective. Brazilian Journalism Research, 3(2), 29-42.

Richards, J. R. (1976). James Gibson's Passive Theory of Perception: A Rejection of the Doctrine of Specific Nerve Energies. *Philosophy and Phenomenological Research* , 218-233.

Schindler, J., R. & Aid, M., M. (2010). Uncovering No Such Agency-The Secret Sentry: The Untold History of the National Security Agency. *Naval War College Review, 4 (63).*

Serbest, M. B. (2016). Bağdat Paktı'nın Kuruluş Süreci ve Gelişiminde Türkiye'nin Rolü. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 402-424.

Sever, A. (1997). Yeni Bulgular Işığında 1968 Küba Krizi ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*, 647-660.

Seydi, S. (2011). Demokrat Parti'nin Dış Politikada Alternatif Arayışı (1957-1960). *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2*.14, 1-16.

Şahin, M. (2008). ABD'nin 'Müslüman' Savaşçıları. *Akademik ORTA DOĞU, 3*.1, 41-52.

Sönmez, Ş. (2009). Cemal Abdül Nasır İktidarında Mısır-Türkiye İlişkilerinin Türk Basınına Yansımaları (1954-1962). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* , 491-516.

Şeyşane, V. (2013). İki Savaş Arası Dönemde Uluslararası Toplum ve Çatışma: İngiliz Okulu Perspektifinden Mançurya Krizini Anlamak. Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 17-31.

Şimşek, M. (2008). Türk Basınında Vietnam Savaşı: Ulus Gazetesi Örneği. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 311-330.

Tellal, E. (2010). Sovyet Dış Politikası ve Gromiko. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 350-377.

Tepeciklioğlu, E. E. (2012). Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri. *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 60-94.

Topal, C. (2013). Soğuk Savaş'ın İlk Yıllarında Türkiye-ABD İlişkilerinde Ekonomik Yardımların Etkisi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 111-121.

Uca, A. (2000). Atatürk ve Komünizm. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* , 323-348.

Uttaro, R. A. (1983). The Voices of America in International Radio Propaganda. *Law and Contemporary Problems,* 4 (45), 103-122.

Uzer, A., & Uzer, U. (2005). Diverging Perceptions of the Cold War: Baghdad Pact As a Source of Conflict Between Turkey and Nationalist Arab Countries. *Turkish Yearbook of International Relations*, 102-118.

Van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 249-283.

Vural, M. K. (2008). II. Dünya Savaşı Türkiyesi'nde Bir Muhalefet Örneği Olan 'Tan' Gazetesi Örneği. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi , 7* (16-17), 381-395.

Withagen, R., & Chemero, A. (2009). Naturalizing Perception Developing the Gibsonian Approach to Perception along Evolutionary Lines. *Theory & Psychology* , 363–389.

Yakut, K. (2013). II. Dünya Savaşı'ndan Sonra Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye Yönelik Talepleri ve Türk Basınının Tutumu. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 169-186.

Yalman, A. E. (2005). Kore Savaşı'nın Türk Kamuoyuna Yansıması. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* , 231-245.

Yanık, L. K. (2012). Atlantik Paktı'ndan NATO'ya: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Türkiye'nin Konumu ve Uluslararası Rolü Tartışmalarından Bir Kesit. *Uluslararası İlişkiler , 9* (34), 29-50.

Yıldız, N. (1996). Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 51* (1-4), 481-505.

Yiğit, B. (2007). Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Propaganda Faaliyetleri: Kurmaca Dışı Metinler Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Azerbaijani Studies*, 293-311.

Yurdigül, Y. (2011). Kurgusal Gerçeklik Bağlamında Haber ve Gerçeklik İlişkisi. *Atatürk İletişim Dergisi*, 13-24.

Yüceer, S. (2002). Tarihsel Perspektif İçinde Türkiye'nin NATO'ya Girişi ve Meclisteki Yankıları. *Atatürkçü Bakış*, 71-89.

Yüksel, E. (2007). "Kamuoyu Oluşturma" ve "Gündem Belirleme" Kavramları Nerede Kesişmekte, Nerede Ayrılmaktadır? *Sosyal Bilimler Dergisi*, 571-586.

Dijital Yayınlar

Aksoy, H. (2016). *Toplumsal Şiddet ve Barış.* Cumhuriyet Gazetesi.http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/603646/Toplumsal_siddet_ve_baris.html (26 Kasım 2016).

Aljazeera Turk. (2016). *Darbeler ve ABD*. Aljazeera Turk: http://www.aljazeera.com.tr/haber/darbeler-ve-abd (12 Mayıs 2017).

Ataöv, T. (2013). *Vietnam Savaşı'nın Gerçek Yüzü.* http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/404630/Vietnam_Savasi_nin_Gercek_Yuzu.html (20 Ekim 2016).

Beschloss, M. (2016). *The Ad That Helped Reagan Sell Good Times to an Uncertain Nation.* The New York Times. http://www.nytimes.com/2016/05/08/business/the-ad-that-helped-reagan-sell-good-times-to-an-uncertain-nation.html. (21 Aralık 2016).

Erandaç, B. (2013). *Musaddık darbesi ve arka planı.* http://www.takvim.com.tr/yazarlar/erandac/2013/08/20/musaddik-darbesi-ve-arka-plani. (20 Aralık 2016).

The Washington Post. (2009). *The Watergate Story.* The Washington Post: http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/watergate/part1.html (19 Kasım 2016)

Time Magazine. (1973). *The President Should Resign.* Richard Nixon Presidential Library. https://www.nixonlibrary.gov/themuseum/exhibits/2010/watergateexhibitbackground/WG_resources/Time%20magazine%20Editorial%2011-12-1973.pdf (11 Kasım 2016).

Diğer

About Senator J. William Fulbright. (2015). https://www.cies.org/about-us/about-senator-j-william-fulbright (20 Mart 2018).

Acar, A. (2008). Soğuk Savaş Yıllarında Amerikan Kültürünün Türkiye'ye Girişinde Basının Rolü (1945-1960). *Yayımlanmamış Doktora Tezi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

American Foreign Relations. (2011). *The press and global america since 1941.* American Foreign Relations. http://www.americanforeignrelations.com/O-W/The-Press-The-press-and-global-america-since-1941-an-overview.html (13 Ekim 2016).

BBC Turkish. (2012). *İran'ın Devrimler Yüzyılı.* http://www.bbc.co.uk/turkish/specials/2012_iranseries/page6.shtml. (10 Aralık 2016).

CBS News. (2016). *Memorable Campaign Ads.* http://www.cbsnews.com/pictures/memorable-campaign-ads/10/ (21 Aralık 2016).

Churchill delivers Iron Curtain speech. (2010). tarihinde http://www.history.com/this-day-in-history/churchill-delivers-iron-curtain-speech (21 Kasım 2016).

George F. Kennan on Organizing Political Warfare. (1948). tarihinde http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114320.pdf?v=944c40c2ed95dc52d2d6966ce7666f90 (12 Şubat 2018).

Kennan, G. F. (1946). *Telegraph.* National Security Archive. http://nsarchive.gwu.edu/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm (18 Ekim 2016).

Katurman, E. (2007). *12 Eylül Askeri Darbesi ve Basın.* Bianet. https://m.bianet.org/bianet/toplum/93099-12-eylul-askeri-darbesi-ve-basin (30 Kasım 2016).

Leffler, M. P. (2010). *Containment.* Princeton University. http://press.princeton.edu/chapters/pons/s2_9143.pdf (10 Aralık 2016).

May, R. E. (2013). *John F Kennedy and the Cuban Missile Crisis*. BBC. http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/coldwar/kennedy_cuban_missile_01.shtml. (09 Kasım 2016).

Miller Center of Public Affairs, Virginia University. (2016). *Gerald Ford: Foreign Affairs*. Miller Center: http://millercenter.org/president/biography/ford-foreign-affairs#contributor. (20Aralık 2016).

Office of the Historian . (2011). United States of America Department of State: https://history.state.gov/milestones/1945-1952/kennan (21 Ekim 2016).

Sirmen, A. (2013). Gizli belge ve basın: http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/17273/Gizli_Belge_ve_Basin.html (10 Aralık 2017).

Smith, E. R. (1962). *Harvard Hears of the Marshall Plan.* Marshall Foundation: http://marshallfoundation.org/marshall/wp-content/uploads/sites/22/2014/04/Copyright-The-Harvard-Crimson-2015.pdf (22 Aralık 2016).

The History of Media Use for Propaganda Purposes. (2015). *The Cold War*. The History of Media Use for Propaganda Purposes: https://manspropaganda.wordpress.com/the-cold-war/ (11 Kasım 2016)

Türk Dil Kurumu. (2016). *Türk Dil Kurumu*. Türk Dil Kurumu. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5873 53010cbc26.43830911 (12 Eylül 2016).

Türkmenoğlu, A. T. (2011). Kamuoyu Araştırmalarının Siyasal Davranış Üzerindeki Etkisi: Konya Örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi SBE.

U.S. News. (2014). *Watergate and the White House: The 'Third-Rate Burglary' That Toppled a President.* U.S. News. http://www.usnews.com/news/articles/2014/08/08/watergate-and-the-white-house-the-third-rate-burglary-that-toppled-a-president (19 Kasım 2016).

Whitman, A. (2010). Harry S. Truman: Decisive President. *The New York Times*. http://www.nytimes.com/learning/general/onthisday/bday/0508.html (21 Kasım 2017).

Yavaşgel, E. (2016). *Saygınlık Siyaseti; İletişim ve Dış Siyasa İlişkiselliği.* http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/sayginliksiyasetiemineyavasgel.pdf (10 Aralık 2016).

Gazete Haberleri

Akşam. (7 Temmuz 1950). Komünistlerin Muhakemesi.

Akşam. (28 Şubat 1932). Amerika'da Komünist Nümayişleri.

Akşam. (17 Mayıs 1935). İzmirde 12 komünist nasıl yakalandı?.

Akşam. (19 Mayıs 1935). İzmir'de Yakalanan Komünistler.

Akşam. (20 Aralık 1948). Amerikalılar donanmamıza yardımı arttıracaklar.

Akşam. (27 Şubat 1949). Bir Amerikan gemisi önemli miktarda yardım getirdi.

Akşam. (18 Nisan 1949). Amerika Marshall planına istinaden Türkiyeye 700 dev tekerlekli traktör gönderecektir. s.1.

Akşam. (9 Ağustos 1950). Kore Savaşı ve Türkiye. s.1.

Akşam. (25 Nisan 1951). Kore Birliğimiz Harikalar Yarattı. s.1.

Coşar, Ö. S. (3 Ağustos 1950). Türkiye ve Atlantik Paktı. *Cumhuriyet.*

Cumhuriyet. (6 Mart 1929). İstanbul'da ve İzmir'de Komünistler yeniden faaliyete geçtiler.

Cumhuriyet. (6 Nisan 1931). Tehlike! Komünist beyannameleri başladı.

Cumhuriyet. (11 Mayıs 1931). Komünist şair Nazım Hikmet B. dün beraat etti.

Cumhuriyet. (18 Mart 1948). Amerika bize her cins ve tipten uçaklar veriyor.

Cumhuriyet. (15 Mayıs 1947). Amerikan yardımının hakiki manası.

Cumhuriyet. (15 Nisan 1947). Amerikan yardımı için yapılan tartışmalar.

Cumhuriyet. (23 Nisan 1947). Amerikalıların yurdumuzdaki tetkikleri: Durumumuz, ihtiyaç ve müşküllerimiz nelerdir? s.1.

Cumhuriyet. (23 Nisan 1947). Amerikan ayanı yardımı kabul etti. s.1

Cumhuriyet. (13 Temmuz 1947). Anlaşmanın Metni. s. 3.

Cumhuriyet. (6 Temmuz 1950). Kore için Gönüllü Kaydı. s. 1.

Cumhuriyet. (13 Şubat 1951). Sabiha Gökçen, Kore'deki hava ordusunda vazife almak için teşebbüste bulundu. s.3.

Cumhuriyet. (17 Şubat 1969). İşte 'Cihad' Çağrılarının Sonu.

Cumhuriyet. (12 Eylül 1980). Silahlı kuvvetler, yönetime el koydu.

Çalışlar, O. (4 Aralık 1995). Tan Matbaası Davası Bitti Mi. *Cumhuriyet*, s.12.

Her Gün. (1 Ağustos 1950). Kore'ye Asker Göndermiyen Milletlere Yapılan Marşal Yardımı Kesiliyor!. s.1.

Ersan, A. ve Arıkan, R. (25 Nisan 1951). Kore'de Destanlar Yaratan Şanlı Gazilerimizi Dün Bağrımıza Bastık" *Hürriyet*, s.1

Hürriyet. (26 Mayıs 1948). Amerika'dan 25 harp gemisi daha geliyor.

Hürriyet. (29 Haziran 1950). Komünistler Seul Şehrini Zaptettiler.

Hürriyet. (29 Eylül 1950). Kızıl Kore Ordusu Tam Bir Bozgun Halinde.

Hürriyet. (3 Temmuz 1950). İnönü Dünya Vaziyetini İyi Görmediğini Söyledi.

Hürriyet. (3 Ağustos 1950). Atlantik Paktına Girmek İçin Resmen Müracaatta Bulunduk.

Hürriyet. (26 Ağustos 1950). Atlantik Paktına Girmek İçin Yaptığımız Talep.

Hürriyet. (27 Ağustos 1950). Atlantik Paktı ve Türkiye. s.1.

Hürriyet. (28 Eylül 1950). Kore Savaş Birliğini uğurladık. s.1.

Hürriyet. (14 Ağustos 1951). Kahramanlar, Hoş Geldiniz!. s.1.

Hürriyet. (15 Ağustos 1951). İstanbul Kore kahramanlarını karşıladı. s.1.

Hürriyet. (7 Aralık 1959). Muhteşem tören ile yüzbinlerce Ankaralının karşıladığı Başkan, askerlere 'Merhaba' dedi. Eisenhower şöyle dedi, 'İkinci evimde gibiyim'.

Hürriyet. (7 Aralık 1959). Başkan Eisenhower için dün Ankara'ya binbir çeşit hediye yağdırıldı.

Hürriyet. (7 Aralık 1959). Görüşmelerde Eisenhower, 'Amerika ve dost memleketler Türkiye'ye yardıma devam etmelidir' diyor.

Hürriyet. (17 Şubat 1969). Kanlı Pazar: Bu Miting Değil, Kardeş Kavgasıydı.

Hürriyet. (12 Eylül 1980). Bütün Yurtta Sıkı Yönetim İlan Edildi: Ordu Yönetime El Koydu.

Karacan, A. N. (29 Haziran 1960). Üçüncü Bir Dünya Harbi mi?. *Milliyet*.

Karacan, A. N. (18 Eylül 1950). Kore'ye Bir An Önce Gitmeliyiz. *Milliyet.*

Lippmann, W. (27 Eylül 1947). Today and Tomorrow. *The Washington Post.* s.11.

Milliyet. (15 Mayıs 1950). Truman'ın Dünkü Demeci. s. 3.

Milliyet. (7 Ağustos 1950). Başbakan Adnan Menderes'in Çok Mühim Beyanatı.

Milliyet. (27 Kasım 1950). Kore'de Kızıl Çinliler Hücuma Geçtiler. s.1.

Milliyet. (3 Aralık 1950). Kore'deki Kahramanlarımız. s.1.

Milliyet. (29 Ocak 1951). Başbakanın Kahramanlara Mesajı. s.1.

Milliyet. (11 Nisan 1966). MTTB, komünizme karşı özel mahkemeler kurulmasını istedi. s.7.

Milliyet. (14 Temmuz 1967). Fikir Hürriyeti başka, komünizm başka. s.3.

Milliyet. (21 Nisan 1963). Milliyetçiler Derneği'nin Aydın lokalinde, Türkiye'de Komünizm faaliyeti konusunda konferans verildi. s.1.

Milliyet. (18 Aralık 1965). Demirel: Komünizm tehlikesi yoktur demek gaflettir.s.3.

Milliyet. (2 Kasım 1967). Her 74 kişiden biri komünist. s.2.

Milliyet. (6 Haziran 1965). Komünizmin sendika bünyesine girdiği söyleniyor. s.3.

Milliyet. (17 Şubat 1969). Taksim'de Arbede: 2 Ölü, 114 Yaralı.

Milliyet. (9 Kasım 1959). MTTB Genel Başkanı Yaşar Özdemir: Üniversite Gençliği Komünizm ve İrtica ile Savaşacak. s.1.

Milliyet. (4 Temmuz 1965). Komünizmle Mücadele Derneğinin Samsun Mitinginde Komünizm Lanetlendi. s.1.

Milliyet. (18 Aralık 1965). Komünizmle Mücadele Derneği Aleyhine Yayınlanan Bir Bildiriden Dolayı İki CHP'li İfade Verdi. s.3.

Milliyet. (10 Temmuz 1965). Türkeş, Erzurum'da Komünizmle Mücadele Derneği'ni Ziyaret Etti. s.1.

Milliyet. (21 Temmuz 1965). AP'li Belediye Başkanı Ali Sepici, Komünizmle Mücadele Derneği Adana Şubesine Kaydını Yaptırdı. s.7.

Milliyet. (13 Aralık 1965). Komünizmle Mücadele Derneği Genel Başkanı İlhan Darendelioğlu: '12 bin faal komünist var'. s.1.

Milliyet. (13 Eylül 1980). Evren: Yeni Yönetime Herkes Yardımcı Olmalı.

Milliyet. (4 Haziran 1983). Komünizm Propagandası Sanığı 2 Terörist Toplam 13 Yıl Hapse Mahkûm Oldu. s.7.

Milliyet. (9 Ocak 1982). Yılmaz Güney, «Yayın yoluyla komünizm propagandası yapmaktan» 7 yıl 6 ay hapse çarptırıldı. s.9.

Milliyet. (7 Haziran 1981). Komünizmi övmek ve ırkçılık propagandası yapmak suçları ile ilgili davalara sıkıyönetim mahkemeleri bakacak. s.12.

Milliyet. (26 Nisan 1981). Ermeni Terörünün Komünizm Hareketi ile Bağlı Olduğu Öne Sürüldü. s. 3.

Milliyet. (21 Ocak 1981). Eskişehir'de komünizm propagandası yapmaktan sanık 3 kişi, 7,5'ar yıla mahkûm oldu. s. 10.

Milliyet. (6 Ocak 1982). Menteş: Komünizm propagandasının cezası artırılacak. s.3.

Milliyet. (3 Kasım 1983). Özal:"Komünizm pazu gücüyle yenilmez". s.6.

Milliyet. (30 Kasım 1981). Sovyetler, Afganistan'da camileri, okulları yıkıyor. s.5.

Milliyet. (4 Mayıs 2017). ABD Ulusal Güvenlik Ajansı milyonlarca kişiyi takip etmiş.

Sabah. (17 Şubat 1969). Günlerden Beri, Masum Talebeyi Ve İşçiyi Kışkırtan Komünistler Dün Yine Kan Akıttı, Büyük Arbede: 3 Ölü, Çok Yaralı Var.

Sertel, Y. (4 Aralık 1995). Özgürlük savaşçılarına baltayla saldırı. *Cumhuriyet,* s.12.

Son Havadis. (17 Şubat 1969). Günlerce Devam Eden Tahrik Vahim Sonuçlar Verdi: Aşırı solcular kan döktüler. 3 ölü var.

Son Posta. (3 Mayıs 1947). Dost Amerikan filosu hararetle karşılandı. s.1

Tercüman. (17 Şubat 1969). Sağcılar ve Solcular Taksimde Birbirine Girdi: 200'den Fazla Yaralı, 2 Ölü Var.

Tercüman. (13 Eylül 1980). Dış Dünya- Ordu Mecbur Kaldı-Evren'in açıklaması NATO'da sevinçle karşılandı.

Tercüman. (16 Eylül 1980). Türk Halkı Teröre Dur Denmesini Destekliyor. s.4.

The New York Times. (25 Şubat 1962). The Enemy in Red. s.1.

The New York Times. (1 Şubat 1948). Communism: Fear and Want Are Its Ideal Climate and Genuine Democracy Is Its Cure. s.1.

The New York Times. (31 Temmuz 1964). Communist Civil War. s.1.

The New York Times. (18 Aralık 1960). Puzzling Question: What Is a Communist. s.1.

The New York Times. (30 Eylül 1949). Anti-Communism Course Urged. s.1.

The New York Times. (25 Aralık 1948). Communist Membership in World is '23,000,000'. s.1.

The New York Times. (1 Nisan 1964). The Divided Communist World. s.1.

The New York Times. (4 Mayıs 1975). Vatican Increasingly Worried About Left-Wing Catholic Group. s.1.

The New York Times. (1 Mart 1963). Racism and Communism. s.1.

The New York Times. (28 Nisan 1968). Communist Conference; Disunity Is Very Much in the Air. s.1.

The New York Times. (15 Nisan 1946). Fight On Communism Urged. s.1.

The New York Times. (31 Aralık 1946). New Group Plans Communism Fight. s.5.

The New York Times. (16 Haziran 1946). Communısm Is Issue in Washington State. s.27.

The New York Times. (24 Aralık 1946). Issue of Communism. s.123.

The New York Times. (29 Aralık 1946). Communism Spreading Fast In Americas, Survey Shows. s.1.

The New York Times. (25 Ağustos 1946). Opposing Communism. s.79.

The New York Times. (10 Haziran 1946). Program of World Reconstruction Is Urged For United Christians to Check Communism. s.1.

The New York Times. (10 Ekim 1946). Books of the Times; He Was a Student Crusader On the Implications of Communism. s.25.

The New York Times. (27 Eylül 1947). Need for Aid to Europe; Haste in Implementing Marshall Plan Believed Vital to Democracy. s.14.

The New York Times. (26 Eylül 1947). Truman on Marshall Plan. s.4.

The New York Times. (6 Ağustos 1948). Marshall Plan Nations May Ease Curbs on Travel. s.10.

The New York Times. (1 Ocak 1949). Thanks for the Marshall Plan. s.12.

The New York Times. (4 Kasın 1952). Understanding NATO. s.28.

The New York Times. (2 Aralık 1954). Soviet NATO. s.30.

The New York Times. (17 Aralık 1953). NATO Stands Firm. s.22.

The New York Times. (22 Nisan 1953). NATO and Peace. s.28.

The New York Times. (5 Nisan 1954). NATO Lauded in Turkey. s.2.

The New York Times. (21 Aralık 1952). Radio in Korea; Mobile Stations Provide Most of U. S. Programs. s.13.

The New York Times. (3 Eylül 1952). Korean Red Official Killed. s.4.

The New York Times. (10 Temmuz 1952). M'Carthy Sticks To Fight On Reds. s.21.

The New York Times. (4 Nisan 1954). What The McCarthy Method Seeks To Establish; McCarthy and His Enemies. s.4.

The New York Times. (25 Kasım 1953). M'Carthy Accuses Truman In Reply; Says Ex-President Gave Aid to Suspected Red Agents. s.1.

The New York Times. (30 Aralık 1952). McCarthy Gets 6 Medals For Heroism During War. s.2.

The New York Times. (27 Aralık 1954). M'Carthy To Push China 'Blockade'; Speaking Campaign to Back Aid Embargo on Nations That Trade With Reds. s.4.

The New York Times. (4 Aralık 1953). M'Carthy Insists On Red Trade Bar. s.1.

The New York Times. (25 Kasım 1953). Text of Senator McCarthy's Speech Accusing Truman of Aiding Suspected Red Agents. s.5.

The New York Times. (28 Ocak 1952). Text of Address by McCarthy Accusing Governor Stevenson of Aid to Communist Cause. s.26.

The New York Times. (13 Ağustos 1975). Soviets Invoke Helsinki. s.33.

The New York Times. (20 Ağustos 1975). Rights in Soviet a Fading Hope. s.14.

The New York Times. (2 Ağustos 1975). Soviet Wary of the Internal Effects of Detente Abroad. s.8.

The New York Times. (3 Ağustos 1975). Cold Peace for Cold War. s.157.

The New York Times. (31 Ağustos 1975). Ford, in Finland, Meets Brezhnev on Arms Issues. s.57.

The New York Times. (1 Ağustos 1975). Turkey Spurns Arms Offer by Ford to Reopen Bases. s.57.

The New York Times. (27 Ağustos 1975). Life in East Europe Better but Confined. s.3.

The New York Times. (28 Ağustos 1975). Ford and Schmidt Urge Cooperation in Economic Plans. s.545.

The New York Times. (19 Ağustos 1953). Left Baghdad in Haste. s.6.

The New York Times. (22 Ağustos 1953). Shah Denounces Mossadegh. s.1.

The New York Times. (20 Ağustos 1953). Mossadegh Quits Teheran Hideout. s.1.

The New York Times. (28 Ağustos 1953). Huge Iranian Debt Laid to Mossadegh. s.4.

The New York Times. (8 Eylül 1953). Iran Holds More Reds; Police Seize 55 Tudeh Members and Mossadegh Supporters. s.7.

The New York Times. (6 Eylül 1953). Iran's Communist Tudeh Is Down but Not Out; Party Which Gained Ground Under Mossadegh Has Undercover Forces

The New York Times. (25 Ağustos 1953). New Regime in Iran Opens War On Reds. s.1.

The New York Times. (10 Eylül 1953). Mossadegh Begins Hunger Strike After Being Shifted to New Prison. s.6.

The New York Times. (10 Eylül 1953). Iran Gets $5,300,000 Of New Aid from U.S. s.6.

The New York Times. (19 Ağustos 1953). Shah, in Rome on 'Vacation,' Says He'll Return to Iran. s.3.

The New York Times. (17 Ocak 1979). The Shah Departs, Finally. s.22.

The New York Times. (17 Ocak 1979). Years of Autocratic Rule by the Shah Threw Iran into Turbulence; Thousands Paid with Lives. s.9.

The New York Times. (17 Ocak 1979). The Iran the Shah Is Leaving Behind Has Changed Radically Since '53 Exile; Opposed by Religious Leaders. s.9.

The New York Times. (22 Ocak 1979). Ford Reports the Shah Felt Let Down by U.S. s.6.

The New York Times. (24 Ocak 1979). Shah Said to Accept Sadat Proposal to Reside in Cairo; Shah Said to See Hope of Return. s.8.

The New York Times. (20 Mart 1979). Khomeini Calls Shah 'Dethroned,' Public Test of His Strength. s.3.

The New York Times. (25 Ocak 1979). Some Support and Sympathy for the Shah Are Still Heard in Teheran; Demonstrations Are Small. s.15.

The New York Times. (23 Ocak 1979). Shah Delays Arrival in U.S. as Envoy Opposes Visit; Reasons for Shunning the U.S. s.3.

The New York Times. (22 Ocak 1979). Pravda Says Iran Proves U.S. Cannot Be Trusted. s.9.

The New York Times. (29 Ocak 1979). Arab Countries Fear Spread of Iran's Shiite Revolt. s.3.

The New York Times. (22 Ocak 1979). Iranian Students in U.S. Appear Ambivalent on Shah's Departure; Many Not Attending School. s.9.

The New York Times. (22 Ocak 1979). New Anti-American Wave Spreads in Iran. s.8.

The New York Times. (31 Ocak 1979). Iranian Aides Believe That Soviet Is Root of Anti-U.S. Broadcasts. s.4.

The New York Times. (28 Aralık 1979). Approval in Moscow; Diplomats Believe Kremlin Sought Change to End Moslem Rebellion. s.1.

The New York Times. (29 Aralık 1979). Carter Calls Soviet Actions A 'Threat'. s.1.

The New York Times. (31 Aralık 1979). Soviet Says It Sent a Limited Force to Help Afghans Repel Agression. s.1.

The New York Times. (31 Aralık 1979). Brzezinski Increases U.S. Estimate of Soviet Soldiers in Afghanistan. s.6.

The New York Times. (1 Ocak 1980). Afghanistan's Impact: A New U.S.-Soviet Freeze. s.1.

The New York Times. (5 Ocak 1980). SALT Is Not a Favor to Moscow. s.1.

The New York Times. (7 Ocak 1980). U.S. Says Council Must Condemn Soviet to Protect Smaller Countries. s.1.

The New York Times. (17 Ocak 1980). Soviet Press is Again Accusing Slain Afghan Leader of C.I.A. Tie. s.9.

The New York Times. (20 Ocak 1980). Soviet Says Carter Will Kill Detente for Military Might. s.10.

The New York Times. (23 Ocak 1980). Soviet Forces Said to Tighten Hold in Afghanistan and to Move Freely; Afghan Units Replaced a Facade of Unity. s.6.

The New York Times. (24 Ocak 1980). U.S. Is Told Soviet Uses Poison Gas on Afghans. s.1.

The New York Times. (27 Ocak 1980). U.S. Is Told Soviet Uses Poison Gas on Afghans. s.19.

The New York Times. (21 Aralık 1989). Fighting in Panama: The U.S. and Noriega. s.1.

The New York Times. (7 Ekim 1989). Bush, Under Fire, Defends Role in Panama Crisis. s.1.

The New York Times. (24 Aralık 1989). Fighting in Panama: The Planning; U.S. Invasion: Many Weeks of Rehearsals. s.2.

The New York Times. (21 Aralık 1989). Fighting in Panama: The Drug War; Washington Hopes to Close a Trafficking Haven. s.1.

The Washington Post. (4 Temmuz 1947). Reds May Let Poles, Czechs Participate in Marshall Plan. s.2.

The Washington Post. (21 Haziran 1947). Marshall Aid Plan Arouses Red 'Interest'. s.2.

The Washington Post. (16 Mart 1947). Roots Of The Truman Doctrine. s.1.

The Washington Post. (16 Ağustos 1947). Soviet Zone States Oppose Truman Plan. s.1.

The Washington Post. (30 Mart 1947). Anti-Communist Stand to Immortalize President, He Says. s.1.

The Washington Post. (12 Ağustos 1972). Primitive Communism. s.1.

The Washington Post. (26 Nisan 1950). Fighting Communism. s.1.

The Washington Post. (18 Şubat 1962). Schools Need to Study Communism. s.1.

The Washington Post. (30 Haziran 1976). Communism's Problems. s.1.

The Washington Post. (7 Temmuz 1956). Communism and Hunger. s.1.

The Washington Post. (24 Haziran 1954). Poverty and Communism. s.1.

The Washington Post. (14 Nisan 1959). Communism is Colonialism. s.1.

The Washington Post. (9 Mart 1982). Fighting Communism in Guatemal. s.1.

The Washington Post. (19 Ocak 1959). Communism Described as Militant Faith. s.1.

The Washington Post. (31 Ağustos 1950). Labor Told Dangers of Communism. s.1.

The Washington Post. (23 Eylül 1965). They Fled From Communism. s.1.

The Washington Post. (21 Temmuz 1957). Communist Threat In U.S. 'Backyard. s.1.

The Washington Post. (6 Mart 1950). Communism Spread in Asia Laid to Hunger. s.1.

The Washington Post. (29 Şubat 1952). Nehru Sees Communism Bad for India. s.1.

The Washington Post. (10 Aralık 1975). The Dark Side of Chinese Communism. s.1.

The Washington Post. (13 Aralık 1946). Early Communism. s.8.

The Washington Post. (7 Ekim 1946). Communism's Threat. s.6.

The Washington Post. (29 Kasım 1946). Defense Against Communism. s.6.

The Washington Post. (9 Temmuz 1946). Communism Spread Held Economic Threat. s.4.

The Washington Post. (2 Ekim 1946). Egypt Tightens Laws Against Communism. s.10.

The Washington Post. (5 Temmuz 1946). Public Sees Much Communism in Labor Union Movement Halk. s.14.

The Washington Post. (7 Temmuz 1946). Democracy Vs. Communism. s.4.

The Washington Post. (23 Ocak 1946). Church Urged to Bar Flood of Communism. s.5.

The Washington Post. (6 Aralık 1946). Exposing the Communists. s.8.

The Washington Post. (12 Ekim 1945). Communist Editor Quits Job to Return to Catholic Church. s.7.

The Washington Post. (15 Mayıs 1946). Communist News Censorship Urged. s.4.

The Washington Post. (20 Aralık 1946). Communist Hunt. s.11.

The Washington Post. (23 Kasım 1947). Marshall Plan Details. s.4.

The Washington Post. (22 Ağustos 1947). Marshall's Speech. s.20.

The Washington Post. (17 Haziran 1947). Russia Blasts Marshall Idea. s.1.

The Washington Post. (18 Aralık 1947). South Needs 'Marshall Plan'. s.1.

The Washington Post. (3 Kasım 1948). Turkey Receives Marshall Plan $30,000,000 Loan. s.16.

The Washington Post. (28 Haziran 1948). Marshall Plan Still Target Of Red Party. s.2.

The Washington Post. (7 Mayıs 1949). Marshall Plan Held Aid to Workers. s.13.

The Washington Post. (5 Ağustos 1951). Turks Favor Adherence to NATO. s.1.

The Washington Post. (21 Kasım 1951). Reds Planning Rival Show to NATO Council. s.3.

The Washington Post. (11 Ekim 1951). Eisenhower Warns NATO of Red Armies. s.3.

The Washington Post. (23 Eylül 1951). Bradley Going to Turkey for NATO Study. s.1.

The Washington Post. (28 Haziran 1951). NATO Allies May Balk at Greeks, Turks. s.2.

The Washington Post. (15 Ekim 1951). Turkey In The Pact. s.6.

The Washington Post. (20 Eylül 1951). Atlantic Pact Military Leaders Envision Turkey as Pivot in New Middle East Command. s.3.

The Washington Post. (1 Eylül 1950). Truman Hopes Red Chinese Will Stay Out of Korean War. s.1.

The Washington Post. (2 Nisan 1953). Soviet Pledges Full Support Of Red China Plan to End War. s.1.

The Washington Post. (14 Temmuz 1950). 1200 Red Spies and Guerrillas Executed by South Koreans. s.1.

The Washington Post. (17 Temmuz 1950). MacArthur Pledges All War Needs. s.1.

The Washington Post. (14 Aralık 1952). Korean War Paramount In U.S. Mind. s.5.

The Washington Post. (24 Haziran 1951). Calendar of a Year's War Against the Reds. s.1.

The Washington Post. (22 Mart 1950). McCarthy Gives Investigators Name of 'Top Soviet Agent. s.1.

The Washington Post. (16 Ağustos 1953). McCarthy Asks Seven Editors Investigate Washington Post. s.1.

The Washington Post. (4 Temmuz 1952). McCarthy In Hearing Says Benton Aided Red. s.1.

The Washington Post. (28 Mart 1954). McCarthy Investigation. s.4.

The Washington Post. (24 Şubat 1954). Senator Says Alleged Red Works In 'Code Room'. s.1.

The Washington Post. (16 Aralık 1950). Senator Calls Him 'Unprincipled Liar'. s.1.

The Washington Post. (2 Nisan 1953). Thanks Him For Data on Aid to Reds. s.1.

The Washington Post. (8 Mart 1965). The Issues Underlying U.S. Role in Vietnam. s.1.

The Washington Post. (27 Ekim 1976). Vietnamese War Tarnishes U.S. Image in *Eastern Europe. s.25.*

The Washington Post. (8 Mart 1970). Communist Bloc Is Only A Bystander in Vietnam. s.3.

The Washington Post. (5 Haziran 1967). Hilsman Says U.S. Could Win War, Lose Vietnam. s.16.

The Washington Post. (23 Ağustos 1970). Negative Gains in Vietnam. s.2.

The Washington Post. (14 Mayıs 1975). The 'Lessons' Of Vietnam. s.18.

The Washington Post. (23 Ekim 1966). U.S. Isn't Getting Tired in Vietnam. s.2.

The Washington Post. (25 Temmuz 1972). Hanoi's Communism. s.19.

The Washington Post. (24 Eylül 1956). Liberty in Vietnam. s.16.

The Washington Post. (24 Aralık 1975). Anti-Communism: 'The Price of Friendly Relations'. s.11.

The Washington Post. (31 Ocak 1967). Unity of Reds Is Shattered, Kennan Says. s.1.

The Washington Post. (29 Aralık 1965). Vietnam Continues as No.1 Problem. s.2.

The Washington Post. (11 Haziran 1966). Kennedy in Tanzania Defends U.S. War Role. s.12.

The Washington Post. (27 Şubat 1967). Trading With the Enemy. s.16.

The Washington Post. (26 Eylül 1964). Castro Disillusioned by Missile Crisis. s.21.

The Washington Post. (26 Ağustos 1964). Reds Speed Buildup of Isle Bases. s.21.

The Washington Post. (28 Ekim 1962). U.S. Bars Any Deal On Turkey. s.1.

The Washington Post. (29 Ekim 1962). Prayer Asked as Crisis Abates. s.1.

The Washington Post. (29 Ekim 1962). Castro Lists 'Demands' to Settle Crisis. s.9.

The Washington Post. (9 Kasım 1962). Missile Bases Razed, U.S. Says Soviet Bombers Apparently Remain in Cuba. s.1.

The Washington Post. (2 Aralık 1962). Cuba Crisis Destroyed Image of Castro as Latin Savior. s.4.

The Washington Post. (8 Kasım 1963). Soviets Show Off 'Missile Killer'in Moscow Parade. s.1.

The Washington Post. (2 Kasım 1962). Reds Maintain They're Razing Missile Bases. s.1.

The Washington Post. (7 Aralık 1962). Most Cubans Now Opposed to Castro, Reporter Asserts. s.9.

The Washington Post. (26 Temmuz 1975). Ford, Kissinger Defend U.S. Presence at Helsinki Meeting. s.4.

The Washington Post. (23 Temmuz 1975). Helsinki Summit: New Era or False Hopes. s.13.

The Washington Post. (29 Temmuz 1975). The Helsinki Summit: A Diplomatic End to World War II. s.13.

The Washington Post. (1 Ağustos 1975). West Sees Summit Benefiting Trade. s.21.

The Washington Post. (28 Temmuz 1975). Pope Paul Praises Helsinki Summit. s.3.

The Washington Post. (7 Ağustos 1975). The Limits of Detente. s.15.

The Washington Post. (1 Ağustos 1975). Turks Reject Ford's Offer of Arms Gift. s.1.

The Washington Post. (3 Ağustos 1975). Ford Calls Arms Talks 'Encouraging'. s.1.

The Washington Post. (3 Ağustos 1975). Turkey: U.S. Pact Now Dead. s.21.

The Washington Post. (1 Eylül 1975). Soviets Tally Their Gains. s.1.

The Washington Post. (27 Ağustos 1975). Kissinger Cautious On Pact. s.1.

The Washington Post. (26 Ağustos 1953). Mossadegh Is Put in Solitary; Iranian Reds Call for Revolt. s.1.

The Washington Post. (5 Eylül 1953). Mossadegh Trial. s.9.

The Washington Post. (24 Ağustos 1953). Shah Declares Iran Is Broken, Will Accept Aid from Anyone s.1.

The Washington Post. (20 Ağustos 1953). Mossadegh Flees, Aides Slain. s.1.

The Washington Post. (22 Ağustos 1953). Three More Henchmen of Mossadegh Seized. s.2.

The Washington Post. (11 Eylül 1953). Reds Trapped Hiding Out in Iran Hospital. s.17.

The Washington Post. (2 Eylül 1953). U.S. Plans Aid Grant to New Iran Regime. s.4.

The Washington Post. (17 Ocak 1979). Iranian Crown Prince Hopes for Shah's Return to Power. s.8.

The Washington Post. (17 Ocak 1979). Soviets Desire a Stable Iran, President Says. s.16.

The Washington Post. (20 Ocak 1979). Throngs Support Khomeini. s.1.

The Washington Post. (25 Ocak 1979). Soviets Reveal Deep Concern Over Change in Iran. s.20.

The Washington Post. (24 Ocak 1979). 'Immortal' Guards Strut Loyalty to Shah. s.14.

The Washington Post. (22 Ocak 1979). French Gamble on Khomeini May Pay Off. s.1.

The Washington Post. (25 Ocak 1979). Khomeini: 'Does He Bring Peace or Chaos?. s.22.

The Washington Post. (2 Şubat 1979). Calm U.S. Stance. s.1.

The Washington Post. (31 Ocak 1979). Khomeini Expected in Iran Tomorrow. s.1.

The Washington Post. (24 Ocak 1979). Soviets Feel Cutoff of Gas from Iran. s.14.

The Washington Post. (28 Ocak 1979). The Ayatollah's View of Islamic Democracy. s.4.

The Washington Post. (30 Aralık 1979). Detente Is Dead, Arms Race Resumes. s.1.

The Washington Post. (31 Aralık 1979). Soviets Said Moving on Afghan Rebels. s.1.

The Washington Post. (31 Aralık 1979). Soviet Union Denies Involvement in Coup in Afghanistan. s.9.

The Washington Post. (17 Ocak 1980). Afghanistan: End of the Era of Detente. s.1.

The Washington Post. (21 Ocak 1980). Carter Insists Soviets Quit Afghanistan. s.1.

The Washington Post. (28 Aralık 1979). U.S.-Soviet Relations Affected. s.1.

The Washington Post. (3 Ocak 1980). Soviets Seen Set for a Long Stay. s.1.

The Washington Post. (10 Ocak 1980). NATO Chief Calls Afghan Crisis Warning to West. s.32.

The Washington Post. (6 Ocak 1980). U.S.-Soviet Relations: A Darkening at the Outset of the 1980's. s.16.

The Washington Post. (2 Ocak 1980). Islamic Group Condemns Afghan Action of Soviets. s.3.

The Washington Post. (6 Ocak 1980). Rebels Claim Gains Against Soviet Force. s.1.

The Washington Post. (17 Ocak 1980). Soviet Units Usually Polite to Foreigners in Afghanistan. s.20.

The Washington Post. (6 Ocak 1980). Soviets Assail U.S. Response to Invasion. s.1.

The Washington Post. (25 Ocak 1980). France Calls On Soviets to Leave Afghanistan. s.23.

The Washington Post. (13 Ocak 1980). The Bear's Trail to Afghanistan. s.7.

The Washington Post. (17 Aralık 1983). Militant Grenada. s.1.

The Washington Post. (29 Ekim 1983). Most Residents of Nearby Barbados Appear to Support Grenada Invasion. s.15.

The Washington Post. (29 Ekim 1983). CIA's Reports Magnify Soviet-Cuban Presence. s.1.

The Washington Post. (21 Kasım 1983). Marxists Were in Severe Financial Straits s.1.

The Washington Post. (18 Aralık 1983). Grenada Isn't Our Only Caribbean Problem. s.1.

The Washington Post. (17 Aralık 1983). U.S. Soldier Killed by Panama Troops. s.29.

The Washington Post. (21 Aralık 1989). U.S. Forces Crush Panamanian Military; Noriega in Hiding as Fighting Continues. s.1.

The Washington Post. (13 Mayıs 1989). First U.S. Reinforcements Arrive in Panama. s.1.

The Washington Post. (29 Aralık 1989). Despite Problems, Invasion Seen as Military Success. s.1.

The Washington Post. (16 Aralık 1990). U.S. Army Guarantees Endara Stays in Power. s.2.

Topuz, H. (4 Aralık 1995). Tan ve Bitmeyen Devlet Terörü. *Cumhuriyet,* s.12.

Ulus. (22 Mart 1947). Bu ehemmiyetli anda Türkiye ve Yunanistan'a yardımdan kaçınacak olursak ihmalimizin büyük tepkileri olacaktır.

Vakit. (23 Ağustos 1946). Rus notasına cevabımız dün Sovyet maslahat güzarına verildi.